

BOLETÍN GALEGO DE LITERATURA

Nº 21-22, 1999

ISSN 0214-9117

1989 10 ANOS DE CREACIÓN 1999

SERVICIO DE PUBLICACIÓN
UNIVERSIDADE DE SANTIAGO DE COMPOSTELA
1999

BOLETÍN GALEGO DE LITERATURA

DIRECTOR:

Anxo Tarrío Varela. Univ. de Santiago de Compostela.

SECRETARÍA:

Xabier Campos Villar. Univ. de Santiago.

Mª Isabel Soto López. Centro "Ramón Piñeiro". Santiago.

CONSELLO CIENTÍFICO:

Víctor Manuel Aguiar e Silva. Univ. do Minho. Portugal.

Mercedes Brea López. Univ. de Santiago.

Carlos Buján. Univ. de Santiago.

Richard Cardwell. Univ. de Nottingham. Inglaterra.

Isabel González Fernández. Univ. de Santiago.

Lúis Iglesias Feijoo. Univ. de Santiago.

Antón Figueroa Lorenzana. Univ. de Santiago.

Arcadio López Casanova. Univ. de Valencia.

Basilio Losada. Univ. de Barcelona.

David Mackenzie. Univ. de Cork. Irlanda.

Marina Mayoral. Univ. Complutense. Madrid.

Xoán Xosé Moralejo Álvarez. Univ. de Santiago.

Claude H. Poullain. Univ. de Nice. Francia.

Carlos Reis. Univ. de Coimbra. Portugal.

José Luis Rodríguez Fernández. Univ. de Santiago.

Blanca-Ana Roig Rechou. Univ. de Santiago.

Giuseppe Tavani. Univ. de Roma.

Benito Varela Jácome. Univ. de Santiago.

Pilar Vázquez Cuesta. Univ. de Santiago.

Darío Villanueva. Univ. de Santiago.

CONSELLO REDACTOR E CORRECTOR:

Eulalia Agrego Costas. Univ. Santiago de Compostela.

María Xosé López Pérez. C. I. "Ramón Piñeiro".

Miguel Louzao Otero. Univ. Santiago de Compostela.

Mª Xesús Nogueira. Univ. Santiago de Compostela.

Xosé Manuel Salgado Rodríguez. Univ. Santiago de Compostela.

Manuel Enrique Vázquez Buxán. Univ. Santiago de Compostela.

DESEÑO:

Alejandro Vidal

sobre unha idea inicial de Pedro de Llano

ENDEREZO:

Facultade de Filoloxía

Departamento de Filoloxía Galega

Universidade de Santiago de Compostela

<http://www.usc.es/spubl/wrevist.html>

EDICIÓN, INTERCAMBIOS, SUBSCRICIÓN:

Servicio de Publicacións

Universidade de Santiago de Compostela

Casa Gradín - Campus universitario sur

15706 - SANTIAGO

ISSN: 0414-9117

Dep. Legal: C-641-1999

© Universidade de Santiago de Compostela, 1998

FOTOMECÁNICA E IMPRESIÓN: Imprenta Universitaria

NOTA: de non seren publicados, o *Boletín Galego de Literatura* non se compromete a devolver os traballos non solicitados nin a manter correspondencia ningunha cos seus autores.

BASES DE DATOS ONDE FIGURA A REVISTA:

- CIRBICR (CSIC) / • ISOC (CSIC) / • ULRICH'S PLUS
- MYRIADE / • REBUIN

L BOLETÍN GALEGO DE
LITERATURA **A**

© UNIVERSIDADE DE SANTIAGO DE COMPOSTELA, 1999

DESEÑO E MAQUETACIÓN

Alejandro Vidal, sobre unha idea inicial de Pedro de Llano

EDITA

SERVICIO DE PUBLICACIÓNS
DA UNIVERSIDADE DE SANTIAGO DE COMPOSTELA
Campus universitario sur

IMPRIME

IMPRESA UNIVERSITARIA
Pavillón de Servicios
Campus universitario sur

ISSN: 0214-9117

depósito Legal: C-641-1989

INTRODUCCIÓN		7	
NÚMERO 1, MAIO 1989			
Cuberta	Xosé Freixanes	11	
Sumario		13	
NÚMERO 2, NOVIEMBRE 1989			
Cuberta	X. M. Quintana Martelo	15	
Creación	Luz Pozo Garza	17	
	Suso de Toro	23	
Sumario		29	
NÚMERO 3, MAIO 1990			
Cuberta	Menchu Lamas	31	
Creación	Margarita Ledo Andión	33	
	Antón Avilés de Taramancos	37	3
Sumario		44	
NÚMERO 4, NOVIEMBRE 1990			
Cuberta	Antonio Murado	47	
Creación	Arcadio López Casanova	49	
	Miguel Anxo Murado	55	
Sumario		62	
NÚMERO 5, MAIO 1991			
Cuberta	Jordi Teixidor	63	
Creación	Uxio Novoneyra	65	
	Euloxio Ruibal	71	
	Ramiro Fonte	85	
Sumario		93	
NÚMERO 6, NOVIEMBRE 1991			
Cuberta	Alfonso Costa	95	
Creación	Pura Vázquez Iglesias	97	
	Claudio Rodríguez Fer	103	
Sumario		107	

MONOGRAFÍAS, ÁLVARO CUNQUEIRO, XANEIRO 1992

Cuberta	Xulio Maside	109
---------	--------------	-----

NÚMERO 7, MAIO 1992

Cuberta	Antón Patiño	115
Creación	X. L. Méndez Ferrín	117
	Xosé María Álvarez Cáccamo	125
	Luísa Castro	131
Sumario		135

NÚMERO 8, NOVENBRO 1992

Cuberta	Berta Cáccamo	139
Creación	Bernardino Graña	141
	Dora Vázquez Iglesias	147
Sumario		153

NÚMERO 9, MAIO 1993

Cuberta	Xulio García Rivas	157
Creación	Manuel María	159
	Xesús Manuel Valcárcel	167
Sumario		175

4

NÚMERO 10, NOVENBRO 1993

Cuberta	Paco Pestana	179
Creación	Paco Martín	181
	Ricardo Martínez-Conde	187
Sumario		191

NÚMERO 11, MAIO 1994

Cuberta	Luís Seoane	193
Creación	Xela Arias	195
	Xosé Manuel Martínez Oca	201
Sumario		207

NÚMERO 12, NOVENBRO 1994

Cuberta	Camilo Otero	209
Creación	María Xosé Queizán	211
	Manuel Álvarez Torneiro	215
Sumario		223

NÚMERO 13, MAIO 1995

Cuberta	Xosé Luís de Dios	227
Creación	Helena Villar Janeiro	229
	Miguel Suárez Abel	235
Sumario		243

NÚMERO 14, NOVIEMBRE 1995

Cuberta	Armando González	247
Creación	Salvador García-Bodaño	249
	Xesús Rábade Paredes	259
Sumario		263

NÚMERO 15-16, 1996

Cuberta	Xesús Otero-Yglesias	267
Creación	Alfredo Conde	269
	Ursula Heinze de Lorenzo	277
	Manuel Xosé Neira	283
	Ana Romaní	287
Sumario		291

NÚMERO 17, MAIO 1997

Cuberta	Pedro Ávila Durán	297
Creación	Xabier Alcalá	299
	Vicente Araguas	313
Sumario		321

NÚMERO 18, NOVIEMBRE 1997

Cuberta	Rafael Masiá	325
Creación	Andrés Pociña	327
	Marilar Alexandre	335
Sumario		342

NÚMERO 19, MAIO 1998

Cuberta	Bordell e Honorio	345
Creación	Bieito Iglesias	347
	Chus Pato	359
Sumario		367

NÚMERO 20, NOVIEMBRE 1998

Cuberta		371
---------	--	-----

Creación	Manuel Forcadela	373
	Xulio L. Valcárcel	383
Sumario		393
ÍNDICE DE COLABORADORES		397
ÍNDICE DE CREADORES		415
ÍNDICE DE ILUSTRADORES		419

Dez anos de Boletín

Corría 1989 e por primeira vez na historia deste país era recoñecida a persoa dun poeta por parte dunha institución pública, o Parlamento de Galicia, como obxecto de homenaxe, co fin de que durante todo o ano se levasen a cabo actividades de todo tipo arredor dela, neste caso, o poeta Celso Emilio Ferreiro. Con ese motivo, a revista que viñamos remoendo no maxín dende había algún tempo no seo do Seminario Permanente de Literatura Galega para o COU tomou corpo e decidimos preparar un primeiro número monográfico co poeta celanovés como centro de atención. Así naceu o *Boletín Galego de Literatura*, que contou sempre coa axuda da Universidade de Santiago de Compostela, institución que, á súa vez, recibe dende hai algúns anos unha subvención da Xunta de Galicia coa que aliviar algo os gastos que lle ocasiona a edición da nosa revista.

Van alá dez anos e o que ía ser, en principio, unha publicación que circulase sobre todo polos centros de ensino de Galicia, con moi especial atención ao contorno dos estudos do COU e ao mundo universitario, converteuse nunha revista de ámbito internacional dende a que se analiza non só a literatura galega senón calquera literatura do mundo.

Aínda que nas verbas de “Presentación” daquel número “piloto” dicíamos que non nos comprometíamos a ningunha periodicidade fixa, o certo é que moi axiña, por esixencias do Servicio de Publicacións da Universidade, se fixo semestral, e a ese compromiso nos ativemos ata hoxe en día, cando están circulando, efectivamente, os vinte volumes correspondentes aos dez anos de vida do Boletín, aos que cómpre engadir un volume máis que vén sendo o segundo monográfico e que elaboramos en maio de 1992 con motivo de se lle adicar o Día das Letras Galegas e todo aquel ano a Álvaro Cunqueiro.

O número dobre que presentamos hoxe quere servir, en certa maneira, de peche do século e do milenio que agora esgotamos, e tamén si de homenaxe a todas aquelas persoas que nalgún momento estiveron cerca de nós. Pero sobre todas as cousas ten este volume un obxectivo moi claro, cal é o de procurarnos un relanzo para a reflexión sobre todo o que levamos feito ata aquí e así tratar de mellorar o noso traballo e de renovar as nosas ilusións e os

nosos esforzos para, deste xeito, collendo novos azos e alimentando novas esperanzas, continuar no próximo século coadxuvando coa nosa pequena achega ao progreso dos estudos humanísticos, en xeral, e aos do noso país, en particular.

Coidamos que reunir as seccións de “Creación” dos vinte (e un) volumes nun só libro, ilustrado coas respectivas cubertas de cada un deles podía dar como resultado unha publicación atractiva e singular que ademais servise como catálogo informativo do que o *Boletín Galego de Literatura* leva feito ata o de agora. Con isto aproveitamos, ademais, para variar algo o deseño da cuberta que con tan bo criterio e capacidade creativa realizara no seu día Pedro de Llano, e para reformular na súa totalidade a maquetación interior. Con esta nova imaxe continuaremos deica en adiante, e esperamos que o novo deseño resista, como resistiu o anterior, outros dez anos, cando menos.

En dez anos pasaron moitas cousas no mundo e en Galicia, e tamén pasaron moitas persoas pola nosa revista. A todas elas queremos agradecerlles a colaboración que nos prestaron no seu momento e poden ter a seguridade de que as nosas portas sempre estarán abertas. Por mágoa, algunhas xentes moi queridas e amigas xa non poderán volver a cruzar nunca máis o noso umbral, por iso, e porque con elas se honrou a nosa revista, queremos lembralas aquí nomeadamente: Stefano Jacomuzzi, Antón Avilés de Taramancos, Iris Murdoch, Antón Risco e Uxío Novoneyra, que nos deixaron para sempre ao longo destes dez anos.

Neste capítulo de agradecementos, son moitas as persoas e institucións coas que estamos e seguiremos estando en débeda. E como non queremos establecer unha orde de prelación, disimulen os nosos lectores que a liñalidade da escrita nos abrigue a poñer unhas cousas antes ca outras. En primeiro lugar, saudamos dende aquí aos amigos e amigas do mundo das artes plásticas, que tanta xenerosidade amosaron e que nos permitiron e permiten este verdadeiro luxo de cambiar de ilustracións e de cuberta en cada novo número. En segundo lugar, aos escritores e escritoras de creación, que cos seus poemas, relatos ou cadros dramáticos nos están permitindo ir levantando acta da escritura viva do noso país. Polo mesmo, temos que agradecer as achegas de todos os colaboradores e todas as colaboradoras que se relacionan no índice deste volume, pois cos seus ensaios, estudos e traballos de arquivo foron enchendo de interese os números da revista. E dende logo

merece todo o noso recoñecemento o persoal traballador do Servicio de Publicacións e da Imprenta da nosa Universidade, nomeadamente a directora do primeiro, Marisa Melón, e o director da segunda, Xosé Piñeiro, decote ben dispostos e pacientes coa nosa revista.

Ademais, como sempre tivemos o amparo económico de institucións privadas, non queremos esquecer á hora dos agradecementos ao Banco Pastor, ao Banco Gallego e Fundación José Antonio de Castro e ao Ámbito Cultural de El Corte Inglés, que, a través da sensibilidade cultural de Antonio Grandío, Juan Manuel Urgoiti e Ramón Pernas, respectivamente, nos permiten acceder a condicións materiais de traballo cómodas e modernas e a compensar aos nosos colaboradores e colaboradoras cun pequeno xesto económico que, anque cativo en relación cos seus méritos e polo tanto, en ocasións, simplemente simbólico, non poderíamos afrontar sen esas axudas.

O *Boletín Galego de Literatura* vai continuar, pois, con renovadas forzas e ilusións, e fai outra vez un chamamento para que ninguén se sinta fóra do noso proxecto. Ata aquí chegamos, aquí estamos, aquí permaneceremos e de aquí só nos moverán para continuar cara adiante, século XXI arriba, para ir cubrindo o camiño imprescindible dos estudos humanísticos a través do terceiro milenio que xa temos ás portas.

Equipo de Dirección e Redacción

BOLETÍN GALEGO DE LITERATURA

HOMENAXE A CELSO EMILIO FERREIRO

Estudios de Orientación Universitaria
N.º 1 - Maio 1989

Homenaxe a Celso Emilio Ferreiro

(Maio 1989)

Presentación

Xesús Rábade Paredes

Itinerario poético de Celso Emilio Ferreiro:
principais orientacións temáticas

Modesto Hermida

O fenómeno da recepción de *Longa noite de pedra*

Xosé Luís Sánchez Ferraces

A estética poética dun antipoeta chamado Celso Emilio Ferreiro

Carmen Blanco

A muller en Celso Emilio Ferreiro

Claudio Rodríguez Fer

Celso Emilio Ferreiro e a plusvalía

Dolores Vilavedra

Aspectos métricos da poesía de Celso Emilio Ferreiro

Xesús Alonso Montero

Sobre a prehistoria de *Longa noite de pedra*

Anxo Tarrío Varela

Aproximación á prosa de Celso Emilio Ferreiro

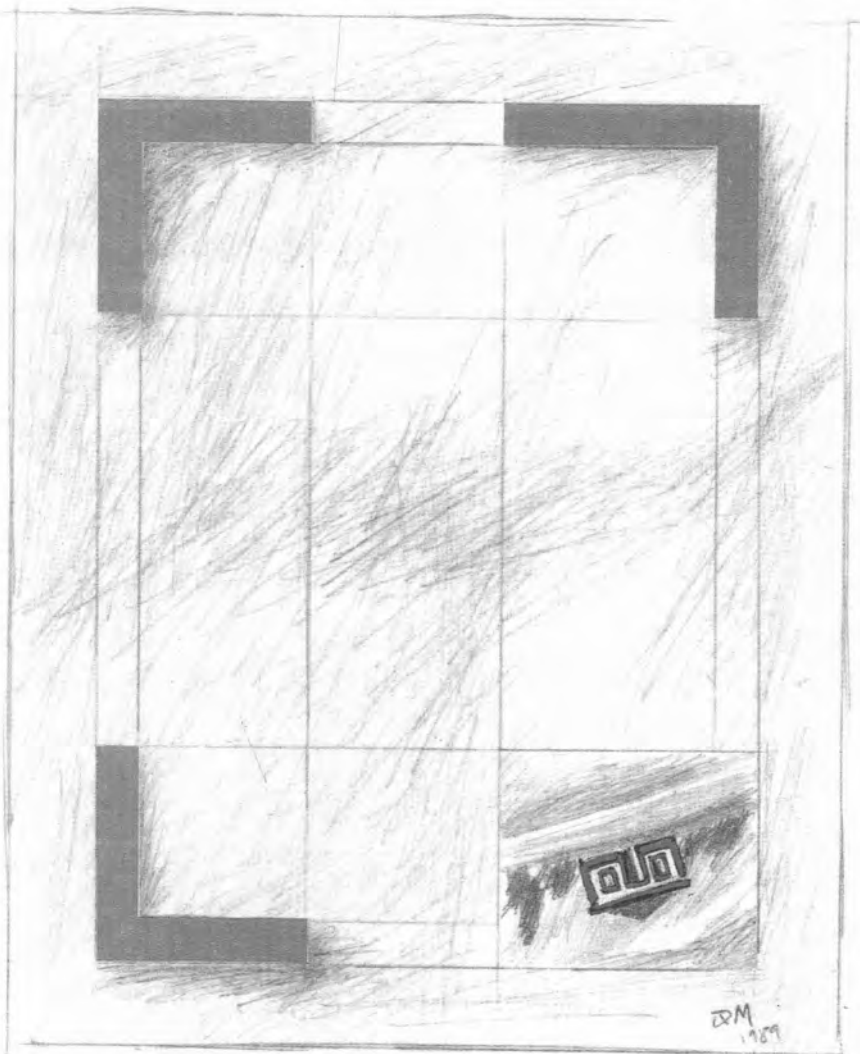
Xosé M. Salgado

Celso Emilio Ferreiro na lembranza
(Conversa con X.L. Méndez Ferrín)

Blanca-Ana Roig Recbou

Bio-bibliografía de Celso Emilio Ferreiro

BOLETÍN GALEGO DE LITERATURA

15

Estudios de Orientación Universitaria
N.º 2 - Novembro 1989

Luz Pozo Garza

LUZ POZO GARZA naceu en Ribadeo (Lugo) no ano 1922. Pasou a súa nenez entre esta vila e Viveiro. Durante a guerra civil, por razóns políticas, a súa familia sufriu persecución e tivo que pasar a residir en Marrocos ata 1940. Despois dos estudos de piano, maxisterio e Filosofía e Letras, foi profesora agregada e catedrática de Lingua e Literatura Españolas. Residente en Vigo, dirixiu, dende a súa fundación na Coruña, a revista poética Nordés, en colaboración con Tomás Barros. Proxecto ao que substituíu Clave Orión dende 1995.

Cultivou a crítica literaria e, sobre todo, a poesía en castelán e galego: Anfora, 1949; El vagabundo, 1952; O paxaro na boca, 1952; Cita en el viento, 1962; Últimas palabras/Verbas derradeiras, 1975; Concerto de outono, 1981, Códice Calixtino, 1986, Prometo a flor de loto (Premio Miguel González Garcés, 1992), Vida secreta de Rosalía (1996). Como crítica literaria, a súa obra está composta polos seguintes títulos: A bordo de "Barco sin luces" ou o mundo poético de Luís Pimentel (1990), Álvaro Cunqueiro e "Herba de aquí ou acolá" (1991), Galicia ferida. A visión de Luís Seoane (1994) e Ondas do mar de Vigo (Erotismo e conciencia mítica nas cantigas de amigo (1996).

17

Autopoética

"Gañarás a luz", promete León Felipe, xa que toda a poesía do mundo pode ser un único poema. O que varía é a luz. A semiótica actual apoia esa intuición do poeta: o discurso como transustanciación de discursos precedentes ou paralelos. Se é certo, cada poeta engade unha faísca de claridade ó poema total. Imos coa pequena lámpada na noite ata que a revelación, que xacía nas sombras, se fai lúcida e sobrevive. Quizais sexa iso a poesía: clarificación da idea na conciencia. Ou ensoñación malferida que xorde dun ceo incertamente transparente. A *transparencia* de Juan Ramón para comunicar coa Divinidade.

Habería, verdadeiramente, que engadir unha certa luz nova ó poema total. A luz propia que fai fuxir as nosas tebras. A forma persoal de prender unha chama, de acender unha lámpada. O xeito da vixilia nunha ofrenda polos longos pasadelos da noite. A travesía da memoria que albisca na penumbra. A forma omnipresente de engadir un verso á letanía da luz. Que, ás veces, prende coma lume, arde sen consumir e, por fin, eterniza.

No meu caso, a luz permite modificar a doutrina dos astros: abrir un códice pechado na noite; ser coñecemento sutil da condición suprema; trascender, tal o amor, das rúas salgadas do meu pobo; evocar a chuvia nunha praza baleira...

A luz decrece e fire se morre Rosalía e queda alucinada nos ollos de Rimbaud.

Tería que dicir con Víctor Hugo: “Vin a sombra, sen ollada, sen lámpada”. E despois engadir: Mais a luz vai comigo.

(De *Códice Calixtino*, 1986)

Consagración de Trasalba

1. Evocación

Agora que emprendiches navegación de altura
sen cartas nin sextantes
polas roitas celestes hacia o Santo Grial
nunha dorna-araucaria
igual a ti en idade e en materia de morte...

Agora que dominas os espacios e é posible
o feliz refrixerio
nas fontes onde agroman os ríos benamados
do Pico dos Ancares onde é sagrado o acevro
a Santa Tecla
—rosácea de seis pétalas na chuvia occidental—
e podes contemplar ó río Miño
fluíndo entre dúas terras labios dun Cancioneiro...

Evocámoste agora
en Trasalba de acantos e loureiros
acrópolis da patria:
ideas que tomaron forma de identidade
nese xeito de amor que chamamos Galicia
nesa cítara gris
nesa música escura e luminosa que nos traspasa o norte
nesa sorte de morte...

2. Primavera

En Trasalba ofrecían as laverças
a fragilidade do canto
o sinal onde os ventos convocaron un día
as fronteiras do abrente
coas dádivas de Ceres e de Baco.

En Trasalba
o claro testemuño un río fidelísimo
precipita nunha canle a nosa historia.

Alí se anticiparon tódalas primaveras
e os outonos chegaron mesmo un rito
na ordenación dos días e as colleitas
á solaina do pazo onde principia un reino.

Alí as palabras lúcidas
poden esclarecer o futuro dun pobo
na voz dun patriarca
El dixo: hai unha patria e unha terra
e puxo por escrito
a custodia da fala da chuvia e do centeo
o legado do espírito. Tanta fidelidade...

3. Desconcerto.

Primeiro foi a aurora emisaria da luz
un instante sagrada

cando o fulgor da patria soaba coma un harpa gaélica
na ofrenda das Fisterras.

Despois crebouse o canto.
Chegaron as consignas insidiosas
no signo dos tambores na índole das bandeiras
na mañá violada:

Tanto manto de loito
tanto pranto
tanta noite cegada
tanta porta pechada
mortes sen cadaleito
nun tempo de borralla
sen saba
sen responso
sen mortalla...

20

O vento desnortado
espallou desconcertos pola bocarribeira:
secaron os parrales
cegaron amieiros
e talaron carballos bidueiros...

4. Solpor

Sábese que en Trasalba
moraron as palabras tutelares
no tempo do silencio.

A tarde declinaba na liña dos salgueiros
na curva inmorredoiroira das glicinas
na sombra das camelias
xunto á fonte Castalia...
A chuvia mainamente petaba nas vidreiras
daquel outono anticipado.

Velaí a man da dona no acender dunha lámpada.

Sobor da mesa aberto un libro de Virxilio
no silencio do pazo.

Na solaina
ollaba o patriarca o Coto de Novelle
a luz occidental
a derradeira carta de Daniel
a patria en vela
e pronunciaba os nomes que non borrara a morte...

As veces no crepúsculo
na lembranza dun sono polas Torres do Oeste
falaba a Rosalía;

“Camiñaba fuxidía...
“Somentes a sombra esguía...

Suso de Toro

XESÚS MIGUEL DE TORO SANTOS, Santiago de Compostela, Xaneiro de 1956. Comeza a escribir cunhas certas pretensións aos 17 anos. Pranta aos dezoito e adicase á militancia política de esquerdas, aos estudos (Licenciado en Xeografía e Historia –Arte Moderna e Contemporánea) e a gañar a vida. Empeza a escribir de novo no ano 82, ata hoxe. Algunhas vocacións que ten frustadas son a de artista plástico e director de cine. En calquera caso, non se sente alleo de todo a esas linguaxes artísticas.

Ten publicado De 10 a 11, accésit no concurso de narracións breves "Modesto R. Figueiredo, 1982 (Edicións do Castro, Sada-A Coruña, 1983); Caixón desastre, Premio "Galicia" da Universidade, 1983 (Universidade de Santiago de Compostela, Secretariado de Publicacións, Santiago de Compostela, 1984); Polaroid, Premio da Crítica de Galicia, 1987 (Edicións Xerais de Galicia, Vigo 1986); Land Rover (Ed. Xerais de Galicia, Vigo, 1988). "A Paixóns segundo San Mateo" (en VV.AA. Sede Central, Edicións do Clube Cultural Adiante, Secretaría Técnica de Publicacións da CXTG-IN, Vigo, 1989); Ambulancia (Vigo: Xerais, 1990), Unha pouca cinza (Santiago: El Correo Gallego, 1992), Tic-Tac (1993), A sombra cazadora (Vigo: Xerais, 1994), Parado na tormenta (Vigo: Galaxia, 1996), Conta saldada (Vigo: Xerais, 1996), Calzados Lola (Premio Blanco Amor de Novela, 1997, Vigo: Xerais, 1997), Círculo (Vigo: Xerais, 1998)

23

Autopoética

Aquí estamos.

O de Joyce xa foi a hostia. Para matalo. Colleu nas mans con xeitiño a linguaxe literaria que herdara en *Dubliness*, e logo rompeuna, machacouna, estirouna, ensarillouna e volveuna compoñer en *Ulises*. Ficaba aberta unha nova agra aberta estesa por traballar, a linguaxe literaria contemporánea. Pero el mesmo labrou ata agostala, e percorreu todo o camiño do *Finnegans Wake*, que é un río longo e escuro, Joyce, el só, cerra unha xeira da literatura occidental, abre outra e clausúraa tamén. Se non fose porque está morto era para matalo.

O herdo que deixou, unha ollada lúcida e implacable sobre a linguaxe, a conciencia, o ser humano. Nunca, pero menos aínda despois de *Ulises*, un escritor pode ser inocente. O escritor contemporáneo nace co pecado orixinal da autoconsciencia. E a excesiva autoconsciencia produce esterilidade e inmovilidade.

Joyce tamén nos deixou o lado escuro desa lucidez extrema e esterilizante. Unha ollada lúcida o que ve é a falla de senso, o absurdo. Os camiños da linguaxe e da conciencia contemporánea levan aos confusos ruídos tatexados por un idiota de Faulkner, de Beckett. A verdade é que non sabemos senón parafrasear a Joyce e a Dadá.

Por sorte para min, eu teño tódolos defectos e virtudes do can vagabundo que canea polas rúas esfameado, desconfiado e cheo de magoaduras. Un destes defectos-virtudes é ser recastado. Son recastado de case todo. Porque teño un ramalazo conceptual e sangue desa parentela tan ilustre que citei antes pero tamén levo inevitablemente sangue de Charlot, Jinks, Pixie e Dixie, Bugs-Buny, Don Angel Siseñor, Mortadelo, os Beatles, os Kinks, o Xestal, os Tamara, Young Rascals... Ou sexa que hai en min e no que fago cultura de masas, cultura dos medios, e mais da outra. Aspiracións sublimes e os máis baixos instintos. ¿Ou aspiro ao sublime a traveso do rastreiro? Agora que o penso, non sei.

Teño tamén outro defecto-virtude, que é non saber estar quedo, así que un día me puxen a escribir outra vez e aquí estou dálle que tumba. Escribo porque me presta e mais porque, movido por esa singular soberbia que caracteriza ás persoas que publican o que escriben, dou por suposto que podo aportar unha ollada que, por persoal, é distinta sobre o discurso da linguxe e as percepcións diso que chamamos "realidade". E desde logo que me encantaría ter cen mil lectores no meu idioma e millóns en traducións, mais sei que o lector a quen máis lle pode interesar o que eu escribo é aquel canto máis mestizo mellor. Non escribo pensando en lectores de sangue azul nin de caste de funcionarios de literatura, aínda que se lles gusta qué ben. E son ética e esteticamente rigorosamente plebeo. Gustaríame acadar unha retórica da miseria, ou do lixo, ou da carencia. Da precariedade. Pero iso si, o bonito sería chegar a ser un escribidor pop, cousa que non sei moi ben o que é pero que estou certo que me apetece.

Suso de Toro

É unha risa.

Río e intercambio gracias cos amigos e xogamos os viños aos chinos e acordamos xogar un partidiño de futbito este sábado ás seis e seguimos facendo chistes a berros e agora rimos moito porque estamos a falar de mulleres. De mulleres. Ai que risa, de mulleres. Moito rimos cando falamos de mulleres os meus amigos e mais eu. Rimos moito todos. Case sempre que nos xuntamos intercambiamos gracias e xogamos os viños aos chinos e acordamos xogar un partido de futbito este sábado ás seis e logo seguimos facendo chistes a berros e logo rimos moito porque non me digades como pero xa estamos a falar de mulleres. De mulleres. Non me digades que non é de risa, de mulleres. Non sei por que, pero estamos a falar doutras cousas os meus amigos e mais eu, os chinos os viños o futbito os sábados, porque non seguimos falando desas cousas e empezamos a berrar máis alto aínda e a rir moito máis aínda porque cando nos damos de conta xa estamos a falar de mulleres. Pero mira ti que risa, de mulleres. Moito rimos os meus amigos e mais eu. Rimos moito todos. E non sei por que despois ficamos todos tan serios e pagamos e marchamos como se nos entrara a todos así como moita tristura non sei por que. Pero a tristura non dura, chegamos á casa e comemos verdura e xa se nos vai pasando, e dámoslle un bico pequeno á muller e, ala, xa case pasou, hai que ver, de todo, deste modo, e para cando chegas ao choio xa estás pensando en verte cos compañeiros outra vez para rir moito. Ai que risa, canto rimos os homes. Pero o que máis nos gusta é xogar ao futbito.

25

Madrugar.

Que sono. A claridade entra polos bordos da persiana. Visillos. Acababa de acordar. Tapou algo a cara, que frío fóra, e engurruñose toda. Tocou cos pés nun vulto, unhas pernas. Había alguén na cama, había alguén con ela naquela cama. Separou os pés con coidado, a despaciño. Quedou inmóbil. ¿Onde estaba? Acababa de acordar, durmira alí pola noite. Agora entraba alí a luz da mañá. ¿E quen estaba ao lado? Seguiu inmóbil. Tiña que saír de alí. Foi sacando primeiro os pés, paseniño, sen facer ruído, sen que se movan moito as sabas, e logo deslizou todo o corpo. Había unhas zapatillas encarnadas nunha alfombra estampada de flores, púxoas. Notou os seus peitos, grandes e caídos, dentro do camisón. Na mesiña de noite había un espertador, unha revista de encrucillados e unha lámpada de quinqué. Deu volta e mirou o

vulto na cama. Era un home. Algo calvo. E gordo. Asomaba unha man ancha e peluda. Buscou a porta, estaba no outro lado da habitación. Pasou por diante do espello dun armario, entreveu a súa imaxe, gorda e co pelo loiro de peluquería. volveu atrás e parouse diante. ¿Que anos tería? Cincuenta e pico. Cincuenta e sete ou cincuenta e oito. Tiña enrugas debaixo dos ollos e nos bordes da boca. Reflexado detrás dela estaba o vulto do home na cama. Saíu sen facer ruído e arrimou a porta con coidado.

30-Agosto-89

26

Un corredor escuro, había unha porta aberta da que saía a claridade gris do mencer. Camiñou despacio. Era o mencer. Unha fiestra con cortinas de plástico semitransparente coaba luz dun patio de luces. Era unha cociña pequena. Tamén a habitación, debía ser pequeno todo o piso. Esa debía ser a súa casa. Ela era a muller da casa. E o gordo debía ser o seu home. ¿quereríaa?. Quen sabía. Se cadra tiñan fillos. Prendeu a luz. Había un frigorífico pequeno á dereita. Abriuño. Un par de zancos de polo nun pratiño. Tomates, verdura, unha tarteiriña con leite. O almorzo. Ela tería que preparar o almorzo. ¿Onde andaría o café? ¿Ou tomarían Cola-Cao? O espertador, pronto tocaría. ¿Para que hora estaría? Cerrou o frigorífico sen facer ruído, con pasiños lixeiros foi á habitación, entrou, o gordo seguía durmindo. Achegouse á mesiña, colleu o espertador e arrimouno á luz que pasaba pola persiana. Eran as oito menos uns minutos, e o reloxo estaba para as oito. Pousou o espertador sen facer ruído e saíu lixeira. Volveu á cociña. ¿Onde estarían os mistos?

Memoria

“Roxelio”. A voz da nai chamándoo desde a cociña facíao sentir a gusto entre as sabas quentes. Que gusto as sabas limpas e planchadas. As do cuartel eran máis ásperas. Que ben se estaba. ¿Cantas horas levaría durmindo? A cabeza sorrinte da nai apareceu asomada na porta entreaberta. “A ver, langrán. Vas pasar o permiso enteiro durmindo” Colleu unha zapatilla do chan e fixo como que lle arreaba con ela, el cubriuse debaixo das mantas. “Veña, que tes o almorzo na mesa”. Destapouse e viu un pedazo de bata encarnada da nai saíndo pola porta. Aquela tarde tiña que xogar un partido cos compañeiros e

pola noite levar a Charo ao baile. Tiña que aproveitar os días de permiso. ¿Quería Charo ir ao río? Tiña que mercar preservativos antes de ir xogar o partido. Ergueuse, puxo a bata verde e calzou as zapatillas. Saíu. Na cociña a súa muller quentaba o café mirando distraída para a cafeteira no lume de butano. “Ensinouche as notas o rapaz”, díxolle. Sentou na mesa detrás dela, acariñou cos dedos o borde da cunca de porcelana, “non”, dixo. A figura de Charo era fraca e remataba nunha cabeza despeluxada de cabelo a medias loiro e cincento. Como adelgazara cos anos. Outras mulleres engordan cos anos e cos preñes, Charo adelgazara. Pasou as mans pola barriga, que lle caía por riba do cinto. Ela sacou a cafeteira do lume e colleu o cacharro do leite na outra, deu volta e botoulle na cunca leite primeiro e despois café. Botoulle un par de culleradas de azucre e empezou a remexer cando sentiu que o chamaban desde a rúa, “Roxelio”. Asomouse eran Fito e Mocos que miraban para arriba coas carteiras dos libros na man. “Xa vou”, dixo. Colleu o bocadillo de enriba da mesa. “Espera”, dixo a nai, “envúllao nun papel que vas manchar os libros. Tódolos días cho teño que dicir”. Colleu a páxina do xornal que lle deu a nai e envurullou lixeiro o bocadillo. Gardouno na carteira e saíu da cociña correndo e facendo o ruído do motor dun coche. Sentiuse bater a porta de fóra. Baixaba as escaleiras a modo agarrándose no varandal cunha man e axudándose co caxato na outra, “a despaciño, Roxelio, a despaciño. Non vaias ter unha caída e romper algún óso tamén ti. Os ósos dos vellos creban de contado” e pensou na pobre Charo que ficaba na cama vendo a tele coa cadeira rota. Parou e colleu aire, sacou un pano da man e pasouno polo borde da boca debaixo do bigote branco. Gardouno, inspirou forte e volveu a baixar escaleiras, “a despacio, Roxelio, a despacio. Para o pouco que vale un vello. Como pasa a vida”. En chegando ó portal viu a Fito e ao Mocos que lle dixeron “Imos”, e botaron a correr os tres coas carteiras nunha man e o outro brazo estricado como se fose a á dun avión e facendo o ruído do motor coa boca, “Rrrrrrr”.

ESTUDIOS

Claude H. Poullain

Do “folclore” ó lirismo íntimo: “O encanto da pedra chan”,
de Rosalía de Castro

Camilo Flores Varela

Dous lances amorosos no *Roman de Troie* e nas súas versións ibéricas

Carmen Blanco

A figura literaria de María Mariño Carou

Antón Capelán Rei

Notas a unha edición da poesía galega de Aquilino Iglesia Alvariño

María do Carme Ríos Panisse

Dous relatos curtos de Vicente Risco

Luis Alonso Girgado

Os herdeiros de Sahrazad (Percorrido incompleto pola narrativa árabe
contemporánea)

DOCUMENTOS

Antón Risco e Ignacio Soldevila

Conversa con Álvaro Cunqueiro

NOTAS

Francesco Ruchin

De espellos e pantasma

LIBROS

Susan Kirkpatrick

Las Románticas. Women Writers and Subjectivity in Spain. 1835-1850

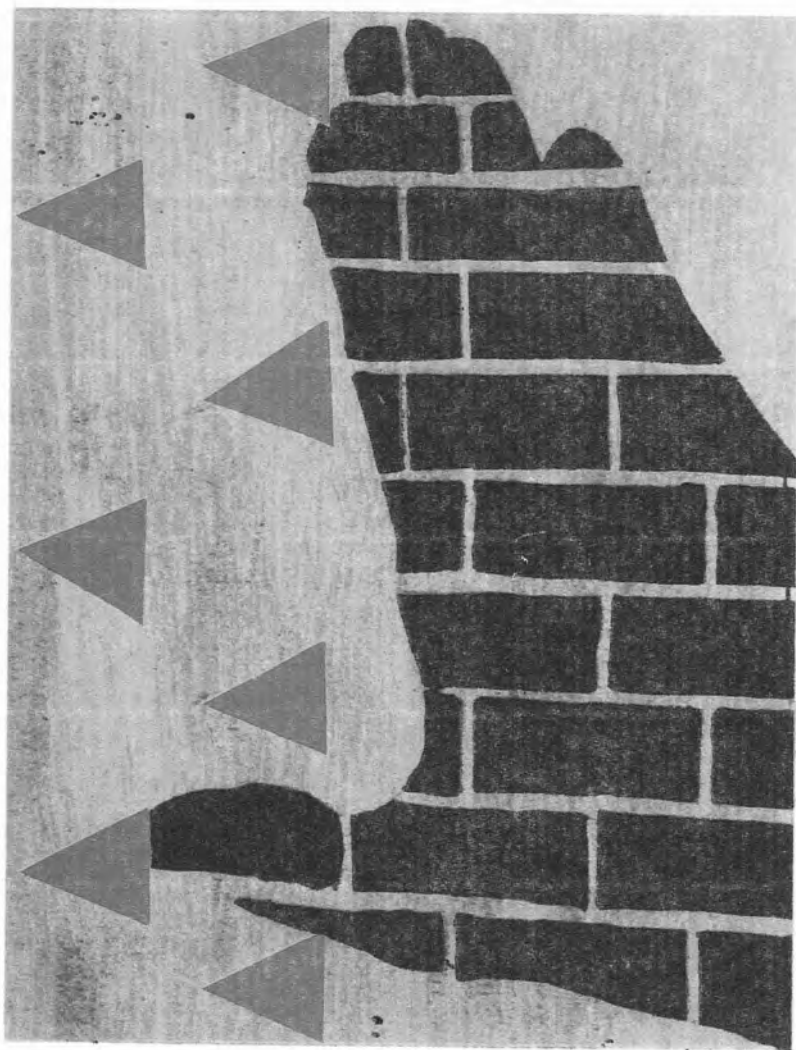
(Katheleen N. March)

CREACIÓN

Luz Pozo Garza

Suso de Toro

BOLETÍN GALEGO DE LITERATURA

Estudios de Orientación Universitaria
N.º 3 - Maio - 1990

Margarita Ledo Andiñón

MARGARITA LEDO ANDIÑÓN (Castro de Rei, Lugo, 1951) é xornalista e Profesora Titular da Facultade de Ciencias da Información da Universidade de Santiago de Compostela, da que foi decana logo de impartir a materia de Comunicación Audiovisual da Facultat de Ciències de la Informació de Barcelona. Fundou e dirixiu, durante tres anos, o periódico *A nosa terra*; creou a revista *Escrita* da Asociación de Escritores en Lingua Galega e os proxectos gráficos do boletín do Clube Cultural Adiante da CXTG, da revista galega de mulleras *Festa da palabra silenciada*, de *A Trabe de Ouro*. Publicación Galega de Pensamento Crítico e da publicación *Europa de les nacións*, do *Moviment Nacionalitari Europeu*. Ten publicado *Prensa e galeguismo* (1982) e *Foto-xoc e xornalismo de crise* (1988) e O diario post-televisivo (1992).

No terreo literario deuse a coñecer como poeta con *Parolar cun eu, cun intre, cun inseuto* (1970) e *O corvo érguese cedo* (1973). Logo cultivou a narrativa nos contos *Mamá-Fe* (1983) e nas novelas *Trasalba ou Violeta* e o militar morto (1985) e *Porta blindada* (1990). É autora tamén dos textos misceláneos *Linguas mortas*. Serial radiofónico (1989), libro editado en colaboración coa fotógrafa Anna Turbau, e *Historias como Barcelona* (1993).

Estivo vencellada desde moi cedo á esquerda nacionalista e tivo que exiliarse en Portugal de 1974 a 1976.

33

Autopoética

A linguaxe criativa sedimentada é verdade que funciona, que pasa sen ruidos por entre o noso cotián e que quizabes nos faga desexar un outro real-imaginario como a moza play-boy. Pero a escrita que eu quero é coactiva, une materiais, referencias, tempos, ritmos, xogos analóxicos, bichos inexistentes, tiques de diferentes culturas e non pasa se non é establecendo afectos como calquera outra forma de corrupción das normas do poder. Porque a linguaxe sedimentada é un bon mecanismo para poder pasar polo poder, por iso interesa tanto lle restar á escrita o que ten de sensíbel e facela rutina de supermercado. Anque eu tamén fago literatura de masas. O que pasa é que para un outro soporte: para a prensa. E nos textos que non son de prensa exprésome tal e como decido me expresar. Os meus comportamentos narrativos adoitan ancorar nese real que se agarra á construción literaria para tronzar insolidariedades e que por iso se nos fai altivo cando escoa para unha das moitas

versións en que se poderá manifestar. Eu agora corrixo probas nunha historia de personaxe que o tería todo para ser un heroe: inxenio, paixón, clarividencia, iniciativa, unha boa esquerda aos morros e un metro oitenta de estatura. Leva nun manicomio máis de vinte anos. E é de carne e óso. Como a Literatura que desexo.

Barcelona, 1990.

Sobremesa en restaurant chinés.

Di chees. En pronunciándoo chis. Pero non o digas coma se foses chamar ao camareiro. Ponte así. Deste xeito. Ponte cos dentes ao vivo cáseque sen xuntar. Os dentes. Sen que se toquen. Para que o son do *i* permaneza o tempo xusto de tirar a foto. Permaneza entre os dentes.

Di chees. Dío atirando cara ti do *is*. E verás como saes na foto sen que chegues a te botar a rír. Como saes convidando a non se sabe o qué con esa túa capacidade inagardada para seducir. Así. Baixa o queixo un chisco. Agora. O paxariño. Baixa o queixo. *Di chis.* Pero non olles para min neste momento tal se me anunciaras: aí vén o desastre.

Lychees. Dixeches Lychees no lugar de chees. Si, tamén remata por se escoitar chis. E unha pequena fendedura ao bies nun dos teus dentes fai que ese teu dente colla forma terminal de caveto con pétalas de lys. A flor de lys é o mesmo que os lychees ou se non non se chamarían tan iguais nen a froita chinesa tiña por que ser tan semellante a unha especime de landra inmaterial nen tiña por que non acabar de ser doce cando gustas de lychees nen o seu tacto non tiña por que non ser medoso mentres ampla no muro pulido e vexetal polo que devala unha lixeira pingadela de almibre.

E porque ollaches o teu trunfo denantes de dicires lychees a foto disparouse xusto cando ollaches, non despois, non cando sorrías por teres dito lyches. E porque os lychees son comestíbeis e non teñen memoria –como as mónadas*– nin se lúen os uns lychees nos outros –como as mónadas– nin nunca sabes se

*. Leibniz. A Monadoloxía, Facía sexto de bacharelato e recordo que as mónadas non teñen xanelas, que son independentes e que son ao mesmo tempo harmónicas.

un lychee saberá o mesmo coma un outro lychee nin sei eu se para formar o plural dunha froita chinesa abundará con lle engadir o *ese* ou lle cómpre a carón un outro lychee pareceunos que era como dicir *bao chi*.

Di *bao chi*. Agora di *bao chi*. Como sona. Para os americanos pronunciado *bow chee*, recomendáballe cada día de dios o delegado da axencia UPI aos fotógrafos. Di *bao chi*, que en vietnamita quere dicir *prensa* e ben poidera ser que por dicir *bao chi* non nos peguen un tiro porque acó quedanos ben pouco que facer.

Di *bao chi* coma se describises ese peixe con penacho romo de león e con cauda de ave xentilicia. Di agora que non che gusta a educación sexual na escola porque nunca un peixe educado na escola podería exhibirse con esa coquetería de peixiño-león por entre as augas e obrigarte a que queiras ollalo dende enriba.

Di que non che gusta a educación sexual na escola e pasa a man aberta por sobre da almofada lateral do sofá porque é cando colles ese aspecto de tipo con pasamontañas, tipo con mono, tipo con anorak por sobre o mono e coas mans nos petos, tipo que fita dende o lateral –sobre da almofada– mentres ti sobes a escada traseira do avión e é cando ese tipo que terma das pernas estalicasadas e que está el mesmo botado cara atrais repousando na carrita laranxa do servizo de mantemento de aeroportos axexa para nós por entre o barullo monótono da compresión e fai que eu comente que si ese tipo da carrita se nos parece tanto ás fotos de soviéticos é porque necesitamos que ese tipo do anorak sexa eficaz e ti dis que diferencias á xente pola cara e eu digo que diferencio á xente por como di *bao chi*.

Margarita Ledo Andión, 1990

Antón Avilés de Taramancos

ANTÓN AVILÉS VINAGRE naceu en Taramancos (Noia) no ano 1935 e morreu nesta mesma vila no 1992. Leccións telúricas da avoa etena e cósmica. A Terra, a Fala, os paxaros e o Mar. Despois, uns poucos anos de bacharelato en Noia e Escola Náutica na Coruña. Fai como que estudia. Propiamente, comeza os preparativos do periplo de Odiseo e dunha biografía case surrealista da man dun bo mestre, o pintor Urbano Lugrís, "a miña Universidade". Algo de bohemia coruñesa ata o ano 60. Bufarda en "La Flor Noíesa", con patroa das de antes, un holandés escultor (Jan Joosen), que deixou o seu rastro na portada da igrexa de San Xosé, e un ruso políglota empeñado en Tagore (Alexis Vivicov Mardivinoff). Pero Urbano Lugrís sempre no fondo e D. Uxío Carré Alvarellos a repasar a lección do que fora a cultura galega antes daquel ambiente abafante e sórdido da posguerra. Toda unha cátedra. Avilés coñece na Coruña, onde ensaia os seus primeiros versos, a Manuel María, Reimundo Patiño, Alexandre Criebeiro, que lle engada a moza, e Uxío Novoneyra, mentres os poetas das Festas Minervais, na Compostela universitaria, alquilan os smokings e van retomando o fio literario legado polos seus maiores.

No 1960 hai un paquete con libros prohibidos que chega do Neira Vilas de Buenos Aires. Aconsellado por un policía amigo, escritor el de novelas western baixo o pseudónimo de Alf Manz, decide iniciar o camiño de Ulises. Superconstelation, Bogotá, nove dólares e vinte anos percorrendo selvas e altiplanos, a América enorme do leopardo e a dentellada humana dun vivir a proba de todo. Unha india, Ana Sofía Baquero Céspedes, case un hendecasilabo, amosáballe a beleza do Cauca e ten con ela tres fillos. Dez anos sen se saber nada del en Galicia. Pero Salvador García Bodaño recibe unha fermosa carta, longa, trágica e nacionalista, e Avilés de Taramancos convértese case nun mito para algunha mocidade do 68.

No ano 1980 é a volta do fuxido-emigrante. Propiamente, "O regreso de Ulises", como el di. Dende entón, Avilés de Taramancos rexenta unha taberna medieval no centro da vila de Noia. Alí arriban aínda por veces piratas caribeños, valentóns e ruidosos, que non apagan a voz do poeta, entre unha de luras, veñan para acó outras cañas e hoxe non se fía, mañá si.

A súa produción poética comezou con *As moradias do vento*, no ano 1954. Despois viñeron: *A flauta e o garmelo* (1959), publicado por suscripción popular; *O tempo no espello* (1982), *Contos caucanos* (1985), Premio Nacional da Crítica, *Nova Crónica de Indias* (relatos, 1989) e *As torres no ar* (1989) e, postumamente publicouse *Última fuxida a Harar*, que logrou o Premio da Crítica Galega no 1993, e que constitúe o seu testamento poético.

Urxido polo Consello de Redacción do Boletín Galego de Literatura, Avilés de Taramancos escribiu en tempo récord os poemas que agora saen á luz por primeira vez e que forman parte dun proxecto máis longo que el rematará cando lle volvan á memoria tódalas Obras de Misericordia que ensinaba o Catecismo do Padre Astete.

Autopoética

“Agora mesmo, de taberneiro en Noia, como François Villon, escribirei de vez en cando algún poema. Pero como ves non son un poeta de oficio nin oficial. Son sempre o que chega tarde e dalgún xeito quere facer a súa sementeira e a súa colleita cun esforzo que a outros lles vén máis mainiño polo tempo e a paciencia. Eu non teño nin unha cousa nin outra. Son a grandeza e a miseria da poesía. Un francotirador da fermosura.” (“Introducción” a *O tempo no espello*, 1982).

Obra inmisericorde

I

38

Non lle deas de beber ao sedente: a súa sede é
pozo que non ten fondo, ferida que non couda
con auga, só con lume. Nunca deixes
a boca do teu cántaro na boca esfameada.

Vén de tan longa xeira de arrebol que o seu sangue
reloce coma o ferro no barbullón do canto. Vén
da batalla inmensa dos días, noitarego no seu ollar e
traslúcido –seixo a brillar nos ósos– da súa propia
labarada. Inmerso vén na sede non no pranto.

Se finxe a bágoa e por beberse enteiro, por beberse
no propio desespero; ¡non te achegues! espida como vas
baixo do manto da humildade e da dádiva, non convoques
o seu clamor de séculos oulando, a súa anguria
furando a cerne dura do desterro. Non.

A gravidade oculta da túa man non debe
abillar a frescura: é como darlle mel ao can doente.
A traveso dos séculos, das horas, a traveso do tempo
nunca deas de beber ao sedento. A súa ansia
–esa catarse para fundir astros– vén da hecatombe

e brúa nos camiños.
Deixa o teu corpo nu a outras seituras.

II

Na noite en que aparece o peregrino fecha as portas, meu ben,
que anda ardoroso. Non é antigo romeiro, agora é excursionista
que vén tentar a túa fermosura. En auto-stop vén o cabrón:
¡collédeo! Se en noite de luar ves unha sombra
non é o peregrino a quen socorras, é o lubicán
que anda tras do froito maduro do teu ventre. Non te asomes
que outros eran os tempos e os camiños
e outros santos varóns que floreceran
na vía láctea a fornecer estrelas. Non é un caxado, non,
é un membro impuro que sobresaí da súa faltriqueira.

Non abras ao pastor que vén o lobo.

¡Non lle deas pousada ao peregrino!

39

III

¿Como hei vestirte, espida miña, como hei
de arroupar tantas rosas? Corpo espido,
cristal evanescente: A púrpura da neve,
esa ardentía.

Transgrede o amor o límite e non sei
que seda sobre seda poñerei.

IV

Non enterrar os mortos. Esta terra non é
un código incivil de enterramentos, lápidas, baldaquinos.
Esta terra non é. Non é cinza o que temos,

é fornalla de arrequencer os corpos para a vida.

Baixo das oliveiras e dos freixos, nas raiceiras do souto non van mortos, é un coro estrepitoso que se abre nas fontenlas dos eidos, nos tremos, nos vulcáns se os houber. Se pos a pedra do mural da casa vas pondo a carne mineral doutro. Se pos o xabre por mallar na eira pos unha fronte pálida, un sorriso, pos unha pel na néboa doutro tempo. ¡Están tanto connosco! Están feridos do óxido da vella coitelada que a morte lle ofrendou, mais iluminan o único camiño que nos queda.

¿En que se asenta o pan senón nos dedos que se luíron de espallar semente? O saibo vén dos corpos que se aniñan no corazón da terra.

40 Coma un froito. O zume que desprende o chuchamel vén dos labios da noiva amortallada. Tan viva no seu perfume cada primavera. Nesta terra non hai mortos como nas outras. Tan só hai devanceiros xente que nos percorre o tecido das veas, que se asoman no xesto, e perfiguran a nosa face nun lizgaio carís do que eles foron, nun lizgaio modo de andar quezais. Todos se deitan con un amor tan grande nas entrañas para facer o firme desta terra. Con eles vai o cántico, a palabra labrada vén do fondo onde eles aran, cantan, labourea nesa restreva eterna que soergue as cúpulas da patria sempre viva.

V

“Camiña Don Sancho...”

¿E se o corazón cautivo non se quer descautivar?

¿Se é de estar preso que vivo?
Cando as cadeas son lazos

o cantar é outro cantar.
¡Non me libres dos teus brazos!

VI

“Non des esquecemento
da inxuria ao rudo encono...”

Ollo por ollo, pobo meu, é hora
de vingar as afrentas que nos deron
e as que nos fan os sátrapas de agora:
os que nos perden e os que nos perderon.

Tantas feridas de aguzada espora
que nas nosas costelas floreceron
é tempo de saldar; se non o fora
démoslle ao tempo o fel que nos verqueron.

Dente por dente, pobo meu, non poñas
a outra meixela á man que che fustiga,
que se ofrece pan dámos ponzoñas.

Que está tanto a medrar caste inimiga,
piollos do teu ser, pestes, carroñas,
que en vez de perdoar, ¡morde, castiga!

41

VII

Ensina ao que non sabe o que téñ que saber.
A mente deturpada por séculos na ausencia, o corazón
que debilmente dá o sinal preciso, o rumbo extraviado
o ir trocando nas células a raíz da memoria
e a penas coñeces o perfil da saudade
para sermos nós mesmos. Foron borrando a marca
prístina do que somos: Galiza, esa andadura
na néboa do destino. Acaso a nai carpindo

nos cons, nos promontorios, nas fisterras por sempre
e non se ouve o badalar da súa voz, o espanto
dediante do naufraxio total do universo.

Ensina ao que non sabe a amar desde a entretea
a cicatriz candente da terra violada,
o mar infindo, o canto da laberca. O canto rude dos que traballan de mañá
nos campos
inocentes e firmes na súa identidade. As palabras,
os símbolos, os acontecementos: Ese selo de ferro
que imprime un signo íntimo para ser ecuménico.

O viño e o sal da terra que nos aviva o sangue,
a arxila que conforma o corpo no decurso das idades.
O leito xerminal. Terra labrada.

Ensina ao que non sabe que somos unha sombra repetida no tempo...

Balada do cárcere do Meco

Porque o ceo enteiro está coberto de ollos, porque infinitamente espreitan
a túa soedade, meu soñador, meu triste
compañeiro de soños.

¡Como alumea a túa nudez
a nosa esperanza! Andamos
na voraxe do tempo, e todo
todo llo debemos á túa inocencia.
Por iso estás crucificado:
para sermos salvos. Para que
da patria fique aínda
o vagalume aceso do teu amor. Por iso.

Todo está aí contigo como nun facho ardendo,
está a ilímite extensión onde a palabra é certa,

cada significado é preciso, ninguén altera
a orde dos sentimentos. Porque ti es puro
un mundo harmonioso medra do teu amor,
ardemos sen consumirnos
na túa amizade, no teu valor, na túa loita.

Eu son o que quixera bicar a túa man agrilloada
e ando temeroso de dicir o teu nome.

Son cada vez ninguén
e ti a redimirme...

Somente ti vas diante
portador da bandeira.

¿Quen é o prisioneiro
que precisa a visita?

Antón Avilés de Taramancos

Febreiro, 19-21, 1990

ESTUDIOS

Richard Cardwell

A signifiación de *Aires da miña terra* no contexto da literatura finisecular

Xosé Eduardo López Pereira

Primeiros escritores de Galicia

Luís Pérez Rodríguez

Unha semblanza de Eduardo Blanco-Amor dende o seu epistolario

Claudio Rodríguez Fer

A literatura galega, en Galicia, durante a guerra civil

45

Xosé M. Salgado

Vida, paixón e morte de don Adrián Soutelo. Unha cala en *Os camiños da vida*, de Ramón Otero Pedrayo

Isabel González

Signa amoris da poesía italiana do duecento

NOTAS

David Mackenzie

Historia e literatura. A presenza do pasado

Miguel-Anxo Murado

Aquel verán de 1914. Os intelectuais europeos diante da Primeira Guerra Mundial (1914-1918)

DOCUMENTOS

Dámazo Alonso, Vicente Aleixandre, Jorge Guillén, Cartas inéditas a Luís Pimentel

ENCONTROS

Camilo Flores, Marcos Mariño, Anxo Tarrío

Encontro con Alain Robbe-Grillet en Compostela

LIBROS

José Sánchez Reboredo

El silencio y la música (Ensayo sobre la poesía de Pimentel)

(*Luís Alonso Girgado*)

Claudio Rodríguez Fer

Poesía galega. Crítica e metodoloxía

(*Luís Alonso Girgado*)

Darío Villanueva

El comentario de textos narrativos

(*Dolores Vilavedra*)

Emilia Pardo Bazán

La cuestión palpitante. Edición de José Manuel González Herrán.

(*Benito Varela Jácome*)

CREACIÓN

Margarita Ledo Andión

Antón Avilés de Taramancos

BOLETÍN CALEGO DE LITERATURA

Estudios de Orientación Universitaria
Nº 4 Noviembre 1990

NÚMERO 4 / NOVIEMBRE 1990

47

Arcadio López Casanova

ARCADIO LÓPEZ CASANOVA naceu en Lugo no ano 1942. Licenciado en Filosofía e Letras pola Universidade de Santiago de Compostela, Doutor en Filoloxía, catedrático de Lingua e Literatura españolas (1968-1986), na actualidade é Profesor Titular da Facultade de Filoloxía da Universidade de Valencia.

O fundamental da súa obra poética está recollida nos libros *Memorias dunha edá* (1976), *Mesteres* (1976), *La oscura potestad* (1979), *Liturxia do corpo* (1983) e *Antología personal* (1987). Posúe os seguintes Premios: "Nacional Universitario de Poesía" (1962, 1963, 1964), "Noriega Varela" (1967), "Ciudad de Melilla" (1970, 1982), "Adonais" (1978), "Crítica-Galicia á Creación Literaria" (1984). Ademais, é premio "Menéndez Pidal" de Investigación (1975), concedido pola Real Academia Galega.

No eido da súa especialidade publicou, entre outros, os libros: *El análisis estilístico* (1975), *Poesía y novela* (1982), *Estructuras correlativas y función estilística* (1989) e Luís Pimentel e "Sombra do aire na herba" (1990). Estudioso da poesía galega moderna, adicou traballos á análise das obras de Rosalía de Castro, Eduardo Pondal, Ramón Cabanillas, Celso Emilio Ferreiro, etc, e ademais é autor de limiares críticos a libros de R. Fonte, L. González Tosar, X. Rodríguez Barrio e A. Casas, páxinas nas que tenta fixar as bases estéticas da lírica de arestora.

49

Autopoética

Segundo teño xa comentado en moi diversas ocasións, entendo que o foco motivador de todo o meu mundo poético –se, de certo, a miña obra acada un artellado sistema– está na vivencia e na representación da *desfeita*, i.e., da *des-gracia* ou *des-poseción* como identificadores do humano vivir. Sucede, nembargantes, que en cada ciclo e no seu mesmo desenvolvemento esa *des-poseción* queda contemplada dende perspectivas distintas (e complementarias). Así, do ámbito da infancia perdida e o espazo mítico do meu páramo lugués que aparecen nos poemas "adolescentes" de *Palabra de honor*, xa en *Mesteres* –dez anos despois, e coa experiencia da saída de Galicia–, esa *desfeita* convértese nun total e alucinante *espectáculo de destrucción* coa imaxe simbólica do *exilio* como eixo fundamental.

Logo, en *La oscura potestad* –libro que hai que entender como parábola existencial que funciona sobre a estrutura mítica da “aventura do heroe”–, o protagonista poemático –”El Elegido”– canta unha chegada, un estar e un esgarecerse no mundo. Todo elo –convén matizalo– proxectado sobre o fondo dun ámbito de luz e beleza (o ámbito mediterráneo, Casa, mar, laranxos) que marca un dramático contraste cos signos da *des-gracia* que o eu habita (e nos que se consuma).

Liturxia do corpo suliña, de seguido, un paso á vivencia radical da morte e a un canto lírico que tenta interpretar os *signos da ultimidade*. Espida manifestación, xa que logo, sen referencias a espacios ou ámbitos externos, voz envia e depurada na (sin-)razón da súa abraiante dramaticidade.

1

ESCURO RÍO DA NOITE

50

Escuro río da Noite,
–ai, esgarecer do Tempo–
qué levas de min ó Lonxe...

Ai, esgarecer do Tempo,
río da tebra que vaza
o Sono do meu desvelo.

Río da tebra que vaza
azas de dor, vida miña,
alta desfeita das ánseas.

Azas de dor, miña vida,
ai, río escuro da Noite
xa soio ca Sombra infinda,
qué levas de min ó Lonxe...!

ASUBÍO DE SOMBRA

Asubío de Sombra
no silencio soa.

Asubío de Sombra
na suidade soia

Soa no silencio
un asubío
quedo.

Na soia suidade
un asubío
tebrecido
arde.

¡Asubío da Sombra
en ti, corazón soedoso
de Luz do fondo!

51

NA SOMBRA DAS RAMALLAS DO BIDUIDO

Na sombra das ramallas do biduido,
Noite fonda.

Na sombra das remallas do biduido,
azas voan.

Na sombra das ramallas do biduido,
ave noiva.

Na sombra das ramallas do biduido,
canta loia.

Na sombra das ramallas do biduido
canta, voa
Ave de Ausencia
soía.

¡No biduido de ramallas de frío!

4

REMOL DE ROSAS DE FRÍO

Remol de rosas de frío,
¡ai, són levado de olvidos!

– *Es ti*
devalo do teu fuxir.

52

Remol de rosas salgadas,
¡ai, són das horas levadas!

– *No día,*
devalo de ti perdida.

Remol de rosas da Noite,
¡ai, són do abalo da Morte!

– *Es ti,*
anaino do teu vivir.

Remol de rosas de lúa,
¡ai, són da Sombra que marcha!

– *No día,*
anaino de ti, xa soía,
corpo de frol acendida!

Tal loureiro de luz foi neve amada,
se non río de loias, frol ardida;

ave solar, tal álbore alcendida
en ouro de ramalla consagrada.

Tal loureiro de luz foi neve amada,
aló na frouma ninfa perseguida;
pés de marfil de lúa na fuxida...
En ouro de ramalla consagrada.

Doncel de Delos vai, ¡ai, doce ardura
do corazón!, amante na espesura
do bosque en lume tra-lo Soño amado.

Dorna de cisnes que o levara.. Agora
corpo de neve e vento, ¡ai, a cadora
ave feliz!, e o Soño desterrado.

Rei da Noite, qué cítara tanguía
de engaiolar, qué corpo namoraba,
para que serpe de luar –¡oh, lanza
cruel!– dera a Caronte a fuxidía

luz de Ela, Sono ido aló na fría
ribeira do Leteo...? ¡Ai, a levada
da música que doas deloiraba
en névedas de amor...!

Serpe, á porfía,

matar matou, e o amante foi degaro,
carreiro, abeiro, esteiro, escuro escano
da Morte...

Amante seu, ai, nunca ollara

tal corpo en xuventude, renacida
Eurídice do Sono, alta de Día,
mais –¡ai, culpa!– a ser só Sombra anceiada.

(Do libro inédito *Noite do degaro*)

Miguel-Anxo Murado

MIGUEL-ANXO MURADO naceu en Lugo en 1965. Aos dezasete anos de idade unha novela súa en castelán, *Metamorfosis benezianas*, fíxoو acreedor do Premio "Café-Gijón" de Novela. A este libro foron seguindo outros en galego que abranguen diversas facetas, dende o libro de contos (*De soños e derribos*, 1987), pasando pola poesía (*Lapidario dos heterodoxos*, 1990) e formas novas de narrativa breve, como o *Bestiario dos descontentos* (1986), *Ruído* (1995) e *Mércores de cinza* (1998). Ademais da súa actividade como autor de libros, Miguel-Anxo Murado é tamén guionista de cine e televisión, articulista e traductor do inglés e italiano.

Autopoética

55

Unha parte da miña obra, como *Metamorfosis benezianas* e *De soños e derribos* pertence, máis que á literatura fantástica, a un xénero de mestizaxe de elementos reais un a un pero inconsistentes entre si. Interésame este realismo inesperado que xorde da combinación doutros dous.

Tamén me interesou o elemento "verdade" que hai en todo texto, sexa ou non de ficción. Ás veces moi difícil de localizar, este elemento é o que produce emoción, unha das finalidades da obra literaria. A buscar este elemento adiquei o resto dos meus libros ata o momento (*Lapidario dos heterodoxos*, *Bestiario dos descontentos*, así como outros dous libros inéditos).

Blunden

Unha mañá Blunden, o primeiro oficial, chamou ó mariñeiro de garda ó seu camarote. Cando este entrou encontrouse con que Blunden estaba deitado no seu catre, coa guerreira abotoada ata o colo e fumando tranquilamente, pero coa mirada perdida polos cravos simétricos do teito.

—Fillo —díxolle coa mesma tranquilidade—, quedeime cego. Creo que será mellor que llo vaías dicir ó capitán.

O resto da viaxe pasouna a maior parte do tempo na cuberta, apoiado na baranda e a mirada a vagar no vacío. Todos a bordo mirábano con compasión. “Pobre diaño de Blunden” —dicían— “está acabado”, e procuraban non facerllo máis difícil. El era, sen embargo, o que non deixaba que llo fixesen demasiado fácil. Rexeitaba toda axuda para atravesar a cuberta ou para subir e baixar as escaleriñas metálicas. Mesmo negouse a que o vise un médico. Todo o que facía era estar en cuberta ou recorrendo o barco, tocándoo todo e contando os pasos que había dun lugar a outro.

—¿Sabes, fillo?— explicáballe a un dos xoves mariñeiros portugueses— isto é unha batalla da memoria. E eu nisto teño sorte, sempre fun un tipo con boa memoria.

Só paraba para comer, durmir e realizar algúns traballos que se lle encargaban, cousas que el poidese facer. Todo porque insistiu en que así fora.

56

Os demais preguntábanse que había ser del cando volvesen á casa. Estaba craro que xa non podería servir para grande cousa. Cando alguén lle falaba do asunto el trouleaba acerca da pensión que lle ía dar a Compañía.

—Despois de quince anos, espero que non se porten demasiado mal. Supoño que será o suficiente para unha mecedora. É todo o que vou necesitar. A partir de agora han cuidar de mín, rapaces. Acabouse o traballo duro, si señor.

E dicíao cun sorriso esaxerado que facía que todos sentisen mágoa sen pretendelo.

Tiña muller e dous fillos. A partir da primeira semana deulle por ir mostrándolle fotos a todo o mundo. Cando se sentía só chamaba a alguén e poñíase a explicarlle:

—Esta é a miña muller. Bonita ¿verdade? Afortunadamente é francesa. Iso é unha sorte, fillo. As francesas son todas moi agarimosas. Ela mirará por mín. Inda que imaxino que pensa facerme traballar moito no xardín. Pero está ben, está ben, a ela gústanlle as flores e eu non vou estar moi ocupado agora.

No regreso desa viaxe fixeron escala en Río. Atracaron un domingo nun costado da baía. Ao fondo poñíanse en pé os altos edificios de oficinas envolvidos na luz calixinosa dos trópicos e as favelas das barriadas pobres trepaban coma videiras polas abas, miserables e primitivas. Unha cidade chea de color e miseria, vívida e directa. Pero nada disto viu Blunden, sumido na súa escuridade.

O capitán díxolle a Blunden:

—Blunden, escoite e non sexa testán: eu dígolle que baixe e se faga mirar por un especialista. Quen sabe, pode que o seu aínda teña cura. Eu prométole que farei todo o que estea da miña man para que os gastos corran á conta da Compañía.

Mais Blunden era un irlandés tenaz, un xigante de Kerry. Seguía negándose.

—¿Para que, capitán? —dicía. Deus castigoume e iso para min abonda. Quedarei a bordo e seguirei practicando ¿É que non me viu? ¡Xa case podo correr coma un galgo por este maldito barco!

Había quen pensaba que Blunden intentaba convencer a todos de que aínda servía para seguir navegando. Pero esta era unha idea absurda.

Era preciso realizar algunha reparación no barco, polo que este permaneceu ancorado tres días naquel lugar. De vez en cando a tripulación achegábase por alí e sempre atopaban a Blunden arriba e abaixo por toda a cuberta, batendo con cubos, cordas, cos marcos das portas, dándose golpes tremendos na cabeza, pero insistindo unha e outra vez.

—¡Vós sodes unhas bestas! —dicíalles cun vago sorriso— ¡non pensades máis que en burdeis e tabernas! Pero mentres vós gañades a pulso o inferno eu aprendo a andar por este mundo difícil.

Outras veces dicía:

—O mundo é duro, é vinagre. Deus debeu crealo, pero creuno e nós temos que vivir nel o mellor que poidamos.

Só ó final aceptara a axuda dun caxato.

Cando sentía alguén cerca berraba:

–¡Vou progresando, rapaz, vou progresando!

–Blunden –insistía o capitán– vostede é moi alto para comportarse coma un neno.

Convénzase, o seu pode ter solución. ¿Que pretende, romperse a espalda no meu barco? Teña siso e baixe a terra.

Imposible. Pero polo menos conseguira que todos o admirasen. En tan só tres semanas fixera grandes avances. O seu parecía unha extraordinaria capacidade para sobrepoñerse á desgracia. Mesmo empezaban a facerse algunhas bromas á súa costa.

Un día, entrou a comer rezongando e maldecindo. Ao que estaba ó seu carón confesoulle que non daba atopado a maquiníña de afeitar, que en realidade non daba atopado nada no seu cuarto.

58

–Deus bendito! ¡É un condenado desorde! –e repetíase para si o propósito de ser máis ordeado e máis atento.

–Vai a modo, Blunden, non podes facelo todo perfecto –dixéronlle.

Mais el non estaba convencido.

–Todo é unha cuestión de atención, rapaces. So é iso: atención, ¡atención! ¡atención! –e seguiu repetindo esa palabra cada vez máis enfurecido e acompañándoa de golpes de bastón no chan ata que por fin se calmou, cando alguén ameazou con botalo pola borda se non os deixaba comer en paz.

A partir dese día, foi volvéndose máis irascible. Cada vez que caía ou tropezaba con algo ou con alguén poñíase tolo e comezaba a soltar os puños en todas direccións, tambaleándose coma se estivese bébedo. Aos poucos días, empezou a molestar a todos cunha manía absurda. Lembrara algo de repente: que o horto da súa casa terminaba nun talude de cemento que daba a unha carreteira. Unha noite, comunicoulle a un que tiña medo de caer dalí en baixo e matarse cando estivese traballando no xardín.

Todos lle dicían, xa bastante amolados por ter que repetirlllo unha e outra vez, que aquilo era unha tontería, pero el xa non escoitaba a ninguén. Volveu a beber e pasou os últimos días na proa, maldicindo e blasfemando. Non mudaba a roupa, nin se lavaba, e recorría a cuberta coma un mendigo con barba de seis días.

Cando o barco chegou ó porto, a súa muller estábao esperando no peirao con outros familiares. Era unha muller miúda e loira. O capitán avisáraa. Díxolle que Blunden estaba pechado no camarote desde había horas e que non quería falar con ninguén.

–Non se preocupe, señora –tranquilizouna. Terá que facerse á idea lentamente. Todos estes días estivo facendo algunhas tonterías pero terminará por comprender.

Cando o sacaron ó día seguinte levaba un impermeable azul cubríndolle os hombros e unha expresión de terror no rostro. Non permitiu que lle axudasen o máis mínimo a baixar pola pasarela.

ESTUDIOS

A. A. Heathcote

Lectores, espectadores e o *teatro da imaxinación*

Philip Swanson

“Perlas no muladar” ou unha cagada máis na guaneira: *Trilce 1*, de César Vallejo

Xosé Luís Sánchez Ferraces

“Dias sem véus”: a crónica dun día implacable. (Comentario a unha *vagabundagem* de J. Gomes Ferreira)

Francesco Ruchin

“Il porcile di Venere”

Antón Capelán Rei

Presencia da obra de Alejo Carpentier en *O triángulo inscrito na circunferencia*, de Víctor F. Freixanes

Xosé Luís Axeitos

O poema “Cebra”, de Claudio Rodríguez Fer, (O erotismo como forma de coñecemento)

NOTAS

Jean Gilkison

Leccións de patriarquía

Darío Villanueva

Uslar Pietri: a novelización do poder político

DOCUMENTOS

Cartas de Luís Pimentel a Jorge Guillén

Pilar Vázquez Cuesta

Cartas de Álvaro Cebreiro a Teixeira de Pascoas

Isabel Gómez Rivas

As primeiras publicacións de Álvaro Cunqueiro

ENCONTROS

David Mackenzie e Anxo Tarrío

Con Ian Michael (David Serafín) en Sheffield

LIBROS

Xesús Alonso Montero

Luís Pimentel: biografía da súa poesía

(*Luís Alonso Girgado*)

Arcadio López Casanova

Luís Pimentel e Sombra do aire na herba

(*Xosé Luís Axeitos*)

Luz Pozo Garza

A bordo do Barco sin luces ou o mundo poético de Luís Pimentel

(*Carmen Blanco*)

Marina Mayoral (Coord.)

Escritoras románticas españolas

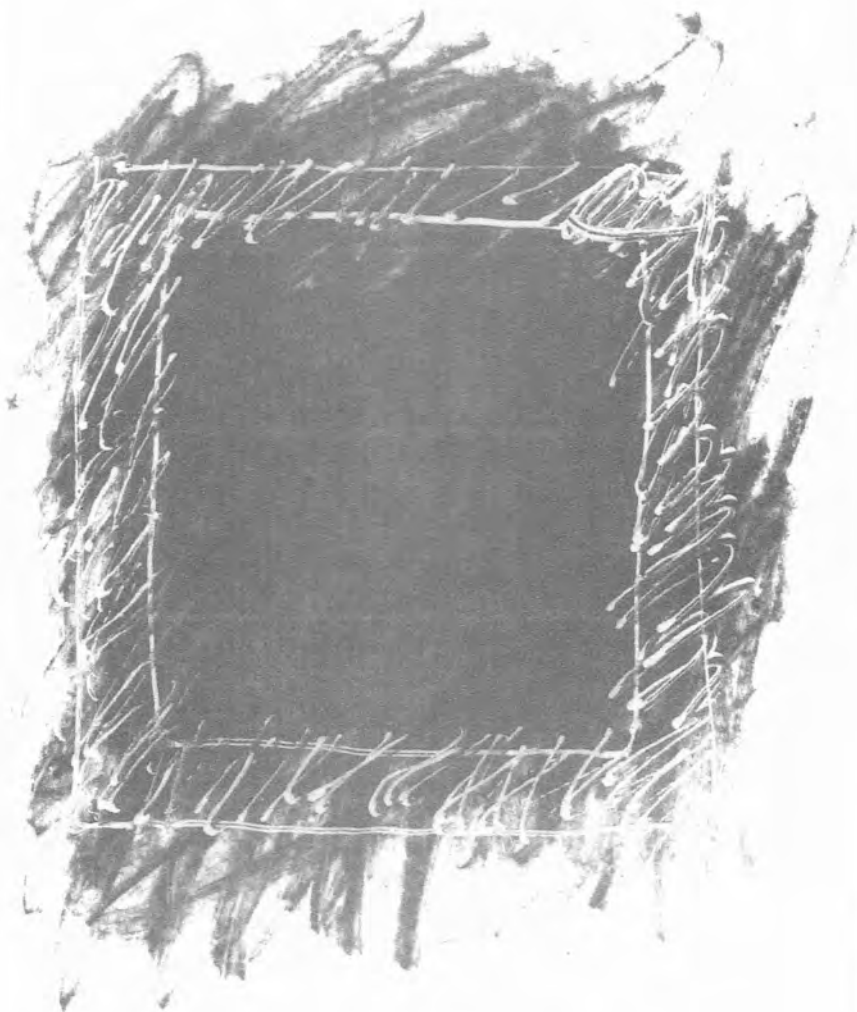
(*Carmen Blanco*)

CREACIÓN

Arcadio López Casanova

Miguel-Anxo Murado

BOLETÍN GALEGO DE LITERATURA

Estudios de Orientación Universitaria
Nº 5 - Maio 1991

Uxío Novoneyra

UXÍO NOVONEYRA naceu o 19 de xaneiro de 1930 na aldea de Parada de Moreda, na serra luguesa do Courel. "Este marco xeográfico courelán, como afirman Claudio Rodríguez Fer e Carmen Blanco na súa edición de *Os eidos* (Vigo: Ed. Xerais de Galicia, 1990), onde pasa a nenez e a primeira mocidade, conformará as vivencias básicas da súa futura creación poética, ata o punto de que esta non se pode explicar sen aquel". Entre 1945 e 1951 vive en Madrid e empeza a escribir en castelán. No 1952 volve a Galicia e toma contacto co galeguismo e co nacionalismo. De 1953 a 1962 vive enredado na súa terra natal e enceta o seu ciclo poético courelán, que plasmará no libro *Os eidos* (Vigo: Galaxia, 1955), un poemario que coñecerá algunhas ampliacións, edicións e retoques (*Os eidos 2*, Vigo: Galaxia, 1974; *Os eidos. Libro do Courel*, Vigo: Ed. Xerais de Galicia, 1981 e 1985) e no que se contén o máis granado da súa produción poética.

Dende 1962 a 1966 volve a vivir en Madrid e traballa na radio e na televisión con programas sempre relacionados coa poesía. No 1967 regresa ao Courel e alí permanece ata 1983, ano no que se traslada a Santiago de Compostela, onde vive actualmente.

A dimensión política da súa poesía, así como a gráfico-visual, están recollidas en *Poemas caligráficos* (Madrid: Brais Pinto, Col. Cadernos da Gadaña, nº 1, 1979), e a dimensión erótica en *Muller pra lonxe* (Lugo: Deputación de Lugo, 1986). Máis adiante, en *Do Courel a Compostela* (Barcelona: Sotelo Blanco, 1988) recolleu composicións de temática política, e o seu último poemario *Poemas da doada certeza* i este brillo premido entre as pálpabras (1994).

65

A xeito de autopoética

Toda autopoética é cáseque sempre posterior á propia obra: unha consecuencia que dela se sigue e non algo previo claramente establecido. Ela pode axudar, igual que axudan un prólogo ou unha crítica conductora, á lectura dun texto, mais impide como eles impiden a *lectura libre* que del faría un lector normal nin especializado nin deshabituado.

Por eso eu propúxenlle recentemente ó responsable da *Colección Merlín e Familia* que vai inaugurarse coa reedición de dous libros do *Existencialismo poético galego*: "Fabulario Novo" de Manuel Cuña Novás e o meu "Tempo de Elexía" que foi editado pola *Colección ADONAI*S baixo o título *Elexías do*

Courel e outros poemas, propúxenlle digo que no meu libro vaía o texto poético só, desnudo, e que nunha folla aparte, dobrada e metida en cada volume, vaian a biografía i os textos críticos ou comentarios, para así preservar a liberdade e pureza do primeiro encontro do lector cos poemas, se éste así o desea e non desdobra a folla antetempo.

En canto a unha poética miña, máis que unha serían varias, como é normal nun poeta de longa traxectoria e que non se imite demasiado a si mesmo. En por hoxe o único que direi é o que rexeito. Rexeito o idioma normativizado, homoxeneizado dos que siguen os ditados normativos do Instituto da Lingua, da Real Academia e do Parlamento e Xunta de Galicia, *impostos incluso ás obras de creación literaria* donde máis se precisa conservar o *sangre da Lingua* vivida, a súa forma peculiar i o aroma de infancia e comarca. Teime i teimo que sea válida tamén na escrita de creación *a santa liberdade dos falantes*. Igual que rexeito ó *Calego Oficial*, rexeito a normativa reintegracionista oposta a el e non menos encorsetada e con olor a falsa e a nonpatria. Ambas quitáronlle a color, o sabor i a aventura a moita da Literatura Galega Última i envenenaron ca súa teimosía o mundo literario con odios e marxinacións inda maiores que os existentes no partidismo político. E repito que no me opoño a un galego respetuosamente normativizado, eso si con moita maior flexibilidade e que dea cabida ás peculiaridades e que poda ser asumido e sentido como patria común unidora e fortalecedora.

O texto que sigue, o poema *V i a x e*, foi desencadeado pola visualización dunha carpeta de seis grabados de CARLOS CREGO, editada pola GALE-RIA MIQUEL SAMBRO de Barcelona, que estaba dende fai tempo agardando por un texto pra saír a luz*. Partín de eí e dunha conversa co pintor

*. Velaquí as dúas cartas dirixidas ao poeta e que explican o proceso:

Carta 1ª.

Carlos Crego, Barcelona, 12 de xaneiro de 1991.

Benquerido Uxío:

Como dixen que iba facer, falei co meu editor Miguel Sambró a posibilidade de que ti fixeras os textos pra esta carpeta de seis grabados que leva feita, polo que a min me tocou facer, dende fai tempo, agardando quizaes que lle chegase calmo e xusto o seu cumprimento literario. É por isto que leva sin poder saír á luz dende fai dous anos debido a que non trababa o escritor preciso que o podera facer. Si queres ser ti, por nós, por ti, por e por min, pídoche que sexas ti.

Si agardou por ti dous anos, agora pode agardar o que ti queiras. Ate agardar si queres a escribir un libro (o que ti queiras), longo (o que ti queiras), pra dicir e falar de nós. Podo creer en outras seis follas enchidas de poesía pra escoitar xunto os seis grabados pra os ir ollando, sen prisas, sen tempo: como ti queiras. Podo creer na creación dun libro-cartafol editado pra coñecemento da nosa

cando expuxo eiquí na *Galería Sargadelos* antes de irse a Eslovenia, onde se atopa actualmente na terra da súa muller. Partiu de eí e logo o poema foise polo seu lado. Xa que certos poemas só poden controlarse en parte despois de escritos, sometidos a unha implacable correución ate acetalos como nosos, guindados do resto de trivialidade e do arrastre da inercia da Lingua.

Anxo Tarrío pediume a primicia diste texto recentismo pra o *Boletín Galego de Literatura*.

Viaxe

Es de noche y con tus cerillas hago un faro
veo como tus velas siempre tendrán un viento
Eduardo Lillo**

I

Só aves e peixes van cas augas
Desafeitos da Terra viaxamos sin o mar

Os ceos sin o Ceo
O Ceo que só volve cos embates
fainos antigos com'as palabras

67

feitura máis perfecta por enriba dun texto de presentación dos meus mudos grabados, máis fai ti o que ti queiras. Ou quizais xa teñas escrito o inédito, aquilo que pola súa condición de creación máis libre e íntima aínda non saíu á luz do coñecemento dos outros.

Agora comeza a miraren ti istos grabados, a exposición en Sargadelos, a nosa tradición na túa casa cando me ofreses o mel do Courel e aquel encontro fronte correos do catorce de decembro e aquela adicatoria a Marjan Pungartnik, e a miña na primeira folia do libro do Pórtico da Gloria e si queres ate no alonxamento e no silencio, e si queres comprométome a manter correspondencia escrita para ir configurando: o que ti queiras. Manda unha señal de esperanyá.

Chamereite antes de saír pra Slovenja pra configurar o teu enderezo. Dá recordos a muller e fillos, pra ti garda xuntas a miña amizade e o teu sangue. Carlos Crego. P.D. Soio o que agarda vive (Manuscrito, pódese ler: "E que perdoe a nosa lingua a miña fala indocta").

** Poesía española, Madrid 1964.

2

TODOS todo no viaxe

O soño didiante
seguro do espacio e da luz
sempre cara as illas do Sol
ás terras felices da doada certeza tan lonxe
que por eso cantamos

3

INVERTÍMOLO camiño

Imos
i en nós regresan tódolos que viñeron

4

COSTAS pobres

68

Non non iñoramos que o camiño é o camiño
perdídalas rotas
e que o mar é o mar
inda pros que van
inda pros que volven enteiros de lonxe

Carta 2ª.

Galería Miguel Sambró, Barcelona, 2 de febreiro 1991.

Apreciado amigo: tal y como habeis quedado con Carlos Crego, te envío una prueba de Artista del libro de gravados que a través de la Editorial Joan de Serrallonga, he editado de él. Se trata de un trabajo que creo que tiene bastante interés, a pesar de llevar ya más de un año acabado.

Se trata de tres parejas de gravados-carborundum que inician esta nueva etapa a la que se ha lanzado el artista y que vienen arropados en una caja o envoltura que es, en sí, una obra más. Dicho trabajo no tiene título ni filosofía, un poco en consonancia con la actual situación evolutiva del autor.

Hemos comentado alguna vez con el artista que sería sumamente importante que encontrara alguien, especialmente entroncado con sus raíces, que intentara captar la trascendencia de estos trabajos, su poesía. Esta es la razón de su propuesta, que yo comparto plenamente. Para cualquier aclaración no dudes en ponerte en contacto conmigo, quedando para ello a tu disposición. Aprovechando la ocasión para saludarte atentamente. Miguel Sambró.

5

NON buscamos enganarnos co soño
mailo home é as veces de outro destino
Xa mares e mapas están nos seus ollos
Sempre estarás Grecia tralas nebras i as augas

6

ANQUE volva só co viaxe feito
non foi pobre o empeño i a certeza en chegar
que así nos sostuvo
cando as augas buscaban a quilla
comprobaban as cadernas
e ralvaban
o ovan

7

CHEGAMOS eiquí con esta forza
e agardamos non perdela xa
por maior embate ou escuro longo

69

Sabemos que misterio e necesidade nos protexen
e como na profecía feita ca nosa luz
cando un mesmo non vía
volvemos
volveremos proclamar a certeza

8

DE tódalas naves cabales e carros que parten
saí un canto de permanencia

Lonxe se vei do cimo do pulo
e hai singladuras que nin precisan do mar

CREGO

*anque non chegues a Grecia
hai outras costas nombradas
con portos de arribo e partida
e mares iñotos pra que Ulises se perda*

igual que este canto se foi do meu tono

Compostela
Febreiro, 1991

Euloxio Ruibal

EULOXIO R. RUIBAL naceu en Ordes (Coruña) o 16 de marzo de 1945. Dende neno reside en Santiago de Compostela, onde na actualidade rexenta a galería de arte Citania.

Coñecido sobre todo como dramaturgo, é ademais narrador e guionista. Ocasionalmente, dirixiu para a escena e a televisión, e realizou algunhas curtametraxes de cinema.

A súa obra publicada pertence case por inteiro ao xénero dramático: Zardigot (1974), A sonada e proveitosa enchenta do marqués Ruchestinto no derradeiro século da súa vida (1975), O cabodano. Cousas da morte (1976) e A sombra do bon cabaleiro (1976); Teatro infantil: O aparello troca tempos, Os ledos chirlomirlos de don Farraco Farraqueiro, A marquesiña encantada (1988), Brinquemos ó teatro (25 peciñas para nenos e xoves) (1990), Azos de esguello (1990), Teatro mínimo (1991), Unha macana de dote (1991).

Posúe os premios "Abrente", 1973 e 1975, e "Álvaro Cunqueiro", 1989. Introduciuse no mundo da narrativa con De corpo inteiro (1994).

71

Autor e público (a xeito de autopoética)*

Non fican lonxe, como semella, os anos da posguerra nos que o escritor galego que decidía empregar o xénero dramático para expresarse recorría a escribir "teatro para ler". Resulta do máis paradóxico, máxime dende a nosa perspectiva, pero así aconteceu, unhas veces explícita, outras implicitamente, anque co idéntico resultado dun produto en exceso literario. Era a época na que os escasos grupos teatrais existentes representaban esporadicamente na nosa lingua obras costumistas e folklóricas e, cando a censura o foi permitindo, a peza en tres lances de Castelao, o *Hamlet* de Cunqueiro ou algunha obriña de Carballo Calero. Resultaban actos illados, ás veces, clandestinos, de afirmación patriótica, coas restriccións legais impostas daquela ós grupos de cámara.

* Ponencia presentada no Congreso Internacional da Cultura Galega. Santiago de Compostela, outubro de 1990.

Co xurdimento dos teatros independentes e, sobre todo, coa feliz posta en marcha da Mostra de Ribadavia, a actividade escénica foi afirmándose, collendo pulos, ampliándose. Incorporáranse novos grupos, os que representaban en castelán fóronse pasando á lingua propia, multiplicáronse as funcións e, consecuentemente, os espectadores. Co advento da democracia, nacen tamén as primeiras compañías profesionais, que percorren Galicia en furgonetas, levando as súas montaxes polos circuitos que en pouco tempo se foron abrindo, agrandando e consolidando. Pertencían estes ás asociacións culturais e caixas de aforros, fundamentalmente. O teatro galego pasou nun tris do amateurismo á profesionalidade, e os espectadores, maioritariamente, puideron ir collendo o costume da asistencia ás representacións, é dicir, conformándose en público.

72

Pero na última década, coa materialización da autonomía, e como consecuencia da chegada de algunhas subvencións, o aumento de compañías profesionais, a creación do Centro Dramático, a aparición dos animadores culturais, etc., en contra do que cabería agardar, o número de espectadores estancouse, ou non medrou como debera, cando non diminuíu. O feito resulta moi preocupante, e as súas causas non hai que buscalas só nas novas políticas culturais e teatrais levadas a cabo polas diversas administracións, senón que son moito máis amplas, que abranguen a toda a sociedade en xeral, pero de xeito especial a tódolos que participamos na creación desa arte capaz de transmitirnos coma ningunha outra a emoción, o misterio, a maxia da palabra viva, do xesto palpábel.

Esa responsabilidade reside en primeiro lugar no autor. A súa aportación, o texto, se non é manipulado ou traicionado, como por veces ocorre, é o punto de arranque dun espectáculo, unha historia no papel para ser posta en pé no escenario, na que vai configurado un mundo, cunha linguaxe determinada, un tono suxerido, uns personaxes, un tema, un argumento. Se o dramaturgo non escribe para ler, se non fai só literatura, se escribe para a escena, para un público determinado e concreto, cando dá forma dramática á historia, cando trata de expresarse, opino que debería pensar no seu destinatario, no seu receptor. Non é o mesmo, claro está, escribir para adultos que para nenos. Non se dirixe un igual a un iletrado que a un intelectual, nin da mesma maneira a un indixente que a un millonario. Como tampouco é igual escribir para suecos que para peruanos, para israelís que para palestinos, para andaluces que para galegos. Son diferentes os intereses, os coñecementos, as

situacións histórico-socio-psicolóxicas, os códigos de signos artísticos e culturais.

Cando alguén trata de comunicar algo a outro, exprésase do mellor xeito posíbel, da forma máis afectiva e máis clara, dirixíndose en maior ou menor medida, segundo lle conveña, á razón ou ó sentimento; usando máis a palabra que o xesto, ou máis o xesto que a palabra; botando man da elipse ou do retoricismo, recorrendo á cerimonia, ó berro, á danza; ó exceso ou á austeridade. Busca, pois, a forma máis idónea de contar algo, compaxinando as súas dotes expresivas coa capacidade receptiva do destinatario, aplicando unha fórmula coñecida ou inventando unha propia.

Nas artes hai sempre un destinatario implícito, pero, se cabe, máis aínda na escénica. Porque non é posíbel teatro sen público. Pode haber literatura sen lectores, artes plásticas ou cine sen espectadores, máis non teatro sen público. Unha representación sen espectadores é un ensaio. O teatro existe unha intercomunicación actor-público. Se non se dá, a representación varía, porque varía a interpretación ó faltarlle resposta.

Intérpretes e público teñen que sentirse mutuamente, que vibrar ó unísono. Para que iso ocorra, a comprensión, a recepción, ten que resultar nítida, xusta, precisa, instantánea. Cousa que se logra na posta en escena en grande medida, se a peza reúne xa as condicións necesarias; se non é así, moi dificilmente se conseguirá. Non hai, non nos enganemos, unha maneira universal de recibir un espectáculo. (Todo o devandito é do máis obvio, pero convén recordalo de cando en vez).

O autor, por conseguinte, debería ter en conta os códigos de recepción psicolóxicos (mecanismos de identificación, disposición espacial, experiencias acumuladas), os códigos ideolóxicos e os códigos estéticos. (Non esquezamos que a estética é, etimoloxicamente, o estudio do impacto da obra de arte no receptor).

Facer o contrario, é dicir, ignorar ó público, non telo en conta antes, durante e despois do feito creativo, anque respectable, non deixa de ser insolidario. O teatro é un servizo á sociedade, resulta ben sabido. Os que o fan teñen unhas obrigas, unhas responsabilidades sociais. Deben avogar por unha sociedade máis xusta, máis humana.

O noso teatro, en contra do que poida parecer, a pesar de contar cun número baixo de espectadores e funcións, revitalizouse nos últimos anos e mellorou o seu nivel medio de calidade artística. Lográronse algúns espectáculos de magnífica factura. De xustiza é recoñecelo.

Xurdiron novos actores, directores, técnicos e autores. Formáronse compañías abondo (sinto non poder ofrecer datos; sería moi interesante). Resulta, xa que logo, que cando aumenta a oferta teatral e mellora a calidade, é xusto cando hai menor asistencia do público. Algo, sen dúbida, está a fallar.

Obsérvase que grande parte das montaxes das compañías profesionais e dos grupos afeccionados vai dirixida agora á incipiente burguesía, que é a clase, precisamente, que máis ignora, desprestixia, combate ou desdén a nosa cultura, o noso idioma, e polo tanto, o noso teatro. Por veces esquecemos que a sociedade galega tamén está formada por unha ampla clase media, instalada nas cidades e vilas, e mais por outra popular, baixa, que xa non é só labrega e mariñeira, senón tamén suburbana (sectores industriais e de servizos, principalmente). O teatro, sobre todo cando dispón de axudas dos fondos públicos, ha de ir dirixido ó conxunto da sociedade, non só á minoría máis favorecida. Como Paolo Grassi, cofundador do Piccolo Teatro de Milán, creo “nunha arte sen mitoloxías nin oscurantismo, feita pola nosa sociedade e para a nosa sociedade”.

Pero a nosa sociedade está en profunda transformación. Atópase en pleno proceso de transculturización, case diría que de brutal transculturización. É iso, loxicamente, neurotiza, desorienta, aliena. Desorientación e confusión que salfire tamén os escenarios. Por se fose pouco, a nosa cultura propia non está normalizada. A xente de teatro, o autor, no caso que nos ocupa, non debería eludir analizar esa sociedade, dirixirse a ela, incidir nela directamente, reflexándolle a súa propia realidade no espello plano, cóncavo ou convexo; mostrándolle os seus problemas, o seu modo de vivir, a súa conducta, a súa condición socio-psicolóxica. Non debería eludir tratar os temas que a afecten coas linguaxes escénicas máis axeitadas ó caso. Do contrario, estase a contribuír a que permaneza por máis tempo nesa alienación. E ese teatro pódese denominar popular, ou como se queira, tanto me ten que o termo estea desprestixiado. O importante é que se considere que a inmensa maioría dos habitantes deste país xamais asistiu a unha representación, e que grande parte do resto nin tan sequera oíu falar do

teatro, que non sabe nin que existe (sospeito que, entre uns e outros, andan polo 97% da poboación).

Trátase non se malinterprete, de que a ese novo público que tanto precisamos se lle ofrezan produtos artísticos de calidade, non os subproductos que el demanda, ou que nós cremos que demanda. Debe levárselle un teatro que poida comprender, sen sofisticacións enfermizas nin esteticismos baleiros ou frivolidades esterilizantes. Pero tampouco sen paternalismos nin badocadas. Cómpre evitar caer tanto no autismo como no mero divertimento, riscos que se ven vir e que habería que canear a toda costa. Non minusvaloremos ó público formado pola xente do común; é moito máis agudo e receptivo do que cremos a miúdo. Cunqueiro gustaba de dicir que el escribía, ou que tentaba escribir, de forma clara, sinxela e seguida; que o seu xeito de relatar se baseaba na oralidade tradicional. No teatro, non temos gran tradición, certamente, pero dispomos de abundantes formas parateatrais e un ricaz herdo de cultura popular. Coido que este punto de partida é suficiente para que un escritor poida expresar dramaticamente o seu mundo. Todo isto non quita que de cando en vez se faga algunha que outra montaxe experimental na procura de novas formas. É máis; debe facerse.

75

De levarmos o exposto a cabo, quizais non tardemos en contar con ese novo público, que desexamos vivo, esixente, crítico, numeroso. Oxalá. Entón, en vez de acomodadores, tal vez haxa que empregar nos nosos teatros a “apretadores”, aqueles que, coma a mesma palabra di, se encargaban nos currais de comedias de apretuxar ós asistentes ata facer sitio para todos os que acudían, por moitos que fosen. Anque, no caso de seguir nas mesmas de agora, sempre nos queda a solución de subvencionar tamén ós espectadores; suxiro que a razón de douscentos pesos por barba e función, IVE incluído, e engadíndolle cada ano a porcentaxe do custo da vida. Couse que non sería, por outra parte, nada novo nin orixinal, que segundo dá a entender Ricard Salvat nun libro seu, algo diso houbo xa en épocas pretéritas.

O parecer, todo, ou case todo, está xa inventado. A nós, polo de agora, abonaríanos con ir levando algo do devandito á práctica.

Vive a túa vida*

(Escena baleira. Entra un home e diríxese ó público)

HOME.— Eu chámome Xan e son profesor de violín no Conservatorio do municipio. Vivo no segundo andar, apartamento C, do número trinta e catro da rúa Galileo Ui. Son un cidadán que paga os seus impostos, que vota cando hai eleccións e que cruza as rúas co semáforo en verde e pola dereita. Nunca roubei nin tamponco fixen mal a ninguén. Non acostumo a orinar nos currunchos nin cuspir no ascensor. Procuro ser amábel cos adultos e gracioso cos cativos. *(Pausa)* Un día decateime que levaba moito tempo vivindo só; iso xa se sabe que é perxudicial para o home.

Empurrado por esa razón, collín e fun a unha tenda que hai no centro, entrei e díxenlle á vendedora:

DEPENDENTA.— *(Xurdindo da penumbra e pódose debaixo dun letreiro que di: “Fauna nova”)*. Aquela mañá alegre e soleada, eu estaba dándolle de beber ós canarios cando apareceu o home e se dirixiu a min cun sorriso:

XAN.— Señorita, por favor ...

DEPENDENTA.— Dígame, señor.

XAN.— Quero mercar un pavo.

DEPENDENTA.— ¿Un pavo?

XAN.— Si, un pavo.

DEPENDENTA.— Perdoe, pero ... ¿O señor non terá por un casual algún defecto de pronuncia?

* Ensaio de liberdade ou algo sobre o suposto dereito que ten un home a facer o que lle pete. Peza pretenciosamente épica para axudar a repasar o Pequeno Organon, de B.B., escrita un día solto para ser lida na Galería Sargadelos, de Compostela, o 6-VI-89, en presenza de Ricard Salvat e outros amigos, e adicada a Isaac Díaz Pardo.

XAN.- Claro que non.

DEPENDENTA.- Dígollo porque hai quen desexa unha cousa e en realidade pide outra, sen tan sequera decatarse. Ocorre a miúdo. Onte mesmo, unha señora viña por unha ra e pedíume unha batracia, ¡fíxese!.

XAN.- Eu sei o que quero e máis o que pido: un pavo.

DEPENDENTA.- Avo, avo ... A ver se o adiviño. ¿Un nabo, quizais?

XAN.- Non, non e non.

DEPENDENTA.- ¿Ou tal vez un cravo ...?

XAN.- Pavo, pavo.

DEPENDENTA.- Faga o favor de decir ca-bo.

XAN.- ¿Por que hei de dicilo?

77

DEPENDENTA.- Ah, entón, négase. Logo tiña eu razón.

XAN.- ¡Que vai ter razón!

DEPENDENTA.- E moi fácil; fíxese en min. Só hai que poñer así a lingua...
¿Ve? Raaaaaa ...

XAN.- Raaaaaa...

DEPENDENTA.- Boooooo.

XAN.- Booooo.

DEPENDENTA.- (O público) Era certo; non había a máis mínima dúbida: aquel home viña realmente a mercar un pavo. (A Xan) ¿E para un neno, se non resulta moito preguntar, señor?

XAN.- Non, señorita, non é para un neno.

DEPENDENTA.— Porque saberá que non se levan aló moi ben. Onde hai un pavo non pode haber un neno e onde hai nenos sobran os pavos. ¿Pódolle suxerir que lle leve un cadelo, unha tartaruga ou un grilo?

XAN.— Non, non pode.

DEPENDENTA.— Pois élle unha pena, que os temos fresquiños... ¿Ou sexa que persiste na idea...? Ben; dígame logo como o quere.

XAN.— Pois, normal ...

DEPENDENTA.— ¿De que raza? ¿Zamorano, catalán, xaponés ...?

XAN.— ¿Como ...?

DEPENDENTA.— ¿Grande ou pequeno?

XAN.— Mediano, mediano ...

78

DEPENDENTA.— ¿Acastañado ou grisáceo? ¿Con ou sen pintas? ¿Mudo ou falangueiro? ¿De peteiro recto ou curvo?

XAN.— ¡Un pavo normal e corrente!

DEPENDENTA.— ¿Para cebar?

XAN.— Ca. Nada diso. Desexo un pavo de compañía.

DEPENDENTA.— Xa entendo. Vostede, señor, semella vir aquí por un vulgar pavo.

XAN.— Exactamente.

DEPENDENTA.— ¡Habelo dito antes ...! Están esgotados. Síntoo.

(Desaparece)

XAN.— (O público) Con parello resultado, percorrín outros moitos estable-

cementos; malia todo eu non desistín. A sorte tardou en acompañarme, pero acabou por aparecer. Nun galiñeiro das aforas, un serán chuviñento e frío, atopei o que buscaba. Fíxenme co pavo por uns poucos cartos e leveino a vivir comigo.

(Vaise. Un cartel coa inscrición "A baiuca leda". Dous parroquianos debrazados nun pequeno amosador; diante dunhas cuncas de viño, e fronte ó taberneiro)

TABERNEIRO.- Eu dígovos que non é boa cousa, non. Empézase por iso e vaia un saber por onde se acaba. Un animal que non consome é un mal exemplo para tódolos demais. Aquí o que fai falla é moito gasto, e consumo, moito consumo. ¡Gasto e consumo, consumo e gasto! Sen iso, voltaremos ós míseros tempos de antes. *(Diríxese agora ó público)* Dese xeito lles falaba eu, na miña taberna, tanto ó carniceiro e ó xastre, que eran os que alí chiquiteaban aqueta noite, como a tódolos demais siareiros. *(Repíte, ós parroquianos:)* ¡Gasto e consumo, consumo e gasto! Só así se prospera.

XASTRE.- De acordo; iso é o que fai falla; de acordo.

TABERNEIRO.- *(O público)* Ese é o xastre.

CARNICEIRO.- Pura economía, si, señor.

TABERNEIRO.- *(O público)* Así opinou o carniceiro.

XASTRE.- Hai que darlle movemento ós cartos. O aforro é un atraso.

TABERNEIRO.- É a única maneira de que isto siga tendo vida.

XASTRE.- E logo penso eu ... Cos cans ou cos gatos, non houbo, polo de agora, problema; pero que nos asegura que os pavos non poden chegar a convencer ós homes de que o mellor traxe é o de plumas, ¿eh?

TABERNEIRO.- Moi atinado. Por aí quería ir eu ...

CARNICEIRO.- Pode ser, pode ser... O certo é que non hai carne coma a de animal de pelo.

XASTRE.— A roupa de máis abrigo é a de “pelexo”.

TABERNEIRO.— Pero nas noites de xeadá nada quenta coma bo viño. ¡A vosa saúde!

XASTRE.— Bo proveito.

CARNICEIRO.— Que vos preste.

(Baleiran as cuncas)

CARNICEIRO.— Os pavos beben auga.

XASTRE.— Comen miñocas e cereais.

TABERNEIRO.— Andan nus.

O XASTRE.— ¿E que se pode agardar dos que andan nus, beben auga e comen fariña?

TABERNEIRO.— Ningunha cousa boa. E aínda non están ben estudados. Vai ti saber as enfermidades deses bicharocos.

CARNICEIRO.— Iso, iso.

TABERNEIRO.— Poden padecer calquera cousa rara, incluso...

XASTRE.— Eu teño oído falar da rabia pavera.

TABERNEIRO.— ¿Ves? ¿Que vos dicía?

XASTRE.— ¿E se lla contaxian ós homes?

TABERNEIRO.— Non quero nin pensalo.

XASTRE.— É un verdadeiro perigo.

CARNICEIRO.— *(Cuspindo)* ¡Que nos colla confesados!

XASTRE.– (*Fai a figa*) E vacinados.

TABERNEIRO.– A mellor vacina é o trínque de caña.

CARNICEIRO.– Abofé como si.

XASTRE.– Habería que tomar medidas.

CARNICEIRO.– Cortar polo san.

TABERNEIRO.– (*Erguendo o xerro*) Afogar os pavos...

XASTRE.– (*Cunha palmada no amasador*) ¡Outra ronda! Vai miña.

0

(*Baixa a luz. Na outra banda do escenario, descubrimos a dúas mulleras parolando nun relanzo das escaleiras*)

VECIÑA 1ª.– Ti xa me entendes... Vamos, que disque fan vida xuntos.

VECIÑA 2ª.– ¿Que me dis, muller? Non é posíbel... Coidei que non pasarían de pelar a pava.

VECIÑA 1ª.– Que me leve o demo se che minto. ¡Eu mesma os guichei! O vicio non acouga nin ten fronteiras.

VECIÑA 2ª.– ¡Con esa cara de santiño...! ¡Tan sequera estivesen casados! ¡Hai que ver o que enganan os homes!

VECIÑA 1ª.– A min sempre me tivo pinta de depravado.

VECIÑA 2ª.– Pois a min o depravado, dispensando, paréceme o outro, ou sexa, o pavo.

VECIÑA 1ª.– Ah, ¿pero entón é pavo? ¿Non é pava?

VECIÑA 2ª.– Claro, muller. ¿Non te fixaches...?

VECIÑA 1ª.– Eu non reparo nesas cousas... E, ademais, ¡Como tingue as

plumas e pinta o peteiro...!

VECIÑA 2ª.- Non quere dicir nada...

VECIÑA 1ª.- ¡Entón a cousa pasa de moco de pavo escuro! De ningunha maneira se pode consentir. ¿Como quedamos os demais veciños? ¡Pensarán que nos refocilamos todos na pavada!

VECIÑA 2ª.- ¿E que se lle pode facer?

VECIÑA 1ª.- O que sexa. ¡Pronto! ¡Non podemos ser todos acó pedra de escándalo!

VECIÑA 2ª.- Sería do máis vergoñoso.

VECIÑA 1ª.- Estes malos exemplos cómpre atallalos de raíz.

VECIÑA 2ª.- Desde logo, muller. Axiña lles saen imitadores.

82

VECIÑA 1ª.- ¡Arrenégote, pavo!

VECIÑA 2ª.- Meigas fóra!

VECIÑA 1ª.- Teño a tixola ó lume. Xa falaremos de vagar.

VECIÑA 2ª.- Chamareite. Por teléfono, esas cousas coméntanse mellor.

(Unha sobe e a outra baixa)

VECIÑA 2ª.- *(Ó público)* Desa que agora sobe as escaleiras pavoneándose, a veciña do 4ºB, tamén habería que falar o seu, tamén... Non sei como non cala a boca, que mellor lle sería.

VECIÑA 1ª.- *(Tamén ó público)* Chegoume un remusmús desa do 5ºA de moito pavo. Xa lles contarei, xa...

(Pérdense nas sombras. Xan achégase e dille ó público:)

XAN.- Non fora aquela miña decisión de arrouxada nin moito menos, senón, pola contra, longamente medita, sopesando como é debido os prós e contras. E así resultou, como é lóxico, do máis acertada. Eu convivira con familiares, amigos, algunha que outra amante ocasional, pero xamais tan satisfactoriamente como agora co pavo. Nunca eu fora tan feliz. ¿Saben o marabilloso que é que non lle pidan a un, ó coller confianza, que lle rañe as costas ou que lle corte as unllas dos pés? ¿Decátanse do pracenteiro acougo e bopasar dunha compañía que non esbardalla, nin impón os seus gustos, nin deixa o baño inzado de pelos despois de ducharse, senón de finas e fermosas plumas? Eu atopara o ideal... Unha compañía que só acompaña. Por iso, non é de estrañar que o corazón me dese un brinco cando daquela petaron á porta. Nada máis eu abrir, espetoume o policía:

POLICÍA.- ¿É esta a casa de Xan o músico?

XAN.- É, si, señor...

POLICÍA.- Traio orde de arresto dese pavo que vive... aquí.

XAN.- ¡Como...! ¡Non é posíbel...! ¿Por que razón...?

POLICÍA.- Eu só cumpo ordes. Dígalle que se persoe canto antes. Ten que acompañarme. *(Vaise)*

XAN.- *(O público:)* Son home respetuoso coas leis e temeroso dos seus executores ... Levou o meu pavo sen eu ofrecer ningunha resistencia. Hai diso unhas vintecatro horas e non se poden dar unha idea do que eu tal sufrín xa. ¿Por que tiñan que quitarmo? ¿A quen amolaba a miña felicidade? Díganme, señores, agora que coñecen o meu caso, díganme: ¿é isto xusto? ¿É esta a xustiza dos homes?

(Medra a luz. Fica interrogando ó público, coa ollada fixa, paralizado)

(Escurece)

Ramiro Fonte

RAMIRO FONTE naceu en Pontedeume no ano 1957. É un dos autores novos máis celebrados no panorama das letras galegas. Ten publicados os seguintes libros de poemas: *As cidades da nada* (Ferrol: Sociedad de Cultura Valle-Inclán, col. *Esquíu de Poesía*, 1983), *Designium* (Premio da Crítica "Galicia" e Premio "Losada Diéguez", Vigo: Ed. Xerais de Galicia, 1984), *Pensar na tempestade* (Barcelona: Sotelo Blanco, col. *Leliadoura*, 1986), *Pasa un segredo* (Vigo: Ed. Xerais de Galicia, 1988, Premio da Crítica española, 1989), *Adeus Norte* (Premio "Esquíu de Poesía", Ferrol: Sociedad Cultural Valle-Inclán, col. *Esquíu de Poesía*, 1991), *As lúas suburbanas* (1991), *Escolma poética* (1991), *Persoas de Amor* (1995), *Luz do mediodía* (1995), *O cazador de libros* (1997), *Mínima moralidade* (1997).

Como narrador publicou: *Catro novelas sentimentais* (Vigo: Ed. Xerais de Galicia, 1988), *Aves de paso* (1990), *As regras de xogo* (Pontevedra: Ed. do Cumio, 1990), *Soños eternos* (1994) e *Os leopardos da lúa* (1993).

85

Autopoética

¿De que fala boa parte da poesía chamada moderna máis que da morte do poeta? Desesperadamente Hölderlin procede a sacralizalo. A vía de Hölderlin é unha vía trágica. Cárgase dun entusiasmo sobrehumano, tan heroico coma mozo, cando non facía outra cousa que dictar o destino trágico do poeta. Baudelaire muda o territorio dos mitos polos paraísos artificiais, pero aínda promete a grande viaxe. As asas do seu albatros aínda poden levalo a afastadas terras; cara ó luminoso arquipélago de Hölderlin pero xa non ó tempo da orixe. O poeta comeza a fuxir a cambio de ningunha terra. Aínda hai poeta en Rimbaud cando se embarca no seu "bateau ivre". ¿E despois? Os poetas do século XX seguiron porfiando nestas cuestións pero dun xeito ou máis filosófico ou máis privado. Todo poeta debe comportarse como se fose o derradeiro poeta e, ó mesmo tempo, o poeta futuro.

Tres poemas e oito fragmentos

OS OLLOS DO PASEANTE

As casas en ruínas son á infancia
O que o niño vén sendo ó paxaro que torna.
Puideron esquecer a sombra dos rapaces,
Non a amarga figueira
Nin o voo da andoriña.
¿Que insegura amparanza
No seu baleiro pobre procuramos;
Na silenciosa dor das súas trabes
Que sustentan un ceo ben pequeno,
Que as vai aforneando
De choiva, mar e frío, algunha estrela
Para que continúen xerminando?

¿E nas fiestras que agrandan
A cegueira dos seus anos
Para que pase o aire, a noite e o bulicio
Do porto na mañá
Cos nomes estranxeiros dos seus buques?

Algo volve de alí, do lugar luminoso
Que creou a mentira da cidade
Moi dentro de si mesma como se están creando
Outras flores rebeldes, descontentas
Non nas aforas; si no seu corazón
Sen que queiramos velas,
Sentir a silenciosa maduración dos sonos;
O rostro interminable dos pecados humildes.

Entrei aquí.

Moi preto
Do corazón que tiven estaban as ruínas
Daquela casa.

Perseguí o seu xeito de morrer de vagar,
E nos primeiros pasos que intentei

Nas silveiras, no escombro,
Desandei un lugar da miña vida.

E tiven por fermosa penitencia
Aquela vila branca de casas abatidas.

AS LÚAS SUBURBANAS

Que me concedan, prósperas,
As lúas suburbanas o dereito
A regresar a ti;
Que mo diga esa luz
Pesimista que vén sempre do norte
E cingue as sorprendidas catedrais do asteleiro,
E o aire que se avolve nas primaveras vellas
No que xiran papeis e cousas vás,
E os paxaros debidos
 que me indiquen
Como podo volver amar aquilo,
Saldar, en fin, a débeda que teño
Con case tanto;
Dirixirme outra vez por certas rúas
Cos pasos que deixei, preguiceiros na tarde,
Como se deixa a sombra nun cristal,
E perderme dos homes, e esquecerme.

87

Sei onde estás, cidade,
En que casos, perante cal perigo
Que ás voces merodea un corazón veloz,
Eu procuro volver;
Baixar ós barrios íntimos das lúas,
A un mesmo tempo doces e infelices
Coma son as razóns dos fráxiles desexos.

Sei onde estás,
A que ribeira ou porto
Se dirixen os ecos das nosas risas xuntos,

En que brazos de nai morren camiños
De mar, de ingratidade;
Onde hai arruinados baluartes
Que albiscan con tristeza malos tempos.

Afaite ó meu cansazo,
Ó que perdín cos homes
Noutras grises cidades opulentas;
Aquilo que ti mesma, xenerosa, concediches.

E sei por que motivo,
Por que herdanza de país,
De graves e celestes carpinteiros
Do ceo dos teus buques, por que leves
Raíces afogadas no aire,
Por que engano de nubes vagacentas
Que levan a tristeza
Que recollen da terra cara ó leste,
Vou procurar as rotas que marquei noutro inverno;
Deixar que veña a min esa rúa profunda
E que toque o meu peito un pouco antes
De partir para sempre para sempre.

E podo cabalmente decatarme
Se é neste lado esquerdo da nostalxia
Ou nos pasos sen volta dun esquezo
Onde me doe a choiva que bate nos polígonos,
Onde a luz entoldada,
A multitude xenerosa e nobre das túas casas
Ás que alguén lle roubou a promisión dos días
E os traballos do home;
E esa prata cincenta do arrabaldo
Tan semellante á luz nos seus motivos
Na que ben madurecen os sonhos e as distancias.

E así fai a lembranza para que a lúa nova
Menos triste quizais, pouco reparadora
E sen embargo amable coma as lúas de antano;

Esas humildes lúas suburbanas
Que tanto concederon,
Ilumine, ilumine;
Acenda os seus camiños para que eu me dirixa
Ó lugar onde estás, onde me morres lenta,
Lentamente
cidade dos meus anos felices.

PARA QUE NON DESPERTEN OS MEUS SOÑOS

Para que non desparten os meus soños
Nin a flor carnívora que se alimenta do meu cansazo.

Para que o coitelo azul da serenidade
Non corte o fío lento que me asegura a ti.

Para que o meu corazón poida defenderse
Do barbeito, do que se deixa a ermo;
Dese lugar que, en balde, agarda novas lúas
Para que nós poidamos semear.

Para que a vella gabarra dos meus días vellos
Non atope un esteiro onde entregarse.

Para que haxa un rompenle no centro dos motivos
E a vaga da traición non suba ós nosos peitos.

Para que non desparten os meus soños, dime

¿Que farei coa vixilia, coa luz e co desvelo;
Co lóstrego inocente que poño na mirada?

FRAGMENTOS

1

Así fose posible
Recollel esa imaxe dunha casa
Coas súas fiestras acesas
Esvarando na auga e no tremor da noite.

2

Os pacíficos muxidos dos cargueiros na madrugada
Lembran as queixas victoriosas de eternos afogados.
O steamer no que quería fuxir Mallarmé.

3

90

As botellas de náufrago que leven, polo menos, o mellor de nós mesmos
para despois dos días de Alcíone.

4

Pero cando fuximos
Xa non o facemos a cambio de ningunha berra.
¿Será pola colleita xenerosa
Que cremos existente noutros peitos?

Non é certo que os camiños sirvan
Para afastarnos
Senón para volver.

5

Crear un deserto dentro de ti
E atreveverte despois a atravesalo.

6

Coller unha estrela morta
Nas nosas mans non doe.

7

Esa débil fronteira que amablemente
Nos separa dos desesperados.

8

Petersburgo.
Certas cidades débense amar sen ir a elas.

ESTUDIOS

Derek Flitter

Técnica medieval e subxectivismo moderno en dous poemas dos
Cantares Gallegos, de Rosalía de Castro

Dan Munteanu

Notas sobre a poesía popular rumana

Domingo Blanco

A literatura popular perante o público e a crítica

Hernán Neira

O espello do esquecemento: A idea de América nas *Memorias* de Juan
Bautista Tupac Amaru

93

NOTAS

Vicenzo Jacomuzzi

Irmáns de Francia. Francia espertou

Claudio Rodríguez Fer

Aníbal Otero, novelista e poeta carcerario

Sabela Álvarez Núñez

Modelos masculino e feminino no libro infantil

DOCUMENTOS

Poemas carcerarios de Aníbal Otero

Xosé Luís Axeitos

Dos arquivos de Dieste; “Diálogo Rafael Dieste-María Zambrano”

ENCONTROS

Darío Villanueva e Anxo Tarrío

Con Vitor Manuel Aguiar e Silva, en Compostela

LIBROS

Elizabeth A. Meese

(Ex) Tensiones: re-figuring feminist criticism

(*Katheleen N. March*)

Rafael Dieste

Encontros e vieiros (Once charlas sobre plástica, teatro e literatura)

(*Luís Alonso Girgado*)

Rafael Dieste

La creación como forma de vivir

(*Luís Alonso Girgado*)

Estelle Izaguirre

Escritores-pintores españoles del siglo XX

(*Antón Capelán Rei*)

Modesto Hermida

Castelao e Os dous de sempre

(*Xabier Castro Rodríguez*)

Catherine Davies

Rosalía de Castro e Follas Novas

(*Paulino Vázquez*)

Xosé Ramón Pena

Literatura galega medieval. I. A Historia.

II. Antoloxía de textos comentados (lírica e prosa)

(*Lidia Fontoira*)

CREACIÓN

Uxío Novoneyra

Euloxio Ruibal

Ramiro Fonte

BOLETÍN GALEGO DE LITERATURA

Estudios de Orientación Universitaria
Nº 6 - Novembro - 1991

Pura Vázquez Iglesias

PURA VÁZQUEZ IGLESIAS naceu en Ourense, onde vive na actualidade, no ano 1918. Alí estudou o Bacharelato Universitario e fixose Mestra Nacional.

Residiu varios anos en Caracas, con estancias intermitentes pero longas, alternadas con vindas a España. En Caracas desenvolveu traballos varios, dende a rexencia dunha kindergartem ata a dirección do Arquivo Fotográfico do Instituto Nacional de Cooperación Educativa, pasando por unha estadía de catro anos na Universidade Central de Venezuela e outra de dous na Reaseguradora Nacional daquel país.

Na actualidade é profesora de E.X.B. xubilada do Colexio Nacional "San Cristóbal", de Madrid, despois dun exercicio de máis de trinta anos.

Como escritora defínese, fundamentalmente, como poeta, aínda que fixo incursións na novela, no teatro e conto infantís, no artigo de crítica e no ensaio periodístico. De todo isto ten unha abundante obra espallada en libros, revistas, xornais, etc., de dentro e fóra de España.

Polo que se refire ao seu valor literario en Galicia, cómpre dicir que se iniciou no antigo periódico La Zarpa, de Ourense (desaparecido no ano 1936), e no importante diario Galicia, de Vigo, continuando despois no inesquecible vespertino La Noche, de Santiago de Compostela, no Ideal Gallego e La Voz de Galicia, ambos de A Coruña, etc.

Publicou dezasete libros en castelán. Ultimamente, saíu do prelo unha estupenda Antología na que se recollen poemas escritos e publicados entre 1944 e 1985 (Ourense: Ed. da Autora, Gráficas Guttemberg, 1990). En galego, ten, entre outros, os seguinte libros: Íntimas, Lugo: Xistral, 1952; Maduridade, Buenos Aires: Centro Gallego de Buenos Aires/Editorial Galicia, 1955; A saudade e outros poemas, Vigo: Galaxia, 1963; O desacougo, Vigo: Galaxia, 1971; Oriolos neneiros, Ourense: La Región, 1974; Monicreques. Teatro infantil galego, Ourense: La Región, 1974; Dúas novelas galegas, Ourense: 1978; Viaxe ao país dos contos e da poesía, Ourense: Caja de Ahorros Provincial de Ourense, 1985; Verbas da edra no vento e Zodíaco poesía bilingüe (1992), A carón de min. (Nova antoloxía poética) (1994).

Os tres magníficos poemas que hoxe publicamos foron escritos, a instancia do B.G. de L., poucos días antes de a autora ter que se someter a unha delicada intervención cirúrxica da que agora, felizmente, está xa recuperada.

Autopoética

Un día comecei a escribir versos en galego, e gustoume facelo. Publicábanmos no Diario ourensán *La Zarpa*, que foi suprimido no comezo da Guerra Civil. Fun acollida con moita indulxencia. Era unha “escritora” que comezaba a estudar o bacharelato e que aínda non tiña catorce anos. Coa guerra e as persecucións a familiares, afasteime obrigadamente dos estudos e da vida da cidade uns anos, pero seguíñ aprendendo autodidacticamente a escribir en galego, que tamén falaba alternándoo co castelán.

Dende noviña, fun unha rapaza trabada pola febre –que non puideron diagnosticar durante moitos anos– e que quizais foi a que me causou esa sensibilidade e estremecemento lírico que din caracteriza a miña poesía.

En xeral, a crítica de Galicia e de fóra foi sempre indulxente comigo. Xentes xenerosas axudáronme a editar libros cando eu non podía costealos, e fun dándome a coñecer dentro e fóra de Galicia, e tamén un pouco fóra de España. No que de min dependeu tratei de fuxir de homenaxes e actuacións persoais en público, por timidez, anque non sempre puiden retraerme de facelo. Escribir e publicar, e que me lean os poemas foi sempre para min o máis importante. Alguén que non coñecín nunca dixo de min que “camiñaba pola vida con zapatíños de cristal”. E coido que no fondo do meu ser iso é o que máis desexaba: evadirme das xenreiras e inxustizas que me rodearon na adolescencia e crear un mundo mellor para min e para todos, máis fermoso e xusto. Quizais, esa é a esencia da miña Poesía, que non sei definir senón como un desexo de que sexa sinxelamente Poesía, que sexa unha mensaxe de sentimento, comunicación e beleza. Quizais por presións sufridas na mocidade, Poesía inzada de símbolos e metáforas, pero fuxindo sempre de importantes contorsións, de modas e prosaísmos –que considero non poéticos– de forma. Tratei de afastarme de “ismos” e desagradábeis expresións que non comparto aínda hoxe. E confeso que, se moitas veces me acollín a símbolos ó escribir, impúxenme facelo polas circunstancias que me rodearon en moitos anos de tremenda censura. Quizais, iso fíxose logo costume.

A expresión limpa, as esgazadas vivencias, o desacougo íntimo de vivir entre dous mundos, chea sempre de saudade; o amor á Humanidade, á paisaxe, ás cousas grandes e pequenas, é o que mellor pode definir a maior parte da miña pequena obra poética, o mesmo galega ca castelá. Penso que loitei por

lograr coherencia como galega, tratando de escribir no idioma meu, o mesmo que no castelán, e que Galicia non terá perdido moito con iso. Procurei ser leal comigo mesma, coa miña obra, e, se canto con voz propia en calquera dos dous idiomas que coñezo e emprego, usándoos indistintamente asegún os motivos que me esixen escribir nunha ou noutra lingua.

Estou de acordo cos que din que a miña Poesía pertence máis ós sentimentos que á mente, á maxia da linguaxe que á lóxica. Poderá ser Poesía non moi meditada, pero sempre foi Poesía fondamente sentida.

Confeso que vivín sempre solagada nun fondo e poético panteísmo como boa galega, e que escribín en plenitude con todo aquilo que me gustou, que logrou facerme sentir en clamor e amor coas persoas e as cousas todas, ata as máis miúdas, do mundo que me rodea, con todo o que constitúe para min a esencia da boa Poesía.

(Ourense, Outono do 1991)

1

99

O MEU MUNDO

Mentres que todo xace entre o pó e a vertixen
eu volto os ollos a un mundo nado cada día.
Un mundo inocente onde os paxaros coroan os cumios.
Un mundo cotián que fago meu intre a intre.

Un mundo largo coma un largo brazo de soidade.
Nil caben todos os cantos, todo o que é nidio e lene,
todos os amores, toda a dozura. Unha fonda
paz lle rube ata nós por os estrilos da ialma,
antre as codias enlevadas do aborrecemento.

No meu mundo non ten cabemento a violencia
as horas malditas mensaxeiras de morte.
Porque eu adoro a morneza, o saibo óptimo das colleitas,
a nobre voz, a fartura arreitada entre todos;

ollar saír un sol amable por detrás das persianas,
que brille nos ollos un atadallo de luz.

Pero todo se troca cando a radio fala de países en loita,
dos nenos famentos, de bombas e tanques.
Cando escoito berrar maldizóns ó redor
e vexo as imaxes na pequena pantalla
dos que con enganos manexan ás xentes sinxelas;
o lume intencionado e o crime
aburando sen trégola os montes e as cidades.

Entón penso se é verdade que o meu pequeno mundo me pertence,
se pode ser meu, cando o ceo amorea o loito
nos ancos do planeta e surxen anémicos,
maltreitos ou sangueantes os rostos dos homes
na miña memoria, coma un presente acoitelado.

(Ourense, 24-8-91)

A UN PAXARO ENGAIOLADO

Dimo ti, paxariño que cantas senlleiro
nunha gaiola de ouro, dime ti que é,
onde está, o anxeio doce da liberdade.

Onde o teu sino de espranzada luz.
O teu chío tén o don divino da ledicia:
¿Onde bebes a luz e a nostaxia arelante
das cautivas azas, tamén de tristura?

¿Por eso cantas? O teu canto
é un río precioso de música. É un tenro
clamorar por perderse cara ós agros abertos
medrando nos infindos camiños, por o azul.

Dimo: ¿Por qué ledos boscaxes te debruzas,

latexan as túas azas que os arames deteñen?
Dimo se o sabes: ¿Onde están as esperanzas
dun paxaro preso? ¿Que ansiedades
che gurgullan o sangue, pendurado
na dourada gaiola que te apreixa?

(Ourense, 24-8-91)

3

PAISAXE CON DORNA

Cruza o mar unha dorna. Atrapa a luz,
e un tremor xoga boligas na craridade.
Paxaros mariños emerxen, enloitan o ar,
repan a nube, ceibes, lixeiros.

A dorna sulca distancias, avanza,
Disólvese na auga sen contornos, lonxe.
O tempo ancora na súa rotunda badía,
limiar inescrutábel da eternidade.

Imos tras dun oasis, unha paisaxe de fiaños
onde se afunden os tresvaríos cos soños.

A dorna é o noso propio “eu” entestándose
no mar danzante, arroutada en deriva.
Despréganse as illas e as torres vellas dos faros
nun aberto horizonte de ondas e imaxens.
(Vertical esplendor
chove mainiñamente dos ceos)

(Ourense, 24-8-91)

Claudio Rodríguez Fer

CLAUDIO RODRÍGUEZ FER (Lugo, 1956) publicou, entre outras, as seguintes obras poéticas: Poemas de amor sen morte, Tigres de ternura, Cinepoemas, Historia da lúa, A boca violeta, A muller núa, Lugo blues, Cebra, Extrema Europa e A unha muller descoñecida, e reuniu toda a súa poesía erótica en Vulva. Publicou varias coleccións narrativas, reunidas no libro *Meta-relatos*, e seccións de Os paraísos eróticos en diversas coletáneas (Contos eróticos e O relato breve). Moi interesado pola imaxe, escribiu estudos sobre o cine e fixo guións para películas e vídeos.

Entre os seus estudos literarios destacan os libros *Poesía galega*, *Arte literaria*, *A Galicia misteriosa* de Ánxel Fole e Antonio Machado e *Galicia*. Fixo edicións introductorias e anotadas de Ánxel Fole (Contos de lobos), José Ángel Valente (Cántigas de alén), X.L. Méndez Ferrín (Con pólvora e magnolias) e Uxío Novoneyra (Os eidos), as dúas últimas con Carmen Blanco. Colaborou en numerosos libros e revistas de dentro e fóra de Galicia.

É catedrático de Lingua e Literatura Españolas de bacharelato e actualmente exerce no campus lucense da Universidade de Santiago de Compostela. Publicou *A literatura galega durante a guerra civil*, tema sobre o que versaba a súa tese de doutoramento. Foi Premio da Crítica Española de Poesía e Premio Lousada Diéguez de investigación.

103

Autopoética

Eu comecei a escribir e publicar textos en prosa ao mesmo tempo que poemas e cunha concepción moi semellante: esixir a aqueles a mesma intensidade vital e literaria que se esixe a estes, cos que están en aberta sintonía. No limiar do libro *Meta-relatos* expuxen a intención crítica, no ético e no estético, daquela narrativa, que a unha amiga miña lle pareceu máis propia do século XXI que deste momento do século XX no que se narra como no século XIX.

Pero o acriticismo narrativo non ten parangón coa asunción da complacencia erótica que, a través da norma oficialmente establecida como principio moral no sistema vixente e da transgresión subrepticamente tolerada como necesaria válvula de escape, domina na literatura e na vida, se é que a iso se lle pode chamar tal. Pero o erotismo pode ser moito máis, mesmo no terreo

da escritura, outra experiencia sen límites e sen modelos. Escribir ou vivir a miña propia obra amorosa reveloume a importancia da erotización da linguaxe, territorio carnal absolutamente colonizado. Secuencias de apocalipse edénico: éxtase vitalista de tanto que me aman e que amo. Big Bam. A escritura é unha vivencia erótica que remite a unha memoria erótica e que provoca outra experiencia erótica. Para min, nada que non sexa subversión ou muller.

Aráñame

Tendeume coas súas patas posteriores un fío de xugo glutinoso que recollín desde a fiestra do faiado. Entón retirou as súas gafas de sol azúis e negras e, mentres colocaba con cuidado unha lentiñas, puider ver as súas longuísimas pérfebas, que chegaban ao máis fondo da cova da que viña, ou aínda máis lonxe. Tensou o fío cara si e adosouno tirante ás lousas do tellado. Eu pensei que comezaría a tecer alí a súa tea, pero esbarrou con soltura polo fío e penetrou na casa cun sorriso, pedíndome pasar o inverno nela.

104

Colocou os seus fíos de extremo a extremo e, transversalmente, teceu unha especie de hamaca, onde se espatarrou mentres fumaba oito pitillos xuntos, soténdoos coas súas oito patas. Contoume que quería practicar a espeleoloxía na miña caverna urbana, mentres quitaba as lentiñas dos seus ollos de dinosauria antiga e cruzaba catro extremidades sobre as outras catro, aínda que unhas nun sentido e outras noutro. Polo demais, pasábase case todo o día durmindo. Despois de descansar, escoitaba música e bailaba levando en cada pata o ritmo de cadanseu instrumento.

Como non deixaba de fumar e como para trasladarse pola casa utilizaba os seus fíos elásticos e mornos, axiña me vin atrapado nun labirinto de teas e nunha néboa de fume na que adormeciamos xuntos. Eu ás veces arrastrábame por debaixo das súas patas en busca de provisións, pero case sempre desfalecía tratando de avanzar inutilmente naquela engrela de tecidos arácnidos.

Cruzando por debaixo das glándulas do abdome fixenlle cóxegas no pube, que sobresaía da vulva como un altar esplendorosamente extendido entre as súas magníficas antepatas. Entón ela espertou sobresaltada e sentiu a súa mirada na caluga desde o fondo dos tempos. Primeiro entreabriu a vulva

suavemente e deflagrou un licor agredoce que engulín con avidez e entrega. Logo deuse a volta e, mostrándome o traseiro, ofreceume en alimento os seus fíos longos, tépedos, doces e tenros. A hibernación terminara.

—Aráñame, dixeran, comprendendo que non quería saír do recinto nutricio das súas covas carnaís e que me alimentaría para sempre dos manxares glutinosos do seu corpo de araña. Ela pestanexou lentamente, arrastranda coas súas pérfebas infindas o resto do meu mundo. Cando eu me esluín por completo no fondal dos seus ollos de acibeche, notou que a abrazaban oito brazos e sentiu o que só poden sentir as femias abrazadas polos amantes arácnidos.

Vecíñame

Cruzabamonos fugazmente cada día, pero no breve lapso en que nos viamos abociñaba os seus beizos de bicadora antiga e baixaba con zozobra as súas pérfebas. A penas había tempo para o sorriso, pero este chegaba despois de que nos foramos cos nosos respectivos axetreos.

Se tivese que contar a nosa historia, abondaría con agregar un diminutivo á vella fórmula do comenzo dos contos para reducila á mínima expresión: “Érase unha vez...íña”.

105

Todo sucedeu a unha velocidade vertixinosa mentres subiamos no ascensor. Apremiado polas presas, eu só acertei dicirlle: —Vecíña...me, e comprendeu que a mencionaba, que a recoñecía, que a desexaba próxima, que me pronominalizaba para ela. Se tivese dado máis explicacións non habería tempo para amarmos naquela única ascendida. De feito, abstivenme de suxerir que continuáramos subindo porque ambos estábamos extraordinariamente ocupados.

O noso amor lembroume ao deses paxaros que se aparean rozándose en pleno voo nun encontro súpeto e aparentemente imperceptíbel, pero a nós aínda nos deu tempo para cambiar de orificio.

Deséñame

Chegamos pola mañá recién vestidos. Cruzámonos na longa galería dos espellos. Eu levaba chaqueta azul de camuflaxe urbana, deseñada por Adelle Lutz, e *blue jeans* estreitos con botóns fúcsia, quizais de Pierre Cardin. Ela levaba

un vestido de licra negra moi cinguido, obra de Elsa Schiaparelli. Recorrímonos coa vista fugazmente, pero entendímonos un centímetro máis alá da pel.

Ao día seguinte lembrámonos mutuamente á hora de vestirnos. Por iso ela engadiu un pano de seda fúcsia á súa camisa de gasa con cristal, deseño de Nina Ricci, mentres eu aparecín, con casaca de licra negra de Yves Saint-Laurent, cruzada en diagonal por un verso de Jean Cocteau. Claramente establecérase xa o diálogo.

O terceiro día, que sempre é o máis importante, ela portaba un vestido *Picasso* en satén negro con abeloiros e un xersei *Mondrian* de lá, ambos obra do mesmo Saint-Laurent. Desde aquel momento non deixamos de comunicarnos a través da indumentaria.

Bocexos de Karl Lagerfeld, bisutería de Christian Lacroix, saias nocelleiras de Christian Dior, minisaías de André Courrèges reconvertidas por Mary Quant, metais e transparencias plásticas de Paco Rabanne, sacos de Balenciaga, encaixes de tafetán de Coco Chanel, recendos de bergamota extraídos dos tempos vidrados de Armani, sombreiros de plumas verdes de Pierre Cardin, todo canto se podía adquirir ou alugar nos mercados do fetichismo foi sucedéndose entre ambos como un diálogo de amor, de reto, de sensibilidade e de ousadía. Padeciamos a tensión de ir cada vez máis lonxe, de sorprendere e de agradar máis alá da convención e do límite.

Ata que un día, maxestuosa desde o fondo da galería, ela deixou caer o seu abrigo *Coca-Cola* de crêpe sedosa con espuma de organza, inspirado por Andy Warhol, e quedou completamente núa. Entón eu non puiden aturar máis: –Deséñame, dixeran, mentres me espía rendido diante dela e me entregaba ao seu deseño para sempre.

ESTUDIOS

Christian Ionescu

A literatura romanesa moderna. Un informe panorámico

Patricia Anne Obder de Baubeta

Disciplina Eclesiástica e Sátira Anticlerical na Literatura
Galaico-Portuguesa Medieval

Isabel González

Comparacións de tema relixioso na *Divina Commedia*

Alberto Moreiras

O dó do sentido: teoría e crítica

NOTAS

Xosé Luís Axeitos

“As choivas outonais”, de Manuel Antonio
(Reflexións sobre un poema inédito do poeta rianxeiro)

Arturo Casas

Os irmáns Dieste e o grupo P.A.N.

Luís Pérez

Eduardo Blanco-Amor emigrante

Blanca-Ana Roig Rechou

Fermín Bouza Brey, un soneto recuperado e unha noveliña a recuperar:
Cabalgadas en Salnés

DOCUMENTOS

Dos arquivos de Dieste

Xosé Luís Axeitos

Diálogo de Rafael Dieste – María Zambrano

ENCONTROS

Mercedes Brea e Anxo Tarrío

Con Giuseppe Tavani, en Compostela

LIBROS

Ramón Cabanillas

Na noite estrelecida

(*Nela Álvarez Lozano*)

Rosalía de Castro

Follas Novas

(*Lidia Fontoira*)

Stacey L. Dolgin

La novela desmitificadora española (1961-1982)

(*Luís Miguel Fernández*)

Aquilino Iglesia Alvariño

Poesías

(*Ramón Nicolás*)

Claudio Rodríguez Fer

Arte poética

(*Arcadio López Casanova*)

Marcial Valladares

Maxina

(*Xosé Ramón Pena*)

Darío Villanueva

Polen de ideas

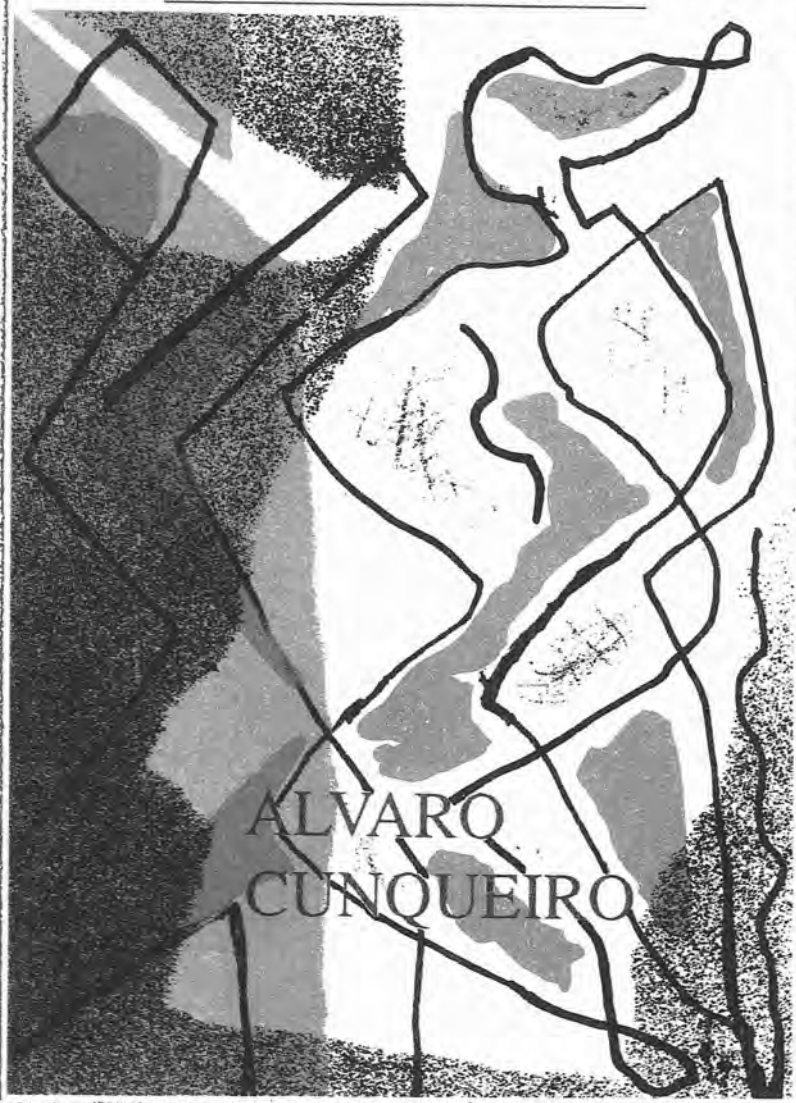
(*Arcadio López Casanova*)

CREACIÓN

Pura Vázquez

Claudio Rodríguez Fer

BOLETÍN GALEGO DE
LITERATURA
MONOGRAFÍAS

ALVARO
CUNQUEIRO

Monografías • Álvaro Cunqueiro

Anxo Tarrío Varela

Introducción

CUNQUEIRO NARRADOR

Ana Sofía Pérez-Bustamante Mourier

Álvaro Cunqueiro: poética para un narrador

Antón Risco

Álvaro Cunqueiro, demiurgo

Alberto Sacido Romero

Estraxias humorísticas en tres contos de A. Cunqueiro

Claudio Rodríguez Fer

Da romería de Otero á romería de Cunqueiro

Xesús Lantes Vitureira

Os “nosos” personaxes de Cunqueiro

Antón Capelán Rei

Dous contos esquecidos de A. Cunqueiro

CUNQUEIRO AUTOR DRAMÁTICO

Ricart Salvat Ferré

A miña posta en escena de *O incerto señor D. Hamlet*,
Príncipe de Dinamarca, de A. Cunqueiro

José Manuel Castanheira

Para a escenografía de *O incerto señor D. Hamlet*, de A. Cunqueiro

Xoán-Luís Marín Escudero

Dimensións ontolóxicas e políticas da escisión da conciencia literaria no
Don Hamlet de Cunqueiro

M.C. Ríos Panisse

Inicios teatrais de A. Cunqueiro (1933–1941)

CUNQUEIRO POETA

Xosé Mª Álvarez Cáccamo

Comentario dun poema de A. Cunqueiro

CUNQUEIRO CONFERENCIANTE

Personaxes de Dante en el Camino de Santiago

Sobre Giovanni Boccaccio de Certaldo

Sobre Rosalía de Castro

ENCONTROS

David Mackenzie e Anxo Tarrío Varela (Invitado especial:
Constantino García)

Con Colin Smith, en Oxford

LIBROS

Elena Quiroga

Presencia y ausencia de A. Cunqueiro
(*Anxo Tarrío Varela*)

Francisco Armesto Faginas

Cunqueiro: unha biografía
(*Amparo Solla*)

Álvaro Cunqueiro

Herba de aquí ou acolá/Hierba de aquí o allá

(Xosé Luís Sánchez Ferraces)

Cristina de la Torre

La narrativa de A. Cunqueiro

(Luís Pérez)

Anxo Tarrío Varela

Álvaro Cunqueiro ou os disfraces da melancolía

(Ana Sofía Pérez-Bustamante Mourier)

Xesús González Gómez

Álvaro Cunqueiro, traductor

Álvaro Cunqueiro, *Flor de diversos*

(Ramón Nicolás Rodríguez)

César-Carlos Morám Fraga

O mundo narrativo de A. Cunqueiro

(Xosé Manuel Salgado Rodríguez)

113

Lino Braxe e Xavier Seoane

A máxia da palabra: Cunqueiro na rádio

(Antón Capelán)

Álvaro Cunqueiro

Herba de aquí ou acolá

(Teresa López)

Francisco Fernández del Riego

Álvaro Cunqueiro e o seu mundo

(Blanca-Ana Roig Rechou)

Xosé F. Filgueira Valverde

Alvaro Cunqueiro

(Miguel-Anxo Seixas Seoane)

Manuel Fraga Iribarne

Álvaro Cunqueiro. Dous discursos

(Xesús Rábade Paredes)

Xan González Millán

Álvaro Cunqueiro e *Merlín e familia*

(Iris Cochón Otero)

Xan González Millán

Álvaro Cunqueiro: os artificios da fabulación

(Luís Alonso Girgado)

Ana Sofía Pérez-Bustamante Mourier

Las siete vidas de Álvaro Cunqueiro

(Luís Alonso Girgado)

Luz Pozo Garza

Álvaro Cunqueiro e *Herba de aquí ou acolá*

(Antonio Puentes Chao)

Xosé Manuel Salgado e Dolores Vilavedra

Álvaro Cunqueiro

(María Xesús Nogueira)

Miguel-Anxo Seixas Seoane (coord.)

Álvaro Cunqueiro. Unha fotobiografía (1911–1981)

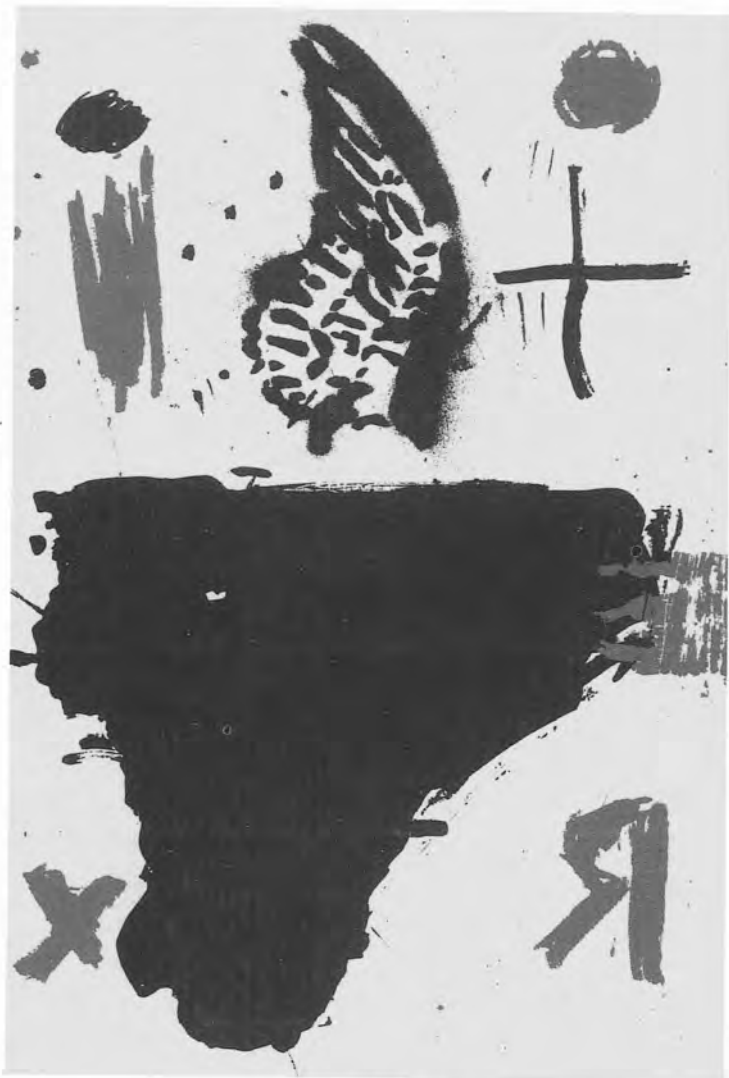
(Modesto Hermida García)

BIBLIOGRAFÍAS

Blanca-Ana Roig Rechou e Miguel-Anxo Seixas Seoane (coords.)

Bibliografía sobre Álvaro Cunqueiro.

BOLETÍN GALEGO DE LITERATURA

Nº 7 - Maio - 1992

X. L. Méndez Ferrín

X. L. MÉNDEZ FERRÍN naceu en Ourense en 1938. Amaís de gran cantidade de poemas espallados en revistas galegas e foráneas, publicou catro obras poéticas: *Voce na néboa* (1957); *Con pólvora e magnolias* (1976); *Poesía enteira de Heriberto Bens* (1980). Vén ser unha reedición da Antoloxía popular, publicada en 1972 baixo o pseudónimo de Heriberto Bens. A esta nova edición, que conserva os debuxos de Luís Seoane, engadiuselle un Prólogo e mailo Sirventés pola destrución de Occitania, que xa fora publicado en Xenebra no ano 1975; *O fin dun canto* (1982) e *Estirpe*, que é, polo de agora, o seu último poemario. A súa incursión no mundo do relato breve está representada por *Percival* e outras historias (1958); *O crepúsculo e as formigas* (1961); *Elipsis* e outras sombras (1974); *Crónica de nós* (1980); *Amor de Artur* (1982); *Arnoia*, *Arnoia* (1985) e *Arraianos* (1991). A súa achega ao eido da novela conta cos seguintes títulos: *Arrabaldo do norte* (1964); *Retorno a Tagen Ata* (1971); *Antón e os inocentes* (1976), *Bretaña*, *Esmeraldina* (1987) e a máis recente *No ventre do silencio* (1999). *Celtas sen filtro*, estreada en 1983, en colaboración co grupo Artello, e a versión da obra teatral de G. de Figueiredo *A raposa e as uvas*, constitúen as súas achegas ao xénero dramático.

117

O cancionero de Pero Meogo (1966) e *De Pondal a Novoneyra* (1984), así como as edicións, con introducción e notas, de Francisco Álvarez de Nôvoa, Luís Amado Carballo e Celso Emilio Ferreiro conforman a contribución ferriniana aos estudos da crítica literaria. É autor, así mesmo, de *Vigo: fronteira do alén* (1988), guía da cidade na que reside dende 1965. Foi primeiro Premio de Poesía nas Festas Minervais de Santiago de Compostela, en 1956, polo seu poema "Adeus", alcanzando ese mesmo ano en Buenos Aires o Premio "Cao Tumer" por Nove historias. En 1977 recibe o Premio Nacional da Crítica Española polo seu libro *Con pólvora e magnolias*. Obtén así mesmo no ano 1983, o Premio "Álvaro Cunqueiro", instituído pola Xunta de Galicia, na súa modalidade de creación literaria, galardón que rexeita por razóns fundamentalmente éticas, segundo expón nun escrito que dá a coñecer á prensa por aqueles días. Premio da Crítica Galega en 1988, a súa obra *Bretaña*, *Esmeraldina*, recibe neste ano de 1992 o Lousada Diéguez de Creación, o Premio Nacional da Crítica Española e o Premio da Crítica Galicia polo seu libro de relatos *Arraianos*.

Doutor en Filosofía e Letras pola Universidade de Santiago, exerce como Catedrático de Lingua e Literatura Españolas no Instituto "Santa Irene", de Vigo. Despregou dende sempre unha grande actividade como articulista en diversos medios de comunicación. Na actualidade, e dende a súa fundación en 1990, dirixe *A Trabe de Ouro*. Revista Galega de Pensamento Crítico.

Autopoética

Eu son consciente de que estou escribindo unha obra nada máis en toda a miña vida. Para min existe un único relato acompañado de poemas que se está producindo dende o inicio da miña carreira literaria e, cando escribo, estou en relación con tódolos meus textos anteriores e cos dos outros autores. Quere dicir isto que no meu relato están tamén outros relatos e outros poemas que non son meus.

Interésame a poesía e o conto case de forma exclusiva, así coma a crítica literaria e ó longo da miña vida, fun fiel case sempre a esta elección. A novela por exemplo, a pesar de que me interesou bastante, sentínme con moi poucos folgos para escribila e, durante moitos anos, despreciei a novela, vína coma un xénero menor, cousa que non me ocorre actualmente. Pensaba que o conto era a soberbia da narrativa e que a novela era o fácil; co tempo, decatéime de que non era así, de que non era tan fácil escribir unha novela.

118

Non teño escritores favoritos nin obras preferidas, nin en literatura, nin en cine, nin en música. Hai obras das que gostei e gusto profundamente, pero non teño lecturas que estean por riba das outras cousas e mesmo teño a capacidade de ler libros ruíns e obras sen importancia, literatura da peor e atopar nela elementos que realmente me sorprenden e me mobilizan. Si hai novelas que encheron épocas da miña vida, que me gustaron moito, pero xa están pasadas para min como está xa pasada esa época.

No plano das ideas, no plano da teoría, si que teño adhesións permanentes, porque esa teoría ségueme axudando a reelaborar constantemente a miña propia teoría do mundo para poder vivir e para poder sobrevivir. Quero dicir que Marx ou Sartre, noutra orde e en planos diferentes, son escritores teóricos que permanentemente me están dando a axuda que necesito.

Por outra banda, endexamais me propuxen un achegamento deliberado ó público; para min achegarme ó público, é darlle o que o público agarda. Eu vou deliberadamente construí-lo meu propio lector, de tal xeito que ou me colle e me acepta ou tira comigo sen a menor concesión.

Buscalque

A vaca pisca é astral.
Tu, mazaira.
Astral, a muller gorda.
A outra, dotada de alcuza.
Escumar escuman as cepas da ponte vella.
Ven, amor, traizóame. Dame Cornoalla, adeus.
A alcuza deita aceite da casa sobre o polbo,
carne de nanais millo e renazo en Bretoña.

Daquela, considerando a fin dos seus días,
Don Esterco sereou as pócimas.
Liliana situouse no seu sitio, non.
Baba, azul, es alta.
Tu, mazaira.
Imos á ponte
vella, compensar o devalar do río.

Es suma, altero, desfago, destrúeme.
¿Por que os cabalos xa non me obedecen?
A fin da vida.

A ponte vella, onde agurgullan augas
de fin de vida.
Isto que vos ofrezco é a fin dos días.
Palabras de Liliana,
insigne frío.

Adeus vida, adeus ríos, adeus fontes.
A muller gorda, con alcuza, en Buscalque.
O seu cabelo baixo as augas en Buscalque.

Os canastros, os canastros, os canastros...

Despedida a Castro Laboreiro

Eu, que nunca eu dixera, escado o cimo
de Castro Laboreiro, moumo urces
e dígovos que nada me conmove.
Sinto que a espada está vencida e corva.
Morte que me moceas, non me asustas.
As corgas seguirán onde adoitaban.
Outros homes virán onde eu vivira.
En Castro Laboreiro ha haber codesos,
carqueixa e herbas más, descontra Górgua,
mentre-lo mundo siga a se-lo mundo.
O mou dó será lene bris de outono
e este adeus ás materias e enerxías
en ningures será nunca lembrado.

En las orillas del Sar

120

Foron
morrendo os sonhos, as cocañas, os espermas e o arroz con leite,
as estreladas noites de horror e de presaxio, o lume xeadó,
Derry republicano e os canóns do Sil, xogo
de chave en Teis e na Rabaza. Por veces púñase tensa
Marie-France por culpa daquel mistral. Eramos poucos por entón
e odiabamos toda clase de sports,
papai chegando pola estrada vella con xornais baixo o brazo
e un aceno de reproche pra min na vista vidrada en negro.
As adoas de ben ser e niño morno acochado no follato da ledicia
cáseque non duraron.
Cáseque non duraron porque se non trataba precisamente
de rosas blindadas,
e marcharon pró inferno no fardel dos tesouriños
xunto coa pedra do raio ou desexo que antano me acudía.

Chorimas, codeseira, alquitrén, mascatos,
plumas estilográficas, cabalos, un disparo no ventre do Berbés,
mel traídor nos beizos. Maldita mocidade, ¿onde estás,

mocidade, que non paras de mexerte no fondo do sepulcro?

Só permanece o ourizo das saudades
espiñándome o peito de cadora,
mientras graznan los cuervos

Quai des Brumes

Maldito mestizo,
os navíos de antano valentes
(o “Daniel Defoe”, lugre)
ou esoutras carabelas armadas pola cobiza infinda dos mercadores
(Lémbrese a “Camoës” bandullenta
ou a “Mendes Pinto” coma un botelo con velas)
repousan no silencio sen que Londres ou Lisboa
lles honren a memoria de argazo e largos beneficios.

A pouco e pouco, de inferno en desesperanza,
arribamos, dando bordadas,
ás illas treidoras do arquipiélago das Salgari,
aquele lugar celeste
que só A. G. Pym vira cos ollos pechos,
invadidos de manglares e árbores do pan.
Daquelas era angaites
e a pardela levaba un tele-fax no bico.

121

Claro que por vintasete xornadas soprou un Lesnorueste,
ardoroso coma a cona que o pareu,
e arrastrou o “Dalila”, que era un vapor inmóvil
no interior da garrafiña de rum Duquesne,
ao largo dos baixíos de Menino–Morreu
con grave perigo da vida, etc., etc., etc.

–E os cálculos de sextante do Capitán Mayne Reid
serán decote erróneos, Señor Morvan,
pola sinxela razón de o sol estar habitualmente toldado
na costa de cons, abetos e madeiras totémicas

que se alonga entre a foz do cabdaloso Conrad
e o promontorio triste do Mohicano–Derradeiro
senalado nos cartularios do Almirantado Británico
coma Cabo de Home.

¡Eis “La Burla Negra”, escarchada en saudades,
igual cá pera lírica,
e o recalmon Xohana que fai suar a carantoña
nas enseñas dos piratas famosos da Moureira!

–A respeito do “Constantino Candeira”–
exclamou alguén batendo co seu gancho de ferro
no mostrador de Rosés, Efectos Navais–,
este balandro unirase ao comboio dos queches de Noia
e todos navegarán armados en goleta (ou en mascato), coroados de grímpos-
las abstractas,
dotados de imbornais deficitarios,
cazadas as escotas cos remorsos,
as búscolas beillando bossa–nova,
pois Ulysses Fingal fixérase cargo da derrota
e flores briosas de Sevilla ornaban cada proa
pra forzar o bloqueo das cidades frotantes que un perverso poeta cientifista
de Nantes
edificara corenta e seis millas ao Sul de Trapisonda
na Terra de Stevenson, onde as baleas soñan.

–Ese Benito Soto leva a morte nos ollos–
asegurou no buró da Casa de Barcia o contramestre
besgo.

–De todos modos Victor Hugo está xa a salvo en Guernesey
comentou Marcoff despois de cuspir tabaco e flemas varias
ben sentado nun norai da doca de Pensanze.

–¡Pior fono os de Melpica
que –coma sempre– puxeno fachos deica Pennmarc’h
e fixeno ceifa nos dentes de ouro dos afogados!
¡E andaran ás crebas!

Canta a tripulación a balada do pailebote branco. Louleou o piloto.
Louleou o gavieiro.
Louleou o rapás.
¿E logo o capitán Pardiñas non se suicidara?

Coma un arau, corre a tormenta
o conxelador fantasma, finalmente acóllese
á Barca do Inferno.

—Eu vinno en Ons o día de Venres Santo,
inda se lía na amura: “Río Sil”.

—¿E o folio?

—O folio éralle de Brest, Don José María.

Entón foi cando o patrón da lancha xeiteira
mandoulle aos homes siar todo de couso,
pero isto é unha estoria de arroaces insomnes
que aínda non foi contada nas tabernas de Cangas.
No entanto
tatean as paipas co ademán políglota das bandeiras.

123

Sorga

O amor é resgatar
das cadeas do nome.

Veleiqué o río de nós que compara
rumor e delicia fervente coa caducidade,
e tonas máis esgrevias dos derradeiros días.
Veleiqué o que é semellante ao lume e é humor,
e, contentándose coa abolición da gramática,
renace en cántiga repetida desde o principio dos
líquidos.

Veleiqué o río sen compás, o río que nega sístole e diástole;
río confuso
coma opacos son os remoles do soño.

Ven, río contra arquitrabe, inimigo da máquina,
antagónico do númaro celeste;
arrédame, río, do que guía e dá orde prevista.
Libérame en borboallas e descubre
o pus da cousas mil exiliadas do verbo.

Veleiqué o visgo que a min desamalloa
e me isola e me libra e me condena
a vagar sen documentos alén dos arrabaldos.

Amiga, a supresión do teu nome e das súas propiedades cifradas
devólvete a min, informe,
e, coma os ríos, errónea;
coma o zunido dos insectos do estío, permanente.
Así, amiga, vences, amorneces, segregas,
disposte prós espasmos e avísasme da morte:
ese ceder á forza
latricante do río contra a tona dos seixos,
os deuses e as palabras.

124

Veleiqué o río no que quenqueira que intente
formar raptos, sometemento, signos,
non collerá outra cousa ca un couce no bandullo
e a tristura antiquísima de se sentir disolto.

Veleiqué o río Sorga
que decorre polo meo do Petrarca e de Char
e ao cal meu verso ponlle coma unha ponte vella
ao seu paso pola parroquia de Mourillós.

X.L. Méndez Ferrín

Xosé María Álvarez Cáccamo

XOSÉ Mª ÁLVAREZ CÁCCAMO naceu en Vigo, en 1950. Estudiou Filoloxía Románica na Universidade de Santiago e exerce a docencia nun instituto de Vigo. Os primeiros poemas, escritos en castelán, publicounos na revista *Papeles de Son Armadans*. O seu primeiro libro, *Laberinto el Clavicordio* (1977), é o único que había sacar á luz nesa lingua. Dende entón, dedicouse exclusivamente á poesía galega con títulos considerados xa imprescindíbeis no panorama da poesía galega actual: *Praia das furnas* (1983), *Arquitecturas de cinza* (1985), *Os documentos da sombra* (1986, Premio da Crítica, 1987), *Luminoso lugar de abatimento* (1987, VI Premio Esquíu), *Cimo das idades tristes* (1988), *Prego de cargos* (1991), *O Lume Branco* (1991), *Colección de espellos* (1994), *Calendario perpetuo* (1997) e *Os cadernos da ira* (1999).

Tamén ensaiou o texto dramático, con títulos como *Monstro do meu labirinto* (1987) e *Casa dormida* (1988). No eido narrativo tirou do prelo o libro *Microtopofanías* no 1992.

Como estudioso da lingua e da literatura, publicou no ano 1979 *Galego cero*, fixo unha edición anotada (1985) do poemario de Celso Emilio Ferreiro, *Longa noite de pedra* (1962), ordenou e editou a *Poesía galega completa* de Xosé Mª Álvarez Blázquez e colabora a miúdo en revistas (*Poesía Hispánica*, *Kantil*, *Camp de l'arpa*, *Dorna*, etc.) e xornais (*A Nosa Terra*, *Diario 16 de Galicia*, a extinta *Hoja del Lunes de Vigo*, etc.) con visións críticas e reflexións sobre da literatura.

125

Poética para inéditos dispersos

Hai poemas que non conseguen habitación nos hoteis que abrimos en temporada alta (na baixa, adurmiñados, agardamos na sala de recepción a chegada dun visitante extraordinario), pasaxe para a travesía ventureira e arriscada dun novo libro. Poida que porque non falan co mesmo acento que os outros. Talvez porque na razón do seu sentido anuncian un proxecto constructivo diferente e nos distraen da empresa que, con vixiante atención, tentamos levar a termo. Algúns, resposta viva a unha urxencia de emoción inmediata, fican indecisos, corpos palpitantes como os escravos de Miguel Anxo, mostrando a maxia descarnada das materias terrestres, os sistemas musculares de mármore sen detalle.

Se te chaman dunha revista para que mandes inéditos e non tes nada novo en marcha e non podes alimentar de súpeto unha faísca morna, revisas os vellos

cadernos e topas a sorpresa de fragmentos aínda vivos do teu corpo (a poesía está feita de anacos de pel e medidas de sangue), restos de lume que poden avivecer outravolta. Eses textos deixados á marxe non por razón das súas calidades senón por causa da súa inoportuna chegada recobran así outro sentido: constitúense en testemuños dun proceso inevitábel. Sen eles, sen o concurso tácito da súa presenza, os libros anteriores nunca terían sido edificadas. Sen o seu rumor de imposibeis hóspedes que reclaman dereito de habitación perdería sentido a completa ocupación do hotel por parte dos moradores de pagamento.

Son os textos dispersos polo arrabaldo da memoria e cando alcanzan a sorte de seren invitados nalgunha casa, como agora nas estancias hospitalarias do *Boletín Galego de Literatura*, constitúense en grupo nostálxico, colectivo de antigos alumnos que, por rebeldes, non puideron sair na orla de fin de carreira

Aloia

Os ollos de Alóia
falan un rumor:
auga de lagoa

(1987)

Brisa

Escoita-se o dominio do silencio
enchendo a vida. Son augas pousadas,
brisa a tocar algunhas follas. Lonxe
falas comigo, pal, soño de albas.

(1987)

Habitante novo

Non dá medo morrer. Están os meus
agardando no monte coas estrelas acesas
e unha xarra de amor e a luz grande do viño
para que eu me console das tristuras terrestres.

(1988)

Un móbel de Calder

A muller que habita nesa torre
polas mañás recibe augas de sol.
Os netos transportan o seu carpo fráxil
como quen leva un móbel
esquisito
de Calder.

Colocan a estrutura de metal quebradizo
na cadoira do xardín entre magnólios.
Sobre a mesa central do ceador
condensa chafarices amarelos
un vaso de sumo de limón.

E marchan os herdeiros
para unha tensa conversa sobre propiedades verticais.

Comezan a pausar aves de prata nos ombros da señora.

(1988)

127

Asi tamén o corazón

Mudou o vento. Soben copos de pomba en bandas a fuxir cara as bocas do mar. Asi tamén o corazón con que agardo un esplendor marítimo. A memoria traballa en colección de estampas que me fan vivo namorado nos pórticos frutais, miserábel no calexón dos corpos repartidos sen nome, doce habitante cando ordenaba os aparellos da casa para un prazo de espera.

Aberto repartido corpo meu en xeirás de paciencia e lume, qué batalla de soños aquel día nocturno que achou o seu título na árbore excesiva de estrelas que se chama Agosto e a noiva miña comigo polo río, velozmente conducidos por nada, por máis nada que o xogo de imitar a pel dos lábios en cereixa e pan.

(1990)

Sombra dos ollos escuros

Tantas veces pronunciei os teus ollos alimentando un froito de imposible conformidade. Tantas veces, de regreso debaixo das cifras grises, aterecido de

fracaso, procurando evitar ao porteiro nocturno pero tentado de referir-lle o pormenor da miña triste aventura, contar-lle quén eras ti, descoñecida sombra dos ollos escuros, e cómo te busquei entre os copos de fume por carreiros de alimária e rastos e perigos.

Tantas horas programando un acto heroico, algo que tivese forma de aresta extraordinária e voz radical. Tanto inverno desde que escoitei a aparición da túa cor, única no centro do campo das cores, o teu riso de nube sólida, deslumbrada, en desorde. Pero ti de min só pedías a permanéncia auxiliar, nunca a paixón.

(1990)

Sempre casas

Casas abandonadas polo amante
a quen un lóstrego avisou dun perigo de máquinas iradas. Casas
que nunca foi posíbel rematar,
chegar ao cúmio que separa as chúvias broncas, túnicas,
porque chegou a peste,
porque marchou un barco levando aos homes todos
e non ficaron mans para mover as pedras.
Feridas pola serpe, as casas.

128

Abertas en canal, medrou a edra,
entrou lume do cerne da madeira e silvas e morcegos.
Resisten balconadas cos pasos da señora, mortos. Fican ocos
onde calquera tarde alguén gardou un feixe de billetes,
cartas postais, recados ("debo
cinco pesetas ao caseiro de Lagares")
que xa non serven mais para fechar a casa.

(1991)

Praia

Todo praia desde o cimo gris onde floriron pedras,
estratos e fomentas flores verdes sen vida. Todo praia
até unha parte do mundo que non se ve pero que existe lonxe. Baixas escu-

mas. Nós, corpos espidos un dentro doutro, protexidos
no leito das areas que nunca xente nengunha antes tocou, sentiu,
e nós nun beixo entrando o corpo teu en min, o meu dentro de ti,
cando todo era praia a tarde aberta ao pór-do-sol.
Foi praia nova para corpos rotos en incéndio azul.

(1991)

Xosé María Álvarez Cáccamo
Cobres, 24 xaneiro 92

Luísa Castro

Mre LUÍSA CASTRO LEGAZPI naceu en Foz (Lugo), no ano 1966. Fixo estudos de Filoloxía Hispánica en Santiago de Compostela e licenciouse nesa especialidade pola Universidade Complutense de Madrid. No ano 1984, publicou o seu primeiro libro de poesía, *Odisea definitiva* (Poema elegíaco de un día martes) (2^a ed. corrixida, *Odisea definitiva. Libro Póstumo*, 1986). No 1986, obtivo o primeiro Premio de Poesía Hiperión por *Los versos del eunuco*, publicado ese mesmo ano. Aínda que a súa formación como lectora e falante foi realizada na lingua de Galicia, na que xa publicara algúns poemas soltos e relatos en revistas, o seu primeiro libro en galego, *Baleas e mais baleas* (accésit do Premio Esquíu), non apareceu ata 1988. De 1990 data *Los hábitos del artillero*, VI Premio Rey Juan Carlos de Poesía. En novembro dese mesmo ano, resultou finalista do VIII Premio Herralde de Novela polo seu texto *El somier* (1990). Ademais, Luísa Castro colaborou na Radio-Televisión de Galicia, e segue a colaborar en diversas revistas e en xornais, como ABC, El País, Diario 16, etc.

131

Autopoética

Aborrezco as autopoéticas. Amo a glosa. Non atendo a razóns. Quítame o sono a crueldade dos alcaldes e a volta do cacique. Gustaríame viaxar nun pratinho voante e levo unha navalla no peto. Quixera ser inventora, avogado, médico, arquitecto, palafreneira, bailarina, cantante, pintora, raíña madre, mariñeiro, cura e negra. Pero moito máis guapa e xordomuda. Aliméntome de olivas. Penso no suicidio tódolos días. Levo sangue adúltero. Quixera ser dunha peza e non ter volta de folla. Merecer o aplauso do universo. Víctores en China. Ovacións de media hora na Ópera de París. Aborrezco, máis que as autopoéticas, á xente de principios. Son un ser indefenso. Tódalas noites, antes de me deitar, fago cálculos. Sempre vou a menos. Non me gustan os obxectos. Non teño ningún vicio. Gustaríame encontrar a un home que puídese comigo. Acepto, non obstante, coa sumisión cega dun súbdito insobornable, o meu destino infausto de Atalanta, a fatalidade de ser irrepetible, a herdanza dos seres incorruptos e a tarefa nefanda de facer de min unha estatua. Pertenzo á posteridade. Ás veces oíu pasos. Un día levitei nun parque. Fai tempo que non me desmaio nin sangro polos fuciños. Boto de menos a

un dálmata. Sempre digo a verdade. Non son inocente nin dialéctica. Non me gusta discutir. Morrería por un metro da miña propiedade. Se fose xordomuda sería feliz. A tristeza sen fondo de ir sempre por diante de min mesma obrigame a simular que son Tartaruga de Aquiles, condéname a non ter adictos, nin escola, nin un peso. ¡Viva!

Creo que a arte é unha ciencia oculta. Abomino ós meus contemporáneos. Tódolos meus amigos están mortos. Gustaríame perder a cabeza.

I

Qué tesouro gardabas
e ata onde chegaron as pesquisas,
investigacións inútiles
que laboriosamente trezaron
o labirinto do engano
e o camiño torcido e inocente
do buxo.

Ali fun
como cabalo orelleiro
alí fun
como besta aguillada
alí fun
como neno tentado.

E non pesaba o vento
nin comía o sal
nin era redonda a terra
nin te chamabas Jefe.

II

Sequera
eu,
partidaria do bando que loita sen armas,
amiga dos peles roxas

e do iracundo cerne
da desavantaxe
podía
seducir ó xuíz de Israel

cun rincho

sobre as dúas patas

traseiras.

III

Qué tesouro gardabas,
ti que prometías
chamarte Jefte
e acudir
á cita.

133

IV

E qué volta dar, cómo xirar en redondo,
pra onde tirar senón pra diante
se cara a atrás
o camiño de buxo é só campo
trillado
polo teu lombo
e pola túa coraxe.

V

Tralo rabo vexo
cómo medran as espigas.

VI

A parede máis alta
devólveme o teu nome verdadeiro.

VII

De min farei
unha estatua ecuestre.

VIII

E de ti o meu pedestal.

IX

134

Sempre a piques de matarme
sobre as dúas patas
traseiras.

Luísa Castro
Xaneiro 1992

ESTUDIOS

N.D. Arutiúnova

Metáfora

Elena Losada

Eça de Queirós no escritos de Emilia Pardo Bazán.

Jean Gilkison

A asunción das normas da novela rosa en *De amor y de sombra*.

Cristina Blanco Outón

Realidade e obra de arte literaria en "Artist at Home"

Carmen Blanco

Da escritura e da revolución na narrativa de Méndez Ferrín.

Xosé María Paz Gago

Métrica e narración en "A Virxe do Cristal" de Manuel Curros Enríquez

NOTAS

Dan Munteanu

A literatura hispánica en Romanía

Claudio Rodríguez Fer

De Clarín a Antón Tovar

Ramiro Fonte

Diálogo desde a poesía

Luís Pérez

O periodismo de Eduardo Blanco-Amor

Fidel Vidal

Dúas notas sobre poesía

DOCUMENTOS

Juan José Moralejo

Variantes textuais nun poema de *Cómaros Verdes*, de Aquilino Iglesia Alvariño

Xosé Luís Axeitos

Dos arquivos de Dieste: “O diálogo epistolar dos irmáns Dieste (Rafael-Eduardo) ou a vida como literatura”.

LIBROS

Carmen Blanco

Literatura galega da muller

(*Xosé Manuel Salgado*)

Celso Emilio Ferreiro

Antoloxía; Longa noite de pedra; Onde o mundo se chama Celanova e

O sonho sulagado

(*Román Raña*)

Manuel Forcadela

Guías de lectura. *A esmorga*, de Eduardo Blanco Amor

(*Luís Pérez*)

G. Genette

Fiction et diction

(*Susana Cruces Colado*)

Miguel A. Mato Fondo

A mazá e a cinza

(*Ramón Nicolás*)

Bice Mortara Garavelli

Manual de Retórica

(*Arturo Casas*)

Eduardo Pondal

Poesía

(*Mª Xesús Nogueira Pereira*)

Sigfried J. Schmidt

Fundamentos de la ciencia empírica de la literatura

(*Montserrat Iglesias Santos*)

BIBLIOGRAFÍAS

Claudio Rodríguez Fer

Bibliografía en torno a José Ángel Valente

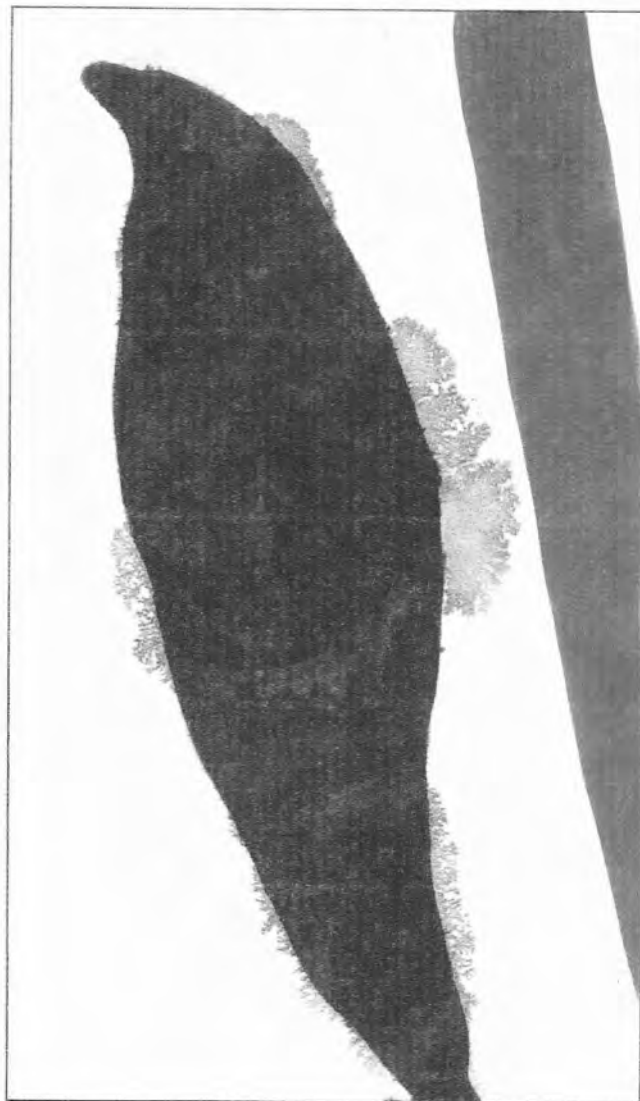
CREACIÓN

X. L. Méndez Ferrín

Xosé Mª Álvarez Cáccamo

Luísa Castro

BOLETÍN GALEGO DE LITERATURA

Nº 8 - Novembro - 1992

Bernardino Graña

BERNARDINO GRAÑA naceu en Cangas do Morrazo (Pontevedra), no ano 1932. Catedrático de Lingua e Literatura, actualmente xubilado, exerceu o seu maxisterio en moi variados lugares de Galicia e de España, e mesmo estivo algún curso no Brasil.

Dende os dezaioito anos formou parte, con Celso Emilio Ferreiro, do Consello de Redacción da revista de poesía Alba, e no ano 1958 participou en Madrid na fundación do grupo Brais Pinto. Foi premiado en varias edicións das Festas Minervais de Santiago de Compostela e no ano 1978 obtivo o Premio Galicia de Poesía instituído polo Concello da mesma cidade.

Ademais da poesía, Bernardino Graña cultiva o teatro, xénero no que levou o Premio Abrente de Ribadavia (1979), pola obra *Os burros que comen ouro*, e a narrativa, coa que gañou o Premio O Facho de narracións infantís, no ano 1969, así como o relato, no libro *Fins do mundo*, Vigo: Ed. Xerais de Galicia, 1989 (2ª). Tamén gañou o Premio Merlín 1993 por *O gaitero e o rato Pérez* (1994).

Como poeta, que é a súa faceta máis importante, publicou: *Poema do home que quixo vivir* (Madrid: Brais Pinto, 1958), *Profecía do mar* (Vigo: Galaxia, 1966, 2ª ed. A Coruña: Algalia, 1984), *Non vexo Vigo nin Cangas* (Monforte: Val de Lemos, 1975), *Se o noso amor e os peixes* (Vigo: Ed. Xerais de Galicia, 1980), *Sima-cima do voar do tolo* (A Coruña: Agalia, 1984) e *Himno verde* (A Coruña: Espiral Maior, 1992), *Ardenfía. Obra Poética Completa* (A Coruña: Espiral Maior, 1995) e *Luz de novembro* (A Coruña: Espiral Maior, 1997).

141

Autopoética

Se non lembro mal, xa Platón falou dos poetas como dunha especie de “poseos”, de seres conectados por estraños fíos invisibles con deuses, con rexións hiperhumanas. A Poesía é todo un misterio, unha re-lixión, ou re-ligazón, que nos vencella co inexplicable, ou inefable, coa orixe, co Máis Alá, ou Alén, e, ao mesmo tempo, nos serve para reflectir a realidade inmediata e o esencial do home en xeral, non dunha maneira racional, senón doutra... Difícil explicar cal... E logo está todo o enguedello do mundo da intuición, a fe, o parasicológico, o sentimento, os instintos, os desexos, os sonhos... ¡O amor! ¿É racional o amor? Para min non.

O mundo todo, o que vemos, o que cremos ver.... ¿non é tamén un asombro, unha milagrería? A vida, un ser vivo calquera, sobre todo se un é fillo teu, ¿non marabilla? ¿Cabe na nosa pequena razón?

O poeta, como o neno pequeniño, ri ou chora. Só di “¡Oh!”: asómbrase, alucina... Tamén di “¡Ai!” Ou ben “¡Oh!” (canto), ou ben “¡ai!” (desencanto, medo, angustia, queixa, protesta).

A través dos poetas os deuses deben de saber como van estes rabaños humanos da Terra. Oen os nosos “oh” e os nosos “ai”. Talvez se alegran cos “oh” entendéndoos como agradecemento cara a eles. E sentiranse máis “realizados”, como sentes ti cando o teu fillo ri.

Pero, para que suban altos tanto os cantos coma os desencantos, teñen que ir redondos, ben feitos, como globos, como certa retórica, no sentido de palabra traballada, ben trabada, ben tecida. Iso, *tecido*, é, nin máis nin menos, *texto*.

142

O texto poético ten que estar ben tecido. Pode non ter rima. Pero ha de ter, alomenos, ritmo.

Os versos teñen que ser feitos desde dentro, desde unha verdade fonda, sentida. E, ao mesmo tempo, teñen que seren arte, ou sexa artificio (feitos con certo xeito), unha especie de xogo, palabra engaiolante, que agarre.

Se a cousa vén de adentro, dun quentor especial e un impulso do corazón e mais da vontade de subir e ser oído moi arriba, entón a cousa sairá con ritmo contaxiante, “convvincente”. Mesmo as gargalladas e os choros teñen ritmos.

Se te encantas ou desencantas, e é tan forte a cousa que queres que suba e se coñeza, cantas.

Se vives, vibras. E se vibras, escribes.

No Misterio de Nerga-Cabo Home,
Con Manuel Coia, Mariñeiro-Escultor-Deucalión

I

Presentádeme aquí un motor máis forte
que o vivo e quente corazón dun home.
Presentádeme a máquina con miolos,
o trepanado engrudo dun cerebro
atravesado a lanzas de preguntas
e que siga sen dor cara ao seu Norte.
Dádeme agora un pulso persistente
que, segundo a segundo, golpe a golpe,
bata na porta a Deus e solivante
as máis profundas simas dos diaños,
e as alturas de estrelas e de soles.
Presentádeme un outro Deucalión
para invadir o mar tal Cabo Home
cunha nave de pedra, a illas remotas,
nas praias da serea, a fondas voces,
cantando e preguntando con madeira,
con mármore, con rochas destes montes,
plasmando na materia desta codia
da Terra que non sabe cara a onde
camiña pola praia da gran barra
da galaxia, no espacio, no misterio
de Nerga, xermolante de horizontes.

143

II

Co cincel Manuel Coia rompe e rompe,
saca da pedra o ser de ser un home.
Baixo o cincel en ritmos, con fervores,
é serea interior o son que xorde,
son séculos, idades, eras, ciclos
de humanidade cega, tempo enorme,

desde o día seguinte ao rompemento
dos deuses e dos homes,
desde cando eses deuses e as mulleres
dos homes copulaban, e feroces
xigantes semideuses deambulaban
dun continente a outro, desde cando
era a eclosión dos mares e dos montes
e se formaban rías en revolta
goldría, a reerver, moe que moe,
a tifóns, a volcáns, a treboadas,
a construír con vento, lava, ardores,
a perfilar, fixar, alindar canles,
océanos, regatos, ríos, fontes,
poñendo arriba os cumios coas súas neves,
abaixo o val, os prados coas súas flores.

III

144

Despois (aínda foi onte) veu a industria
da pedra, o ferro, o bronce.
As tribos andaregas asentaron
con cidades, murallas, contrafortes,
encerraron as bestas, que pastaban
libremente, en pequenas, tristes cortes,
inventaron mil leis, lexións, proclamas
e guerras e guerrillas e desordes,
capitáns, xenerais, bandos, bandeiras,
con carros, con cabalos a galope,
lama dun río de cobiza hoxe,
en miseria de aneio, en baixos soños,
e xa non hai xigantes, hai motores
como enxamio de moscas, hai fedores,
marabuntas de vicios que devoran
toda flor, toda espiga, todo brote.
E xa non hai mar libre. Parcelaron.
Vixían día e noite. Rivalizan
almas ruíns, entolecidas, podres.

IV

E Manuel, nesa historia, non naceu
nin no tempo de hoxe nin de onte.
Naceu moito antes, cando os homes eran
parentela dos deuses e do nobre.
Procede dos titáns e as oceánidas.
É Deucalión-Manuel, o prometeico
traballador conrazón onde entrarán as ondas
e as mareas
enorme,
golpe a golpe.

Presentádeme aquí un motor máis forte.

Tirán
10 xuño 1992

Dora Vázquez Iglesias

DORA VÁZQUEZ naceu en Ourense no ano 1913. Os seus primeiros estudos fixoos en A Coruña, onde viviu dende os 6 aos 13 anos. Cando tiña 17, ingresou na Escola Nacional de Maxisterio de Ourense e fixose Mestra Nacional nos "Cursillos" do ano 1933, pasando axiña a exercer a docencia en Teimende (Parada de Sil, Ourense) por un período de 18 anos. Despois pasou a Larín (Arteixo, A Coruña) por outros 15 anos máis. Na actualidade, viúva e xubilada, vive en Ourense coa súa irmá Pura, ben coñecida poetisa das nosas letras.

A súa vocación de escritora comezou a exercela, en lingua castelá, 1948, no sonado vespertino La Noche de Santiago de Compostela, hoxe desaparecido. Despois, continuou escribindo para outros xornais e revistas de dentro e fóra de Galicia e de España, ata completar máis dun milleiro de traballos, que hai que sumar á súa obra maior, composta por ensaios, novelas, contos, textos teatrais e poemarios.

No ano 1922, tirou do prelo o libro titulado A xeito de antoloxía (Ourense: Gráficas Gutenberg), que comprende poemas, en galego e en castelán, inéditos ou publicados nos poemarios: Un poema cada mes (Calendario Poético), Irmá (Poemas da ausencia), Oriolos neneiros (Poemas infantiles), Carne da terra (Poemas da terra), Oración junto al camino e Recuerdos.

147

Autopoética

Non descubrín o mundo da Poesía ata os dezasete anos, en que me preparei para o Ingreso á carreira do Maxisterio no Colexio Concepción Arenal de Ourense. Un día, o profesor pediunos ó noso grupo que fixeramos unha poesía e preparámola na clase. Eu púxenme a iso, e saíume o primeiro poema que titulei "Amencer" ofrendado á cidade de Ourense, que tiña ós meus pés, pois vivía cos meus pais e a miña irmá Pura, nunha altura que se chama Salto do can. A poesía debeu servir, pois o profesor leuna na clase e recibín nora-boas del e do grupo.

Mais adiante, estudiando xa na Normal, sentín o impulso de facerlle un soneto ó noso xardín do Posío, e polo que del lembro, e que lle recitei á miña irmá, coido levaba certo sentido en rima e métrica. Pero pareceume tan difí-

cil levalo a efecto que se foi o soneto primeiro e mais o último que fixen. Non volvín a intentalo endexamaís. Eso significa que me son máis doadas as cousas sinxelas, que non dean moito traballo, e así reflectidas nelas, sen complicacións estilísticas nin grandes esforzos métricos e silábicos, só sentimento e alma.

Andando os anos e xa na miña primeira escola, coa miña irmá comigo -que veu para onda min no tempo da guerra- escribimos as dúas xuntas unha novela coa que nos riamos moito pola súa comedia e que titulamos *La corte de San Hilario*. Nunca chegou ó final nin a conservamos, pero así naceu en min tamén o encanto da prosa, que me levaría máis tarde a publicar dúas novelas, outra que teño inédita, e outra que debe andar perdida por algunha editorial xa fai tempo. Antes desto, por conducto da miña irmá Pura, escomecei a publicar artigos no diario *La Noche*, na páxina literaria de Borobó, que tanto fixo polos escritores e poetas principiantes. O meu primeiro artigo foi “Riña de verano”, ó que seguiron moitos máis, e poemas que nesa páxina saíron á luz.

148

Máis tarde, trasladada a unha parroquia de A Coruña colaborei tamén en *El Ideal Gallego* moitos anos, ata a miña xubilación. Volvín para onda os meus pais, pasando a publicar en *La Región* de Ourense. Á par do que antecede, publicaba tamén en revistas poéticas, nalgunhas nas que o facía tamén a miña irmá, de España e de América.

Parte do meu labor figura conxuntamente co de Pura, como nas obriñas de teatro infantil. Cada unha no seu posto de traballo facíámolos por separado e logo editabámolos. Todo esto forma parte do meu pequeno historial literario. Gustoume escribir e fíxeno, ben acollida sempre onde mandei. Escribín non sei se ben ou mal, se valen algo ou non valen nada, pero servíume para pasar moitas horas da vida relaxada, facendo algo que me compracía moito.

Así foi o meu comezo na arte literaria, levado principalmente como un descanso ou alivio ó labor do traballo do ensino, no que entrei por absoluta vocación. Moitas gracias pola atención que a Universidade de Compostela ten comigo dándome cabida nas páxinas do seu *Boletín Galego de Literatura*.

Eu agardo

EU, agardo. Sempre agardo...

Agardo un paxaro que no bico dos sonhos
traía celeste rosa
que me sorprenda co arrecendo;

que unha árbore incline para min a súa gracia,
e luminosa ponla
alumea a testa;

que nube pasaxeira de louridas azas
me ceibe,
-beiramar do ceo-
unha pinga de orballo;

que me traía o vento
polos anxos da tarde, pavesas dunha doce cantiga
enledizada.

Eu, agardo... Agardo o frolecer
da estrela sensitiva, bágoa de luz.
Agardo a súa raiola, alumando mansíos.

Eu, agardo... ¡Sempre agardo!

149

Choiva

Só choiva... Só choiva...
Só choiva no fastío. O ceo,
cinsa da tarde: Cinsa da auga,
que non de acesa brasa
que consumiu a fogueira...

O ceo, cinsa mollada: Cinsa da brétema,
con ollos pechos e húmida cabeleira.

Non hai raiolas nen chilros de paxaros.
Non se abanan os toxos,
nin se cimbran as ponlas dos piñales.

Non hai vento que desfarrape velames.
¡Só pingas -abelorios da choiva-,
amiudan nos salgueiros!

Pano gris, espesa teaza,
se abrangue coa terra fortemente.
Debrúzase sobre min...
¡Cíngueme con cadeas ou poutas de saudade!

Esptar

150

¡CHILRE, chilre!... Salaia o paxariño
rebuldeiro,
imerso na follaxe...

-¡Érguete!, quere decirlle ó labrego-.
¿Non ves o ollo do día,
albiscando polo bico
do peito da montaña?

¡Que loita da noite contra o día,
do día contra a noite!...
Na meniña do abrente ven o sol,
polo cume empuxado.

No lugar todo esptar. Troupeleos
de zocos nos sobrados,
bateres de portas, ladrexos de cans,
engorxares de galos...

Polos matos dos boscos,
¡que ferver de agrúos, de rechouchíos
lenes, de doces revoares,
de cantos!

Un merlo chouta ó sol alporizado.
Lonxano cuca o cuco.
¡E estralan polos palcos montesíos
as regueifas ardentes dos paxaros!

Axiña pasas, tempo

AXIÑA pasa, Tempo,
sobre de min pisando sin piedade.
Aprisoado na longura do teu brazo
me tes, coma farrapo
que o vento trae e leva...

151

¿Por que me roubas,
ladrón ousado da floresta miña,
o que me fuches dando?
¿Por que, cruel,
non me deixaches
na miña primavera?

¿Por que has percorrer furiosamente,
rastros de sulcos
na miña testa
arándome...?
¿Por que con fera poutiga
vasme roubando todo?

¡Se te detiveras,
Tempo,
si te detiveras!...
¡Se non esmoreceras ós homes

e ós paxaros,
e non murcharas a beleza das rosas,
nin esfanticaras as pedras
en areas!

¡Se a tempo contiveras
a primeira cana miña, e a primeira
engurra do meu rostro!
¡Se no outono, xiquera,
me deixaras, Tempo!...

Mais ¡ai!
que no es ti o que goberna.
E, pois El así o quere
pasa, tempo,
sobre de min o teu carro apresoirado.

Mais, ¡non me manques moito na estrutura,
ó pasar,
dos días,
a afiadora roda!...

ESTUDIOS

Susana Reisz

Para unha historia do canon literario hispanoamericano: o “indexenismo feminista” de Clorinda Matto de Turner e a posteridade

Luís Alonso Girgado

Sementeira e outono dun poeta: Ildefonso-Manuel Gil

Arcadio López Casanova

Sobre o macrotexto poético (Estructura e sentido de *El rayo que no cesa*, como Cancioneiro)

Claudio Rodríguez Fer

Do Cantar de Mio Cid á poesía de Bouza-Brey

153

NOTAS

Carmen Blanco

A Rosalía de Bouza-Brey

Antón Capelán

Lectura a contraño de *A nova narrativa galega* de Mª Camino Noia

Pilar Castro

Un texto e unha mirada. O lector e a crítica ante a novela

Modesto Hermida

Noticia sobre *¡A besta!*, un enigma ben divulgado

Carlos L. Bernárdez e Ramón Nicolás

Manuel Luís Acuña: escritos recuperados

Dolores Troncoso

Por que Luciana de Lais é Juan García Hortelano

DOCUMENTOS

Armando Requeijo

Presencia de Noriega Varela na prensa mindoniense anterior á guerra civil

Xosé Luís Axeitos

Dos arquivos de Dieste: Epistolario de Eduardo Dieste: Cartas a Rafael Dieste e ó pintor Colmeiro

ENCONTROS

Coa literatura medieval, en Santiago de Compostela

LIBROS

Catherine Belsey e Jane Moore (Eds.)

The feminist Reader

(*Forge Sacido Romero*)

Ramiro Fonte

Fermín Bouza-Brey e a súa obra literaria

(*Paulino Vázquez Vázquez*)

Xosé Ramón Freixeiro Mato

A cara oculta de Noriega Varela(biografía e textos esquecidos

(*Armando Requeixo*)

Luz Pozo Garza

O Códice Calixtino

(*Katleen N. March*)

Antón Risco

A figuración literaria (I)

(*Ramón Nicolás*)

Claudio Rodríguez Fer
Comentario de textos contemporáneos
(*Manuel Quintáns Suárez*)

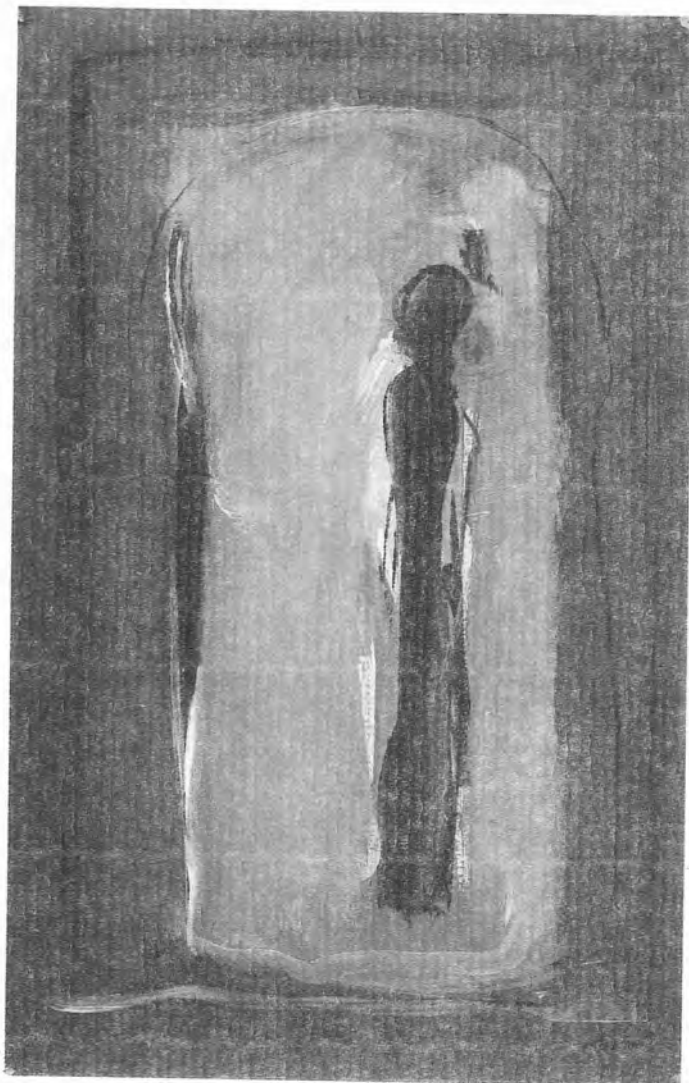
BIBLIOGRAFÍAS

Blanca-Ana Roig Rechou e Miguel-Anxo Seixas Seoane
Bibliografía sobre Fermín Bouza Brey

CREACIÓN

Bernardino Graña
Dora Vázquez Iglesias

BOLETÍN GALEGO DE LITERATURA

Nº 9 - Maio - 1993

Manuel María

MANUEL MARÍA FERNÁNDEZ Teixeira naceu en Outeiro de Rei, Lugo, no ano 1929. Estudiu o Bacharelato en Lugo, onde entrou en contacto cos participantes da tertulia do café Méndez Núñez: Ánxel Fole, Ramón Piñeiro, Anxel Xohan, Luís Pimentel, Celestino Fernández de la Vega, Ricardo Carballo Calero, Aquilino Iglesia Alvariño, etc., todos eles importantes nomes para comprender a historia política e cultural da Galicia de posguerra. Durante esa etapa adolescente, fundou a efémera revista Xistral, na que publicou os seus primeiros versos. Con motivo do servicio militar, coñece no campamento de instrución de reclutas de Parga ao poeta Uxío Novoneyra, co que había gardar en adiante unha estreita amizade, e en Santiago de Compostela, a onde foi destinado posteriormente (e onde atopa aos mozos universitarios da xeración dos cincuenta ou das Festas Minerais: Méndez Ferrín, Franco Grande, García-Bodaño, etc.), a outros galeguistas históricos que completaban a nómina dos xa citados. Referímonos a Ramón Otero Pedrayo, Domingo García-Sabell, Carlos Maside, etc., que se aglutinaban arredor das tertulias do Café Español e do Hotel Compostela. Foi sobre todo, nembargantes, Carlos Maside quen influíu máis na súa formación durante esa época. Con posterioridade, obtivo o título de Procurador nos Tribunais e desprazouse para exercer a profesión a Monforte de Lemos, cidade na que se ubicou definitivamente.

O seu primeiro libro de versos, *Muiñeiro de brétemas*, escribiuno aos dezanove anos e causou un forte impacto na crítica máis cualificada do momento. Dende entón ata a actualidade, Manuel María elaborou unha obra extensísima que sería por demais prolixo relacionar nesta pequena nota. O lector interesado pode consultar unha completa bibliografía do noso poeta, así como noticia fideligna da súa peripecia vital, en tódalas ordes, no libro de Xosé M^a del Caño, *Conversas con Manuel María* (Vigo: Edicións Xerais de Galicia, 1990).

159

Autopoética

Cando servidor tiña vinte e poucos anos dicía que non sabía o que é a Poesía. Tamén afirmaba que a misión do poeta e da Poesía é agrandar o mundo, tódolos mundos.

Cando tiña cincuenta e cinco anos intentou explicar o que é un poema. E saíronlle estes versos:

Un poema é un ser vivo que anda,
respira, soña, chora, salouca,
ama, berra, centila e escurece,
cala, aborrece a mentira,
sente odio e ternura, desángrase,
fala de intimidade a intimidade
coas cousas e coa xente, suxere
mundos posibles e imposibles,
suda, cansa, sofre sede e fame,
adoece, agoniza. E nunca morre.

Agora, despois de tantos anos e de tantas voltas que deu a vida e a Poesía, un segue na mesma: sen saber. A única certeza que ten e á que se atén, repetida infinidade de veces, é a seguinte: un de si mesmo sabe que escribe versos. O que non sabe é se será ou non será poeta.

Os lonxes do solpor
serían, sen ti,
tristes e escuros.

160

I

Quero ter a palabra máis sinceira,
a palabra máis noble e trascendente
que sexa, ao mesmo tempo, frol, semente,
inverno, vran, outono e primaveira.

Quero a palabra pura, recendente,
fermosísima, nidia, verdadeira
que teña o rimo varil da muiñeira
e a claridade da auga transparente.

Quero a palabra certa cara á vida,
a palabra que fere, que aloumiña
e vai pra ave, pra nube, pra canción.
Quero a palabra núa, alporecida

e, ao mesmo tempo, lene, solermiña
que é sal nos beizos e luz no corazón.

1

Non sabemos se primeiro foi
a luz ou a palabra,
a palabra da luz,
a luz da palabra,
a palabra sen luz,
a luz sen a palabra.
Pro a palabra ten luz
e pode, cecais, acontecer
que a luz non ten palabra.

2

O pobo que deixa perder a súa palabra
creada, herdada, usada, revelada,
aquela que lle é propia e singular,
a que é unicamente súa,
está empobrecendo o mundo
e perpetrando o seu propio xenocidio.
Ese pobo vil
ollará aniquilada a súa lembranza
e o seu nome indigno
borrárase, sen máis, do universo:
hai agresións á beleza e ao espírito
que a vida non tolera nin perdoa.

161

II

Amo esta terra desnuda e luxuriosa,
a terra que nos ten e nos devora:
esta amante fatal que nos namora
coa súa gracia lixeira e poderosa.

Amo esta dona que cala, ri e chora,
que se mostra atrevida e pudorosa,
que produce a camelia e máis a rosa
e que, logo da noite, trae á aurora.

Amo esta marabilla terra en flor,
ás lúcidas lumieiras do sentido
e o delicadísimo lume do amor.

Só, de verdade, vale o amor vivido:
aquel que pode vencer a nosa dor
e liberarnos da nada e do olvido.

1

A terra é inocente, pura, inesorábel
mais o seu segredo instinto
obrígalle a elixir

e faise

arbre,

rocha

nube,

mar, paxaro, peixe ou ser humano.

Cando a terra se pon a soñar
e se conmove

chega, dun xeito fatal e necesario,

a un altísimo grao de lucidez:

a materia vóltase núa, luminosa

e entón -unicamente entón-

é cando acada a súa máxima

faísca esencial de eternidade.

2

A terra faise en ti,

Saleta, sutileza,

chama apaixonada

e transparente,
levidade de neve,
torrente e forza
de seiba poderosa,
música de vento
entre abelairas,
raio máximo de lúa,
murmurio de regueiro,
frol de cerdeira
ou pinga de orballo
emocionada, tremando
sobor do pálido rubor
da rosa namorada.

3

Cervo, flor dun soño, tremor
emocionado da terra
cando se prepara alborozada
pra recibir á primavera,
tépedo vento milagreiro
que cruzas e iluminas
a floresta, lóstrego
que deixas nos nosos ollos
a sorpresa, a camelia gris,
pura e branca da nostalxia.
Cervo feito de luz, orballo,
claridade de alba, dourada
melancolía do outono, símbolo
do meu perfeito amor maduro
de anceios, de soños e de sedes:
gallopa novamente o meu
cansado corazón esgarecido
pra que poida sentir
unha vez máis, só unha vez,
a xuventude
florecendo de novo no meu sangue.

III

Na noite mouro estou, na incertidume,
neste absurdo foscuro do non saber,
na agarda esperanzada do mencer
e no silencio total da servidume.

E, polo tempo, navego sen poder
abandonar nunca máis este costume
este degaro fiel que me consume
e me empurra calado pró non ser.

Non sei como loitar contra o escuro.
Mais síntome moi firme, ilusionado
aunque me sei mortal, triste, inseguro.

Co corazón ergueito e namorado,
cara ás néboas incertas do futuro:
andando vou, senlleiro e resignado.

164

1

Denantes do milenio, séculos antes,
esistía Itaca, Breogán,
navegaciós ousadas
baixo a guía segura das estrelas.
Todo home tiña a súa Penélope
e un seguro lugar pra descansar.
Naquel tempo venturoso
non se poñía o sol endexamais
e a xente non sabía
a ciencia certa
se vivía na Arcadia
ou, pola contra, estaba habitando
a terra feliz do Paraíso.
O mundo era inocente.
E a vida estrenaba a túa pureza.

Entre sombras camiño, contemplando
 como pasan os días,
 como pasan os odios,
 como pasan os sonhos,
 como pasan as guerras,
 como pasan as festas,
 como pasan as tristeszas,
 como pasan os homes,
 como pasa todo
 e volve a pasar e a repasar
 co seu xesto cansado e aburrido.
 Unicamente a terra permanece.
 Permanece, aínda, este noso pobo
 envilecido e agraviado.
 E o latexo
 dun verso de amor inesquencíbel:
Odi et amo...
 que, polo de agora,
 logrou sobrevivir máis dun milenio.

Tantos e tantísimos anos intentando
 erguer un edificio confortábel
 de música e palabras
 pra atopar certeza e seguranza,
 poder andar por dentro dun
 alumando a perfecta fascinación
 do noso amor, cantando o impagábel
 e marabilloso gozo de vivir,
 esconxurando o noxo e a tristeza,
 penetrando na nosa escuridade,
 facendo precisa a imprecisión,
 falando cos seres e coas cousas,
 dando parte do mundo que heredamos,
 clarificando a beleza no posíbel

e fixando a emoción que nos conmove
en canciós vagorosas pra que o vento
llas poida transmitir a aqueles que
nos veñan suceder na nosa tribu.
Esta é a historia. Non hai outra.
E pregámoslle ao tempo
que nos sexo benévolo e piadoso.

4

Eiquí estamos, conformes, e pasmados,
co corazón e cos ollos ben abertos
ao breve presente que nos fuxe
dun xeito lene, sutil e natural
sen que o poidamos apreixar
coas nosas maus pesadas e brutais
que nós desexaríamos
delicadísimas pombas asombradas.
O pasado é unha alucinada lenda
que as idades luíron
pra facelo nostálxica lembranza
ou lene melancolía señardosa.
O porvir ven a ser como unha flor
a medio abrir da que aínda non
podemos percibir o seu recendo.
O noso oficio é laborar palabras
co segredo e íntimo desexo de que
algunha delas voe docemente
cara ás incertas néboas do futuro
e poida ser fundamento dun ensoño
ou fecunda semente de ilusión.

Xesús Manuel Valcárcel

XESÚS MANUEL VALCÁRCCEL naceu en Lugo, no ano 1955. É licenciado en Filoloxía Galega, carreira da que imparte agora docencia no bacharelato. Figura entre os poetas do colectivo Cravo Fondo. O seu primeiro libro individual, Tránsito, apareceu no ano 1984. De 1985 data Emain tamén de poesía. Nese mesmo ano, apareceron na editorial Galaxia os Contos nocturnos, primeira incursión do escritor na prosa narrativa, á que seguiron Matar o tempo e O Capitán Lobo Negro no 1995. Rosa Clandestina, libro de poemas que lle valeu o Premio Leliadoura da Editorial Sotelo Blanco, viu a luz en 1989. Con A porta do lume (1992) gañou o Premio Esquíu de Poesía, convocado e editado pola Caixa Galicia e a Sociedade de Cultura Valle-Inclán, de Ferrol. A este libro sumáronse Areas do fondo (1992) e Aurum (1996), que constitúe a última entrega poética de Valcárcel. Publicou o ensaio Práctica Sentimental no 1997 e máis recentemente as novelas Os ollos da sentinela (1997) e As grandes carballeiras (1998).

Autopoética

167

A arte actual aborrece a alegoría. Sen embargo, a forma alegórica gozou no pasado de extraordinario favor. A polémica, que xa aparece entre aristotélicos e platónicos, seguiu viva ó longo da historia; a súa actualidade, sen dúbida, débese a que está relacionada coa esencia mesma da literatura e a súa función, como observa Borges. Entre os que combateron a arte alegórica (Aristóteles, Schopenhauer, Hume, Croce) os argumentos deste último son os máis radicais. Croce non admite diferenza entre o contido e a forma, e entre nós numerosos teóricos secundaron para a poesía eses criterios. Así —afirman— a poesía sería esencialmente forma: ritmo, música, significante.

Nunca compartín esa opinión, na que está implícito o erro estético de que a linguaxe esgota a realidade.

Non se trata de escribir un texto, ou de pintar un cadro, e despois poñerlle unha rotulación alegórica, como Violencia ou Pracer. Esa alegoría, debo recoñecelo, nada aporta á obra rematada. Agora ben, todo cambia se partimos das limitacións da linguaxe para expresar a realidade. E o poeta sabe que

hai no espírito zonas escuras, labirintos, recantos e confusión que as palabras, directamente, non son capaces de expresar. E declarada insuficiente a linguaxe, queda inaugurado o territorio da alegoría, que é un signo de signos, e como tal, polo seu valor de síntese, a única forma capaz de iluminar os mistérios do espírito.

A miña poesía é, pois, alegórica. Foi mentres estaba a escribir *Rosa clandestina* –un libro de moí delongada xestación– cando me decatei de que o meu proxecto poético compoñía “un itinerario na procura do coñecemento”. A poética é, pois, posterior á obra, alomenos en parte. Descubríñ así que o universo simbólico que estaba a artellar, de xeito recursivo e vertebrado, representaba a xeografía da miña propia viaxe interior. Desde que averigüei as estacións e os aspectos da trama, manifestouse a utilidade das formas alegóricas, que, máis alá do significado literal, permitíanme unha pluralidade de significados figurativos.

A iniciativa (chámouse Epigonía; chámase Tránsito) está composta por sete libros: (*Murallas*, *Tránsito*, *Emaín*, *Rosa clandestina*, *A porta de lume*, *Areas do fondo* e *Manual para aprendices*. Foron publicados, con *Murallas* que aquí se presenta, seis; anda no prelo o último.

A novidade máis salientable do proxecto no seu conxunto é a reivindicación do significado e, especialmente, dos sentimentos, como motivo poético. Non pretendín nin achados formais nin innovacións estilísticas: unicamente expresar sentimentos. No código verbal, o significado transcende ó significante; en poesía, a súa necesaria e íntima asociación, para min, é desigual. Pódese denominar *sentimentalismo*, certamente, porque o que quixen facer foi unha revolución sentimental. Tal reivindicación temática, por certo, impetuosamente, parece abrirse paso na actualidade en medios e xéneros alleos á poesía escrita. Deixando á parte os aspectos maniqueos desas propostas, é importante observar como numerosos indicios apuntan de novo a unha arte centrada nas preocupacións humanas: no sentido e o destino do home no universo. O sentimentalismo é, tamén, un humanismo.

Podería parecer, polo que arriba dixen sobre a alegoría, que o itinerario do que falei emprega a razón como motor e combustible. Non é así: trátase dun *itinerario sentimental*, e por efectivo, precisamente, non suxeito á lóxica. Se ben na configuración da obra se evitou o caos, por mor da claridade exposi-

tiva, o certo é que o guieiro é a intuición, considerada como ferramenta superior de coñecemento ó xeito de Bataille ou Blake.

As referencias do significado abranguen unha nómina imposible de autores. Pero, por riba dese dilatado repertorio, o que se conta é unha experiencia de investigación, que trascende necesariamente o persoal, sobre a esencia do ser e a súa identidade. Nas súas conclusións, a obra apunta á unidade cósmica, á revelación, á salvación a través do amor; á comprensión.

Murallas

Libro primeiro

Mostra moi ben o estado de ignorancia do heroe e de abandono. Fanse algunhas imprecacións, con elas varias preguntas e despois delas unha súplica.

I

¿Que distancia, que botellón de olvidos, que
baleiro
que violencia,
que burato de espantos habitaban,
sombra de soedade, as túas entrañas?
¿Que eras, terror? ¿Que eras?
¿Estabas ausente, estabas
rodeado do teu centro, lugar
perdido, abismo, corazón deshabitado?

¿Que sentías? ¿Que noxo
de ti mesmo, que fondura palpabas,
que longa cicatriz lambías
de medo, de sombra, de pavura?

¿Que sentías, terror? ¿Que angustia,
que soedade terrible,
que violencia,
fauces sen fondo de amargura?

¿Que me querías demostrar chamando
por min,
para que me convocaches desde a noite,
tebra dura,
desde os espazos cósmicos interestelares
que se parecen a ti? ¿Por que, terror?
¿Que necesitabas compartir?

¿Querías divertirte? ¿Na túa noite
non había
cabalos, nin figueiras, nin lousas,
nin estrelas? ¿Que había?
¿Estaba previsto eu, pálido
asombro, arrepío vestido de pallaso,
zozobra con orellas,
habitante
desta cidade na que me consumo
en desacougo, señor
deste imperio de preguntas?

¿Estaba eu previsto? ¿Estaba
a miña insólita figura descrita nos libros,
can sen dono, a buscarte
por choivas e desertos, por camiños
que atravesan a noite,
que atravesan os páramos e que atravesan
o meu corazón de neno?

II

Ah, lugar
lugar de avenidas negras,
de paxaros negros,
de farolas negras...
Ah, triste
colexiala
de lazos perfumados, amor

nos bulevares.
Días de sol, días de azul
no fondo das prazas
e no fondo dos bosques, compañeira....

Ah, lugar,
tumor extraviado
nas simboloxías, ladrón
de bolsas de leite polos portais
da madrugada, desamor,
suburbio e desespero...

Ah, cidade, sumario
de experiencias, territorio sen fin,
¿de que gran urbe separaches a miña equivocación,
de que ubre
perdida
mana a túa luz, lagar amado, o teu mencer
de neve, a miña interrogación
desesperada?

171

III

Aquí estou, diante de ti.
Aquí. Son este feixe
mal atado de preguntas.

Veño desde os limos,
desde as pedras de mineral,
desde os grelos e as patacas,
desde as latas de sardiñas
e as hortensias,
desde as bochas nas mans,
desde a ilusión e desde os ríos
de prata
nos que mollaches as meniñas dos meus ollos
rodeados

de pratos e de campos amarelos
de trigo

Teño zafiro corazón, cristal
azul de brasa
no centro do universo. Alimento
no interior unha forxa de lume.
Son unha chama, unha pavea
untada de graxa,
un facho de palla, unha toma de salgueiro,
unha columna
de gasolina, un incendio
no interior da cidade convertida nunha forxa
de lume.

IV

172

Por favor por favor,
non me deixes só. Estende o teu brazo
poderoso,
a túa man de sombra e metal vello
e faime un aloumiño,
ponme a man na fronte como a un neno
para que eu saiba
que estás aí, que te lembrás de min e que me miras.

Son tan torpe, son tan estúpido e tan burro,
tan ruín,
tan cheo de dúbidas e de malas feridas
que non sei.

E ti es tan importante, terror.

Serei como ti queiras,
farei o que ti me digas, irei
a onde me mandes. Pero atende,
por favor, esta súplica.

Non estou seguro
de ser capaz de amar o suficiente.

Eu son
un pequeno noctámbulo,
un cidadán limpo, a penas
un borracho sorprendido pola noite
no centro podre do teu corazón.

Deixareino todo por ti,
abandonareino todo
para amarte,
para estar a ben contigo,
para merecer o teu amor improbable.
Seres perdidos, humildes cans
lambendo a túa suposición,
mollados de intemperie,
rabuñando no aire portas invisibles,
¿que podemos facer?

173

Seres tambaleantes nos zócalos
do viño, seres perdidos,
atoutiñantes, cegos sobre o abismo,
preguntando parvos polo teu corazón.
Seres caendo nas oficinas,
nas fábricas,
nas grandes empresas, nos estadios,
seres caendo, tambaleantes, nas tabernas
que preguntan o teu nome,
que preguntamos o teu nome.

O teu nome querido, o teu primeiro nome.

ESTUDIOS

Antón Capelán Rei

O Dicionario manual de bestias marinas, un bestiario esquecido de Álvaro Cunqueiro

Xosé Manuel Dasilva Fernández

Notas sobre dous poemas exhumados de Otero Pedrayo: “Natal” e “Ourense; craro río, verde sal”

Áurea Fernández Rodríguez

A muller na obra novelesca de Louise Maheux-Forcier. A busca da súa liberación

175

Mª Camino Noia

Estructuras narrativas na obra de Marina Mayoral

Dolores Troncoso

Por qué Luciana de Lais é Juan García Hortelano. Unha lectura de *Muñeca y macho*

NOTAS

Soledad Fox Maura

Noticia de Anne Marie Morris

Francisco Fernández del Riego

Relembrando a Goethe, hoxe

Claudio Rodríguez Fer

Feijoo e o maltrato dos animais

DOCUMENTOS

Luz Pozo Garza

Carta de Vicente Aleixandre a Eduardo Moreiras, en Vigo

Xosé Luís Axeitos

Dos arquivos de Rafael Dieste: Cartas de Eduardo Dieste ós seus irmáns Rafael e Carmen

ENCUNTROS

Manuel Míguez Ben

Con Iris Murdoch en Compostela

LIBROS

Xosé Manuel Enríquez

Ilustrísima, de Carlos Casares

(*Ramón Nicolás*)

Manuel Ferreiro Fernández

Pondal: do dandysmo á loucura (biografía e correspondencia)

(*Xosé Luís Sánchez Ferraces*)

Estelle Irizarry

Estudios sobre Rafael Dieste

(*Arturo Casas*)

Arcadio López-Casanova

Lenguaje de la poesía y figuras gramaticales; sobre los conjuntos semejantes en el esquema estilístico de Vicente Aleixandre

(*Armando Requeijo*)

Ermitas Penas Varela

Macías y Larra. Tratamiento de un tema en el drama y la novela

(*Dolores Troncoso*)

Xesús Rábade Paredes

Xosé Neira Vilas e *Xente no rodicio*

(*Francisco Dubert García*)

Claudio Rodríguez Fer (ed.)

José Angel Valente

(*Armando Requeijo*)

Darío Villanueva

Teoría del realismo literario

(*Miguel A. Gómez Segade*)

Roger Webster

Studying Literary Theory. An Introduction

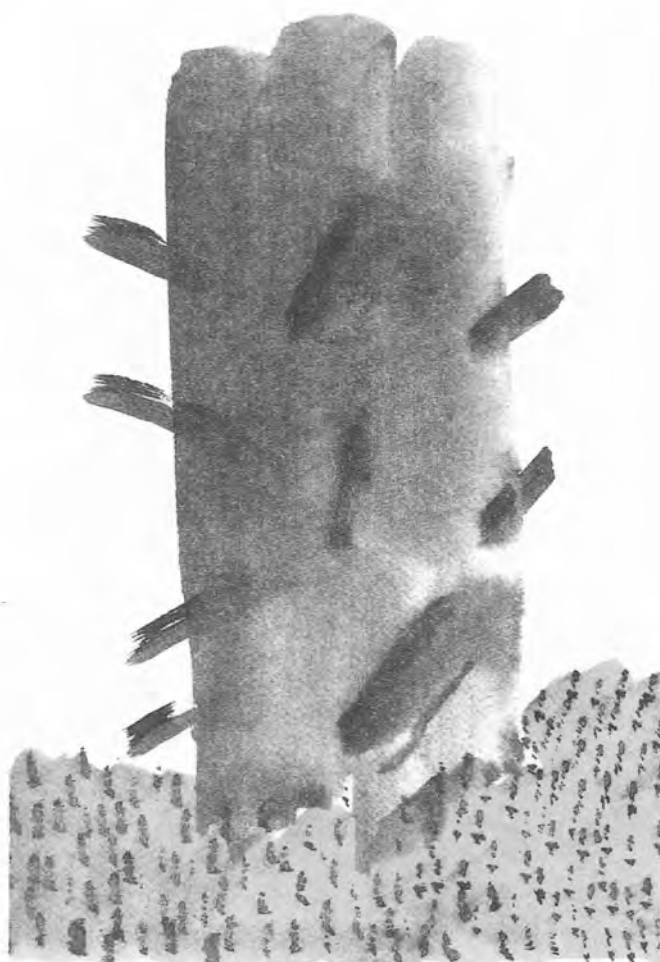
(*Forge Sacido Romero*)

CREACIÓN

Manuel María

Xesús Manuel Valcárcel

BOLETÍN GALEGO DE LITERATURA

Nº 10 - Novembro - 1993

Paco Martín

PACO MARTÍN naceu en Lugo, no ano 1940. É Mestre de Ensino Primario, profesión que exerce actualmente en Galicia, despois de estar destinado en Asturias e Euskadi. Como escritor, publicou traballos de didáctica (libros de texto e apoio ao ensino), etnografía e narrativa. Na súa produción destacan os seguintes títulos: *Muxicas no espello* (Lugo: Celta, 1971, 2ª ed. Vigo: Edicións Xerais de Galicia, 1982); *No cadeixo* (Vigo: Galaxia, 1976, 2ª ed. 1983); *E agora cun ceo de lama* (Vigo: Ed. Xerais de Galicia, 1981); *Das cousas de Ramón Lamote* (Vigo: Galaxia-SM, 1985, 12ª ed. Madrid: S.M., 1992. Con esta obra, traducida ao castelán, catalán, bable e euskera, incluída na IBBY Honour List e nos White Ravens de 1988 da Internationale Jugendbibliothek, obtivo os seguintes premios: "O Barco de Vapor" 1984, "Losada Diéguez" 1985 e "Nacional de Literatura Infantil y Juvenil" 1986. Así mesmo, existe unha versión ao Braille, publicada pola O.N.C.E., no ano 1989); *¿Que cousa é cousa?* (Vigo: Galaxia, 1985); *Lembranza nova de vellos mesteres* (Vigo: Galaxia, 1988, 2ª ed. 1991. Esta obra, incluída tamén nos White Ravens de 1990, foi traducida ao castelán e ao catalán); *Servando l rei do mundo enteiro* (Vigo: Ed. Xerais de Galicia, 1990); *Dende a muralla* (Vigo: Ed. Xerais de Galicia, 1990); *Un robot pequeno* (Vigo: Ed. Xerais de Galicia, 1991, 2ª ed. 1992); *O vagón que perdeu o tren- O xardín* (Vigo: Ed. Xerais de Galicia, 1991); *A, se cadra, verdadeira historia do Basecus Anxelino Viltroteira* (Santiago de Compostela: Os libros do Castromil, 1992); *Tres historias para ler á noite* (Vigo: Galaxia, 2ª ed. 1992); *Dous homes ou tres* (Madrid: S.M., 1993).

Ademais, Paco Martín participou en moitos volumes colectivos e exerce unha grande actividade en conferencias, ponencias de congresos, colaboracións de prensa, radio, T.V., pregóns de festas, etc.

181

Comezos

Inventa-la literatura outra vez. Face-las cousas sinxelas e directas. Contar, antes de nada, coa complicitade do lector, coa súa intelixencia e capacidade para que sexa el quen faga a historia que a ti che gustaría que lese, sen que deixe de ser túa. Pensar que todos –calquera– poden ser Stendhal ou Cervantes se ti vertes neles a semente correcta. Redimir de toda pasividade ó que colle un libro nas mans para que pase a ser ese autor que sempre desexou gra-

cias ó estímulo que nel provocas ti. Entregar ós máis a túa xenerosidade para que fagan dela o que lles pete en cada momento... Toda esa fachenda e afán redentorista pode un gastar cando é novo e -como era o meu caso- formado a golpe de mendos mal axustados.

Hoxe xa non podo estar moi certo de que esas fosen as intencións que me levaron a escribir *Muxicas no espello*, o meu primeiro libriño. Supoño que non o foron. Así e todo, agora, despois de tantos anos e tantas probas, un sente antollos de mitifica-la propia mocidade e, aínda que nada sexa verdade, pensa que ten algún dereito a caer nesta clase de cavilacións e, deste xeito, xustifica-lo que veu facendo e autodesculpa-la inmodestia que supón crer que se ten algo que comunicar ó resto da xente.

O que si se deu, disto estou ben seguro, foi unha inocente xuntanza de ilusión, espontaneidade, ignorancia, sinxeleza e boa fe que os anos foron, en bastante medida, esfarelando.

182 Algunha daquelas primeiras *muxicas* -o nome que lles dera chegou a callar en certo modo. Por exemplo, na contraportada de *Nai*, libro de Neira Vilas aparecido en 1980 e no que se recrea, como xa el fixera en *Lar* (1974), o subxénero (?), dise: *O traveso diste rosario* de muxicas literarias -*orixinal xénero literario*-... (O comentario non vai asinado pero eu quero crer que é da autoría do Profesor Alonso Montero, que é algo así como o meu padriño literario)-coas que procuraba enceta-lo camiño daquelas pretensións iniciais, eran deste xeito:

A vaca

Un velliño tiña unha vaca, tamén vella, e mantiña coa herba que medra á beira das corredoiras.

Un serán a vaca moscou e turrrou ó vello. Espetoulle un corno no peito.

O home voltou á casa termendo do sangue coa pucha e deitouse. A vaca veu soa á corte.

Á noite o vello estaba morrendo e ouvía laiar á vaca en baixo.

Tiña a escopeta cabo do leito. Colleuna con moito traballo e disparou contra a fiestra.

Cando o veciño acudiu, o vello dixo:

- Hai que muxir esa vaca...

E morreu.

O crego

O vello crego escoitou o vento que ouveaba fóra.

A lampa do candil remexeuse un intre e o home engruñouse.

Cavilou algún tempo; botou leña ó lume; decidiu que non pagaba a pena ser santo e serviuse outra copa de augardente.

As ilusións

183

Un rapaz foi á vila e mercou unha maleta.

Pediú que lle envolveran nun papel para que non se vise moito que era unha maleta barata. Xa sabía que, ó subir no tren tería que ensinala pero alí habería moitas coma ela.

Camiñou coma se tivese medo mais cando chegaba a estación íase sentindo ledor porque pensou que a maleta, aínda que non era boa, ía chea coas súas ilusións.

Mesmo se ría para a xente.

O revisor do coche de liña, dende metade da escaleira, recolleuna de mans do rapaz. Dixo:

- Ai bom, pouco pesa, coñécese que vén baleira.

A cega

A velliña cega preguntoulle á súa irmá se estaba bo día.

A irmá fixo coma se non ouvira. Levaba setenta anos vendo mencer e aínda non era quen a explicalo.

Non son unha escolla. Están tomadas do libro, a feito, entre as que non foron reproducidas noutras publicacións.

Confeso agora que, aínda que o pensei ás veces, nunca fun quen de intentar repetir algo semellante, convencido dunha inevitable perda de inocencia e espontaneidade provocada pola idade e mais por algo semellante á adquisición dun certo oficio. Algunha colaboración obrigada fíxome volver, ocasionalmente, a elas. Por exemplo esta para o número 2 de *Dorna*:

184

A silla de rodas

Vivía un tolleito no distrito residencial. Na casoupa vella que quedara aló no fondo, onde remataban os chalés.

Un día as mulleres pensaron en facer algo por el e, despois de se xuntaren oito tardes, decidiron mercarlle unha silla de rodas.

Reuníronse máis veces, falaron, pedíronlle cartos ós seus homes que tomaban giisqui fronte do televisor e, o véspera do Nadal, vestiron os abrigo de raposo prateado e marcharon á chouza a lle entregar o galano.

O tolleito estaba borracho e deulle a risa cando as viu. Non quixo que pasaran a porta.

- No meu caso non é malo de todo andar darrastro. Eu sei que é por causa das pernas.

A única que se sentía leda era a criadiña que carretaba a silla de rodas cando xa ían de volta.

Ou esta que fixera, non hai moito, para o cativo do Bernardino Graña:

O paxaro

Dúas nenas que xogaban a correr polo xardín pararan, de súpeto, na súa leda carreira e alasaban cos ollos postos no chan.

Unha delas deu en chorar con saloucos miúdos e tódolos cativos que participaban do xogo acudiron formando unha roda silandeira. Riba da brillante herba verde, regada de había pouco tempo, repousaba o corpiño dun pequeno paxaro morto, coas ás abertas, rotas, nunha postura imposible. A brisa suave facía tremar docemente a pintada plumaxe do seu peito e acarriñaba, engorde, a cabeciña degolada na que se debuxaban as pingas grises das pálpebras pechas. Tiña o bico marelo aberto no esforzo definitivo dun chío mudo e inútil.

Algo rachou o silencio da tardiña e os rapaces ergueron as cabezas. Tamén a nena que choraba puido ver, entre o vidro sen forma das súas bágoas, que era un aeroplano o que voaba por riba deles.

185

Ou estoutra, do trinque coma quen di:

Homes

Estaba o aire morno e clara a noite.

Na praza cativa, recatada entre fachadas vellas, os dous homes que ollaban ó ceo sabían un do outro, mais nada se dicían porque nunca antes se viran.

Eran dous homes bos e quizais procurasen o mesmo na soidade de cada un.

Un deles, o máis inquedo, quíxose mover cara ó medio da praza mais o grupo de rapazas e rapaces que chegaban daquela parouno cos seus risos ledos.

Por algún tempo o silencio tépedo da noite tremelou anovado pola música tallante daquelas voces limpas. Seguiron, ó cabo, os mozos o seu camiño e canda eles marchaba

o tempo vital dos sorrisos.

Agora os dous homes virábanse un cara ó outro, e era porque as estrelas estaban xa moi lonxe dos seus ollos toldados polas bágoas.

Porque penso que así comezou todo e que o resto veu chegando coma se o fixese darrastro pouco quedaría, xa que logo, por dicir.

Lugo, novembro 1993

Ricardo Martínez-Conde

RICARDO MARTÍNEZ CONDE naceu en Aldariz (O Salnés) no 1951. Doutorouse en Filosofía e Letras pola Universidade Complutense de Madrid, especializouse como investigador nas relacións Historia-Literatura con dedicación preferente á obra de Quevedo.

Obtivo o Premio Benasque de Poesía en 1989. Publicou polo de agora dous poemarios en galego *Lento esvaece o tempo* (1990) e *Orballo nas camelias* (1993) e un en castelán *Los argumentos de la tarde* (1991).

Exerce a crítica literaria e colabora coa prensa dende o ano 1972.

Recentemente conseguiu Diploma de Honor como finalista no Concurso Internacional de Relatos Breves "Jorge Luis Borges" celebrado en California.

Autopoética

187

Toda definición é, por principio, parcial. Mais aínda a autodefinición.

Tendo en conta esta premisa, quixera dicir que para min a poesía segue a ser unha desveladora de misterios. A súa práctica ben poidera semellarse a ese labor preciso, minucioso, de limpar os currunchos nunha superficie aparentemente limpa. Aparentemente.

A superficie sería o ser (ou non ser) do home: esa forma de soidade que chamamos home e que, desacougado dende sempre por preguntas sen resposta, anda durante a súa vida en procura dunha solución (ou, cando menos, unha explicación) ó misterio incomprensible do seu final. Para obter iso, por si mesmo e por suxerencia dos poetas, tende á claridade, a obter definitivamente esa nobre liberdade de saber quen é el mesmo.

O poeta entón, sería o grande inquiridor, o que fai a invitación á liberdade de ser. Unha proposición que comeza dende logo en si mesma. Agora ben: ¿que facer?; ¿como facelo? Unha forma proximada sería, como suxiriu no seu día Juan de Valdés, empregar, á hora de escribir, "un estilo natural, sen afectación

ningunha, soamente tendo coidado de usar vocábulos que signifiquen ben o que se quere dicir, e dicilo o máis simplemente posible”.

Así me gustaría saber facelo a fin de obter, para min e para ti, lector, resposta a algunhas fondas dúbidas.

188

Choiva.
Grave certeza acerca
de todo.

+ + +

Paxariños
loitando por un anaco
de ponla.

+ + +

Esa capeliña
leva anos agardando
humildemente.

Zoa o vento:
o mar non atopa acougo
para se durmir.

+ + +

O río
está esperando as follas
do Outono.

+ + +

A noite desfía
o labor que teceu
o día novo.

ESTUDIOS

Antón Risco

A literatura fantástica no Quebec

María Montes

A comparación en *La Disubbidienza*, de Alberto de Moravia

Constante González Groba

Desexo, violencia e destrucción en *Reflections in a golden eye*, de Carson McCullers

NOTAS

Antoni Requeni

Un poeta arxentino en Galicia: González Carbalho

Luísa Blanco

Agonistas ourensáns en *Xente ao lonxe*

Susana Cruces

A posición da literatura traducida no sistema literario galego

Modesto Hermida

Os outros relatos de Francisco Álvarez de Nóvoa

DOCUMENTOS

Antón Capelán Rei

Vinte poemas galegos de Euxenio Montes non recompilados

Xosé Luís Axeitos

Dos arquivos de Rafael Dieste: Carta de Xosé Otero Espasandín a Rafael Dieste

ENCONTROS

Xosé María Gómez Gil

Con Julian Palley en Compostela

Armando Requeijo

Con Arthur Terry en Compostela

LIBROS

Carmen Blanco

Literatura galega da muller

(*Xosé M. Salgado*)

Francisco Fernández del Riego

Blanco Amor. Emigrante e autodidacta

(*Xosé M. Salgado*)

Aurora López/Andrés Pociña

Documentación biográfica y bibliografía crítica (1837-1990) Vols. I (1837-1940), II (1941-1984), III (1985-1990)

(*Carmen Blanco*)

Claudio Rodríguez Fer (ed.)

Guerra literaria. Verbas de Chumbo. Poesía perdida

(*Armando Requeijo*)

BIBLIOGRAFÍAS

Claudio Rodríguez Fer

Bibliografía en torno a Pere Gimferrer

CREACIÓN

Paco Martín

Ricardo Martínez-Conde

BOLETÍN GALEGO DE LITERATURA

Nº 11 - Maio - 1994

Xela Arias

XELA ARIAS CASTAÑO naceu en Lugo o 4 de marzo de 1962. Na actualidade, vive en Vigo, onde realiza traballos de colaboración como editor en Edicións Xerais de Galicia, concretamente para as coleccións Xerais Universitaria e Biblioteca das Letras Galegas. Ademais cursou estudos de Filoloxía Hispánica.

Xela Arias levou a cabo moitos traballos de tradución, o último dos cales é a versión ao galego da novela de James Fenimore Cooper *The Last of the Mohicans* –1826– (O derradeiro mohicano). Colabora habitualmente en revistas (Festa da Palabra Silenciada, Luzes de Galiza, Dorna, etc.). Ata o de agora, publicou dous poemarios: *Denuncia do equilibrio* (1986), *Tigres coma cabalos* (1990) e *Darío a diario* (1996).

Autopoética

195

Sábeme ti dicir desta sorte de soltos.

Eu non sei máis.

Nin moito máis me importa, non penses.

Compaxínome coa vida diaria e sei
o preciso para estarabouzar por veces esta sida grotesca
a nos manter en homes e mulleres:
Afectados.

Síndrome
de sabérmonos sen tódalas defensas.
Síndrome
que traíamos adquirida e agora sumamos.

Síndrome, conta con iso, que en min alimento
para buscarme negra, si, negra, negra e afectada.

O resto,
o resto, como un aire de taller.

Independencia 1

Convoca a palabra e chama a distancia
co eco ós retrasados.

Pregúntalles por que decidir inclúe acordar
e resolverse,

por que só elixe quen é dono
da fame e a opulencia que conte en
tódolos poemas das patrias todas
—acollidas ou rexeitadas—.

Convoca a palabra e sabe
que escribe-la letra dos desterrados,
que apostas entre os dedos dos satisfeitos.
Indenpendencia, dis,

196

só es unha area que está de máis
na democracia telediaría desta escena.
Así nos borran.

Independencia 2

Independénciome para que eu saiba
onde quero estar atada, onde
as fronteiras ou a morte das fronteiras,
onde
a man espada levanta e anota
miña terra, media historia, media
lingua desmedida que non usa
máis có silencio da espera en media guerra.

Norte do meu Sur

En Túnez

Mesmo no deserto

a rosa medra

—esa flor tremenda—.

Se non auga e brisa, area sobre area

será en abrazos,

teimuda e sorprendente.

Disforme e ingobernable abrolla o pétalo e medra;

disformes e ingobernables amoréanse eles:

Neste trozo do seu nome

Africa Rebenta.

197

No Sabara

Barréname fosfatos cunha sombra do meu aceno saharaui

Como se laia esta area de rotas fantásticas sen rotas marcadas.

Barrena a civilización da metralla e deixádeme

afia-la daga enferruxada.

É meu o ventre nocturno, area, a enorme marexada.

Nin de man a man:

Miña a terra, o aire da chilaba.

Soldados

Porque bebes na fonte das dúbidas, sospeitas.

Porque habíta-la esperanza, sancionas.

Así sabes ti da elevada simetría das batallas.

Así conviñas pola muda da historia.

Que tal ve-la necesaria imposible inocencia dun minúsculo poder calquera?
Abrázome noutra revolución pendente.

Non vou ser soldado.
Poño a man
e cáenme milleiros de causas comúns polos dedos estirados.
Non vou ser soldado.
Sanción-la mesquindade que os desexos tamén gardan?

Porque se linda-la utopía, atrevete agora e avanza.
Tamén ti ocultas
verdadeiros motivos en risas desencaixadas.
Así que abrázame nesoutra revolución necesaria.

Sería-lo mellor soldado, e mais cantas veces
mórrenche tódalas batallas.

Que me compartas se me falo de nada,
que comigo me compartas finalmente entre as cortinas,
que somos nos vasos e automóbiles un compárteme
subliñado de pareceres.

Sospéitame como amámo-lo trastorno das nosas mans
á procura de nada que vén tan enorme-
mente importante ós nosos colos traballosos.

Sábenos amantes na urxencia do cámbiame
de sitio o mundo que afirmamos.

Así podo eu araña-lo peito que conteño
cos teus meus dedos.

Non hai, si que non hai
idioma abondo.

Non hai idioma abondo para recoñecermonos.

Pero ti e mais eu e nós,

se nos sabemos sabémonos
desde os espacios en branco.

Xosé Manuel Martínez Oca

XOSÉ MANUEL MARTÍNEZ OCA naceu en A Estrada no 1942. Profesionalmente traballa na banca. A partir do 1976 deuse a coñecer como escritor de relatos, cos que gañou ou quedou finalista no Premio Modesto R. Figueiredo: *Un home no curral* (1976), *No fondo do espello*, *A figueira e A negra* (1979), *Noite de luar* (1981). A súa primeira novela *Un ano e un día* apareceu no 1980, ano no que publicou tamén *A fuxida* e *Os lóstregos e a carballeira*. A partir deste momento foron moitos os títulos cos que Martínez Oca axudou a constituír o panorama literario galego. Novelas: *A chamada escura dos caborcos* (1981). Finalista do Premio Blanco-Amor; *Beiramar* (1983. Premio Blanco-Amor), *As florestas do Mañueira* (1988), *Diario de inverno* (1994); Relatos: *A espada na auga* (1982), *Os chapurros* (1983), *Detrás do silencio* (1986. Premio Manuel Casado Nieto), *Os culpables* (1993) e *Náufragos en terra* (1995); narrativa infantil: *Roi e os seus amigos* (1987), *A cidade do vento* en colaboración con Inmaculada Pellicer (1992). Tamén fixo incursión no teatro con *Os alga-reiros* (1976) e *O cazador de perdices* (1977), finalistas do Premio Abrente de Ribadavia e na poesía.

201

Autopoética

Publicado postumamente, hai un libro inacabado de Jean-Jacques Rousseau, *Les rêveries du promeneur solitaire*, que só no título xa ofrece unha enorme cantidade de suxerencias á hora de encarar a creación literaria.

Teño pensado máis dunha vez que nunca poderei tomar a literatura como algo que me condicione e me someta á obriga dun determinado horario, o mesmo que se doutro emprego oficinesco se tratase.

Iso que ten dito algún escritor de que a inspiración te atope traballando paréceme intolerablemente pataqueiro. Se aspiras a facer algo que non só a ti, senón ó posible lector, vos libere da rutina da vida diaria e abra a vosa mente á posibilidade de acadar sensacións que esa rutina amortece, e mesmo mata, procura que a inspiración te atope paseando, ou deitado á sombra dunha carballeira, ou sentado á beira do mar, ou en calquera outro modo de vacación.

Só así, coa mente liberada poderás estar en disposición de recibir a inspiración que en realidade non baixa sobre ti, senón que nace no teu interior. E logo escribir.

A creación literaria enténdoa como unha diversión, un modo de disfrutar co exercicio da escrita, inventando mundos, situacións, personaxes, que poida manexar como queira; meterme en aventuras que doutro xeito non viviría; contrarrestar, en fin, dalgunha maneira a vacuidade da vida cotiá, enganándome a min mesmo para poderme crer un deus.

Esa é unha das razóns polas que escribo. Outra podería ser a de utilizar a escrita como terapia, como modo de exorcizar os meus demos interiores. E tamén de facerme querer, que non é pouco.

Estación na noite

Quedáranlle ás costas as últimas casas da vila. No fondo da avenida bordeada de plátanos a fachada da estación, mal iluminada na noite, sinaláballe o camiño, pero antes de botar a andar cara a ela detívose un momento no cabo da acera para coller aire no peito.

Xa non debiera ter feito a viaxe, ¿que esperaba conseguir con vir aquí? Así e todo, cando o Xenaro lle contou que a atopara naquel local aínda lle parecera que as cousas poderían ter arranxo e non o pensara dúas veces. Pero non había nada que facer, todo era inútil e esta viaxe romperá a última ponte.

Fóra da protección das casas o aire que arrastraba as follas dos plátanos cortaba coma un coitelo. Apurou o paso para chegar canto antes á estación, un paraván núo de altos teitos e piso lousado, que máis ca un abrigo contra o frío, semellaba a entrada a un inhóspito depósito de cadáveres.

A taquilla da venda de billetes estaba pechada, o local deserto e en silencio. Batendo forte nas lousas para quentar os pés, deu unha volta arredor da estancia sen deixar de recriminarse mentalmente. ¿Como non o meditará mellor antes de dar este paso?

Pensou de novo no Xenaro, que a encontrara naquel establecemento penumbroso e noxento, naquela vila afastada. Agora xa todos saberían onde fora dar.

Aínda que ¿que importancia tería iso se ela aceptaba volver?

Pero non houbera nada que facer. “Antes puta que contigo”, cuspiralle ó marchar. E cumprírao. Non lle cabía na cabeza que a vida con el lle poidese producir un noxo semellante, pero alí estaba a realidade para confirmalo.

Desposuído do último vestixio de dignidade que lle quedaba entrara no *puti-club* -Non tiña perda, nas aforas da vila, polo extremo contrario á estación, unha casoupa pequena con luces vermellas a se prender e apagar diante da porta onde aparcaban os camións. Alí estaba ela, a demacración do rostro visible a pesar da escasa iluminación, os ollos grandes coma dous pozos de tinta, o rictus da boca ó recoñecelo: “Non volverei”.

¿De que maneira atendería ó Xenaro cando entrou alí e a viu? Tratou de non pensar niso. ó tela diante quixera collerlle a man, pero ela afastáraa nun movemento rápido. “Farei o que queiras, todo o que me pidas”. Sen escoltalalo sequera, ganou a volta e meteuse por unha porta ó cabo do mostrador. Quíxo a seguir, pero o camareiro interpúxoselle no camiño. “Privado”, dixo por toda explicación, e acenoulle cara ás outras mulleres do local.

203

Mirou o reloxo. Non comera nada desde que saíra da casa, pero tampouco tiña fame. Sede, si, en cambio. Unha sede que lle abrasaba a boca, e a gorxa, e a alma. Atravesou o arco que daba ós andéns e dirixiuse á cantina, de onde saía unha luz fría de iluminación fluorescente.

Cando abría a porta viu un único siareiro sentado a unha mesa no local deserto. Xa ía entrar pero detívose paralisado, coa man no beo: aquel cliente da cantina semellábase dun xeito extraordinario con el mesmo. Tornou a porta ata case cerrala de novo e observouno de lonxe. Escolitou como lle pedía unha copa de coñac o camareiro que se achegara desganado a atendelo. E tamén o camareiro lle pareceu coñecido, a lle lembrar vagamente ó do clube nocturno onde ela prefería prostituírse a voltar con el.

O camareiro pasou un pano polo mármore da mesa, recolleu un vaso e un cinseiro, ganou a volta e ó pouco regresou para poñerlle a copa diante. Daquela o home ergueu un rostro cansado cara el. “¿A que hora pasa o expreso?”, preguntou. “Pasa ás doce e vinte; pero non para na estación”.

O home, en silencio, sacou o moedeiro do peto e puxo unha moeda na mesa. “Quédese coa volta”, dixo cando o da cantina facía aceno de buscar o cambio. Logo bebeu o coñac dun grolo, ergueuse e dirixiuse á porta.

ó ver saír ó que parecía o seu dobre, ciou e ocultouse na sombra dunha columna do andén, a axexar os seus movementos. O home meteu as mans nos petos do abrigo e achegouse ás vías, que escentilaban co reflexo das luces da estación. á beira delas botou un anaquiño coa cabeza baixa, a biqueira do zapato a remexer curiosa non sabía que cousa no chao, e logo ganou a andar ó longo do andén.

Esquecido por un momento da súa coita, como se aquel descoñecido que saíra da cantina da estación exercese unha atracción magnética sobre el, seguiu os pasos cos ollos dolorosamente espetados nas súas costas.

Rematado o andén, a escuridade facíase case completa, pero o home continuou a andar na noite. Palpebreaba un semáforo. Escoltoouse ó lonxo o buginazo prolongado dun tren que se achegaba e apareceu de súpeto alá adiante o ollo de Polifemo dunha locomotora entre as tebras.

204

A silueta do home que saíra da cantina recortouse nítida contra o cono de luz que se viña enriba del entre o traquinar furioso das rodas nos rails. Cando a máquina chegaba á súa altura, o home guindouse nun brinco inesperado diante dela que, inmutable coma un deus, proseguiu a marcha, espaxando ós lados os restos destrozados do seu corpo.

Desde uns metros máis atrás, único testigo da acción, permaneceu hipnotizado polo rápido pasar das xanelas iluminadas que foron perderse no pozo escuro máis alá da estación onde o tren non parou, deixando ás costas o rastro dun laio prolongado de buguina e o ondear a cada paso máis amortecido do bater das rodas nas xuntas dos rails.

Cando recobrou o dominio de si mesmo, ganou a volta, tornou sobre os seus pasos e dirixiuse á cantina da estación, agora totalmente deserta.

Diante do ruído que fixo ó arrastrar unha silla para se sentar, saíu o camareiro por unha porta detrás do mostrador e de novo lle pareceu adiviñar no seu rostro un aire familiar que lle lembrou o local onde ficaba ela, xa definitivamente perdida.

“Póñame unha copa de coñac”, pediulle cando se achegou a el.

O camareiro pasou un pano polo mármore da mesa, recolleu un vaso e un cinseiro, ganou a volta e ó pouco regresou para poñerlle a copa diante. Daquela o home ergueu un rostro cansado cara a el, “¿a que hora pasa o expreso?”, preguntou. “Pasa ás doce e vinte; pero non para na estación”.

O home, en silencio, sacou o moedeiro do peto e puxo unha moeda na mesa. “Quédese coa volta”, dixo cando o da cantina facía aceno de buscar o cambio. Logo bebeu o coñac dun grolo, ergueuse e dirixiuse cara a porta do andén.

ESTUDIOS

Vincenzo Jacomuzzi

O modelo comunicativo de Jurij J. Levin en *Ossi di seppia*, de Eugenio Montale

Luís Miguel Fernández

O “marabilloso cristián” no primeiro cura de Fruíme e a poesía relixiosa do século XVIII. A súa lectura de Sor María de Jesús de Agreda

Xosé María Paz Gago

Tradición e folclore no teatro galego contemporáneo (A lenda da morte)

Claudio Rodríguez Fer

Poesía e Historia: Valente e Arcadio ante a guerra

207

NOTAS

Jerusa Pires Ferreira

Santiago, Galicia, Sertão: Signos, analoxías, emblemas

Darío Villanueva Prieto

A carta socrática de Ramón Piñeiro

DOCUMENTOS

X. Ramón Freixeiro Mato

Unha visión das relacións culturais galego-portuguesas nos anos vinte a través da correspondencia inédita entre Teixeira de Pascoaes e Noriega Varela

Xosé Luís Axeitos

Dos arquivos de Rafael Dieste: Cartas de Otero Espasandín, Elena e Alicia a Rafael Dieste e Carmen Muñoz

Luís Seoane
A soldadeira

ENCUNTROS

Trobadores e literatura “popular”, en Compostela

LIBROS

Actas do Congreso Internacional O Cantar dos Trobadores
(*Xosé Xabier Ron Fernández*)

Xosé Bieito Arias Freixedo
Antoloxía da poesía obscena dos trobadores galego-portugueses
(*Fernando Magán Abelleira*)

Fernando Cabo Aseguinolaza
El concepto de género y la literatura picaresca
(*Arturo Casas*)

208

Itamar Even-Zohar
Polysystem Studies
(*Montserrat Iglesias Santos*)

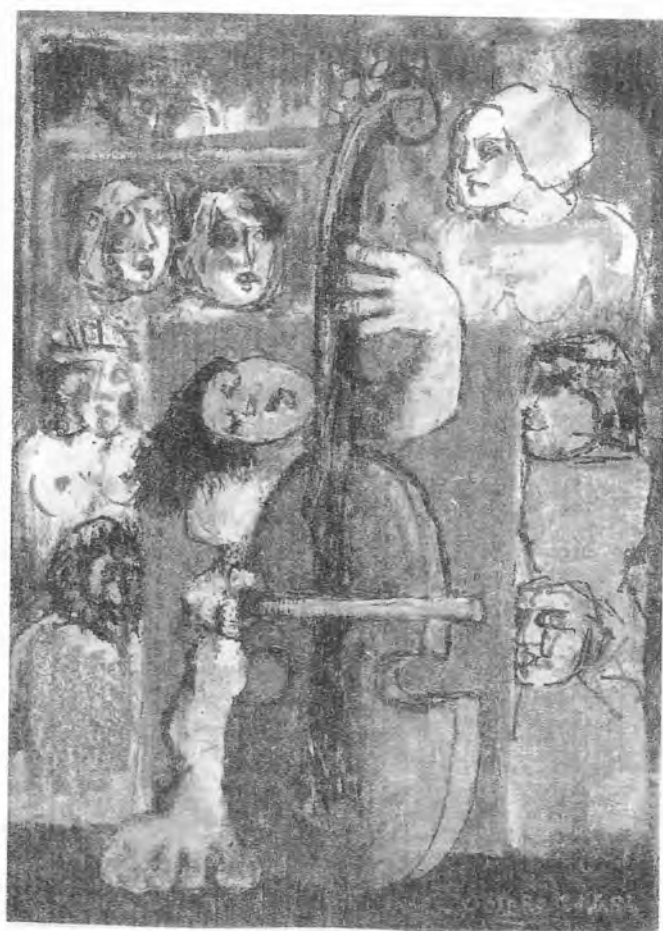
Luís Miguel Fernández Fernández
El neorrealismo en la narración española de los años cincuenta
(*Anxo Abuín*)

Manuel Antonio
Poesía galega completa, edición de Xosé Luís Axeitos.
(*Anxo Tarrío Varela*)

CREACIÓN

Xela Arias
Xosé Manuel Martínez Oca

BOLETÍN GALEGO DE LITERATURA

Nº 12 - Novembro - 1994

María Xosé Queizán

Mre Xosé Queizán naceu en Vigo no ano 1939, cidade na que vive actualmente dedicada ao ensino da Lingua e Literatura galegas nun Instituto de Bacharelato e á múltiples actividades (recitaís, conferencias, escrita nos medios, guiños cinematográficos, teatro, etc.) que a súa condición de notábel e activa feminista lle esixen.

O seu labor literario abrangue a novela (*A orella no buraco*, 1965; *Amantía*, 1984; *O segredo da pedra figueira*, 1986; *A semellanza*, 1988 e *Amor de tango*, 1992); o ensaio (*A muller en Galicia*, 1977; *A nova narrativa ou a loita contra o sentimentalismo*, 1979; *Recuperemos as mans*, 1980; *A muller galega no ensino*, 1981 e *Evidencias*, 1989); o conto (*Tolería para unha desmitificación*, 1972; *Eros e Tanatos*, 1977; *O tapete de ganchillo*, 1978; *As botas*, 1990, *O solpor da cupletista*, 1995); o teatro (*Antígona, a forza do sangue*, 1989, *Parados*, 1989 e *A cartuxeira*, en prensa); e a poesía (*Metáfora da metáfora*, 1991; *Despertar das amantes*, 1993; *Fóra de min*, 1994 e *Escrita da certeza*, 1995).

211

Autopoética

Son unha poeta tardía. Seguindo un camiño inverso ao común, foi a poesía o último xénero que publiquei. Tiña, iso si, poesías diversas espalladas en diferentes revistas, pero non un libro. Creo que un libro de poesía non é unha miscelánea poética; un libro de poesía debe ter unha unidade temática, unha estrutura como un ensaio. E isto non o fixen ata o ano 1991 con *Metáfora da metáfora*, ao que seguiron dous libros máis.

¿Por que non me dedicara antes á poesía? Debo confesar que era un xénero que me compracía nalgúns casos, pero o que menos valoraba. Tal vez porque se presta máis ca outro á vulgaridade e improvisación. Tanta repetición de símbolos trasnoitados e reaccionarios, de palabras “poéticas” falsas, redundantes, ridículas... Tanta dor existencial, desacougo, busca de parvos absolutos... Tantas preguntas retóricas para sempiternas respostas que a ninguén importan... En fin, parecíame un xénero afastado das pretensións da miña obra, de desmitificación para darlle volta ao mundo, da creación dunha

escrita materialista, dunha palabra de terra, dunha nova simbolización de palabras vida...

E marabillosamente, descubrín que podía facer todo iso coa poesía. Escribir ensaio, facer unha escrita onde as verdades e o pracer se fixesen fetichistas da palabra e colmaran as miñas ansias de escritora. Satisfacerme coa síntese ideolóxica, gozar coa lingua, unha lingua de carne e de música. Facer poesía para gozarme no pensamento.

Vigo, maio de 1994.

IV poemas a Rosalía

I

212

Cansa de errar polos faiados
tropezando en palabras balorentas
regresas ao bosque.
Aferras no teu ventre
un verbo
coraxe lúcida
rompente de ruídos universais.

Escribes con fame
e con audacia
unha fascinación

Fuches condenada á valentía
Calar ou ser perversa
¡Velái!

II

Rescatas a pluma do teu inferno
solitario
e nadas contra os ríos da terra
arando nas palabras
Outras
arruinando barbeitos de costume.
Só.

Puxeches a modestia a clareo
sobre a estima.
Mesmo así
as túas uvas ían verdes.

III

213

Vacíaste de ti nas
viúdas sen pranto.
Disólveste
na memoria das nais.
Navegas ausencia polo Ulla
e aquel vaise.

No último xesto de entrega
arrincas o cravo.

Vacíaste de ti
para o vacío.

¡Quero coller o froito do teu exilio!

IV

Evitando a sacristía
entras no templo.
Inspirando nos misterios
do rosetón
señoreas as palabras.

Oficio de investimentos.

Ti
espida
avanzas no altar da audacia
sen facer o sacrificio aos deuses

¡Un dedo caerá sobre ti!

Manuel Álvarez Torneiro

MANUEL ÁLVAREZ TORNEIRO naceu na Coruña o ano 1932. Foi fundador do xa desaparecido grupo poético "Amanecer" e dirixiu a súa revista. Empezou a escribir poesía aos dezanove anos, en castelán e galego, pero mantivo gran parte da obra inédita durante moitos anos, a pesar de posuír un palmarés importante en premios e recoñecementos, pois mesmo chegou a ser candidato ao Premio Nacional de Literatura (1984). Durante vinte e cinco anos foi redactor de La Voz de Galicia.

Ata o de agora, publicou os seguintes poemarios. En galego: Memoria dun silencio (1982), Fértil corpo de soño (1985), Restauración dos días (1986), As voces consagradas (1992), As doazóns do incendio (1993), Rigorosamente Humano (1995), co que obtivo o Premio Esquíu en 1994. En castelán: Desnudo en barro (1983), Cenizas en el salmo (1985).

Autopoética

215

Non envío unha autopoética porque como vostede (Anxo Tarrío Varela) bendi:

... as únicas palabras con que se pode explicar en profundidade un poema son as que construíron precisamente ese poema e exactamente na mesma orde en que figuran nel (*Literatura Galega, aportacións para unha historia crítica*, p...)

Non creo nas autopoéticas porque pode haber tantas como estados de ánimo e a que serviría para hoxe non tería sentido mañá. A poesía, creo eu, ou se explica por si soa ou non se explica. (Non sei se isto é xa unha autopoética).

*Jesus envolveu a tigela na manta e meteu-a no
alforge enquanto pensava que tinha de dar atenção,
a partir de agora, à maneira de lidar com ela, estes*

*barros são frágeis, quebradiços, não passam de uma
pouca de terra que a fortuna deu, precariamente,
consistência, como ao homem, afinal.*

(José Saramago, *O Evangelho segundo Jesus Cristo*)

*... a donde la verdad solo es valiente
y en mi favor se diera la sentencia.*

(Fray Luis de León, *Libro de Job*)

Futuro

216

Os días da fartura que non foron
agardan nalgún tempo a construír,
nos diálogos recónditos,
quen sabe se na casa das abellas
alzada entre os apóstatas,
na luz que cobre o túmulo,
na inocencia,
nos abrazados
nesas tardes de outono tan mancadas.

Quen sabe se nos libres
de ofidio e de piedade;
na palabra. Quen sabe
se na pobre palabra.

Amor

Esqueceron os ritos para amarse
as tardes de fortuna, e quedou
aquele vago perfume,
o rastro da luzada de afondarse nos corpos,
o río debrozado.

Gravitaba o inverno en floracións de estaño,
a liña crúa das sombras,
o balbordo das gárgolas.

Vivíronse nas bocas que derraman a menta,
nas palabras que esvaran e prometen
cando é triste a victoria.

217

Coñecéronse aínda outro pouco, retidos
na felpa do delirio, na tregua dos sedentos.

Foi quedando un perfume cada vez máis remoto:
agre flor de penumbras.

“Todo será, senón amas, nada”,
dixo ela máis tarde no principio do exilio.

Sitio

Alí ergueron o parral da sede,
penetraron nos libros,
na carta metafísica do outono.

Naquel país a flor era dos inxenuístas
e as aguias traían mensaxes
de Fisterras non vistas;
había estandartes cegadores nas prazas
do crepúsculo;
narrábanse as crónicas dos grandes visionarios
e a bohemia invitaba a viño novo
baixo a galaxia verdiazul-carburo.

218

Sonábbase sen présas, con tódolos detalles.
Era como estrea-lo sangue.

E o arco estaba tenso.

¿..?

¿Os cabalos ebrios sobre a flor miúda,
azul de pálpebra?

¿A morea de escoura no altar
onde oficia o enigma?

¿A clausura do sulco?

¿Os veleiros perdidos na luzada?

¿Un requiem por unha fruta naif,
ou pomba inacabada,
ou cerva sempreviva?

¿A roda cega?

¿A paz opiada?

¿Nunca? ¿Nunca? ¿Nunca?

Rogo

Recóbrame na entrega do silencio
transparente das horas
que soben por agosto,
iniciándose aínda nas petunias,
fabulando este intre.

219

Na morte de Avilés de Taramancos

Voltábase
xa con anos de máis
e duros símbolos;
primaveras inútiles na chuvia mansa:
marzo de luz devota
da vibración das garzas.

Nunca houbo outras torres cas do ar.

Por Taramancos, cara ó mar de alpaca
viñan palabras frías de derrota,
remotos universos de magnolias salobres.

Chovía miudiño na tristeza,
nun amor esvaído:
un amor primordial que nos fai leves
na enramada do tempo.

Tampouco a inocencia foi estación feliz.

Tampouco ten consolo a que sabe de Bach.

«Casablanca»

Un soño invariable.
E paisaxes contrarias.
E pавanas de outubro.

Platónica dialéctica, obsesiva
recreación dun corpo.

Fotogramas que emerxen dun delirio.

Os tránsitos perdidos.
As longas noites brancas.
A fila dezaquito. Os domingos infames.
As tormentas da seca.

Unha postal bicada.
A hiperluz do sentido.

Oh, Ilsa, lacerante figura da fuxida.
Oh, Ingrid, nunca, nunca....

Tardes

Sentarse agora a contempla-la tarde:
abelleira, menta, corvo-bufón, Marías,
cristal, lume, mazaira;
os ríos vertebrais, a luz concéntrica;
e sabiamente quedos -canté-
despreocupados, coma se fose certo
que xa está todo escrito
dos anxos para abaixo.

Homenaxe a Urbano Lugrís

Onde morre o mar

... mais os moradores do equilibrio,
os sabios dadivosos da luz
inclinados a ser noutro argumento
non saben como abate o desdén
e a nova cólera
arruína o ciclo das mareas
do tempo da ardentía:
xa só memoria
nun cristal secreto.

221

Mar carnal

Horizontal delirio;
soñado estou, cumprido en longo verbo.

Unha antiga certeza, mesmo a infancia:
deriva tan feliz do desterrado;
oquedade do canto que conforma
labio e lentura.

Oráculo tan cómplice.

Victoria de soñar, de asolagarse
espido e sendo de palabra e obra.

Lema

Leve herba de Haydn.
Esplendor co que se fan os pórticos.
E unha espada traidora a toda norma.

ESTUDIOS

Dominic Keown

Celso Emilio Ferreiro na tradición europea

Gustavo Sanroman

O amor en *Paja Brava* de “El viejo Pancho”, un galego gaucho

Andrés Pociña

Algunhas consideracións sobre a poesía grega deste século

Xosé Luís Sánchez Ferraces

Introducción á lectura de *Dédalus en Compostela*

Anxo González Fernández

O idealismo icónico de álvaro Cunqueiro

Mª Carmen Fernández Díaz

Délie: Un xogo de luces e de sombras

NOTAS

Franklin García Sánchez

Adaptación e contido latente: a propósito dunha secuencia de *El Quijote* (1992) de Manuel Gutiérrez Aragón

Julio Ortega

Un poema de Eduardo Garatea

Vicente Araguas

Un poeta para tódalas estacións

María Xosé Queizán

“¡Ai, da que leva na fronte unha estrela!”. A persecución de Rosalía no seu tempo

Mª Xesús Nogueira

Cortázar e a teoría do túnel. Aniversario dunha ausencia

DOCUMENTOS

Xosé Luís Axeitos

Dos Arquivos do Dieste: Cartas de Otero Espasandín e Alicia Ortiz ós Dieste e a Carmen Muñoz

ENCONTROS

Olga Novo

Con Susan Kirkpatrick, en Lugo

BIBLIOGRAFÍAS:

Arturo Casas

Bibliografía: Rafael Dieste.

LIBROS

Manuel Luís Acuña

Fírgoas

(*Armando Requeixo*)

Luís Amado Carballo

Poesía galega completa, edición de Luís Alonso Girgado

(*Armando Requeixo*)

Angel Gómez Moreno

España y la Italia de los humanistas. Primeros ecos.

(*Pilar Castro*)

Linda Gould, Ellen Engelson and Gloria Feinan (eds.)

Spanish Women Writers. A Bio-Bibliographical Source Book

(*Carmen Blanco*)

Luis Iglesias Feijóo

Valle-Inclán, *Divinas palabras*. Tragicomedia de aldea.

(*Margarita Santos Zas*)

Angel Jobán e Aníbal Otero

Obras reunidas e Esmoriz.

(*Olga Novo*)

Giulia Lanciani e Giuseppe Tavani (eds.)

Diccionario da Literatura Medieval Galega e Portuguesa

(*Xosé Xabier Ron Fernández e Fernando Magán Abelleira*)

Genevieve Lloyd

Being in Time; Salves and Narrators in Philosophy and Literature.

(*Jorge Sacido Romero*)

Ramón Nicolás

O soño sulagado, de Celso Emilio Ferreiro

(*M^a Fe González Fernández*)

Roddey Reid

Families in Jeopardy. Regulating the Social Body in France 1750-1910

(*Iñigo Sánchez Llama*)

Anxo Tarrío

Literatura galega (aportacións a unha historia crítica)

(*Xosé Manuel Salgado Rodríguez*)

Mary Luz Vallejo Mejía

La crítica literaria como género periodístico

(*Arturo Casas*)

CREACIÓN

María Xosé Queizán

Manuel Álvarez Torneiro

BOLETÍN GALEGO DE LITERATURA

Nº 13 - Maio - 1995

Helena Villar Janeiro

HELENA VILLAR JANEIRO naceu en Becerreá (Lugo) en 1940. É profesora de Lingua e Literatura Galega en Santiago de Compostela.

Poeta, narradora e colaboradora de prensa, destina parte da súa creación ós nenos. Os seus libros *Ero* e *o Capitán Creonte* e *A canción do Rei* foron incluídos no catálogo *White Ravens* da Internationale Jugendbibliothek de Munich en 1990 e 1994, respectivamente.

Algúns libros:

Poesía: *Alalás* (1972), *O sangue na paisaxe* (1980), *No aló de nós* (1981), *Rosalía no espello* (1985), *Festa do corpo* (1994).

Narrativa: *Morrer en Vilaquinte* (1980), *O enterro da galiña de Domitila Rois* (1991).

Algúns premios: Patronato Rosalía de Castro (ensaio); Manuel Antonio, Galicia e Eusebio Lorenzo (poesía); Galicia, Breogán e Modesto Rodríguez Figueiredo, en narrativa; Puro de Cora, en xornalismo.

Autopoética

229

Supoño que arribei á poesía buscando a identidade tan pronto descubrín que no mundo había un ser que era eu e me descoñecía.

Ser poeta, o meu xeito de percibir a vida, moí complexo e irreducible a unha explicación que disecciona e empobrece a gran vitalidade do sentir.

Ser poeta, someterme ós impulsos que saen das grandes tensións e me colocan fronte a min mesma e fronte ó mundo.

Ser poeta diferénciame e confúndeme cos límites nun gran proceso osmótico no que nada é alleo.

Ser poeta conforma esa unidade que me evita a gran fragmentación nesa unidade esférica que protexe do caos.

Ser poeta é navegar comodamente entre constantes líricas: a saudade, tristeza permanente por algo perdido que non se tivo sequera; a morte, supremo

momento de transformación do dinámico en eterno; o amor, liberador e guía do entretanto; a terra e a paisaxe, parte aglutinadora cara atrás e cara adiante; o mar, a redondez, o gran tamaño e a envoltura.

Ser poeta permitíume emerxer do pozo escuro e frío que me precede, vivir da fonte irracional do alimento póético e presentir ese fluír permanente que me ha sobrevivir.

Ser poeta axudoume quizabes a abrir antes ese tríptico arcano do amor, do tempo e mais do olvido.

E ser poeta, en fin, ensinoume a adoptar un compromiso coas causas que aínda precisan da solidariedade, entre elas o meu pobo e a súa lingua.

Tras da dorna de Ulises

230

*Me vine aquí a cantar con las campanas,
que viven en el mar;
que suenan en el mar;
dentro del mar.*

Pablo Neruda

I

Sartaxes dorme virxe
como unha noiva alada entre gaivotas
cos xardíns, cos morangos e as froitas en alfaias
e coa dorna de Ulises entre a espuma.

Non hai mentira azul
que me arrastre ás túas augas.
Hai pulsación edénica
e un soño de cristal
por entre as esmeraldas do silencio.

Sexa a campá sen voz da sima túa,
o paxaro mollado,
a oración,
ou a rosa,
quen me cinga a guirlanda nos cabelos
da espera.

II

¡Como me medro en ti, oh mar, e me renovo
en cada gota, en cada gran area
e na media verdade das cores
da túa pel de cristal!

No verde azul que quere ser pupila
do teu ollo de mar,
vólvome transparente
coa ingravidez do peixe que se escorre
na tona do silencio
e preparo os amores
e o búcaro encarnado
para Ulises...

Dime, oh mar,
que fixeches na ausencia
co cofre dos lirismos abrollados á luz
polas mil regandixas do crepúsculo.

Repouso azul, desexo de existencias
e ourive de reloxios,
dime que tes gardado para min
a Ulises nas escumas.

III

Toco esta soidade tan amante
como os días máis claros
e os pétalos da rosa.

Sinto a dor de tecer e destecer
a esvarar polos dedos
e teño os labios cansos
de soprar bolboretas contra o aire.

E percorro xa núa a túa area,
durmo o meu soño azul
e navégote, oh mar,
co corpo aberto.

IV

232

Silente mar, recórtame na tarde,
co gume horizontal do teu coitelo.

Debúxame na area como froita madura,
cállame e petrifícame
no tornasol dos nácares.

Esténdeme o cabelo pola color do aire,
péchame o voo con todas as gaivotas
e lévame na dorna das escumas
onde gardas a Ulises.

E mañá saberame a boca a mar
e o día será branco e será lene
igual que as ás do vento
e estará acugulado
de campás e de rosas.

O cadrinfollo,
a abella
e o paxaro
canda os tombos da espuma
mudecerán os remos
e inzará a claridade.

E Ulises ha bogar co seu silencio
e a forza dun titán
traendo no seu colo unha humidade nova
e esquivando pereno nas sereas
que ergueron os seus cantos ás alturas.

V

Desde que Ulises me acariñe os seos
e me fecunde o ventre
ben sazonado nos recantos verdes
do teu colo de mar,
eu xa non soñarei con ledaíñas,
rouqueiras,
espenucas,
furnas,
fríos...

233

Cando traías a Ulises
entre as rachadas sabas das túas ondas,
tendida,
virxinal,
posuída
e fecunda,
durmirei anegada de escumas nas illargas.

Miguel Suárez Abel

MIGUEL SUÁREZ ABEL naceu en San Estevo do Campo (Arzúa) no 1952. Realizou estudos de Filosofía e Teoloxía no Seminario de S. Martiño Pinario en Compostela. Licenciouse en Psicoloxía e exerce como profesor de Ensino Secundario en Pontevedra. Conferenciante, colaborador de radio e prensa (mantén desde hai anos columna en La Voz de Galicia), deuse a coñecer como escritor a partir de 1981 cando se lle premiaron tres relatos curtos no Premio Modesto R. Figueiredo: O fillo do Serafín (accésit no 1981), O quiquiriquí (gañador no 1982) e A alemana (finalista no 1986). Gañou o Premio Blanco Amor coa novela Turbo (1988) que supuxo un paso significativo na súa evolución. Posteriormente publicou Álvaro Pino (1989), unha biografía novelada do ciclista galego, Sabor a ti (finalista Premio Xerais 1991) e Selva Negra (1993).

Autopoética

235

Escribo para non ter frío

María Zambrano dicía que escribir é “defende-la soidade na que se está, unha acción que se agroma desde un illamento efectivo, pero desde un illamento comunicable, no que, precisamente pola distancia de toda cousa concreta, se fai posible un descubrimento de relación entre elas”. O acto de escribir sería, entón, unha soidade compartida, unha interiorización cara fóra, un intento de estruturación do caos para volver de novo a el. Sen embargo, a maioría dos escritores, menos afeitos á finura lóxica da tenra filósofa, diante da pregunta de por que escriben dan respostas para tódolos gustos.

Así, por exemplo, Vázquez Montalbán ten dito que empezou a escribir “porque quere ser grande, rico e fermoso”; Severo Sarduy porque non soportaba o baleiro; Onetti porque coa escritura realiza “un acto amoroso que me dá pracer”; Roa Bastos “para evitar que o medo da morte se agregue ó medo da vida”; Alvaro Mutis “por noxo de min mesmo e do mundo”; Henri Michaux

“para que o real se volva inofensivo” e outros, coma Sciascia ou Françoise Sagan, simplemente porque lles gusta e os fai gozar.

Todas estas razóns, como diría Benedetti a quen lle roubo as citas dun artigo titulado “La soledad comunicante”, teñen labras de verdade na miña propia razón de escribir. Porque se certo é que algunhas veces só escribimos para gaña-la vida como xa dixerá Faulkner (no seu caso para whisky, tabaco e cabalos), outras, a maioría, perseguimos taponar con panos de cores o caneiro cheo de onde abrolla a vida, non para tapala, senón para mellor quedar enchoupados dela. Por iso na escrita depositamos tenrura, pracer, necesidade, coñecemento, poder e rebelión; e as palabras dos escritores traducen o conflito, o medo, a esperanza, a ansia de eternidade, a soidade cantada e chorada para que os outros se recoñezan e gocen con elas.

Eu sempre pensei que escribía por razóns semellantes ás que manifesta García Márquez cando di que o fai para que os seus amigos lle queiran máis. Porque escribir é un acto de amor, de comunicación, que non resulta pleno se non acada o recoñecemento e a reciprocidade do amado. De aí que cando un escribe nunca recibe a resposta proporcionada ó que agarda, experimentando un baleiro de tristura e frío. Pero, curiosamente, canto máis frío se sente despois do último escrito -e algunhas veces un queda frío coma a morte-, máis carraxe lle entra para continuar, porque se cadra tódalas razóns desembocan en que a alma non aprende como ben entendera Stendhal; que escribo só para saber por que escribo, como dixo José Donoso; ou en recoñecer que, coma Rachid Boudjedra, polo que realmente escribo e para non ter frío.

¿Quen vai polo neno á escola?

Ocorreu a mañá do martes 26 de xaneiro. Baudilio Raña saíu da súa casa, coma sempre desde que regresara enfermo a Galicia, ás 9'15 para acompañar ó fillo máis pequeno á escola. Aínda que chovía non levaba ningunha prenda por riba do xersei de la gordo con rombos vermellos encadeados. O fillo, por contra, ía abrigadiño e cuberto por un plexiglás amarelo que case lle chegaba ós pés. Baudilio mirou para un lado e outro mostrando preocupación, talvez medo, antes de se pór a andar lixeiro pola beirarrúa. O neno, inqueda e

ansioso coma o pai, loitaba por se soltar baixo calquera pretexto, pero Baudilio amarraba forte a man do cativo e non había maneira de fuxir do seu control. Atravesaron a rúa da Estrada, apuraron por debaixo dos balcóns para non se mollar e de contado chegaron á escola, que tampouco quedaba tan lonxe da casa.

Despois de deixar ó neno, meteuse no bar California. Pediu un café só, ben cargado, acendeu o sétimo cigarro do día e intentou concentra-la mirada nalgún lugar concreto, pero non foi home. Pediu outro café. Tirou o cigarro e empezou outro. Pagou coma se tivese moita présa.

Cando saíu á rúa seguía a chover. Pensou en volver á casa, pero non lle apetecía. ¿Que podía facer na casa? ¿Que podía facer en calquera lado? Eran as 9'46, ningunha tarefa por diante: nada que facer en todo o día, agás acudir á cita co médico que non era ata as 11'30. E tampouco tiña ganas de ir. Estaba farto. ¿Cantas sesións ían xa? ¿Que podía significar unha visita máis? Xa sabía o que lle ía dicir: ¿Está vostede bebendo, Baudilio? ¿Segue o tratamento tal e como eu lle indiquei? Se non o fai tal e como lle indico, terei que ingresalo. ¿Vostede quere ingresar? Non, non quería ingresar. Non quería seguir na casa. Non quería estar dentro de si. Non quería nada. Quería fuxir, fuxir a algures, non sabía onde, pero fuxir de dentro del mesmo.

237

Entrou na cafetería Ipanema co propósito de tomar unha cervexa e fumar un cigarro tranquilo, sen présa, cómodo, relaxado, porque ninguén o premía. Sen embargo, tomou dúas cervexas coma se o agardasen para un traballo de apuro; pagou, acendeu outro cigarro para non ter que facelo debaixo da chuva e saíu fóra. Baixou por Loureiro Crespo ata o centro da cidade. Eran as 10'14, moi cedo aínda para a súa cita na consulta, pero decidiu adiantarse e esperar por se había sorte e podían atendelo antes da hora concertada.

A axudante clínica saudouno con sorpresa. Era moi cedo. O doutor aínda non chegara, chamara dicindo que se atrasaría. Baudilio non puido aguantar na sala de espera e saíu fumar á escaleira. ós dez minutos chamou de novo. Non había noticias. O atraso confirmábase.

Ás 10'36 regresou á rúa para andar, andar a ver se calmaba a angustia que lle roía coma se tivese un lume con fume dentro de si. Un lume rabiado, venenoso. Ese lume que o viña queimando desde que regresara. Decidiu ir ata a casa.

Marisa estaba cosendo. Desde que el estaba de baixa, ela trataba de compensa-lo prexuízo económico cosendo día e noite, ata queima-las pestanas, enriba da máquina. Eran prendas que lle traían dunha fábrica de Lalín, non pagaban moito, pero se conservaba a saúde podía sacar unhas pesetas.

- ¿Tomáche-las pastillas hoxe? Parece que estás moi acelerado.

- ¿Acelerado? ¿Si? ¿Ti pensas que estou acelerado? ¿A ti parécecho, verdade?

- Non as tomaches. Xa cho noto. Fai o que queiras.

- ¿Que é o que non tomei? ¿Que?

- Nada. Como ti digas.

- A ver, di, ¿que é o que non tomei?

- Déixame traballar...

238

Baudilio meteuse na habitación. Deitouse na cama, pero non foi home a estar nin dous minutos quieto. Ergueuse. Acendeu outro cigarro. Mirou debaixo do armario a ver se estaba a súa arma regulamentaria. Estaba. Gardouna outra vez. Non se debía intranquilizar. El era un home do corpo. Era un profesional. A arma era para traballar. ¿Por que falaran de lla retirar? ¿Ata iso lle ían quitar? ¿Así lle pagaban o seu esforzo de tres anos, tres, tres malditos anos recorrendo os sumidoiros de Bilbao, buscando artefactos que puideran esbourar no medio da merda? ¿Así era como se lle recoñecían os servicios morrendo de medo, cagado, cagado literalmente, mentres facía vixilancia de noite?

Eran as 11'16 cando saíu por segunda vez. Mirou a un lado e outro . Optou por utiliza-lo coche que estaba aparcado moi preto do portal, pero ó no te-las chaves consigo, subiu de novo ó piso. Colleunas e aproveitou para poñela gabardina porque non daba parado de chover. Xa dentro do automóbil, sen tempo a prendelo, tivo que leva-las mans á cara. Estaba outra vez diante dos seus ollos aquela imaxe que o perseguía. Outra vez o estoupido. Outra vez o rostro de Emilio despedíndose e despois estalando esnafrado, en ana-

quiños, esfarelado, sangue a correr, laios, ferros, cristais, miolos machucados, veas ciscando sangue... Abriu a porta para pillar aire. Unha muller mirouno con desaprobación, sospeitando talvez que xa estaba bebido a aquela hora da mañá. Saíu do coche e entrou de novo no California. Tomaría outra cervexa. Fumaría outro cigarro. Regresou ó automóbil ás 11'32 e nel baixou ata a consulta. Aparcou mal, porque con tódalas historias xa era tarde. Subiu apresurado, pero o doutor aínda non chegara.

- ¿Pero non vai vir hoxe? É que eu necesito velo, señorita. ¿Vostede comprende?

- Claro que o entendo, señor, pero agora seguro que non tarda. Pase se quere un momento á sala .

- Non. Espero fumando na escaleira.

As 12'07. O doutor sen aparecer. Tanto tiña. Decidiu deixalo. Baixou de novo á rúa para colle-lo coche e regresar á casa.

¿Onde deixara o automóbil? ¿Que pasaba co seu coche? ¿Onde estaba? ¿Roubáronlle? ¿Quen foi o cabrón que roubou o meu coche?, empezou a berrar na rúa.

- Non llo roubaron, non, leváronllo os do concello por estar mal aparcado-encirrou nel a dependente dunha papelería.

- ¿O guincho? ¿O guincho levou o meu coche?

Entrou completamente descontrolado no seu piso ás 12'33. Marisa, aínda coñecéndoo, deixou de coser. Estaba máis descontrolado do normal.

- ¿Que che pasou?

- Agora si que mato a alguén. De min xa non se ri nin diosbendito.

- ¿Pero que che pasa?

- Nada. Agora verán.

Entrou no seu cuarto. Colleu a arma regulamentaria de debaixo do armario. Estaba cargada. Saíu.

- ¿A onde vas con iso, Baudilio?

- Déixame. Arreda.

- Estás toliño de todo. Deixa iso.

- Que arredes.

Dun golpe tirouna no chan. Correu polas escaleiras sen agarda-lo ascensor. Marisa precipitouse ó teléfono:

- ¿Está Freiría?

- A muller de Baudilio Raña. Por favor, é moi urxente.

240

El, a pesar de ir coa cara descomposta e a pistola na man, non chamou a atención ata entrar na rúa peatonal, onde unha mociña pegou un berro que provocou a reacción inmediata dos viandantes. Un home guíndouse ó chan coma chimpado por un automatismo, pero a maioría buliron a se meter dentro dos portais; unha señora, desde dentro dun, avisaba cun torgo de voz imponente que se arredasen, que ninguén se achegase, que había un home cunha pistola, e todo o mundo foi desaparecendo ata que a rúa quedou núa, cun home só no medio e medio, paralizado coma se tratase de se controlar. Dirixiu a pistola ó ceo e tentou desenganar ós cidadáns. Que no pasaba nada. Que no corrían perigo, que el era un defensor da orde, que non eran os homes coma el os que creaban problemas, que non tivesen medo... Pero non se movía unha alma. Un vello dáballe instrucións e consellos: tire a arma, déixea no chan e non lle pasará nada, tranquilícese, non vaia facer unha loucura... Outro, desde un portal de detrás del, intentou fuxir nunha carreira. Baudilio xirou nervioso e saltou o primeiro tiro. Eran as 12'46. O zunido da bala ó se incrustar na parede dun edificio desatou pánico. Alguén pediu auxilio. Varias voces iniciaron rituais de pranto. ¿Onde está a policía?, berrou unha muller. Baudilio intentou transmitirilles que el era un garda civil, un defensor da lei... Quixo moverse para regresar á casa, pero os avisos de precaución dos agachados, vai para aí, con tino, atentos, que ninguén se mova, fixérono desistir. Parou sen

saber que facer. Nesto sentiuse unha alarma e dunha camioneta que freou con estrondo baixaron varios policías armados situándose con axilidade en postos desde onde poder controlalo. Faloulle un deles:

- Tranquilo, compañeiro. Son Freiría.

Baudilio correu a se protexer detrás dun farol.

- ¿E que? ¿Es Freiría e tes que vir armado para falar comigo? ¿Estades tolos, ou que?

- Deixa a pistola.

- Ven por ela, maricón. ¿É así como tratades ós do corpo? ¡Vides por min coma se fose un asasino, cabróns!

- Non tal, Baudilio, só queremos...

- Non quero máis axudas, hostia.

241

Houbo un anaco de silencio.

- Tranquilícese, Baudilio -faloulle outro policía-, somos compañeiros.

- Pois por iso, maricóns.

- Tire a pistola e veña andando cara onde estamos nós, sen medo, non vai pasar nada.

- Ven ti onda min, fillo de puta. Ven. Ven armado se queres.

Silencio de novo. Un silencio infinito para Baudilio: tiña a boca seca, a lingua pesada, sentía necesidade de fumar, precisaba un cigarro, só un cigarro... e neste estoupoulle outra vez diante dos ollos a imaxe que o martirizaba: Emilio, o sangue, os ferros, os cristais, o rostro do amigo, aquela mañá de Bilbao, aquel ulido..., e sentiu medo, e viuse de noite recorrendo sumidoiros, e sentiu a voz de mando, e un medo máis frío atravesouno polo fío do aro do lombo; e tremeu todo, e disparou, disparou e disparou... Eran as 12'54.

A ambulancia que veu recoller ó único ferido, o home que se guindara no chan e permanecera inmóbil coma un trapo, non tardou en chegar.

O doutor tardou algo máis. Cando entrou no calabozo da comisaría, Baudilio que permanecera sentado, ausente, fumando seguido, sen dicir palabra desde que o agarraran tirado no chan, sen balas, sen forzas e chorando coma unha pequerrecho, deu a impresión de regresar a este mundo.

- ¿Que hora é, doutor?- aspirou porfundamente do mínimo cigarro antes de retiralo con resignación dos labios para empezar a esfañalo lentamente entre os dedos.

- As 13'36.

- ¿E quen vai ir agora busca-lo neno á escola?- preguntou sen falar con ningún, aceptando o novo cigarro que, xa prendido, lle ofreceu Freiría.

ESTUDIOS

Bartolomé Ferrando

A poesía obxecto de Joan Brossa

Diego Martínez Torrón

O rostro de Álvaro Cunqueiro

Santiago López Martínez-Morás

O consello de baróns no *Gui de Bourgogne* ou a *démésure* de Carlo-
magno

Xosé Ramón Brea Rey

Charamuscas, a revista de Rafael Dieste na guerra de Africa

243

María Xesús Nogueira

Os operadores realistas na narrativa de Cunqueiro

NOTAS

Franklin B. García-Sánchez

La cita, de Antón Risco, ou a aventura da ficción

Milagros Polo

Eros sen Tánatos. Sobre algúns textos de Claudio R. Fer

Carlos L. Bernárdez

“Poema pra queimar na festa” de Luís Amado Carballo

Xosé Gregorio Ferreiro Fente

“Castelao”: un poema inédito de Lorenzo Varela

Anxo González

Unha suxestiva amplitude de rexistros

Xavier Lorenzo Tomé

Códice Calixtino de Luz Pozo: construción e transubstanciación da
“Cidade Escura”

Ramón Nicolás

Poesía e política no primeiro Celso Emilio Ferreiro (1933-1935)

Xosé Manuel Varela Varela

Enrique Labarta Pose: apuntamentos para unha biografía

Ricardo Martínez Conde

A poesía como razón común. O “haiku” e a lírica galaico-portuguesa

DOCUMENTOS

Xosé Luís Axeitos

Dos arquivos de Rafael Dieste: Cartas dos Otero Espasandín ós
Dieste

ENCUNTROS

Coa cultura provenzal, en Compostela

LIBROS

Aturuxo. Revista de Poesía e Crítica (Ferrol, 1952-1960)

(*Olga Novo*)

Antonio Azaustre Galiana/Juan Casas Rigall

Introducción al análisis retórico: tropos, figuras y sintaxis del estilo
(*Xurxo Sierra Veloso*)

Magdalena Aguinaga

El costumbrismo de Pereda: Innovaciones y técnicas narrativas

El discurso narrativo de Pereda

(*Francisco Fernández del Riego*)

Elvira Fidalgo/Pilar Lorenzo (coords.)

Estudios galegos en homenaxe ó Profesor Giuseppe Tavani

(*Ignacio Rodiño Caramés*)

Xosé Ramón Freixeiro Mato

Antonio Noriega Varela. Estudio e edición da obra completa

(*Armando Requeixo*)

Constante González Groba

El mundo novelesco de Carson McCullers

(*M^a Fe González Fernández*)

Enrique Montero Cartelle/Mª Cruz Herrero Ingelmo

De Virgilio a Umberto Eco. La novela histórica latina contemporánea

(*Xurxo Sierra Veloso*)

Ramón Nicolás (ed.)

Entrevistas con Álvaro Cunqueiro

(*Mª Xesús Nogueira*)

245

Henrique Rabunbal

Textos e contextos do teatro galego 1671-1936

(*Jaime Varela Sieiro*)

Claudio Rodríguez Fer (ed.)

Material Valente(*Luís Alonso Girgado*)

Victoria A. Ruiz de Ojeda (ed.)

Entrevistas con E. Blanco-Amor

(*Mª Teresa Araújo García*)

Darío Villanueva (comp.)

Avances en... Teoría de la literatura

(*Mª Isabel Soto López*)

Darío Villanueva (coord)

Curso de Teoría de la literatura

(*Fernando Cabo Aseguinolaza*)

BIBLIOGRAFÍAS

Blanca-Ana Roig Rechou (coord.)

María Xosé López Pérez, Francisca Paredes Méndez

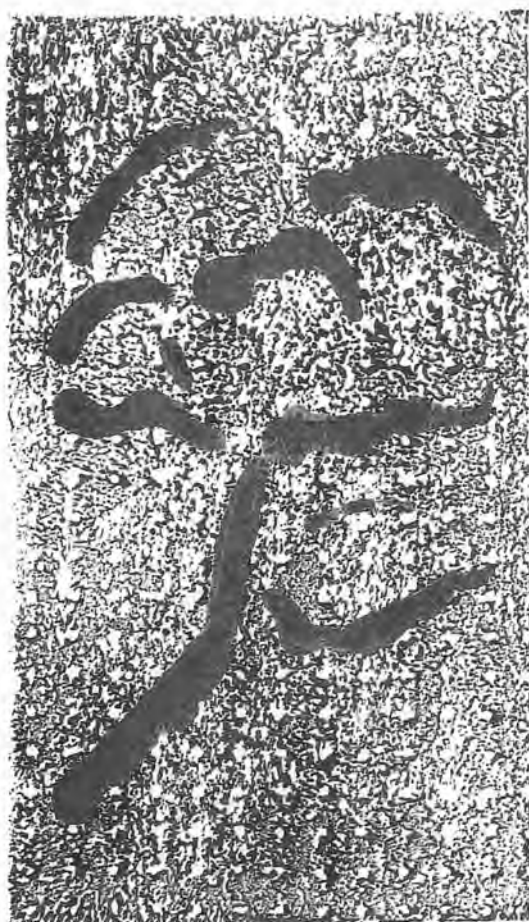
Bibliografía comentada sobre a vida e a obra literaria de Luís Seoane

CREACIÓN

Helena Villar Janeiro

Miguel Suárez Abel

BOLETÍN GALEGO DE LITERATURA

Nº 14, 2º semestre, 1995 • ISSN 0214-9117

Servicio de Publicacións
UNIVERSIDADE DE SANTIAGO DE COMPOSTELA
1995

Salvador García-Bodaño

SALVADOR GARCÍA-BODAÑO ZUNZUNEGUI, un dos valores máis sólidos da poesía galega, naceu en Teis-Vigo, no ano 1935, pero por biografía e por declaracións propias podemos adscribilo a Compostela, a todos os efectos Pertence á denominada xeración de "La Noche" ou das "Festas Minervais", xustas poéticas nas que a súa poesía foi moi aplaudida e mereceu premios nos anos 1959, 1962 e 1963, tanto en lingua galega coma en castelán. Incansábel iniciador e fundador de múltiples empresas culturais, como a Asociación Cultural "O Galo", Museo do Pobo Galego, Pedrón de Ouro, etc., é dende o ano 1993 membro numerario da Real Academia Galega da Lingua.

Aínda que cómpre consideralo fundamentalmente poeta, García-Bodaño ten unha longa experiencia de xornalismo literario, en parte recolleito no libro titulado *De onte a hoxe. Ensaíos xornalísticos* dende Compostela (Santiago de Compostela, 1993), e fixo afortunadas incursións no mundo da narrativa cos títulos de *Os misterios de Monsieur D'Allier* (Vigo, 1992, Premio da Crítica Española) e *O caleidoscopio* (Contos do Castromil, Vigo, 1992) Así mesmo, practicou o ensaio e a traducción, labor este na que destaca co seu traballo *Viaxe por Galicia* (Vigo, 1993), sobre a parte dedicada a este país no famoso libro de Georges Borrow, *The Bible in Spain* (Inglaterra, 1842).

No ámbito da poesía, á parte de innumerábeis poemas incluídos en homenaxes e en revistas de dentro e fóra de Galicia e de España, publicou ata o de agora tres libros: *Ao pé de cada hora* (Vigo, 1967), *Tempo de Compostela* (Premio da Crítica Española, Barcelona 1978 e Santiago de Compostela; 1978-79), *Compostela* (Santiago de Compostela, 1989 –en tirada de luxo, moi reducida– e Santiago de Compostela, 1991), e *Obra poética* (A Coruña, 1993), no que recolle a obra anterior e engade o poemario inédito "Poemas de amor a Xulia".

Pegadas no alcatrán coñeceu antes de agora unha edición en plaquette de moi cativa tirada (99 exemplares), feita polo Café Central, 52, de Barcelona 1994, para os seus amigos e siareiros.

Autopoética

A camiñar no tempo, o andar fóiseme enchendo de soños e silencios. E co andar, a vida. E coa vida, o pensamento e o sentir do corazón que pulsan nas palabras, palabras perdidas no aire ou sobre os papeis e as pedras e o alcatrán, pegadas que un deixa no camiñar da vida... Un camiñar literario que se inicia

na esencialidade conceptual intimista de *Ao pé de cada bora*, para achegarse a unha fonda reflexión evocadora en *Tempo de Compostela*, ó renacer do sentimento erótico condensado nas formas libres e pechadas dos “Poemas de amor a Xulia” e deixar, despois, a súa impronta nestas *Pegadas no alcatrán*, de clara vontade anovadora no actual panorama da nosa lírica.

Vivencias e lembranzas, desexos e mágoas, soños, ideais, raibas, alegrías, a terrapatria, a muller amada, a cidade como ámbito existencial, fragmentos de realidades vitais que reflúen do esquecemento, universos imaxinarios a se mesturar nunha outra e nova realidade, nesa realidade virtual ou nesa meta-realidade que emerxe do poema construída nunha linguaxe mistérica adensada de símbolos e de enigmas.

O proceso da creación poética é un aventurarse nos arcanos do pensamento máxico, un adentrámonos en “realidades imaxinarias” que se manifestan ó noso pensar e nos descubren dimensións descoñecidas do noso ser ou, talvez, un acto de autoconecemento como se apunta na expresión do poeta John Ashbery cando di: “escrito para atopalo que penso”.

250

Así é que nese sincretismo persoalísimo de asociacións vivenciais, máis ou menos incoherentes, contidas na rítmica unidade comunicativa da composición poética, ategida de emisións de mensaxes, de ambiguos significantes e visións, de testemuños e de potencialidades comunicativas ata os máis remotos lindeiros da palabras, aí está o poema, esa revelación aberta á lectura ou lecturas, é dicir, á interpretación ou ó descubrimento, porque máis alá de toda poética, eu prefiro pensar con Martin Heidegger que, sinxelamente, “o poema é unha odisea de descubrimento”.

Pegadas no alcatrán
(Encomio da vanalidade)

Manifesto

Ergo as palabras de cada día
fronte ó preciosismo embalsamado
e
o
mimetismo lírico decadentista

Ainsi marcherons-nous sur les ruines d'un ciel immense.
(Ives Bonnefoy)

Edén de artificio

Shopping no magazine	l
semáforos e rampas	o
a voltas e máis voltas	n
na ruleta da tarde	x
tocóunos un bo sitio	e
no garaxe terraza	n
cheira a aceite e gas-oil	a
revolto co aire puro	s
que se estraviou do mar	r
por riba dos tellados	u
por riba do propano	i
por riba do butano	n
dos clorocarbonados	a
da alúmina e mercurio	s
saímos coma tolos	ó
fóra do aparcadoiro	e
con rumbo cara ó ignoto	s
un edén de artificio	e
cemento e sintasol	u
un templo do consumo	n
que se mantén de nós	f
sexta planta e non vexo	í
sequera un vexetal	o
non hai tampouco sol	d
só estrelas eléctricas	e
falsas constelacións	a
grandes espacios cheos	u
de cousas que mercar	g
e non hai unha fiesta	a
tan sequera unha fiesta	c
unha fiesta ó universo	o
cara ás rúas molladas	n
para vermos pasear	t
¿el andará a chover?	r
¿será de día aínda?	a

¿brillará a luz da noite	o
na capota dos coches?	m
a primeira segunda	u
terceira cuarta quinta	s
sexta planta e non hai	g
nin árbores nin pedras	o
nin sequera unha erba	d
ou tal vez unha lúa	a
sobre do fimapán	f
escaleiras mecánicas	o
ascensor e extintores	n
piso antideslizante	t
promocións e rebaixas	e
as oportunidades	n
que bo sitio collemos	o
o entrarmos no garaxe	s
un infarto un infarto	i
collinte contra min	l
e biqueite sen forza	e
un himno de sereas	n
meteume por urxencias	c
pechado a cal e canto	i
no soto do hospital	o

Horizonte de modernidade

Nacín no piso vinte, porta octava,
do número 6.304,
na rúa Hl, esquina R,
de par do aparcadoiro soterrado.

Xoguei pola terraza do heliporto
ollando para bloques e tellados.
Na tele-ordenador tiven escola
e fun despois ó Centro aló nos baixos.

Casei coa do catorce ó pouco tempo
e deume cinco fillos dun só parto.
Disfruto co golf-sala e teño sauna.
Deseño e creo moda por encargo.

Compramos por correo ou por teléfono,
tamén ¿e como non? por telemando.
E nunca me mollou neve nin choiva
nin veu cabo de min ningún paxaro.

Pasei a vida enteira no edificio:
do piso para ó squash, logo ó despacho,
ó snack dende o despacho e volta ó piso.
Así día tras día, ano e ano...

Sentímonos alegres e felices
cos vídeos e con tódolos compactos
posuímos os praceres que hai no mundo
sen terra que nos lixe nin cansarnos.

253

E se un quere morrer calquera día
hai un bo tanatorio alí adosado
que enfeitan co que chaman 'unhas flores'
de formas fermosísimas en plástico.

Endecalóricos ecosílabos

Mira dende esta fiestra xa sen ceo
o perfil esquecido das montañas,
dos soutos onde medran as castañas,
dos campos que recenden a centeo.

Sinte a terra como abre ó laboureo
máis alá do cemento, polas lañas
dos muros que che tronzan as raigañas
dun eido natural, limpo e sereo.

Acurrado no asfalto pola droga,
¿de que vas? ¿habitante de garaxes?
¿piollo do capital que rouba e roga?

Dalle un corte de mangas ás aldraxes
e fuxe dese mundo que te afoga,
aínda alentan en ti vellas paisaxes.

Arxentaria

Nin se ha de saber un día da Arxentaria.

Ouh, a terra de 'jauja' e de lingotes
alzada na ilusión e máis no marketing.

Unha voz trae noticias dun edén,
dun paraíso en vídeo que nos mostran,
e a xente bule, brinca e é feliz.

Danse a folgar e visten que é de fábula,
disfrutan de alto standing, bo traballo,
e rin por todo, cantan e se abrazan
ou viven xubilados no confort.

De min fixeron reo de consumo.
Veume o mono das causas electrónicas,
dos barcos e dos coches suntuosos,
dos pantaláns e casas adosadas
con horteiras terrazas sobre o mar...

Presentáronme un mundo nin soñado
que a vida para sempre me apresou.
Cheguei ata onde estou gracias ó dedo,
cambieie de ideoloxías e partidos
e son un terminal abandonado
por aqueles que ameí dende a traición.

Os recordos no microondas

Quentar no microndas as lembranzas
para servirlas á melancolía...
Imaxes de cafés e de paseos,
horas de xuventude e subversión
abríndose en palabras de noutroa,
amores desecados nos papeis,
peitos novos de mozas esquecidas.

Celebrar cun bo sobre dos de sopa
—desleído na auga dos legumes—
ó empezo desta enchente de memoria,
desta orxía de fósiles de soños
sabor de Pescanova e todo iso,
para seguir con fotos ‘ó caldeiro’
e tragarme o teu pelo en pendentif.

Paréceme dabondo tal fartura
con cachos tan pesados do pasado.
Despois veñen os gases, aerofaxia,
os acedumes gástricos e as oiras.
Ademais, no microondas seica enduran
sen o papel de prata de por riba
e non hai xa, se cadra, deus que as coma.

255

Lonxás domingos reprimidos

Recendía a mañá como a barquillos,
a follas do abc, misa cantada,
a mantilla española e fútbolín,
a señoritas ben con bragas albas.

A nenas de mamá —corpo cinguido—,
a mociñas de tetas ben labradas,

sostén inmaculado –con corchetes–
e as carnes como sabas perfumadas.

A castos Exercicios e detentes,
a enfermeiras con música de banda,
a Fillas de María e novenarios

e a bragas sobre todo, sempre a bragas,
agachando volumes devecidos,
tapando escuras formas desexadas.

Graffiti

Somos tempo extingúndose na nada.

Aquesta primavera é unha merda.

As botellas por fóra están baleiras.

Una cultura morta, l'esclerose.

Contra a morte creamos deuses mortos.

Quina raó de desamor degrada?

Séculos afirmando e negando o Ser.

Planto les dents a la costra del temps.

O ídolo do porvir é a esperanza.

Neixes sicari, cantes penitent.

As hostias españolas teñen máis Deus.

Juguen a cartes amb els dous trucats.

O triunfo dos vencidos é a derrota.

Amb un sudari roig

A conxunción dos astros ó nacer
marcoume xa por sempre na existencia.

E eu sen ter en canta esa verdade
sempre em fou car aquest turó desert.
Está escrito nas cartas e nas mans,
na roda da fortuna e no zodiaco.
Nada podo facer contra o destino:
filtració dels déus entre la marga.

Dun consultorio noutro vou e veño,
dende o tarot á bola de cristal.
E a meiga que me fala non se aclara,
embolcallada amb un sudari roig.

Nas fírgoas dos segundos e das noites
asáltanme aforcados, o apóstolo,
os arcanos menores e mil diaños.
Plou i fa sol, les bruixes es pentinen.

Deixáronme sen can e prisioneiro
no espacio reducido de min mesmo
co destino despido de esperanza.
Tranca la playa la paret de pedra.*

257

Les marques de la vida

*No té pas ulls i, malgrat tot, em mira
segur només d'haver arribat a enlloc.
Paratge ja definitivament
mort, joc de daus que sempre té el mateix
perdedor: no sóc digne d'aquest càstig.*

*El cel colgat en aquesta ultratomba.
Exterminada plataforma*

* A grafía cursiva quere indicar a utilización autorizada de versos de Jordi Domènech, apreciado poeta e amigo de vello. Ao intégralos nestes meus satíricos, e mesmo combinándoos para a creación dunha estrutura poemática, pretendo ofrecer un sinxelo testemuño de amizade aos siareiros de Café Central e unha íntima homenaxe á entrañábel lingua catalana.

*on cova l'astut terror de la raó.
Herbes de amort, de paradís, de fang.
Orinant contra el mur escrostonat
restes de la metzina que controla.*

*Sembla que fou literalment així.
De nou un teló blanc. La comitiva
la dura pedra de les penitències.
Besar la mà catòlica, submís.
La solitud destrossa feredats.
Gossos que borden entre les maragdes.
El sostre és un seguit de buits i plens.
Fàrmac, dogal, escac, iridiscència.
Olor de gas a la cambra tancada
i encara el gust de la cervesa tèbia
amb agulles roents dins la foscor*

Són aquestes les marques de la vida?

Xesús Rábade Paredes

XESÚS RÁBADE PAREDES (Seixas-Cospeito-Lugo, 1949) é catedrático de Lingua e Literatura de Instituto, colaborador habitual en publicacións diversas, escritor vocacional e membro fundador do PEN Clube de Galicia. Obtivo, entre outros premios, o "Galicia" e "Álvaro Cunqueiro" de novela e o "Manuel Antonio", "Galicia", "Lorenzo Varela" e "Esquíu" de poesía.

Son algúns dos seus títulos: O sangue na paisaxe (1980), No aló de nós (1981), Matria de sombra (1987) e Poldros de música (1993), poemarios; A terra prometida (1974), Morrer en Vilaquinte (1980), Saraverde (1987), A palabra secreta (1989), Branca de Loboso (1991) e As sombras do barroco (1994), narrativa; Símbolos de Galicia (1979), Literatura século XX (1985) e Recuperar a voz (1991), ensaio.

Autopoética

259

Cando aínda era novo e vivira moi pouco, acreditei incluso na palabra como instrumento ou arma poderosa para mover o mundo. Só o tempo me ensinou que a poesía nace de espesos, remotísimos silencios, e que apenas se avén coas estridencias. Neste sentido, hoxe busco nas marxes a precisión poética e véxome habitante dunha fronteira tensa. No combate permanente coas palabras, o territorio do poeta é un mundo entre paréntese, sempre nas beiras da radicalidade. En consecuencia, eu só me atrevería a insinuar que a indagación poética é precisar tal vez a través da palabra o horizonte embaçado que preside a existencia. Para expresalo coa intuición de Dieste, "denantes de ter brillo, ter metal, anque sexa sen brillo".

Nai

1

Era o meu tempo branco, que é sazón indecisa,
como o da terra rasa que me gardou a infancia...

Non alpeiraba aínda no horizonte
a nube cega encapotando a lúa,
nin había presaxios de noites violáceas
esparexendo sombras,
arando sucos fondos polo rostro,
e o meu corazón novo era só dos teus pasos.

Nos teus ollos de nai eu non sufrira
o pozo de silencio que che estiñara a guerra.
Ulíasme a herba seca que perfumaba o mundo
e ocultábasme a cifra do medo e dos oubeos,
da noite agatuñando polas abidueiras.

Daquela eu non sabía que abril gardaba a morte,
nin que por entremedias das contras arrimadas
viña un silencio cósmico agallopando a Chaira,
nin que en ti se xuntaban mil xeracións de sangue
que tamén boquexaron ó te engulir a terra...

260

Pola tarde de outono vou hoxe preguntando
se a morte será certa.

Só os paxaros,
cansos de dubidaren na corda dos solpores,
debruzan sobre a terra rechouchíos de loito,
metáforas en clave de salouco.

2

Coas armas poderosas e inermes que me deches,
voz que aínda retumbas no fonal do meu pozo,
fun levantando inorde
a casa das palabras,
construíndo o edificio vertical do silencio.

Non hai resposta.

O eterno interrogante

permanece aí sempre,
en branco,
na soleira.

3

Estóu só fronte ó mar
galgante sobre as rochas,
engulidor de ventos como escumas...
E ela aparece diminuta e inmensa,
inmensa e diminuta en ondas polo alento,
ondas a me petaren aquí no nó da gorxa,
nos cons do peito trémulo,
rochas deste navío do meu corpo
cheo de vías de auga,
engulindo auga amarga mar adentro.

Mar adentro da miña tempestada,
vesme ti, tan grandiosa e pequeniña,
desdebuxada e nítida na lisura do espello
que o balbordo do mar salfire e embaza.

261

4

Mentres te me vas indo como vento de outono,
esgazándome as follas e inzándome de corvos,
queda a paisaxe espida dos seus dous brazos toca
e un ameneiro triste cabo do encoro inmenso.
Nas veas do meu río choran todas as albas
e un cavorco avesío aniña nos meus ocos.

Puxéchesme a voz dentro para que te nomee,
mais é a voz un encoro que filla dor aceda,
ferida miña inzada, tempo que non demuda,
canto onde axexa a morte de perfil indeciso,
cos seus dentes espidos como arestas de rocha.

Esvaído horizonte, prófugo como un mito,
vaso onde pinga a esencia de todos os venenos,
asolágasme invisio, punxente e desharmónico,
sementando o meu barro con todos os teus ecos.

Mentres te me vas indo como vento de outono,
todo o universo murcho se estiña nos meus ollos.
E pregúntolle ó vento que me diga o meu nome,
que proclame de todos os verdadeiros nomes,
febles seres inermes trabados polo noxo,
sempre buscando a cifra xusta de cada cousa
e habitando no raso, na gándara, entre as pedras,
rexistrando tesouros baixo a codia da terra
sen darmos aprendido nin como nos chamamos...

Só golforón de alento feríndonos na gorxa,
ou tal vez ollo inmenso aberto contra a noite.

ESTUDIOS

Katbleen March

Compromiso e ética da traducción

Alexandre Ripoll

“Levantou-s’a velida... Levou-s’a velida”: unha análise de métrica rítmica na lírica medieval galego-portuguesa

María Montes

Similitudes en *La Ciociara*, de A. Moravia

NOTAS

263

Carlos Gurméndez

Breve semblanza de Rafael Dieste

Iñigo Sánchez Llama

Notas sobre *The Western Canon. The Books and the School of the Ages*, de Harold Bloom

Antonio Sánchez Barbudo

Algunhas lembranzas e reflexións

Mª Teresa Araújo García

Primeiros intentos narrativos de Darío Xohán Cabana

Teresa López

“Algún día...”, poema de Álvaro Cunqueiro

Blanca-Ana Roig Rechou

Literatura Infantil e Xuvenil: consideracións xerais

Jorge Sacido

Achegamento a *The Subject of Modernity*, de Anthony J. Cascardi

DOCUMENTOS

Xosé Luís Axeitos

Dos arquivos de Dieste: cartas de Antonio Sánchez Barbudo ós Dieste

BIBLIOGRAFÍAS

Ramón Nicolás Rodríguez

Rafael Dieste: Bibliografía en 1995

LIBROS

Carmen Blanco

Nais, damas, prostitutas e feirantas

(*Mª Xesús Nogueira*)

Domingo Blanco Pérez

Historia da literatura popular galega

(*Blanca-Ana Roig Rechou*)

Marta Dacosta

Con pólvora e magnolias. X. L. Méndez Ferrín

Xosé María Moreno

Ilustrísima. Carlos Casares

(*Xabier Campos*)

(*Xabier Campos*)

Manuel Forcadela

A poesía de Eduardo Pondal

(*Xurxo Sierra Veloso*)

Xoán González-Millán

Literatura e sociedade en Galicia (1975-1990)

(*María Teresa Araújo García*)

Peter Hunt

Theory and Children's Literature

(*María Xosé López Pérez*)

Aurora López

No solo hilaron lana

(*Olga Novo*)

Arcadio López-Casanova

El texto poético. Teoría y metodología

(*Ramón Nicolás Rodríguez*)

Ramón Otero Pedrayo

O fidalgo e outros relatos. Edición de Antón Palacio

Contos do camiño e da rúa. Ed. Xosé Manuel Salgado

(*Amelia Rodrigues Esteves*)

Andrew Sanders

The Short Oxford History of English Literature

(*Francisca Paredes Méndez*)

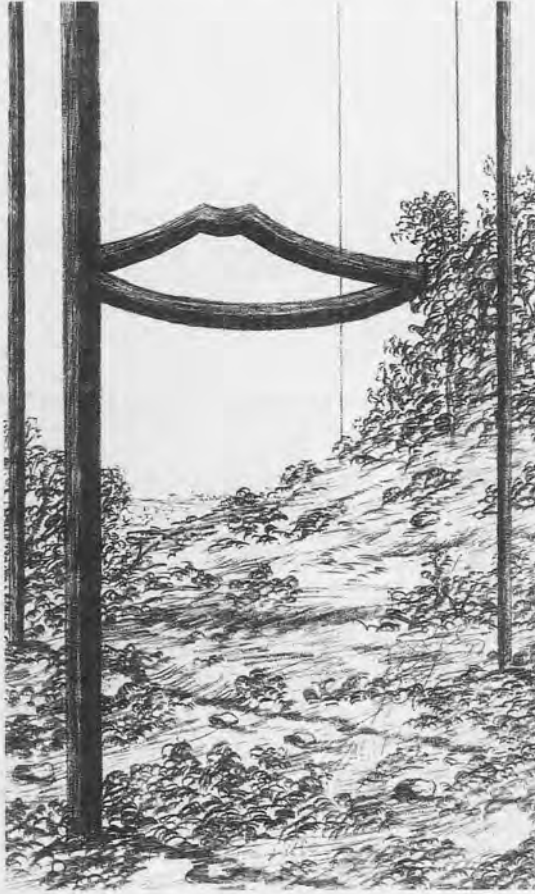
265

CREACIÓN

Salvador García-Bodaño

Xesús Rábade Paredes

BOLETÍN GALEGO DE LITERATURA

Nº 15-16 1.º e 2.º semestres, 1996 ISSN: 0214-9117

SERVICIO DE PUBLICACIÓNS
UNIVERSIDADE DE SANTIAGO DE COMPOSTELA
1996

Alfredo Conde

ALFREDO CONDE naceu en Allariz (Ourense) no ano 1945. Estudiu na antiga Escola de Náutica da Coruña entre 1962-1966 e navegou como mariño mercante durante os anos 1966-68, ambos inclusive. A partir de 1982, foi Deputado no Parlamento de Galicia ao que chegou como independente polas listas do PSOE. Foi Conselleiro de Cultura entre outubro de 1987 e febreiro de 1990, fundador e primeiro Vicepresidente da Asociación de Escritores en Lingua Galega e, así mesmo, fundador e primeiro Presidente do PEN Club de Galicia. Na actualidade reside na "Casa da Pedra Aguda", situada no concello de Brión, preto de Santiago de Compostela, e exerce a profesión de escritor.

Entre as súas publicacións destacan os títulos das súas novelas *Contubernio* catro do Tomé S. (1978), *Come e bebe que o barco é do amo* (1978, reeditada con cambios e baixo o título de *O barco* en 1995), *Breixo* (1981, Premio da Crítica Galicia 1982 e da Crítica Española 1983), *Memoria de Noa* (1982, Premio "Chitón" de Novela 1981 e "ícaro" 1984) *Xa vai o Griffon no vento* (1984, Premio "Blanco Amor" 1984, Premio da Crítica Española 1985, Premio Nacional de Literatura 1986 e Premio "Grinzane Cavour" 1990). *Los otros días* (1991, Premio Nadal 1991), *Sempre me matan* (1995), e *O fácil que é matar* (1998). Tamén escribiu narrativa curta con títulos como *Mementos de vivos* (1974, 19882), *Música Sacra* (1990) e *A Casa de Adara* (1996), entre outros.

En poesía tirou do prelo *Mencer de lúas* (1968), á parte doutros poemas que viron a luz en publicacións varias. Tamén se achegou ao teatro coa peña *A gaiola* (1995). Así mesmo, publicou unha longa entrevista con Fidel Castro titulada *Una conversación en La Habana* (1989). Na actualidade, e dende o ano 1995, asiste diariamente ás páxinas de *El Correo Gallego* e *O Correo Galego*, labor que xa exercera anteriormente durante varios anos en *La Voz de Galicia*, todo o cal permítenos contabilizarlle ata o momento uns tres mil artigos. Tamén escribiu guións para televisións e a letra para a *Gran Cantata Xacobeá* (1993), do compositor Roxelio Groba.

Parte da súa obra foi traducida a varios idiomas. Alfredo Conde é ademais conferenciante, condición que o levou a Universidades de diferentes continentes.

Son escritor. Seime, polo tanto, vítima e verdugo de min mesmo. Son sabedor de que padezo as máis grandes das miserias da miña condición, pero tamén algunhas das súas grandezas. Sei, igualmente, que non daría un ano de vida por escribir unha páxina inmortal, nin sequera unha man, acaso un dedo; ó mellor, un dedo, si; un dedo dos que non serven pra moito, ó mellor, dábaos. Unha deda xa non, por se perdía o equilibrio, claro, non por outra cousa ningunha. Impórtame a vida moito máis cá literatura, pero a esta dedícolle aquela. Iso é todo.

Chegado a esta altura da miña vida, supoño que escribo porque non sei facer outra cousa. O que tampouco non me importa moito. Quérese dicir que non me incomodaría morrer de moi velliño sendo escritor en activo, dono dos meus pensamentos. Se podo, fágoo.

270

Son un escritor galego. Outros son escritores ingleses. Entre eles e mais eu, coma tales escritores, non hai diferencias. Entre a súa fala e a miña tampouco non as hai, máis ca de orde sintáctica, prosódica...e así. Entre o país deles e o meu, si que as hai, pero non contan á hora de escribir. A min non me contan. Quero dicir, xa o avisei no parágrafo primeiro, que son tan ambicioso ou lerchán, tan testán ou tan estúpido, tan ousado ou tan estólido coma pode selo calquera escritor do mundo, unha vez posto no transo de escribir e sexa inglés ou non.

O feito de que escriba en galego non quero dicir, nin máis, nin menos ca iso: que escribo en galego. Amén. Non penso nin en salvar a lingua, nin en salvar o país, nin en salvar ningunha outra cousa semellante. Nin sequera a min mesmo, e mira ti que me quero ben. Aviso diso, porque seica hai xente que si o pensa e ten espírito de vixiante da praia, de salvador ou redentor de almas.

Xa van alá os trinta anos de non sei se feliz maridaxe entre eu e máis esta miña fala, tan digna coma calquera outra. Púxenlle os cornos á fala unha soa vez, pero ben e a conciencia, como hai que facer as cousas. As outras aventuras, que se un artigo aquí, que se unha trapalladiña alí, facémolas todos e temos unha lingua tan liberal e tan afeita a estas aventuras extraconjugais

que xa nin se dá por enteirada. Recoñezo que non me queda mala conciencia logo delas. E aínda que me quedase ía ser o mesmo, total, non ía confesala.

A subela de papá ou Nas cousas do amor nunca se sabe

Non me contou moito, a penas lle din tempo, a verdade. O seu era ese inacabado discurso de sempre, feito a forza de sobrentendidos; ese discurso canalla que presupón, en quen o escoita, unha facilidade de dedución que resulta imprescindible e que non sempre ten por qué se dar. Non é que eu non a teña, que a teño, é que non me gusta arriscar opinións alí onde deben obrar feitos. Encetaba o discurso, parodiaba a palinodia, deixaba cabos soltos, e ti eras quen tiña que anoalos, entretecere a súa nenez como se fose a túa, sabendo xa que se trataba –porque así o deduciras, ou tal acordara o moi canalla– dunha mesta rede de afectos conturbados, unhas veces, contrariados, noutras oportunidades; conflictivos, sempre, dos que ti debías deducir calamidades alí onde ó millor tan só había afectos. Así o decidira el. Así tiñas que facelo. Por iso eu o odiaba tanto como pra confesalo agora, sen dilación ningunha.

271

Aquela mañá, ergueuse cedo e marchou sen a penas probar nada. Dixo: “Vou facer a inacabada crónica dos costumes habidos e dos por haber”. E marchou. Eu xa sabía o que quería dicir. Era o xeito que tiña de sinalar que hai feitos, realidades, que non existen porque ninguén quere velas. Cando falaba dos costumes por haber, a min entenrecíame. Parecíame que se estaba a referir á nosa vida en común. Unha realidade, un costume ó cabo, que moitos se empeñaban en negar, é dicir, en non ver. Pero a rúa ten tamén as súas propias e ocultas realidades. E eu témolle a esas realidades. A min o que me vale é esta vida, allea a sobresaltos, que transcorre pousona e tranquila, chea de sosego. A min o que me vai é a axitación interior non outra ningunha. Por iso gozo da capacidade de dedución que el me supuña e da que el tanto se aproveitaba. Divírteme ollar á xente e supor todo aquilo que a entretén, todo o que vai ocupar a súa mente nos minutos que han seguir. Axexo moito

ás persoas cando camiñan, por exemplo, e sei no que van cismando, se se van ollar de esguello no cristal da tenda, se se van parar diante do trínque ou non, se van ir dentro mercar algo, ou se han seguir a camiñar rúa adiante. Paso moito do meu tempo así, nese estado dun aparente non facer nada que non responde á axitación interior que me comove. E aprendo moito do comportamento humano, vaia se aprendo. Vai a vella morrendo e aínda vai aprendendo.

Por iso, eu o escoitaba falar e xa sabía o que estaba a pensar. Vía que se despedía de min e xa sabía, non só pola frase de adeus, senón mesmo polo ton da voz, pola inflexión da ollada, que nesas ocasións se viraba oblicua e descendente, cara a ónde podería endereitar os seus pasos. Cáseque sempre á rúa. á maldita rúa. Coma se non tivese abondo co que xa tiña na casa. Esa mañá ó espertármonos empezou a falarme do seu avó. Xa está este coa teima recorrente, díxenme, pero escoiteino coma se fose a primeira vez que mo contase, que non a era, xúrollelo que non a era. “¡Ouh, o meu avó, que grande era, que quentes tiña as mans, que soave caricia na meixela a do seu bigote arpado e cano!” Decote empezaba así. Decote polo seu avó. Nin que os demais non tivesemos avós. Non quero confesar o “cuelgue” que eu tiña polo meu. Nin inducir en vostedes resposta deductiva ningunha. Cada un ó seu e que Deus bendiga cada rincón desta casa. Empezou co do seu avó e como xa mo contara tantas veces, a verdade, non lle prestei atención ningunha. Así que non lles podo asegurar canto sigueu á primeira frase, pero a cadencia éralles sempre a mesma. “Non vos preocupedes que, se o neno chora pola noite, irei eu tapalo, vós durmide”. O vello vivía con eles e sempre liberaba á filla e mailo xenro doutros deberes nocturnos que non fosen os do vínculo. “O sacramento é o sacramento” dicíame el a min, surrindo, cada vez que chegaba aí, a ese punto do seu discurso canalla e algo felón, e logo agarimábame nas partes. Eu deixábame facer. ¿Logo vostedes non se deixarían facer? Entón non sei de que se rin. Tampouco non lles sei, xa llo advertín, se sigueu por aí, ensarillando a palinodia, porque pra min teño que máis xente ca mín a ten escoitado moitas veces, por iso eu témolle tanto á rúa, ás realidades que hai nela e das que a máis da xente nada quere saber nunca. Non sei se me contou ou non o que xa tantas veces me tiña contado. O avó metíase na cama e agarimábao, cantáballe pra que se durmise e dáballe bicos, moitos bicos, cubríao de bicos o seu corpiño enteiro e el deixábase facer, facéndose o durmido. O resto debíalo intuír ti. O moi canalla contábacho a guisa de somnolencia, de durmevela e coma se fose soñado máis que

vivido; deixando aberta a fronteira da dúbida, a sospeita de que fose a súa imaxinación, os seus desexos de neno, as súas fantasías de adulto, quen guiasen o fío da súa narración e máis a ti, que o escoitabas, polos camiños da imaxinación polos que el desexaba que ti te aventurasas.

Esa mañá non sei ata onde chegou no seu discurso, ata onde cheguei eu nas miñas deducións. Había moito tempo que eu deducira que o seu avó lle facía unhas felatios, pecaminosas e cheas de baba, coma as que non sei qué escritor, arxelino ou cun amante arxelino, non recordo, xa confesou por escrito hai moito tempo. Por iso non lle prestei atención, xa coñecía o conto, xa deducira mil veces as felatios, xa estaba ó cabo da rúa no canto das realidades que permanecen ocultas porque ninguén quere velas.

Todo ese discurso xa o sei de memoria dende hai anos e anos. En ocasións, mesmo aínda que se decatase de que eu non lle prestaba moita atención, continuaba falando ata se ir abandonando a min, que o agarimaba. Fíxense qué abandono non sería o seu que sempre me inducía a facer o amor de mañanciña cedo, a min, que decote o fixera pola noite, segundo me metía na cama, ata dar con el, que tiña a hora cambiada. Pero esa mañá ergueuse e marchou sen probar a penas nada. Nin probou o almorzo que lle preparei de contado, cando vin que abandonaba o leito, espido, decote durmía espido, saben, antes de que me ameazase veladamente co aquel da realidade oculta que se agacha tras das portas de calquera rúa. Ata esas ameazas eran velaiñas, que lles era moi sutil, el, moito. Non se poden imaxinar canto.

Por iso pasei moi mala mañá. Malísima. Imaxinábao maiormente con vellos, non se me rían, que a imaxinación éles a que é, temos a que temos, e hai que aceptar vivir con ela. Moi mala mañá, dicíalles. Comíanme os ciúmes. ¿Onde tería ido el, a aquela hora, insatisfeito, pois eu non lle respondera? Póñanse no meu caso, fáganme o favor. ¿Ou é que a vostedes non lles pode pasar o mesmo nas súas casas? Salvando as distancias, claro. Pasei unha mañá horrosa. Axitadísima. Xa lles dixen que a min o que me vai é a marcha da axitación interior. Embálome. Póñome a cismar e embálome. Non hai forza humana que me deteña. Cismo e cismo e son quen de imaxinalo todo. Por iso cando regresou, pasado o mediodía, funo levando ó leito, funo levando e levando, conducíndoo alí, con teimosía e mimos, con moitas carantoñas, ouh, moito lle gustaban as carantoñas que lle facía. Non era pequena excitación a que eu tiña, chegada aquela hora e logo de cismar tanto.

Nin lle preguntei ónde andara. ¿Pra qué? ¿E logo non lles dixeran que el mesmo se encargara sempre de potenciar a miña capacidade deductiva? Érame abondo con todo canto dera por suposto. Deitouse e propúxenlle unha de sado, botouse a rir, estaba feliz, agora que o penso igoal non fixera máis que dar voltas, cariacontecido, non sei se xa lles dixeran que andaba no paro, dende que estaba no paro, afixérase moito a andar por aí, divagando. Propúxenlle unha de sado e funo atando polos pulsos ós largueiros da cama, primeiro, polas canelas despois, de xeito que quedase ben espatarrado. Gustábame velo, gustábame telo así, abandonado á miña luxuria, e a el tamén lle gustaba, ¿ou é que supoñen que me deixaría ter feito se non lle apetecese? Vostedes pensen o que fan nas súas casas, esoutra realidade oculta que non existe porque ninguén quere saber nada dela, porque ninguén quere vela, pensen niso e deixen que lles conte.

Amordaceino mentres lle deitaba palabras cariñosas nas orellas, espeléndolle o meu alento quente e húmido, sabendo ben o efecto que lle causaba o sentilo, que se abandonaba a min coma un canciño manso, coitado. Empecei a bicalo por todo o corpo. Como o teu avó, ¿ves?, como o teu avó, dicíalle, e de cando en vez chamáballe o meu netiño. Meu netiño bonito, meu netiño. E el feliz, claro. ¿E logo non ía estalo? Calquera non. Pero non lle fixen a felatio. Ata aí non cheguei. Corteilla antes. Cando estaba ben erecta, corteilla a rentes. Non, el non se alporizou ó ver a subela que fora do meu papá, xa lles dixeran que fora zapateiro, aínda que eu estudiara, que mamá fora moi aforradora, ¡ai! se lles contara. ¿Que non lles dixera nada? Pois agora xa o saben. Ademáis xogáramos con ela noutras ocasións e algún cortiño si que nos fixeramos. Os ollos de espanto púxoos cando lla amosei, xa unha vez cortada, nas miñas mans. ¿Que que lle dixeran? Iso sonlle cousas nosas. Dedúzano vostedes. Despois o que fixen foi deixar que se fora desangrando. Sangraba moito, si señor, tanto que me compadecín. Axitar, axitábase coma un poseso. E rosmaba, pero ninguén podía escoitalo. Só eu, que deducía os seus laios, intuía os seus berros, adiviñaba as súas palabras, porque maiormente aquilo era un gargarexo, nada intelixible. Pra algo me había valer a min a miña capacidade deductiva. Polo menos el traballáraa abondo. E compadecinme. Por iso lle peguei o tallo na íngoa, por se daba coa femoral, que non din, e lle abreviaba o espanto. Logo rebaneille o pescozo, pero só por lle acertar á primeira coa xugular. Non crean que lle dou tempo a sufrir moito.

Logo entroume a depresión e senteime enfronte del, no butacón que tiñamos ó pé da cama. Onde vostedes deron co outro charco de sangue. Si. Foi onde me emasquei eu. Corteimo tamén a rentes e dispúxenme a morrer ó seu carón. Antes erguinme e, sangrando coma sangraba, aínda tiven serenidade abondo e conciencia plena como pra poñer o meu e mailo del, xuntiños, nunha bandexa do tocadore, antes de me dispor a morrer ó lado do corpo que máis levo amado na miña vida. Pero aí foi onde perdín a cordura. Entroume o pavor e púxenme a berrar. Logo que os veciños petaron na porta e lles abríñ, caíñ sen sentido. Eses son os feitos. Eu non opino, opinen vostedes.

Cando vexan ós meus veciños, pídanlles disculpas da miña parte. Foi moito sangue o que viron. E déanlle tamén as gracias ó que recuperou os penes de enriba da bandexa e os meteu en xelo antes de os traer ó hospital. Deanlle as gracias, de verdade. Gústame pensar que o que me implantaron é o del. Non, sinais de rexeitamento orgánico non hai ningún, alomenos de momento. Si. Dikir, díxenlle que se non ía ser só pra min, non ía ser pra ningún máis. Pero iso non ten valor ningún. É só unha frase. Léraa na prensa unha vez que unha de Pontevedra llo cortara ó seu home mentres estaba a botar a sesta. Durmido. Non foi ningunha ocorrencia propia. Ademais ela tirárallo a un can que o papou de contado e nin ocasión deu de pensar en coserllo de novo. Como a mín. Agora gustaríame ter razón e que fose tan pra min que o meu fose o seu, xa de por vida. Choro, cada vez que o penso. Paréceme dunha tenrura increíble. ¿A vostedes non? ¡Ouh, que insensibles! Aínda que algo de reparo me ha dar, se algunha vez ligo con alguén estando na cadea. Utilizarllo así, sen que el se enteira. Paréceme coma unha traición. Pero, claro, nas cousas do amor, nunca se sabe.

Ursula Heinze de Lorenzo

URSULA HEINZE naceu en Colonia (Alemaña) no ano 1941. Na Universidade daquela cidade licenciouse en Filoloxía Xermánica, formou parte do grupo de teatro e fixo estudos de piano e canto. Ingresou como Cate-drática de inglés e alemán nun Instituto de Ensino Medio e foi lectors de alemán na Universidade de Valladolid entre 1973 e 1977. En 1968 trasladouse a Galicia, onde casou co profesor e filólogo galego Ramón Lorenzo, con quen vive na actualidade, nunha aldea próxima a Santiago de Compostela chamada Roxos. Aínda que xa dende nova amosara a súa querencia pola literatura de creación, publicando poesías e relatos en xornais alemáns, o certo é que a súa obra podemos dicir que está escrita enteiramente en galego. Foi membro fundador e presidenta do PEN Club Galego. Actualmente é vicepresidenta do Comité de traducción e dereitos lingüísticos do PEN Club Internacional. Precisamente, no eido da traducción ten realizado un importante labor, con obras de Böll, Grass, Ende, Lobe, etc.

O seu labor de creación repártese entre libros para adultos e para mozos. Para o primeiro tipo de lectores podemos citar *O soño perdido* de Elvira M. (novela, 1982), *Remuíños en coiro* (relatos, 1985), ou *Culpable de asasinato* (novela, 1994, Premio Blanco-Amor). Para lectores máis novos escribiu un importante número de títulos que sería prolixo relacionar aquí enteiramente. Entre outros moitos, podemos citar: *O buzón dos nenos* (1985), *Sempre Cristina* (1986), *A casa abandonada* (1987, Premio Merlín), *Anaiansi* (1989), *A nena de ouro* (1991), *Nace un campión* (1991), etc. Tamén escribiu libros de antropoloxía social, como *Arredor da muller en dezaioito mundos* (1985) e *Mulleres* (1991). Editou no 1996 *Terra, mar e lume*, unha antoloxía poética de Bosnia-Herzegovina, Bulgaria, Croacia, Eslovenia, Macedonia, Montenegro e Serbia. Máis recentemente, no 1999, publicou *Credo. Gedicht/poemas*. Ademais colabora na Radio Galega e en revistas de ámbito nacional, estatal e internacional.

277

Autopoética

escribir é vivir
 escribir é sobrevivir
 escribir é gozar
 escribir é tolear
 escribir é amar
 escribir é odiar

escribir é resignar
escribir é revolucionar
escribir é comunicar
escribir é silenciar
escribir é confesar
escribir é mentir
escribir é observar
escribir é inventar
escribir é calar
escribir é berrar
escribir é admitir
escribir é rexeitar
escribir é buscar
escribir é atopar
escribir é desculpar
escribir é denunciar
escribir é abandonar
escribir é recuperar
escribir é rir
escribir é chorar
escribir é provocar
escribir é abrandar
escribir é enfermar
escribir é curar
escribir é ir
escribir é vir
escribir é ver
escribir é imaxinar
escribir é coñecer
escribir é ignorar
escribir é medrar
escribir é encoller
escribir é comezar
escribir é rematar

escribir é morrer

Morte anunciada

Abril, ceo azul. Os primeiros raios de sol repousan na miña mesa de traballo. Hoxe o cuarto non precisa calefacción. Sentada diante duns folios brancos, éntranme as ganas de produtividade. Disfruto da claridade e da temperatura agradable, igual ca unha mosca que apareceu, hai tempo, non sei de onde. Ela está disposta coma min a traballar, eu coa pluma e ela co seu insistente ssssss. ás veces facemos unha pausa. Ela descansa coma min. Póusase nalgún lugar afastado onde non a vexo, pero desde onde ela observa con toda seguridade como vou enchendo pouco a pouco os folios.

Ata aquí todo é normal. O encabuxamento comeza nun momento concreto do día. Xusto despois de xantar, cando eu teño por costume monear unha hora no sofá ó lado da mesa de traballo, ela entra en acción cunha furia inusitada, alcanzando precisamente nestes momentos maior velocidade de voos e emisión de sons persistentes ca no resto do día.

A penas pecho os ollos e xa sinto os ssssss no pelo, no pescozo e nas orellas, apurando ela na transmisión dunha chea de mensaxes que non entendo.

279

Intenteino todo. Inspeccionei as paredes e os libros, petei nos papeis e sacudín as cortinas. Nada. Nin rastro da mosca.

Déitome. Estou a punto de quedar durmida e aí está o maldito ssssss na orella. Reacciono coa man case automaticamente, proporcionándolle unha boa labazada... á miña orella, claro, porque o demo da mosca liscara a tempo. ¿Como, nabo, sabe a condenada cando estou durmida? ¿Como intúe o lapote que lle teño preparado para esquivala?

Preparo unhas follas dobradas de xornal, segura de asesta-lo golpe mortal esta vez.

Pecho os ollos disimulando durmir e agardo os acontecementos co firme propósito de demostra-la miña astucia superior á dunha mosca. Non faltaría máis.

Sigo agardando un bo anaco. A mosca non vén e eu son incapaz de descansar. Ten que haber algo que lle indica cando durmo de verdade e cando non.

¿Se cadra controla o ritmo de expirar e aspira-lo aire? ¿Móvome ó durmir ou quedo tesa? ¿Ronco ou non? ¿En que se fixa? Sábeo unicamente o trasno do bicho.

Durante uns días, as sestas convértense nunha guerra cun inimigo invisible ou visible, pero inalcanzable. Só se me ocorre unha solución: deixar de lado as miñas conviccións ecoloxistas –sigo abonada á revista *Natureza Galega*– e usa-lo Raid que, segundo o anuncio na tele, mata-as-moscas-ben-mortas.

Preparo a actuación. Merco un bote de insecticida eficaz-e-seguro-contra-toda-clase-de-insectos e colócoo nunha banquetta ó alcance da man. Pecho os ollos e respiro profundamente e con regularidade. Afío o oído ó máximo. Todo o corpo está en tensión á espera do que vai vir. A perna esquerda empézame a doer por ter collido unha mala postura. Non me atrevo a corrixila por medo a botar abaixo todo o preparado.

Aguanto.

Agardo.

Ansío os ssssss.

A mosca non aparece por ningures. Téñome que erguer porque se me acabou o tempo de descanso. Síntome máis esgotada que antes de me deitar.

Barallo a posibilidade de que o bichoco preferise busca-lo aire libre ó abri-la fiestra pola mañá. O arrecendo das flores dun loureiro diante do meu cuarto de traballo debeuna atraer moito máis cá atmósfera seca e cargada do interior da casa.

Esquézome da mosca. Despois dun opulento xantar déitome a durmir feliz no sofá. É só unha ilusión. Ssssss... aí está a desgraciada da mosca, practicando primeiro no cristal da fiestra e acto seguido na miña testa. Hoxe non teño o Raid ó lado, pero dispoño da man. Levántoa a modiño e ¡plaf!, efectúo unha losqueada por sorpresa. A raposeira da mosca xa fuxira e o golpe cáeme con toda a forza na testa. O meu instantáneo ¡ai! de dor vai seguido dun xuramento forte de cago-na-nai-que-te pariu ou algo polo estilo. Non queda dúbida de quen é a máis espelida das dúas.

Con todo, non me rindo. Comento o asunto cun amigo, que me aconsella respirar coa boca aberta, porque ese ruído específico atrae as moscas. Estou disposta a probalo todo.

ó día seguinte preparo a suposta sesta con todo detalle: unhas follas dobradas dun xornal, o spray de-morte-ben-morta, os ollos pechados, a boca aberta con respiración profunda.

Agardo con impaciencia. Noto un crecente cansazo por mante-la boca aberta e parece que me entra frío. Estou afeita a durmir cos labios pechados. Non me deixo vencer e sigo estoicamente inmóbil.

Tan cansa estou que caio durmida por uns momentos. Esperto cun sobresalto, non polo ansiado zunido, senón precisamente pola súa ausencia. A mosca non fai acto de presenza.

¿Que ocorre?

¿Que fixen mal para que non veña?

281

Transcorren dous días máis. Non me concentro, durmo mal, síntome destemperada. Nunha palabra: estou de mal humor. Busco a mosca por todas partes e non dou con ela. Entrou na miña vida un día sen chamala, dándome a lata, e agora parece que non podo vivir sen que me dea a lata.

ármome de paciencia. Durmi-la sesta convértese para min nun eufemismo.

Preocúpome. ¿Pasaríalle algo? Ideo un último recurso. Arranxo todo coma decote. Deixo a boca aberta e esta vez cuns graos de azucre na punta da lingua apoiada no labio inferior. Seguro que atraparei o bichiño con esta técnica infalible.

Contra todo prognóstico resisto só uns cantos minutos. O azucre disólvese de contado e o líquido prodúceme cóxegas ó escorrer polo queixo abaixo.

Érgome para me lavar no cuarto de baño. No anco está o caldeiro coa auga de fregar aínda sen baldeirar.

Coido que foi a intuición a que me retivo un segundo para botar unha ollada dentro. Alí estaba a mosca, morta, bonita, co corpo brillante de negro e turquesa, as ás estendidas coma un pequeniño avión aterrado nunha lagoa.

Desde aquel día abandonei o costume de durmi-la sesta. Agora descanso nunha butaca facendo crucigramas.

Manuel Xosé Neira

MANUEL XOSÉ NEIRA naceu en Meilán, concello de Lugo, en 1964. Estudiou Filoloxía Galego-Portuguesa na Universidade de Santiago de Compostela. Colabora habitualmente en revistas como *Coordenadas*, *Dorna*, *Grial* ou *Nordés*; en libros colectivos e en xornais como *El Correo Gallego*, *O Correo Galego*, *Faro de Vigo*, *El Progreso*, *Heraldo de Viveiro*, etc. Publicou os seguintes poemarios "19 poemas" (*Grial*, separata 1988), *O mar perdido* (*Galaxia*, 1990), *Abandono da noite* (XII Premio Esquíu de Poesía, 1992), e *Memoria e soño* (Ed. do autor, 1996). Mereceu outros premios, tanto pola súa obra poética coma pola xornalística: "Letras Galegas" do Instituto Juan Montes de Lugo; "Poesía", do Centro Cultural de Begonte, no 1981 e no 1988; o "Rozas de Periodismo" (1987), convocado polo Real Aeroclub de Lugo; o "José Mª Chao Ledo", de poesía, do Concello de Vilalba; o "Belén de Begonte" (1996), convocado polo xornal lucense *El Progreso* e o "Meigas e Trasgos" de Sarria.

Poética

283

Que o texto se conforme como gándara encendida para o vento
ou palmeiral sob a lúa.

Que vaia firme no óso, penetre ate a raíz.
Que se misture no sangue;
tente erguer voo, lenta, poderosamente.
Que sexa profunda ideoloxía e coraxe.

Que se revele, o poema, na ollada diaria:
perfil de anxo,
chuvia de abril entre os álamos.

Sexa estrobo,
gorxa onde agurgulle o régo da vida.
Que brote sempre en nós limo rebelde e orcelos,
que nos escriban a alma no silencio atal abellas
a labourar no centro da luz.

(1987)

O soño da flor

Coma esa branca flor que me forma
o instante do pensamento,
e que semella unha caricia de lus,
así ti xordes na mansión do meu soño
afastada de min soamente
polos cristais transparentes do aire...

No regreso do alén ao agora
ando a che procurar o ronsel da mirada,
quizais nas rosas que o solpor doa aos cumios.

Xa na noite desfanse os álamos
abanados pola música do silencio.
E a min tan só me vai quedando o vieiro do soño
para me ir achegando ao teu perfume.

(1981)

284

Orfeo

“Gesang ist Dasein. Für den Gott ein Leichtes».

“Cantar é ser. Pra o deus cousa doada».

Rainer María Rilke

Consciencia: a luz (e o mar)
enchendo o ser de plenitude,
centrando os xardíns da vida.

E a Dama dos remotos dominios:
ninfa dun río esquecedizo
de cara ao interior da chaira recóndita da Noite.

Enigma do ser coma do alén.
¿E esta luz? ¿E a edra
enguerellándose ás súas ruínas...?

Consciencia de vivirmos: a luz,
a luz e a súa pregunta.
A salvación no canto en maridaxe
de ceo azul e abismos. O Canto: Ser.

A tarde de verao pousaba nos teus ombros
Coma un bando de rulas.

Ao meu arrollo viñas
e pasabas, leve e demorada, escoitándote
entre as espigas candeais.

Por entre a luz dourada da devesa
brizaba un río de bronce que nós contemplabamos:
adolescentes simplemente entrelazados.

Leixábase o bido en ouros primeirizos
sobre os nosos corpos espidos.
E as barcas, su o freixo, case inmóviles na brisa
tiñan aquel xeito de misterio,
o entregado bambeo e a calma do teu corpo.

285

Aves de Outono, todo luz,
ecoante e señardosa.
As ribeiras do trino:
do amor,
refréxanse no río do verao.

Puro presente, a ave: ás de lume.
Transfigura toda forma
e non sucumbe coa rosa.
Ingrave. Habitar quixera no propio corazón
do home:
ar consubstanciado.

9. IV. 1993

A terra oscilaba en ti coma por un trópico.
(Cinguíase ao mar da túa cintura).
Era unha rexión de torres interiores e cabalos
baixo lúas de serena espesura.

A terra pasaba por ti como unha iniciación,
como, nun porto, o excitante día da partida
para a máis grande odisea marítima.
E da nosa aperta xurdían árbores do paraíso
onde as aves, loucas, gorxeaban na luz.
(Frutal, nela picoaban, desangrándoa).

Tiñas o corazón do día máis branco:
tiñas o corazón da morte máis pura.
E instalada nela os teus ollos
eran dous astros,
dúas rosas grandes, dúas acequias
onde eu me contemplaba, eterno adolescente espido.

Detías o tempo, brizándoo, nos labios de auga namorada
e ofrecíasme a flor de neve da mao para pasear xardíns.
Entrábamnos en hortos clausurados,
entrábamnos, gracilmente olvidados,
no templo máis puro.

O poema nace, máis dono de si, desde as ausencias
iluminando, gracilmente, o mundo.

Xorden aves sensitivas
nos amplos xardíns da luz.

Alén de ti chamábasme
desde o teu gran poder de convocar ausentes
tan misteriosamente
como escribir nun templo iluminado
polos teus dedos de cera e máis de orballo.
(Xaneiro, 1996)

Ana Romaní

ANA ROMANÍ BLANCO naceu en Noia o 8 de Agosto de 1962. Na actualidade vive en Santiago de Compostela, onde traballa como locutora da Radio Galega. Dirixe o programa diario de información cultural "Diario Cultural" e o musical "Encontros co Folk". Publicou ata o momento os seguintes libros de poemas: Palabra de Mar (1987), Das últimas mareas (1994) e Arden (1998), ademais da separata poética "Abril" (1996). Mostras da súa produción poética viron a luz en libros colectivos como Palabra de Muller, Queimar as meigas ou a carpeta "Oito e medio". Participou na creación da revista Festa da Palabra Silenciada da que é colaboradora habitual. Pertence ao Consello de Proxectos do suplemento literario "Revista das Letras" do xornal O Correo Galego. Poemas e artigos da súa autoría viron a luz en diversas revistas e xornais galegos.

¿Autopoética?

287

Palabras de carne, ser nome e ser auga. Camiño que desenreda o novelo. Labirinto preciso para un encontro. Palabras desde o silencio, para estar no mundo, fronte ó mundo, na outra banda dos mundos. Tensar a voz. Contra a impiedade ser serpe, cobra que se engule e se desliza e se reb(v)ela. Soñarse auga e cántara ó tempo. Necesidade e coñecemento. Tal vez descrenza.

Catro poemas

É unha planicie branca de códigos segredos,
un espacio aberto sen o pulso duro desa historia,
un terror que varre as buganvúleas amorosamente
amamantadas nos estíos. Non ten forma.
Nas esquinas máis rosadas a degraño,
bebo o zume gris da inexistencia, a calculada dor
da madeira que a tensa.

A planicie ábrese intacta e subvertida.
 No seu van cada unha das estrelas, as da liña escura
 difusa luz que cega, e as que curvan co seu olor
 os rostros dos días. Nela as ondas que te axitan,
 os versos que depredan, as erosións do tedio.
 Nela as pantasma e a ousadía e a boca que bebe
 das cántaras de Abril tan docemente. Que calma
 a da dúbida que abre os territorios brancos
 amamantada. A que turba a liña das horas escondida.
 E qué inmensa a sombra estendida en seda, os seus perfís
 verquendo *palabras e palabras e palabras*.

Os soleados espacios da tarde calman esta hora,
 a ela vos convoco que veñades pousar esa dor tan suave,
 ese líquido leve que se desprende ó paso,
 a apatía da auga ancorada nos seus ollos. Asistide así,
 como eu agora, ó levedar do tempo demorado.
 A viaxe foi o certo paso dos quilómetros,
 anque o rostro doutras xeografías
 mudase a ollada da que mira. O instante é así,
 voluble abaneo do corazón a tantos metros de altura.
 Unha bola branca e transparente, sobre esta mesa o mundo.
 E son tan graves as palabras, estratexias de aves cegas
 a bater contra as paredes.
 Veña pois a tarde calmar esta hora,
 o sol de Setembro morno, áspero tal vez para os pétalos.
 O voso labio bebendo con ansia o levedar do tempo.

Que amenza e se abra o sol por esta fiestra,
 que a calor de Setembro anegue cada oco desta casa,
 os estíos son para o silencio, deixa que os días sedimenten,
 os seus marcos delimitando o tempo. Que se encha da luz
 que estremece, espellismos mesmo sobre as augas,
 loulear no medio das mareas. Que devale así o verán,
 atesourando aromas, episodios do tacto, rastros de nostalxia
 ós que regresar coa memoria tamizada.

Que a voz tense só o labio exacto, o que nomea a luz
sen ser máis nada, nin auga, nin sal, luz
para as horas claras. Engólase con tonos graves a tarde,
a tarde que é branca. Que se calme o verbo,
que non ande con guirnaldas,
tan presuntuoso de palabras. Que só Setembro sexa
o sedimento.

As que teño son palabras
raras e extremas.
Zurcen os ocos
da sombra para desfacer tecendo.
Son palabras do sal,
da materia do abismo, da estirpe
sen lingua acalada,
son periféricas.
Carne dun corpo que ordeña
o leite excesivo da terra.
Por iso non nomean o mesmo,
por iso os acentos nas lindes,
o desexo do océano.
Son palabras do estigma, da negra,
dun territorio intacto aberto
nas inquisidoras estacións do silencio.

Propias ás
para o perfil do espasmo
cando os labios se contraen
e estarrecen.
Inútiles palabras salgadas
arestas do pó
que bebo.

ESTUDIOS

María Rosa Lojo

O “soño dos heroes” nos contos de Borges

Francisco Fernández Campo

Breve panorama da literatura occitana da época de decadencia (SS. XIV-XVI)

María González Lopo

A propósito do concepto de literatura bretona en lingua francesa

Armando Requeixo Cuba

A tradición romancística galega: a figura de Anibal Otero

291

Blanca-Ana Roig Rechou

A Literatura infantil e xuvenil galega dende 1900 a 1950

Jorge Sacido Romero

Bakhtin: cara a un acto filosófico

Mª Teresa Sanmarco Bande

A vestimenta e as cores: A aparición física de Beatrice na *Vita Nuova*

NOTAS

Ana María Rodríguez Francia

La pasión de los nómades, de María Rosa Lojo

Manuel Xosé Neira

Heine e Rosalía

Román Raña

"Illa de illas", (A Cantiga de Meendinho e a nº 86 das *Cantigas de Santa María*)

Jorge Sacido Romero

Notas sobre a *Introduction to Literary Hermeneutics*, de Peter Szondi

Roberto Salgueiro

Algunhas reflexións sobre o concepto de *realidade* na dramática de Stanislaw Witkiewicz e no pensamento aristotélico. Puntos de contacto: *verosimilitude* e *lóxica formal interna*

DOCUMENTOS

Xosé Luís Axeitos

Dos arquivos de Dieste: lembranza de Antonio Baltar

BIBLIOGRAFÍAS

Andrés Pociña e Aurora López

Ricardo Carballo Calero na Historia do rosalianismo. Unha aproximación bibliográfica

LIBROS

Xesús Alonso Montero/Xosé Manuel Maceira Fernández

Lingua e literatura galegas na Galicia emigrante/Literatura galega no exilio. Consciencia e continuidade cultural
(*Ramón Nicolás Rodríguez*)

Horacio Armani (ed.)

Poesía italiana contemporánea
(*Cristina Marchisio*)

V. Beltrán

A Cantiga de Amor
(*Xosé Xabier Ron Fernández*)

Carmen F. Blanco Valdés

El amor en el *Dolce Stil Novo*. Fenomenología: teoría y práctica
(*Fernando Magán*)

Emily Dickinson

Cartas poéticas e íntimas (1859-1886)
(*M^a Fe González Fernández*)

Antonio Espina

Las tertulias de Madrid
(*Xabier Campos Villar*)

Xesús González Gómez

Manifestos das vangardas europeas
(*Francisca Paredes Méndez*)

Modesto Hermida

Narrativa Galega: Tempo do Rexurdimento
(*Isabel Soto López*)

293

William Dean Howells

Criticism and Fiction/La Crítica y la ficción
(*Jorge Sacido Romero*)

Mary Lago

E. M. Forster. A Literary Life
(*Jesús-Antonio Rodríguez Blanco*)

Giulia Lanciani/Giuseppe Tavani

As cantigas de escarnio
(*Ignacio Rodiño Caramés*)

María Rosa Lojo

La 'barbarie' en la narrativa argentina (siglo XX)
(*Luís Martul*)

*Lênia Márcia de Medeiros Mongelli, Maria do Amparo Tavares Maleval,
Yara Frateschi Vieira*

Vozes do Trovadorismo
(*Xosé Xabier Ron Fernández*)

Xosé Neira Vilas
Memoria da emigración I/A lingua galega en Cuba/Memoria da emigración II/Eduardo Blanco Amor, dende Buenos Aires
(*María Teresa Araújo García*)

Xosé Ramón Pena
Manuel Antonio e a vangarda
(*Begoña Eguizábal Gándara*)

Luís Pérez Rodríguez
O pórtico poético dos seis poemas galegos, con música de I.B. Maiztegui: García Lorca e Blanco-Amor
(*María Teresa Araújo García*)

Milagros Polo López
Cuarteto y fuga para un espacio desierto
(*Olga Novo*)

Xabier Prado Lameiro/Enrique Labarta Posse
Obra Completa/Contos
(*Ramón Nicolás Rodríguez*)

Román Raña Lama
A noite nas palabras. Unha aproximación á poesía galega de posguerra
(*Xoán Carlos D. Alberte*)

A. Resende de Oliveira
Trobadores e xogares: contexto da Literatura medieval
(*Agustín Vilarinho Martínez*)

Isabel de Riquer (ed.)
La Leyenda de Tristán e Iseo
(*Jesús Antonio Rodríguez-Blanco*)

Manuel Rodrigues Lapa

Cantigas d'escarnho e de mal dizer dos cancioneiros medievais
galego-portugueses

(*María del Carmen Rodríguez Castaño*)

Archiduque Luis Salvador

Cuentos de Mallorca

(*José Luís Fernández Pérez*)

Ana María Spitzmesser

Álvaro Cunqueiro: la fabulación del franquismo

(*María Xesús Nogueira*)

CREACIÓN

Alfredo Conde

Ursula Heinze de Lorenzo

Manuel Xosé Neira

Ana Romaní

BOLETÍN GALEGO DE LITERATURA

Nº 17, 1º semestre, 1997 • ISSN 0214-9117

Servicio de Publicacións
UNIVERSIDADE DE SANTIAGO DE COMPOSTELA
1997

Xavier Alcalá

Nado en Miguelturna (Ciudad Real), vila do Campo de Calatrava onde Cervantes exerceu de escribán e de escritor. Criado en Ferrol e a Ferrolterra, con relacións e vivencias entre Valdoviño e Pontedeume. Casado na igrexa das Virtudes da vila dos Andrade con Elena Baillie, angloarxentina. Veciño da Coruña dende hai vintedous anos. Pai de tres rapaces. Estudiou a primaria e o bacharelato no Instituto Concepción Arenal de Ferrol, e na Universidade de Madrid tentou ser Arquitecto e Físico para acabar sendo Enxeñeiro de Telecomunicacións. Exerceu esta profesión en Galicia, con numerosas viaxes e estadias en distintos países de Europa e América. Entre os seus postos de traballo salienta o de director técnico da CRTVG. Actualmente é Director de tecnoloxía do Centro de Innovación e Servicios do IGAPe e Profesor Asociado de Enxeñería Telemática na Facultade de Informática da Coruña.

A súa obra narrativa –crónicas, relatos e novelas– recolle boa parte desas vivencias profesionais e viaxeiras. Autor “marxinal” ou “en horas cansadas”, iniciouse escribindo letras de cancións para Andrés Bobarro e artigos para *El Ideal Gallego*. Desde 1971, mantén unha liña continuada de colaboracións con xornais e revistas que amosan as súas preocupacións pola sociolingüística e os efectos sociais da tecnoloxías da información. Actualmente colabora co diario *El Mundo*. En 1972 apareceu o seu primeiro libro de relatos, *Voltar*, que marca liñas principais dos que o han de seguir: a emigración como materia de aventura relatábel e o realismo como forma de relatar. Dentro do xénero curto podemos enumerar os seguintes títulos: *Voltar* (1972), *A Fundición* (1978), *O Larvisión* (1978), *O Larvisión e outros relatos* (1984), *Los ángeles Flash* (1989), *Far South* (1991), *Contos das Américas* (1992), *Contos do Impaís* (1992), *Sucinto informe* (1992), *Relación de feitos de sangue* (1994), *Hotel Damasco* (1995). As novelas que publicou ata o momento son as seguintes: *A insua* (1978), *A Nosa Cinza* (1980), *Fábula* (1980), *Nos Pagos de Huinca Loo* (1982), *Tertúlia* (1985), *Fumes de Papel* (1988), *Cárcere Verde* (1990), *Latitude Austral* (1991), *Código Morse* (1996) e *Alén da desventura* (Premio Blanco Amor 1998). Tamén escribiu narracións de viaxes: *Arxentina* (1990), *Viaxes no país de Elal* (1992) e *La Habana Flash* (1998). Ademais, Xavier Alcalá traduciu *A Illa do Tesouro*, de Stevenson (1984) e *Un Estudio en Escarlata*, de Conan Doyle (1986).

Autopoética

Ninguén me pode negar o dereito de ser humano, e, por tanto, de fabular.

Todos pasamos a vida fabulando, contando, relatando, a lembrar e imaxinar.

Pero os máis equilibrados conténtanse con parolaren en privado ou, como moito, con escribiren cartas.

Non hai nada máis suxerente cós documentos que se atopan nos caixotes do faiado: a carta do avó desde a Habana, a do pai –aínda noivo– desde o cuartel de Melilla... Tales textos pintan a vida sen intención de transcendencia, como a min sempre me gustaría facer.

Gústame pintar a vida; gustárame vivir tanto –tan intensamente– que non me dese tempo a contar o vivido; vivir moitas vidas –a propia e outras, no propio tempo, antes e mesmo despois– para sempre estar na proba dun relato infinito...

300

Xa de pequeno marchaba eu do cinema cando me parecía inadmisíble, por inverosímil, o que me ofrecía a pantalla. E iso procuro evitar nos meus relatos: a inverosimilitude.

Recoñézome suxeito dun artigo espléndido, *Why I write (Por qué escribo)* de George Orwell. Segundo o autor, un escritor maniféstase polo mesmo que chora un meniño: para chamar a atención dos demais.

Eu quero chamar a atención, mais sobre a vida vivida ou vivíble. Non lanzo anatema contra os colegas fantasiosos, pero nunca hei entrar no seu terreo. Podo ser o seu lector agradecido, en canto o meu empeño é o da outra ficción, a que obriga a imaxinarmos o que puido ter sido realidade.

De aí, a teima das aventuras realistas, da intriga no acontecer cotián, do docudrama, das narracións de viaxes...

En Literatura, como no sexo, todo vale mentres guste. Pero eu –logo de vinte e cinco anos de publicar libros– xa só sei escribir como se non imaxinase o que escribo.

Bonchul

Neste país de tanta casta e tanto recaste, onde xentes de moitas razas perden a xenealoxía nun barco ateigado de inmigrantes, danse curiosidades de nome e apelido que asombran. Imaxínense as pronuncias estrañas de *rusos*, *turcos*, *tanos*... e mesmo de *gallegos*. Eu, por exemplo, son Outeiriño, e moitísimas veces me teñen escrito Oteríño, que a boca non lles dá para ditongos decrecentes a *milicos* e funcionarios.

Aquí a xente di “*vós hablás criollo pero escribís castellano*” e, en realidade, nin sabe o que escribe. Outro exemplo: onte fun comprar arreos para o cabaliño dun neto e, mirando listas de prezos, fiquei abraiado: no correspondente á cabezada salientaba “*con osiguera*”, querendo indicar *bociguera*, a banda de coiro que axusta o fuciño...

En fin, cousas de vello mestre ensinador de ortografía, observador do “idioma nacional”, curioso de ata onde puideron chegar o quíchua, o aimara, o mapuche..., linguas que presionaron o castelán como agora o seguen a presionar o guaraní e o portugués.

301

Pero xa me estou indo das rodeiras, cando quería relatar algo da historia de *don Bonchul*, veciño noso (advertindo que no país é costume meter o “don” diante dos nomes de familia, máis que diante dos de pía).

Nesta vila que se di cidade temos moitos alemáns, de sempre divididos en dous bandos: os da colonia *Estrella de David*, comunidade que logo así se presenta, e os outros.

Dos outros, por facer rápida clasificación, hainos como *don Espengler* o da gomería, ao que lle esmendrellaron o apelido nos papeis porque, se cadra, o seu avó era medio analfabeto e non sabía palabra de castelán cando bateu cos ósos no Hotel de Emigrantes; pero tamén os hai como o señor Manfred von Schultz, fillo dun terratenente que, nos tempos que alá van, oufanábase de que todo nas súas estancias –gando, trebellos e criadaxe– fose de procedencia xermánica.

Ao vello Von Schultz, malia os respectos e a sona da marca gandeira (era criador de cabalos hannoverianos que valían un potosí), a xentiña chamáballe xa *don Bonchul*; e aos tres fillos, *Bonchulitos*...

Eu nacín aquí pero sempre me defendín en galego (e en portugués, que fica preto a raia brasileira) porque os meus pais eran activistas do Centro, o vello mesmo correspondente das Irmandades da Fala. Foi el quen, na ocasión de ensaiarmos o *Negra Sombra*, derivou o ensaio –como moitas veces facía– cara ás cousas dos apelidos e acabou escribindo nun encerado *Xults*, maneira de indicar con grafía nosa como se debía pronunciar o nome do estancieiro gringo que tanta ordenación trouxo a estes pagos.

“*Fon Xults*, nada de *Bonchul*” insistía meu pai, mestre frustrado –e mesmo escolar frustrado por medo ao lobo, pois na súa aldea montañesa cumpríalle cruzar un vao do río entre a casa e a escola, e nese vao viñan beber os lobos fartos de comer en nas carnes dos poldros...

O vello Von Schultz, don Rudolf, trataba ben os galegos. Andando pola rúa, adoitaba cravar os ollos azuis nos transeúntes para logo comentar sobre as trazas das súas nacións; en nós observaba unha tendencia curiosa ao pómulo alto e o ollo riscado que non se debía confundir coa das faccións dos indios. Prezábase de “craneólogo” e gozaba ao saber que Galicia se definira como reino no tempo dos suevos, seus conxéneres. “Raza peculiar”, dicía amablemente; e ata lle pediu ao meu pai un exemplar de revista en que Castelao deixaba trazada a liña fina a síntese de moitas caras paisanas.

Ese era o pai de Manfred, don Rudolf, que por veces conferenciaba no noso Centro. Respectaba a nosa colectividade por traballadora en terra de moita lacazanería e botábanos discursos sobre os grandes avances da técnica agropecuaria en Alemaña.

Se lle preguntabamos por qué emigrara, provindo de familia con posibles, ata con baronía, argumentaba que por culpa da “presión demográfica” e polo “espírito de aventura”. Non debiamos pensar –concluía– que o mudarse para as Américas fose exclusiva de españois, portugueses e ingleses. Repasando ben a historia dos Estados Unidos, logo veríamos un momento en que alá houberon de escoller idioma oficial para a nova república, entre inglés e alemán, e que gañou o inglés por pouco, pois tantos eran os colonos de procedencia xermánica.

Cando lle comentabamos isto a *don Güilian* (Williams, enténdase) o inglés da consignataria, respondía el coa súa sorna: “Velaí do que se librou o Mundo.

Se os ianquis chegan a falar alemán, seríamos escravos da inutilidade, que ata Goethe recoñecía que o seu idioma era inútil”.

Ben. O caso é que, por estes pagos de pampa húmida e abundacias, as colectividade inmigrantes fóronse adaptando á terra de acollida pero ningunha quería perder relación coas orixes. É fama (e miña irmá Rosalía fixo unha estatística para o gobernador da provincia) que os galegos casaban con rapazas das familias chegadas da súa terra despois deles –como é o exemplo dos meus pais– e que raros casos foron os de mestura mesmo entre os fillos da *Madre Patria*: algún galego camareiro cunha asturiana *mucama*, un asturiano ovelleiro cunha leonesa *chacarera*... Habería que esperar o paso das xeracións para que aparecesen as cruzas de sangue.

Os provenientes de España tiñan o Centro Galego e a Mutua Española, e, entre eles, algunhas tensións, que habían aumentar cos desastres da guerra civil: na Mutua púxose a bandeira da monarquía derrotada nas urnas en canto no Centro seguíamos coa galega e mais coa republicana...

Iso eramos nós, pelexados moito de palabra pero amigos nas comelladas en que se discutía de Franco e Negrín. Eu nunca vin que entre españois –habendo tanta morte e tanta barbaridade como en España había– se deixase de facer un negocio asisado ou se negase a existencia de uns e outros malia, como digo, os diferentes pensamentos.

Mais non era así entre os alemáns. Sinxelamente, os da *Estrella de David* e os do Club Alemán, que presidía don Rudolf *Bonchul*, nunca se trataban. Era como se os da outra confraría non existisen.

Ben que os da colonia fosen *chacareros* e os do club estancieiros de gando e cereal, e profesionais das fábricas; pero daquela tamén había españois terratenentes como os bascos, comerciantes e empregados como os galegos e cultivadores de *chacra* como os leoneses...

Déixeseme ollar para Manfred von Schultz no tempo das maiores turbulencias, cando me ofendía un día e outro lembrándome como Franco gañaba terreo sobre a xeografía de España apoiado pola Lexión Cóndor, mostra activa de canto poderían facer a técnica e o exército alemán se Europa “non entraba en razóns”.

Manfred, o fillo menor de don Rudolf e dona Helga, era un belo mozo, vestido con luxo para cada ocasión, sempre a mirar o mundo cos mesmos ollos do pai, velozmente desde o seu Mercedes descapotable, superiormente desde as alturas dun pura raza hannoveriano.

Fixera o bacharelato nun colexio alemán da capital da república, e alí estudiaba enxeñería agronómica. Malia os rigores do clima en Europa durante as nosas vacacións, todos os anos tomaba o vapor a Hamburgo e ía mergullarse unha tempada nas esencias do país que se preparaba para a guerra.

Houbo un tempo en que se falou de que ía casar cunha moza porteña, unha beleza coma el, delgada e loura. Lili, que así se chamaba, viaxou ata aquí cos pais e con eles foi tratada principescamente polos alemáns do Club. Os Von Schultz deron unha festa na estancia maior e alí ficamos os convidados a ollar para os rapaces, que bailaban sen descanso ao son da orquestra sobre o xadrezado do salón.

304

Véndoos danzar, Hanna Braun a penas puido ocultar o desespero. Atopeina nunha esquina do salón bebendo champán de máis e falando co mordomo na lingua inútil de Goethe. Como eu ben sabía o que pasaba (que xa a sorprendera coa Rosalía a falaren de como evitar un embarazo), convideina a bailar, e puiden disfrutar daquel corpo cheo, ben armado, coma o dunha poldra que promete boa criación.

Confeso que ata fixen sitio no meu corazonciño de estudante á posibilidade de arranxarme coa Hanna, refugallo do compañeiro de diversións que cada vez se distanciaba máis de min –últimamente polas cousas da guerra de España.

Pero a vida é só un cúmulo de sorpresas e velaí que a “walkiria de Buenos Aires”, filla dun grande industrial, non puido ocultar unha avoa de relixión apestosa.

Isto sóubose no Club Alemán e de alí, vía os camareiros, pasou a nova ao Centro Galego. Unha tarde de Nadal e sesta, moscas e mate, apareceunos pola casa o señor Alkalay, serbio de fala atrapallada a pesar de vinte anos entre crioulos, e deu parola ao meu vello con ansias de arranxar o mundo.

Meu pai historiou a vila da que dependía a súa aldea. Descubriunos que tiña unha Rúa da Sinagoga, e dixo que, malia as ideas de Bonchul o vello sobre os galegos (mestura de celtas con romanos e suevos), tampouco nos librabamos de sangue marrán. Algún antepasado noso renunciara á relixión das doce tribus para non deixar as terras amenas dos seus maiores; e que unha cousa era raza e outra relixión.

Don Eliezer Alkalay recordou a súa condición de sefardita e a grande pena de que a morte da nai o tivese privado da fala que os seus levaron de España a Oriente. Aínda máis (e daba golpiños nas fazulas e no peito) el era ben distinto doutros da súa relixión: ¿en que se lle parecían aqueles alemanotes avermellados da *Estrella de David*? Pero, sen embargo, cando ía tratar asuntos de seguros á Mutua Española, miraba para os socios e vía neles as faccións de tantos sefardís que fora coñecendo desde Serbia a Turquía...

Ben. O asunto foi que o Manfredito *Bonchul* volveu dunha viaxe e casou rapidamente coa Hanna, filla do panadeiro Braun, plebeo católico sen mácula de antepasados, abastado inmigrante, con campos de trigo e muíños para moelo antes de facer pan. E, durante os anos que seguiron, fóronlles nacendo catro rapaciñas lindas coma bonecas mentres o mundo se viña abaixo ardendo en guerras e a colonia *Estrella de David* se enchía de labregos dispostos a cultivaren hortos en terra de gandería, searas e milleirais coma mares.

305

Eu casei coa miña compañeira Lourdes, de xente da terra, e incorporei á liñaxe dos Outeiriño –escravos das lexións romanas, servos da nobreza xermánica– sangue de conquistador castelán entregado aos amores cálidos da beleza guaraní.

Tiven tres fillos varóns e morenos que sempre miraron con gusto as lourecas das mociñas Von Schultz.

Pero a vida aínda habería de dar outra reviravolta e así chegamos ao momento en que dos varóns Von Schultz deste continente non ficaban nada máis que o vello craneólogo e o Manfred, porque o patriotismo fixera desaparecer no fondo do mar e nos campos de Rusia os dous fillos máis vellos de don Rudolf.

Hanna contoulles á Rosalía e á Lourdes que ela estaba un pouco farta de ter críos, que ben lle chegaba coas catro cativas pero que o home insistía en ter

varóns, empeñado loucamente en reconstruír unha Alemaña que había gobernar a Europa de novo.

E deberon practicar con cálculo porque, por fin, veu ao mundo o rapaz, Oskar en memoria do tío afundido no submarino.

Bonbulito deunos unha festa de sete estralos, á que asistiu o patriarca criador de hannoverianos na súa cadeira de rodas, da que non se puido erguer para cantar o himno que corearon varios *milicos* dos nosos, educados en escola alemana.

A festa, con asado, carreiras de cabalos e bailongo, acabou de madrugada.

Cando ía levando eu a miña irmá Rosalía e a filla ao seu campo (que o home non puidera vir por culpa dun embarque de becerros), ao pasarmos por diante da entrada á *Estrella de David* vimos un cadro penoso: Manfred cos *milicos* e un fato de alemáns a repetiren o seu himno, e berrando pragas e maldicións contra os colonos inofensivos.

306

O sexto fillo dos Von Schultz Braun foi de novo muller, a Heidi, que andando os anos habería acadar título de *Miss* Provincia antes de se nos perder na tolería de Buenos Aires.

Non houbo máis descendencia do matrimonio e o Oskar malcriouse como non se podía evitar.

A Oskar von Schultz expulsárono do colexio da capital por unha falcatuada grandísima, seguida de castigo que non só incumpriu senón que protestou repartindo labazadas a varios profesores.

O claustro foi claro para a dirección: ou eles ou o rapaz. De nada valeu o apelido dos defensores da Grande Alemaña coas armas e cos negocios. Fóra...

Oskarcito veu para a vila, que xa se chamaba cidade, con rúas de cemento e semáforos, e pasou por todos os colexios dela.

Non daba pancada; acrioulábase, non distinguía entre castes, só procuraba a *joda*, a diversión a todo custo. Con aquel xeito de alemán das películas, alto e

atlético, louro de ollos acuosos, parecía unha pantasma xogando á taba entre paisanos escuros, aindiados, á sombra da acacia maior de calquera boliche de campo.

Puxéronlle un alcume: *Zapallo*, por ser este, como din, o froito máis típico da terra...

Os pais desesperaban del, e pensaban preocupados nas dotes de tanta filla casadeira, que habían minguar grandemente os herdos dos avós, o estancieiro e o panadeiro.

Con todo, confiaban en que o fillo se defendería, e defendería a estirpe de apelido famoso, axudado por bos mordomos nos restos de estancias que lle deixase a natural partilla coas irmás.

Pero ese momento das responsabilidades, de mirar polos campos, ficaba lonxe nos pensamentos do *Zapallito*, tan guapo.

Desde a miña casa, que dá para moito observar na praza, farteime de velo pasar en coche e en moto, mirado con fervor as mulleres. Polos meus rapaces, e mesmo polo cotián disque e seique do Centro Galego, fun sabendo das conquistas do alemanciño, dos amoríos breves e intensos do mozo que nos inseminaba as femias da freguesía toda, sen distingo de idades, en mostra de capacidade varonil que o converteu nun mito.

307

A parte de *Zapallo*, ao *Bonchul* desta xeración caeulle outro alcume, o de *Padrillo*...

Pero coas mulleres din que pasa como co viño: ao principio gusta todo o bo e despois, coa degustación de moitas bondades, o catador vai procurando o exquisito, o que non se envasa na botella máis ofrecida.

Oskar von Schultz –avisaron os meus fillos e confirmou a miña sobriña– namorouse por primeira vez de veras, dunha moza sorprendente, nada na colonia *Estrella de David*, filla dun matrimonio que fuxira das atrocidades europeas e aquí residía entre labregos cultivadores de froitas e verduras cando o seu oficio era artístico, a ilustración de libros.

Miriam Strasser axudaba os pais na imprenta que chegaron a montar e estudiaba leis na capital da provincia. Tiña algo de garza dos campos, na delgadez flexible: unha tez pálida, como de louza, tocada de cor levisima nas fazulas; o cabelo negro, corvino, e os ollos grises, grandes de máis.

Oskar, que –criticaban os do Club Alemán– mal lía a complicada lingua materna, pasaba horas sen conto metido entre os libros dos Strasser. Aquilo era un *meteión* que podía ter malas consecuencias.

E algo pasaría porque, logo de arroutadas amatorias que non souberon ocultar, Miriam desapareceu.

A miña muller non tardou en saber a noticia: a rapaza marchara a Israel.

Daquela morreu o vasco Beramendi e correuse que fora do disgusto de saber que a filla estaba grávida dun larchán, o *Padrillo Bonchul*.

308

Para min teño que o Chemari Beramendi morreu do que tiña que morrer, de comelladas e bebedeiras, e que nunca lle puxera couto á filla única para evitar que xuntase a carne e a herdanza con quen tiña campos veciños e apelido ilustre.

Xuntáronse logo (para calar o escándalo) dúas razas puras, de ario e euscaldún, e axiña comezaban a nacer mesticiñas, todas nenas, para desespero do avó don Manfred, que vía perderse o apelido na seguinte xeración.

Nesta terra de machos, mesmo os alemáns acrioulados deron en rir do seu compatriota principal: era Manfred o que transmitía a falta de acerto. Enchérase el de fillas e agora enchíase delas o fillo.

Neste país pasamos moi malos tempos en canto Manfred *Bonchul* e eu nos faciamos vellos. El vendeu campos e propiedades urbanas para subsistir, e soubo en propia carne o que era a desaparición dunha filla e un xenro, vítimas da “guerra sucia”. Eu, xa retirado, tíven que procurar unhas clases alá e outras acolá para podermos, a muller e eu, encher a pota de todos os días. Un fillo fóiseme para España e outro marchou aos Estados Unidos.

Padecemos anos de tristura que nos fixeron baixar a cabeza...

Por iso non é de estrañar a fin desta historia que conto e non é máis ca un capítulo tras do que poden vir máis.

Pasaron os anos. Oskar von Schultz e Begoña Beramendi tiveron catro nenas que se lles criaron ben, algo rústicas de andaren entre vacas e ovellas. Oskar e Begoña conservábanse bos mozos, distinguidos polas súas iniciativas na Sociedade Rural, matrimonio unido e famoso, cando apareceu na vila outro matrimonio dos seus anos, rechamante de máis: Miriam e Benyamin, a muller de ollos de garza que xa coñecíamos e un tipo aquilino, moreno de ollos negros, cabelo e barbas con rizos e un capeliño a proclamar a súa relixión.

Non se tardou en saber que Miriam casara cun heroe da inacabable guerra de Israel contra todos os veciños. Díxose que o heroe viña reforzar a Colonia, e a preparar un plano de “solución final” en caso de que a súa nación desterrada desde tempos dos romanos acabase tendo que abandonar a terra que lles arrebatara aos árabes nas últimas décadas.

O feito foi que logo o Benyamin deu en viaxar polo país en canto Miriam se ocupaba da imprenta dos país e metía nela modernidades.

309

Miriam, vista cos meus ollos de ancián que non admite esa condición, era unha beleza digna de retrato: serena, madurecida por saiba Deus cantas aspezas; pero predisposta á paixón...

Un Nadal sucedeu a outro, todos coas súas calores, festas para os cristiáns e indiferencias para os que seguen a esperar o Mesías.

Para o segundo decembro, Miriam Strasser de Cohen –así nomeada de acordo coas leis da nosa república– deu a luz un neno e xurdiron os comentarios propios da ocasión: que esta terra de fartura animaba a xente a criar, que en Israel non debía haber nin cardos para as cabras, que mellor sería que non se correse a voz para que isto non se nos enchese de *moishes* alén dos da Colonia...

Desde esta casa na praza vese a vida pasar, principalmente cando un xa non vai tendo maiores présas. A *Imprenta Strasser* está ubicada na esquina que marca a diagonal xunto coa miña e por iso vexo claramente a entrada ao negocio.

Foron correndo os meses e fun vendo a Miriam cruzar a praza co carriño do cativo, cada vez máis arroupado.

Nunca vin entrar alá o seu marido.

Pero un par de veces si vin a camioneta de campo con Oskar *Bonchul* arri-mada contra a beirarrúa da imprenta: cousas da Sociedade Rural, supuxen, que tamén edita panfletos. Porque namoros da mocidade convértense ós corenta anos -e “con sentidiño”, como dicía o meu vello- a penas en mostras de solidariedade.

Aínda así, algo deume que pensar...

E despois veu a noticia veu, de lonxe, do Sur que algúns xa nunca veremos.

O fillo que me quedou aquí, Fernando, foi de excursión cos rapaces do colexio aos lagos glaciares, e alá, nunha hostería, entrou en relación de parola amizosa cun andinista que resultaría ser membro do corpo diplomático, con anos pasados na embaixada de Tel Aviv.

310

Falaron do Plano Andinia, unha idea pantasmagórica que xorde e ocúltase pero non dá desaparecido. Todos os veráns -informou o diplomático- aparecen polo Sur grupos de israelís contando que son soldados de descanso logo de tres anos de servicio na guerra. Percorren o país, co ollo posto nas vastidades sen fin nin poboación.

Unha anécdota podía ilustrar esta curiosidade: días atrás, indo escalar en xeo, compartira microbús cun daqueles grupos. Seguros os rapaces do segredo que lles garantía o idioma rescatado da Biblia, falaron dun Benyamin famoso na súa terra, que agora andaba polas nosas explorando lugares e contactando xente. Nesa confianza, aínda comentaron xocosamente que o tal, incapacitado en batalla para ter descendencia, agora estaba feliz porque a muller tivera un fillo. Esperaban que, habendo unha colonia da súa nación na vila onde se establecera o Benyamin, o fillo fose de algún correlixionario, que así é como se fai patria. E, de calquera xeito, fose o pai quen for, xa se sabía: fillo de xudía, xudeu.

Logo que mo contou, o Fernando e eu calamos, cadaquén de nós coa súa sospeita máis ca certa, e eu andei perseguido pola morbosidade que se agranda

co ocio ao que nunca deberíamos chegar, alomenos cantos fomos activos moitos anos da vida.

Ata que me decidín a ir á imprenta cunha desculpa: a de encadernar nun só tomo os textos que nos entregara a profesora de galego enviada pola Xunta de Galicia ao noso Centro. Quería facer un libro, cómodo de usar.

Alá fun e tiven sorte. Miriam atendeume co respecto que cómpre a un vello mestre da escola nacional. Neses momentos unha empregadiña da imprenta dáballe a papa ao cativo, que me sorprendeu polo cabeliño claro e lacio, e por uns ollos claros de auga azul que trouxeron á memoria os de tres xeracións dos *Bonchul*.

E remato.

Acercabámonos de novo ao Nadal, con máis calores que nunca, cando me acheguei de novo á *Imprenta Strasser* sen máis interese có de saber como andaba o traballo concertado coa Miriam.

Entrei alá e axiña souben que a señora se ausentara un pedazo, pero que alguén tomaba conta do meu. O empregado foino comprobar á sala de máquinas, deixando aberta a porta da tenda ao obradoiro.

311

Era xa a hora morna do xantar e cheiraba a asado, a algún asado próximo, quizais no patio da imprenta. Non había nela barullo de actividade e da penumbra da sala conseguín rescatar unha imaxe, a dun home que se agachaba sobre un bebé sentado no seu carriño.

A criatura esperneaba, batía as palmas sobre as bolas da barra protectora da cadeira. O home falaba cariñentamente para o pequecho.

Falaba en alemán.

Afinei o oído e non me quedou dúbida:

Era Manfred von Schultz quen convertía en música a lingua inútil de Goethe.

Vicente Araguas

VICENTE ARAGUAS naceu en Xuvia-Neda, no 1950. Licenciouse en Filoloxía Inglesa pola Universidade de Santiago e na actualidade traballa como docente en Majalahonda (Madrid). A súa obra como poeta, crítico e traductor consta de varios volumes. No 1991 publicou o ensaio titulado *Voces Ceibes*, memorial de agravios, amores e avatares do colectivo musical do que foi membro fundador. Igualmente realizou no 1993 a edición crítica de *Entre o si e o non*, de Xosé Luís Franco; a *Antoloxía poética*, de Celso Emilio Ferreiro, no 1994 e 1995 a edición de *O fin dun canto*, de X.L. Méndez Ferrín. Como traductor realizou os seguintes traballos, ao galego: *Retrato do artista cando novo*, de James Joyce (1994), *As Aventuras de David Balfour*, de Robert Louis Stevenson (1995) e *Traballo de campo* de Seamus Heaney (1996); ao español: *Galván en Saor*, de Darío Xohán Cabana (1997). Dende hai varios anos Vicente Araguas exerce a crítica literaria en xornais como *O Correo Galego* e *Diario 16 de Galicia*, ademais nas revistas *Leer*, *El Urogallo* e *Revista de Libros*.

A súa obra poética recóllese en revistas e libros colectivos e sobre todo nos seguintes poemarios: *Paisaxe de Glasgow* (1978); ás veces en domingo abonda coa tenrura (1980); Poemas pra Ana Andrea (1982); Xuvia (1983); Caleidoscopio (1988); Oficio de Ollar (1992); Campo Santo (1994); O gato branco (1995).

313

Autopoética

Glasgow, novembro do 72, eu andaba a beber soidades nun pub que se chamaba *The Rock*. Eu estaba namorado, ¿cando non?, e din en tecer un poema, *Porque te quero, que pouco importa*, publicado máis adiante no meu primeiro libro *Paisaxe de Glasgow*. Este poema, por certo, unha vez musicado formou parte do meu último repertorio de cantante *enragé* pero tirando a baladista como ben se pode deducir. E é que eu daquela estaba a metade de camiño entre a poesía inmediata, ou sexa a canción, e a mediata, a que transcende autonomicamente. Deste xeito o que escribira antes daquel serán de novembro do 72 en *The Rock*, ben o sei, eran letras de cancións sen maiores fonduras. Orabén, esa tarde-noite en Glasgow, fumando *Number Six* e bebendo *Guinness* atopei unha canle de expresión que tiña que se manter

por si soa. Vintecinco anos despois son consciente, e un meu amigo, poeta novo de importancia e crítico de interese, confirmoumo non hai moito, de que a miña pertenza a Voces Ceibes (tamén a miña ausencia delongada de Galicia o que xa é outro cantar) vén atrancando a miña incorporación á poesía galega actual, ao menos no segmento xeracional que chaman dos 80. Hai nel xente que non me considera digno de compartir á súa beira os manteis *antolóxicos*, un supoñer. Un homiño xa me ten chamado na cara, menos mal, poeta menor; outro, cantante (na súa acepción máis nobre, espero). Pero o que eles non saben é que eu, como o meu mestre Robert Zimmerman, o que en verdade quero ser é bailarín. E por aí, sospeito, cómpre entender a miña poesía. Que seguramente bebe das fontes que frecuntei a diario desde cativo. ¿Como evitar que certos versos, certas estrofas, fiquen engaioladas na mente e rematen por facer das súas? Hai unha chea de poemas, enteiros ou fragmentados, que viaxan comigo e unha e outra vez aparecen (seguramente tamén na miña escrita). Esa ringleira teimuda vai desde certo Virxilio do que podo recitar de corazón (pero tamén co corazón) anacos de *A Eneida* ata Salinas ou Alberti, pasando por Fernán Esquío, Quevedo, Rosalía, Rabbie Burns, Bécquer, Coventry Patmore, Neruda ou Manuel Machado. ¡E Don Ramón de Campoamor! Con Rosalía non fixen senón seguir os pasos da miña nai, Teresa Álvarez, que sabe tiradas e tiradas dos seus versos e canta con acento tedesco ben curioso a *Städchen* (*Leise flehen meine Lieder...*) de Rellstab/Schubert; outra herdanza que me deixa en vida. Orabén o primeiro libro galego que lin foi *Sete poemas galegos* de Ricardo Carballo Calero, especie de náufrago nunha casa –a miña– ben surtida de literatura en español. Pero a miña adolescencia, como ben sabe Paco Rodríguez, meu inesquecible profesor de Grego no verán do 65, era romántica e eu lía, en traducións españolas naturalmente, a Byron, tamén a biografía que deste fixera Maurois, Shelley, Keats, Leopardi, Lamartine, Heine e vestía de loito, xunto con outros conmitóns, o 13 de febreiro, aniversario da detonación larriana. Destes choutei ao Neruda máis elemental, o dos vinte poemas, moitos dos cales memoricei e que me teñen servido de celestinos nalgún momento de apuro, antes de descubrir –vía a tradución que de *Unión Libre* de Breton fixera González Garcés para *La Voz de Galicia*– as posibilidades do surrealismo. Daquela eu estaba nun grupo teatral, Teatro Estudio de Ferrol, onde dabamos Ionesco, Beckett, Arrabal e así, co que eu principei facendo versos absurdosurrealistas nas peores acepcións de ambos termos, abondo demenciais, sen lóxica, provocativos, e malos como o acné. Purgueinos hai moito tempo e con eles unha parte do meu corazón, en fin. Logo viría Voces Cei-

bes onde tiven como santo patrón a Georges Brassens. Non Bob Dylan como di por aí un “enterado”, pois eu non tiña bases musicais suficientes para seguir ao de Duluth; o seu maxisterio seguiu outros derroteiros. E chegando a este punto direi que a miña poesía de hoxe non ten nada que ver coa que facía nos tempos cantautores. Vexamos: unha canción ten que ser, por definición, directa sendo ademais unha especie de minidrama que entre dous e catro minutos (*average*) ten que levar ao público a un certo trance. Un *pat-bos* especialmente chamativo naqueles anos de canción política nos que nós eramos os exorcistas do berro, da protesta que a través das cancións tiña que saír do auditorio. Logo aqueles textos non podían ser nada complexos pois contaban con limitacións moi evidentes. Con todo eu por entón xa facía cancións de amor *Poema triste*, *Sue* (aínda inédita), nunha liña que máis adiante habería de seguir a miña poesía. Na que nunca rexeitei o compromiso ou a eticidade e para a que nunca desexei (tal vez porque son unha persoa, permítideme a inmodestia, aceptablemente culta) culturalismos de novos ricos que tanto lixaron a poesía galega dos 80. Ora, entendo que a ética sen estética non vale un pemento e tamén que o inferno está empedrado de boas intencións, polo que aplicándome o conto tentei evolucionar a miña poética, procurando atopar parámetros estéticos válidos, adelgazando contidos, reducindo adxectivos, eliminando referencias abusivas, etc. O feito de facer crítica de poesía desde hai moito tempo (de estar a ambos lados da fronteira) servíume –¡como non!– para autocriticarme. Falaba antes dos poetas frecuentados, engado agora os que máis me interesaron desde que entrei de verdade no mundo da poesía: naquel ano de Glasgow devorei todos os poetas “beat”, con especial insistencia en Ginsberg, Ferlinghetti e Corse, lin moito tamén a Spender, Browning, Robert Graves e Auden, despois tiven unha etapa Yeats e outra Eliot, máis adiante entraron Joyce e Pessoa na miña vida, o primeiro de maneira exhaustiva, xa desde hai dez ou doce anos Seamus Heaney é para min un factor decisivo. De entre os poetas galegos hai tres aos que vou e veño con especial predilección: Celso Emilio Ferreiro, Xosé Luís Franco Grande e Xosé Luís Méndez Ferrín. ¿Dos da miña xeración? ¿Son ou non son dela? ¿Onde me encadro? ¿El non serei unha botella chimpada no Mar dos Sargazos? Chegado este punto, cáseque punto final, será cousa de responder ás tres preguntas clásicas. ¿Por que, para quen e como escribo? Non sei por qué escribo, se o soubese igual nin o facía. Si sei, en cambio, que escribo para aqueles que, como no vello romance, van comigo, tamén para min mesmo naturalmente. Escribo, en fin, como se sempre fose a derradeira vez, isto é con paixón, ás veces coa pel de galiña ou cunha bágoa a piques de

estoupar, o mesmo que sinto cando escoito o *Allegro con moto* da sonata 850 de Schubert ou viaxo á Piazza del Campo de Siena, o mesmo.

O derradeiro día de 1929 oitenta nenos morreron no incendio dun cine en Paisley, vila situada non lonxe de Glasgow. Ando a traballar agora nun libro de poemas, *Río matinal*, que quere ser un xesto de amor para aqueles cativos quen, sen estar, alumean Escocia. A que eu vivín, a que segue sendo. Volvo pois ás miñas fontes primeiras, ás de *Paisaxe de Glasgow*. Con outras técnicas, si, pero coa paixón de sempre. A ducia de poemas que veñen a continuación son parte do primeiro movemento dos tres que compoñen *Río matinal*.

I

Eses días tan tráxicos: xaneiro
a piques de chegar
ou xa na porta petando decide
esquecer cantos agravios impostos;
entra.

316

O vento brúa, manda
dormir acobillados entre as mantas,
renxen táboas de madeira nas illas;
a carencia de pais tan evidente.

Diríase moi cedo,
diríase que o vindeiro ano ha vir
portando regalías,
búcaros de rosas, gaiolas de bimbio
con paxaros exóticos,
ferrocarrís de corda en estacións
lonxanas.

II

Viñan gaivotas como tardes de chuvia
petiscar no ronsel
aberto ao Mar do Norte, salferida
con vinagres e sal a fendedela
tan dura de curar.

III

Camiño dos domingos
cheo de amoras furtivas
e de bágoas vindeiras.
Camiño de escolares
cubertos polo estío
da mágoa que non chega.
Aínda.
Adivíñase.

IV

A festa na que as bruxas
relouquean e os rabos das vasoiras
son pasaxe anunciada.
Unha cabeza con ollos de tigre
iluminando xestos
agachados, facianas alcendidas
pola pálida luz, marela en fin,
da ollado de felino.
¿Galano ou brincadeira?
Esa luz rosácea, mortal de necesidade
polo farol do abrente caprichoso.
¿Galano ou brincadeira?

317

V

Con ponlas do último acivro ateigadas
de boliñas vermellas,
eu tamén onde ti.
Pero non, vénsenos de negro a noite, e non,
pinta de negro a noite
e os lagos de loito polo solsticio.

VI

As apullas de todos os reloxos,
as areas das clepsidras
os gnomons lacazáns (se nunca sol
aquí, a penas unha mancha pálida
cando se digna estar),
avisando, con paso inalterable
do veciño e fugaz, lene, tremor.

VII

Mergullouse o ceo de domingo malo,
e neve na fogueira
como a última vez que se quixeron
eles –os dous– un vulto
no grisáceo solpor das Terras Baixas
cando caen as folerpas
e a tardiña palidece máis aínda
nos faros da ambulancia.

318

VIII

Eran, ¿como dicilo?,
un asunto moi serio, o corazón
da festa, o carozo da froita máis
madura, o río desbordado cando
chova a cachón despois
da seca, e as semanas asoláganse
de troula, cando –veredes– as sabas
húmidas son motivo
de risa.
Eran tantos para tan pouca vida.

IX

Toque de sobriedade
mesmo na morte calvinista, mesmo

nesta última, por definición, mortalla;
as medias con volta baixo dos xeonllos,
o xersei ben pranchado
e un peite de carei para os cabelos
que foron loiros, rubios,
cinsa agora, un matiz.

X

Este tan aloucado pensamento
que vai contigo ao punto de partida
é dicir onte cando
a vida semellábase infinita
por si soa, xa non digo para cantos
como vós ides papala, sen dúbida.
O malo non obstante
é cando a vida é incapaz de erguer
a voz na súa defensa ou vosa
e a noite que nos vence unha pucharca,
preludio sintomático
da matinal menos apetecible.
Daquela xa non estarás alegre,
bañada de tan insular tristura.

319

XI

Despois da chuvia fican
castelos (ou casas) de elfos morosos
en apañar cogumelos, se tal
andarían batendo croios contra
o seu propio tellado
de casas (castelos) de elfos morosos.

XII

Todo se resolvía
na escola, a dos domingos tan penosa
como a subida lenta

da cucaña cun presente no cabo.

Eran os días tartarugas, eran
ofrendas para un deus ben cativo
o que transforma todo
nun rito precoz e carraxe mansa.
Pero despois –antes– da escola o cine;
faro dominical que vén de lonxe.

Vicente Araguas
Madrid, marzo 1997

ESTUDIOS

Xosé Luís Axeitos

A recepción das vangardas en Galicia

Mª Carmen Alén

Panorama da literatura occitana dos séculos XVII e XVIII

María Teresa Sanmarco Bande

O significado “escuro” na canción “Donne ch’avete intelletto d’amore”, de Dante

NOTAS

321

Ana María Spitzmesser

Unha experiencia posmoderna: *Tic-Tac*, de Suso de Toro

Laura Lojo

O camiño cara a unha biografía definitiva: *Virginia Woolf: A Biography*, de Hermione Lee

Teresa Monteagudo

Noticias acerca de Manuel Lois Vázquez e a súa obra

Teresa Seara

Un país para padecer a soidade: *Os poemas da lenta nudez*, de Miguel Anxo Fernán-Vello

Suso de Toro

Dificultades para as literaturas nacionais

Miro Villar

“Rogo a Yavé”, un poema en galego non recompilado de Celso Emilio Ferreiro

DOCUMENTOS

Xosé Luís Axeitos

Dos arquivos de Dieste: O doutor Antonio Baltar e a Agrupación Galega de Universitarios, Escritores e Artistas (A.G.U.E.A.)

ENCONTROS

Xosé Soto Andión

Con Pérez Prado na diáspora

LIBROS

Alberte Ansede Estraviz e Cesáreo Vázquez Iglesias

Historia da Literatura Galega
(*María del Carmen Rodríguez Castaño*)

M. Keith Booker

A Practical Introduction to Literary Theory and Criticism
(*Francisca Paredes Méndez*)

Paolo Canettieri

Descortz es ditatz mot divers. Ricerche su un genere lirico romanzo del XIII secolo
(*Xosé Xabier Ron Fernández*)

Esther Corral Díaz

As mulleres nas cantigas medievais
(*M^a del Carmen Vázquez Pacho*)

Maggie e Ann Morris Dunn

The Composite Novel. The Short Story Cycle in Transition
(*Laura Lojo Rodríguez*)

Álvaro Galmés de Fuentes

El amor cortés en la lírica árabe y en la lírica provenzal

(*Jesús-Antonio Rodríguez Blanco*)

Xoán González Millán

A narrativa galega actual (1975-1984). Unha historia social

(*Mª Teresa Araújo García*)

R. Jenkyns (ed.)

El legado de Roma. Una nueva valoración

(*Mar Sueiro Pena*)

Carlos Paulo Martínez Pereiro

Natura das animalhas. Bestiario medieval da lírica profana galego-portuguesa

(*Ignacio Rodiño Caramés*)

María Xosé Rodríguez Valcárcel

Aureliano J. Pereira no rexurdimento galego

(*María Xesús Nogueira*)

323

CREACIÓN

Xavier Alcalá

Vicente Araguas

BOLETÍN GALEGO DE LITERATURA

Masia

Nº 18, 2º semestre, 1997 • ISSN 0214-9117

Servicio de Publicacións
UNIVERSIDADE DE SANTIAGO DE COMPOSTELA
1997

Andrés Pociña

Naceu en Lugo no ano 1947. Despois de realizar estudos de Filosofía e Letras na Universidade de Santiago, licenciouse en Filoloxía Clásica pola Universidade de Salamanca, onde comezou a traballar, primeiramente como profesor de Lingüística Indoeuropea e logo de Filoloxía Latina. Doutorouse no 1973 cun traballo titulado Aspectos sociológicos del teatro latino. No 1976 trasládase á Universidade de Granada, onde permanece ata hoxe, para desempeñar a cátedra de Lingüística e Filoloxía latina que gañara o ano anterior. É especialista en literatura latina, pero a súa atención céntrase no teatro, temática sobre a que publicou varios libros e artigos. Entre os libros son de salientar: Los historiadores imperiales, los emperadores, y el teatro latino, (Granada, 1981), El tragediógrafo latino Lucio Acio (Granada, 1983), Comienzos de la poesía latina: épica, tragedia, comedia (Madrid, 1988). Tamén dedicou parte do seu tempo a temas literarios galegos. Desta temática son moitos dos artigos publicados en diversas revistas "O mundo clásico en Rosalía, Curros e Pondal" (1981), "Para unha historia do rosalianismo: Rosalía en Couceiro Frejomil" (1990), "A cultura latina nos autores e autoras galegos" (1996), entre outras. En colaboración con Aurora López publicou: Rosalía de Castro. Documentación y bibliografía crítica (1837-1990), 3 vols. (A Coruña, 1991-1993); Rosalía de Castro, Poesía completa I. Cantares Gallegos, edición, introducción e notas (Santiago de Compostela, 1992) e Conversas con Maruxa Villanueva na casa de Rosalía (1995). Tamén realizou diversas traducións ao galego de poetas galegos do século XX, en colaboración con Mosjos Morfakidis.

327

Autopoética

Cando se levan tantos e tantos anos, lustros, décadas,
 recitando os versos doutra xente
 lendo as prosas doutra xente
 matinando nas ideas doutra xente
 editando as obras doutra xente
 traducindo as palabras doutra xente
 explicando a escrita doutra xente
 gozando das páxinas doutra xente
 soportando as parvadas doutra xente
 pensa un por qué non ha poder facer o que fai outra xente.

Entón fas o que fixeches sempre, é dicir
gustar os versos alleos
traballar na prosa
fuxir das trivialidades
coidar a forma literaria
procurar as palabras axeitadas
beber nas mellores fontes
seguir ós grandes mestres e mestras
buscar un oquiño entre (e lonxe de) tanto cafre
cecais para convencerte de que non paga a pena o esforzo.

Catro momentos de mulleres

1

Reestrea

328

(Margarita Xirgu, 1903)

Fora todo coma unha loita interminable, contra un milleiro de frontes, rodeada por tódalas partes de aciagos presaxios, acosada por amigos e inimigos, acordes na opinión de que era unha tolemia o que teimaba facer. Máis dunha vez pensou en abandonar, pero a idea era máis forte do que ela; no fondo dos seus ollos, na súa mente, en cada anaco do seu corpo sentía a imperiosa necesidade de chegar ata a fin, de representar aquela terrible escena na que Medea, despois de matar os seus dous picariños, dállos a un Xasón pasmado e marcha victoriosa no seu carro de dragóns.

Primeiro foi a loita coas pedras, ou mellor, cos cancerbeiros das pedras. áa ser un perigo demasiado grande que varios milleiros de persoas andasen movéndose polas venerables pedras romanas, estivesen alí, barulleiras e incómodas, durante toda unha representación. Podían soportar danos, as persoas e, sobre todo, as pedras. Primeira loita, e primeira victoria. Non pensaba deixar de realizar aquel soño seu por moitas pexas que lle apuxesen.

Depois veu a guerra contra o texto. A vella traxedia non acababa de convencer a. Mellor dito, as palabras da vella traxedia. Anque o egrexio profesor de Salamanca cangara con tódalas molestias imaxinabeis para mitigar o retoricismo desmedido do filósofo cordobés, a ela costáralle moito, moitísimo, meterse nas palabras de Medea; no personaxe conseguírao sen meirande problema. Era como outra Elektra; aquela Elektra que lle fixera perder non sei cuántos quilos cada vez que a repoñía.

Ara o vestiario resultara un problema: a todo transo pretendían que tiña que ser branco, porque, dicían, a imaxe da muller grega implicaba, ó parecer, unha especie de túnica branca sen mangas, cun ombreiro ó aire e drapeados virados. Ela sabía que a súa Medea tiña que vestir de negro: un vestido longo, negro, caendo dende os ombreiros, cos brazos ó aire e un grande escote en pico. Moi grego, sen dúbida, pero negro.

Soamente o tempo, rexido dende o alto polos celestes, púxose da parte dela dende o principio. A tarde fora dunha calor abafante, pero sen rastro daquelas nubes que presaxiara algún agoreiro destemido. Segundo ía chegando a hora, o sol caía pouco a pouco no horizonte, tinxindo dun dourado vello as pedras do escenario romano. Ante un silencio sepulcral de tres mil persoas paralizadas, incapaces de respirar, foi estendendo os seus brazos, que recadaban unha forza inexplicable mentres se afastaban dos pregos negros do vestido; a voz, rouca, desgarrada, pero ó mesmo tempo con aquela dozura súa tan característica, dicía as palabras últimas, despois de matar ó segundo dos nenos:

Xa acabei. Xa non tiña máis, ¡ouh, vinganza!,
que sacrificarche. Levanta eses ollos cargados de
bágoas, ingrato Xasón. ¿Recoñeces a túa muller? Eis
como adoito eu fuxir...

As seguintes, as derradeiras, non as pronunciou coa voz, senón con aqueles ollos negrísimos que escintilaban dende o alto do antigo proskenion.

Na mirada do vello profesor de Salamanca cruzáronse, sobre o decorado das pedras seculares, baixo o ceo da tardiña, os negros ollos da actriz e a presenza muda dunha cigoña pausada, a mesma de vinte séculos atrás.

Testamento

(Violeta Parra, 1967)

Púxenme a matinar que se agora vou e marcho así, sen dar unha explicación, sen unha palabra de despedida, ó mellor van pensar que o meu non é unha retirada, senón unha fuga. É posible que vós non, os que cantastes comigo, os que respondestes sempre cun pouquiño de amor ó meu inmenso cariño; pero é que están tamén os demais, que son moitos. E pode ser que, se abandono o campo, comecen a minalo, a repetirlles que foi unha covardía, que desertei, que os traicionei. Por eso collín a pluma para dicirlles dúas cousiñas, para contarlles no que sigo a crer, para partir con ese cachiño do seu amor.

330

Non lles vou explicar por qué marcho. A miña vida é miña, completamente miña, e non hai motivo para darlles conta do que fago con ela. Cincuenta anos cabales, nin un máis nin un menos, son moitos anos para facer cousas: para amar, para loitar, para cantar, para vivir. Miro cara a atrás e vexo que ameí, que loiteí, que canteí, que vivín; miro cara a agora, e sinto que non quero seguir a facer o. O por qué é cousa miña.

Loitei, e era a miña verdade. Sen armas sempre, coa palabra, coa pintura, coa corda, co aramio. Con armas tamén o tería feito, se o obxectivo pagase a pena. Todo é lexítimo para defender un pobo que sofre, e o que é máis tremendo, non por culpa doutros: hoxe son os propios chilenos os que lles rouban o seu pan. Querería pensar que nunca máis se vestirán cabo e sarxento para tinguir de vermello os pavimentos, os camiños, as montañas da miña pobre patria. Xamais desertaría eu desa loita, que non intenten convencervos deso; por favor lembrádeme coma ó guerrilleiro, sempre viva, no voso pensamento.

Crin, e era a miña verdade, nas miñas xentes, nos meus indios, nos meus pobres, nas miñas lavandeiras, nos meus obreiros. Non busquei o aplauso fácil cantando que o mineiro produce bos diñeiros máis prá carteira do estranxeiro. Tiven, teño, terei a miña fe posta nos estudantes, porque os vin e as vin camiñar sen medo, coa fronte alta, coa idea elevada. Poida que neste momento non, pero mañá outra vez si, estarán aí sempre, cando precisedes deles

Me gustan los estudiantes
porque son la levadura
del pan que saldrá del horno
con toda su sabrosura,
para la boca del pobre
que come con amargura.

Cantei, e era a miña verdade, porque pensei que non podes pasar a vida sen ollar arredor e ver o que ves e calar, e non cantar a diferenza que hai do certo ó falso. Seguiría a facelo, se non fose porque decidín que podo marchar. A vós, ós que me entendíades, dígovos que nin dunha sílaba me arrepinto: de non ser así, non tería cantado.

Amei, e era a miña verdade, a miña meirande verdade, a miña gran débeda coa vida, que me deu tanto. Amei canto puiden, como puiden, facendo milagres da miña pobre persoa, volvendo atrás as follas do calendario, renunciando a tantas cousas. Amei, amo, amarei sempre tanto e tanto que xa non me paga a pena seguir vivindo.

331

3

Representación

(Melina Mercouri, 1967)

Como cada noite, sentábase diante do tríptico de espellos, ía tomando, sempre en idéntica orde, o tarro da base, o tubo do maquillaxe, a caixiña de sombra, o pincel de rimel, a brocha do colorete, o vermello de labios, o cepillo do pelo. Poñerse a pasar o pola melenas e encenderse a bombillina vermella coincidían sempre. Cando ocorría, pensaba unha e outra vez que xa non tiña remedio, e deixaba de cismar sobre se non era realmente unha covardía, se non estaba a colaborar a manter unha situación, unha ficción, unha traición. Polo curto corredor, a idea xa confirmada de que xamais podería saber cantos eran paisanos, cantos dos seas, cantos dos outros, cantos por aplaudila, cantos por curiosidade, cantos por alcumar a...

De novo levantábase o pano, e a sala un inmenso negro, máis sabía que estaban alí, como cada noite, porque os denunciaba o foguear dos flashes e as últimas toses apresuradas e os aplausos de recibimento e os ruidiños previos ó movemento primeiro da orquesta. Despois, silencio absoluto, e ela principiaba a súa canción, sempre a mesma, sempre igual, e despois a seguinte, a outra, todo igual, cronometrado ó segundo, calculado ó milímetro. Para rematar, de novo o aplauso forte, insistente, e o rito xa tópico das catro frases, agora xa abertas, pero máis superfluas que nunca de tanto repetir as.

De regreso ó hotel, como cada noite, a mesma dor de cabeza, as aspirinas, a penas un vaso de leite, ou un zume, ou un coñac, e a esperar o sono traendo o soño de sempre.

Na cima erguíase o templo escintilante, colosal, maxestuoso, sublime. Estaba enteiro. Ela colocaba oito macetas de barro, unha por columna, e regaba as oito roseiras brancas, que trepaban á presa polos oitos fustes. Sentábase diante, nunha pedra grande, soltaba o cabelo, encendía un pitillo, entoaba unha canción aprendida do avó. Era feliz.

332

Nese momento aparecían eles. Ingleses. Volcaban as macetas, estragaban as roseiras, derribaban o templo. A ela só lle saían dúas bágoas. Despois, secábonselle os ollos. Por último, botaba a rir cunha enorme gargallada de desespero que baixaba polas abas do monte.

E á noite seguinte igual, só que plantaba oito actinidias brancas, e os que chegaban eran outros. Turcos. Iguais as dúas bágoas. Igual a gargallada.

E á noite seguinte igual, só que plantaba oito clemátides brancas, e os que chegaban eran outros. Alemáns. Iguais as dúas bágoas. Igual a gargallada.

E á noite seguinte igual, só que plantaba oito xasmíns brancos, e os que chegaban eran outros. Gregos. Máis grandes as dúas bágoas. Máis grande a gargallada.

Déronlle a noticia mentres caía o pano, cando o público comezaba o grande aplauso. Por decreto militar, quedaba privada da súa nacionalidade. Xa non podería en soños regar as rosas, as actinidias, as clemátides, os xasmíns nas oito macetas de barro ó pé das oito columnas. Cambaleando saiu ó escena-

rio. Os focos fixeron escintilar dúas bágoas nos seus ollos divinos. Con dificultade achegouse á embocadura. E dixo:

– Eu nacín grega, e morrerei grega. O señor Pattakos naceu fascista, e morrerá fascista.

A gargallada que ceibou fixo estremecer a platea, os palcos, a enorme lámpada de araña.

4

Discurso

(Luz Pozo Garza, 1996)

Non sei moi ben de que xeito contarcho, amor meu, anque se supón que dende agora nunca poderei dicir que non son cumprida dona das palabras. Non te rías: de verdade que eu non acabo de crer esto de ser académica. O máis curioso foi o que pasou antes: dormín como nunca, como se a cousa non fose comigo, como se ás oito da tarde non fose pasar nada, non tivese que ir dicir o meu discurso solemne perante os inmortais (e perante a inmortal arquiteira). Agora que o penso ben, os inmortais deben ser os da Academia Española: nós non creo que voemos por semellantes altitudes.

333

Pola mañán dinlle outro repaso ó discursiño de marras: xúroche que xa me tiña farta, porque me vía un pouco boba léndoo en voz alta, alí, soa, diante do tazón de café con leite xa frío, coa cadeliña Sherpa mirándome sorprendida, quízais pensando esta miña ama empeza a falar soa, malo, malo. E deste xeito iría pasando o tempo, que como sabes moi ben non domino en absoluto, non sei medir o, nin entender o, nin explicar o.

Por eso debeu ser que me entrou de socato unha axitación absurda, pensando se todo estaría a punto, o traxe ben pranchado, os zapatos limpos como unha patena (¿como habían estar, se aínda non os estreara?), as medias sen carreiras, a rosa de organza non esmagada. A rosa, moi bonita, gris, era pensando en Ela

Digo o nome da Rosa
e revélase a vida
aspiro a luz
e fíreme a saudade.

Quería ir moi linda, moi elegante, como trinta anos atrás, ou polo menos vinte, ou se non como agora, pero ben maquillada, cun peiteado impecable. Quería ir moi fermosa, como a luz da aurora, e era pensando en Ti. Descontrolóuseme o tempo, unha vez máis, e matinei que estarías alí, entre os inmortalis non tan inmortalis, e me verías camiñar cara ó estrado, saudar ó Excmo. Sr. Presidente, ós Sres. e Sra. Académicos, e sentiríaste, unha vez máis, sempre o fixeches, orgulloso de min, da muller, da académica.

Fun á peluquería, e por pouco quedo durmida no secador. Xúroche, amor meu, que non estaba nervosa en absoluto, pero o que máis me preocupaba era que me viñan unha e outra vez á memoria cinco versos, decote os mesmos, dos moitos cos que fixera o tecido do meu discurso

334

Querías ver o mar antes da morte
procurabas no mar a infinitude
un vo de eternidade
lonxe do desamparo da imaxe primixenia
nos minifundios da alma.

É que no fondo, cruzábanse as imaxes de Ti e máis a de Ela, a de Rosalía. Entón pensei que tería sido mellor preparar a miña intervención sobre Ti, como soñara nun principio, sen atreverme despois. Total que acordei falar de Ela, dedicarlle o meu discurso, que non sería realidade nunca sen a súa obra e a doutras mulleras semellantes. Emporiso aquelas palabras que debía pronunciar ante os señores e a señora non tan inmortalis, ante as miñas amigas e os meus amigos, ante curiosas e curiosos, ante figuróns e figuronas, escribíraas pensando sempre en Ti e por eso asaltoume todo o día esa preocupación de presentarme fermosa, por Ti e para Ti, meu amor, Eduardo.

(Granada, verán do 1997.

Do pequeno libro *Doce mulleres, doce momentos*).

Marilar Aleixandre

MARILAR ALEIXANDRE (María Pilar Jiménez Aleixandre) naceu en Madrid o primeiro de maio de 1947, produto dunha mestizaxe de avoas e avós andaluces, valencianos e madrileños, e vive en Galicia dende finais de 1973. Estudou Bioloxía en Madrid e traballa como profesora, primeiro nun Instituto en Vigo, e na actualidade, como catedrática, na Universidade de Santiago de Compostela, onde ensina Didáctica das Ciencias e Educación Ambiental. Dende os anos 60 estivo vencellada á resistencia clandestina antifranquista e ao feminismo. Alterna a literatura xuvenil coa narrativa para adultos, sendo exemplos da segunda Tránsito dos Gramáticos (1993) e Lobos nas illas (1996); en 1997 acadou o Premio Manuel Murguía polo relato Desaforados Muños; e o Premio Álvaro Cunqueiro en 1998 por A compañía clandestina de contrapublicidade. En canto á literatura infantil e xuvenil publicou títulos como A formiga coxa (1989), Nogard (1994), A Expedición do Pacífico —pola que recibiu o Premio Merlín en 1994 e o Premio da Crítica en 1995, sendo a primeira vez que recae nunha muller e nun libro xuvenil— ou O Trasno do Alqueidón, Premio Raíñas 1996 e finalista do Premio Nacional de Literatura infantil. Colabora en diversas revistas, A Festa da palabra silenciada, Nó, Luzes de Galiza, Dorna e no Boletín Feros Corvos do Batallón Literario da Costa da Morte, do que forma parte. Realizou a tradución para o galego de A Caza do Caribairán (1996), de Lewis Carroll, Lista de Honra do IBBY, e de Muller Ceiba (1997) da poeta estadounidense Sandra Cisneros. Neste 1999 gañou con Catálogo de venenos o Premio Esquíu de Poesía.

335

Autopoética

A incerteza. Un territorio a metade de camiño entre o soñado e o vivido, un lugar imaxinario que reflicte nun xogo de espellos esquirolas do real, ás veces invertidas como se len os textos no fondo dos espellos. Unha forma de mirar que pretende levantar, unha miguíña, o veo a través do que ollamos o mundo que está fóra, suscitar o desacougo, a dúbida de se as cousas serán como parece que as vemos.

Durante un tempo crin que eu escollera a lingua na que escribo, pero Biel Mesquida convenceume de que foi a lingua quen me escolleu a min. Outra forma de dicilo é que foi un namoro e namorarse é algo irracional, non

suxeito a leis obxectivas nin ós dictados da razón. Unha non se namora de alguén porque quere e veces hai en que namorarse non trae máis que complicacións. Non é pouco sarillo ter a lingua fendida, falar unha linguaxe con cada metade do padal.

Un dos primeiros relatos que escribín, cando tiña dezanove anos, trataba dunha viaxe á procura de algo que en realidade estaba na casa da que se partía. Marchar de viaxe e volver a casa, viaxar para poder volver, ter unha casa desde a que é posible emprender a viaxe, son temas recorrentes no que escribo e en moito do que leo, pois á fin escribir e ler son, como viaxar e volver, como soño e vixilia, só dúas bandas dun mesmo espello. Estou convencida de que é imposible escribir sen ler moito, ler vorazmente, ás veces desesperadamente. Houbo ocasións en que os libros foron para min esa soga tendida sobre o abismo, ese cravo ardente do que termar cando batallaba para non perder tenza, para non despenarme por unha parede encosta que leva da lucidez á tolice. Ese papel de salvavidas é o que teñen os libros nalgúns dos meus relatos, como a Enciclopedia Escolar que le o preso en “Desaforados muños”. Para min os libros máis estremecedores do noso tempo, Conrad, Plath, son os que mergullan no propio medo, medo á incompreensible morte, pois aínda que vida e morte son tamén dúas caras do espello pasamos os días tratando de esquecer que a morte é o único argumento; medo á tolice que aniña como unha larva monstruosa nun recanto da mente; medo á barbarie que acouga no corazón dos, supostamente civilizados, seres humanos. Escribir é un intento de poñer baixo control os terrores que espreitan, máis que fóra, nalgún lugar de nós, de crear esas sombras xémeas que poden confundir á morte cando veña procurararnos.

Comecei escribindo relatos e seguen sendo o meu territorio preferido, un destello, unha frecha guindada cara ás nubes, unha airada de palabras. Un relato pode ser a espiral que desenvolve unha imaxe, o territorio da redundancia, da idea que aparece e reaparece como as puntadas nun bordado, das visións múltiples en que se fragmenta unha historia. Non embargantes unha novela suscita desafíos doutro carácter, dar carne ós personaxes, tecer distintas voces nunha historia coherente. A madurez narrativa confirmase, creo, na capacidade de escribir novelas.

Interésame o reverso das historias, o que se pode relatar á luz da lareira e a sombra escura e fría que está detrás: os outros personaxes secundarios e o

que lles ocorre debido ás accións dos protagonistas. Non sempre o papel principal corresponde ó que parece a primeira vista. A incerteza, o camiño entre o soñado e o vivido, se é que vivir é algo distinto e independente de soñar.

A Redeira

A Ana Román

Os pés do seu tear eran de pau de laranxo e a lanzadeira de marfil do unicornio mariño, que non en van era a esposa –anque abandonada, esquecida ou tal vez viúva– dun príncipe. E cos anos chegara a adquirir unha habilidade tal como tecedeira, que do que aparentaba ser o rutineiro abaticar dos lizos ían nacendo intrincados debuxos, arroaces e golfiños azuis, ourizos púrpura, rosadas luras e ata outros monstros nunca vistos e dos que ninguén na illa sabía o nome, e ela menos ca ninguén pois no canto de embarcarse nas cóncavas naves pasaba os días tecendo Quizais seu home, se é que aínda vivía, mirara algunha vez, xurdindo do pélagos, aqueles enrodelados tentáculos, aquelas cegas cabezas. Pero era máis probable que non puidese velos, ou que se os vira non o puidese contar, porque, dicían, os seus ósos xacían nas profundidades do abismo logo de perecer en loita cun deles nas axitadas travesías de Escila e Caribdis.

337

Sen embargo nin as mulleres que se afanaban en torno a ela, nin os pretendentes que a importunaban a cotío chegaran xamais a ver completado o debuxo, chegaran a admirar o arroaz na crista da onda, o extremo dos raios da lura, pois o que fora tecido durante o día aparecía desfeito á fin de cada noite, desganduxado o remate, soltos os fíos de liño, ennobelada a seda, como se ningunha das figuras trazadas con tanto primor o día anterior tivese existencia real fóra do lembrado ou imaxinado por quen a rodeaban. Mesmo a lembranza da trama resultaba difícil xa que ningún día gardaba parecido aquel deseño co do día anterior, e se un día o que se rebirichaba entre as escumas era un golfiño riscado, o seguinte semellaba unha quenlla e os raios da lura convertéranse nos fráxiles brazos da arañenta ofiura. Dicíase que ela mesma destecía cada noite, á incerta luz de lámpadas de aceite, o labor do día

Contaban que argallara aquela estrataxema para burlar ós pretendentes que a apremaban para que escollese un de entre eles, que lle arrincaran a promesa de entregarse a un cando o tecido estivese acabado. Eles debían crer que, ó posuír o seu corpo moreno e lanzal, transformaríanse en heroes invictos como fora seu home, que a súa mirada torva mudaría en resplandecente intelixencia, que a partir dese día serían sabios e astutos no canto de xarotos e galloufeiros. Os pretendentes tiñan a certeza de que seu home non había volver, transcorridos xa máis de dez anos desde a fin da guerra, cheas de ferruxe as armas que se amoreaban nos cabaneis, cicatrizadas as feridas, casadas de novo as viúvas. Todas bardantes dela que aínda esperaba a volta do viaxeiro, que aínda corría cara ó peirao cada vez que os vixías anunciaban a chegada dun barco do que unha vez e outra desembarcaba un novo pretendente e nunca el.

Mais se alguén tivese a oportunidade de ollar o que facía ás noites, encerrada no seu cuarto, coas lámpadas prendidas, mentres unha fiel camareira deste-cía no tear e os pretendentes se entregaban á bebida e ó trouleo no grande salón, vería como, tirando dun estoxiño de madeira de urce sete agullas de ferro, entrallaba unha grande rede, tecida cun fío tan sutil que podería apa-ñar nela os pións ou as xoubas máis miúdas, pero tan rexo que termaría dun tabeirón e mesmo resistiría a acometida dos seus dentes. Se era esta rede, único traballo que progresaba cos días, instrumento destinado a pescar no mar ou a apañar os paxaros que peteiraban as viñas en setembro, iso ninguén podía sabelo porque nin a viran nin sabían da súa existencia. Súa avoa fora redeira e tal vez era este labor unha invocación que a neta elevaba cada noite, na soidade do cuarto, para non desesperar. Ou poida que preparase a rede por se un rei ordenaba que se presentase ante el nin núa nin vestida, e fose esa a razón de que algunhas noites medise a rede contra o seu corpo espido e fermoso, envolvéndose nela como se probase unha túnica nova. Ata é posi-ble que se algún dos pretendentes soubese que ela, ás noites, tecía unha rede, pensase que era unha actividade por facer a noite máis pasadía, pois adoitan os heroicos soldados crer que só eles actúan cun propósito e que os demais, sobre todo súas mulleres, móvense ás toas.

Por iso, cando seu home volveu, despois do batifundo de sangue, berros, tri-pas por fóra, despois de que el lle rebentase o fígado ós pretendentes e guin-dase as miudanzas ós cans, despois de que o salón estivese baldeado e limpo de sangue e mortas tamén as críadas que o limparon –só logo de limpar o

salón foi cando as matou Odiseo—, despois de que el a chamase para o leito suntuoso e que ela lle pedise uns instantes para acabar o tecido de vez, despois de que ela fose con el para o cuarto, ningún se explicou de onde saíu aquela rede na que caeu enguedellado Odiseo, ningún soubo que foi dela, onde puxo rumbo naquel barco en que marchou co seu can Argos, libre xa de agardar por el.

(1997, no centenario da creadora de Frankenstein)

ESTUDIOS

Javier Gutiérrez Carou

Sinestesia e símbolo na *Divina Commedia*

Ramón Nicolás Rodríguez

A poesía de Blanco Amor ante a crítica do seu tempo

María Xesús Nogueira Pereira

Poesía galega dos oitenta

Iria Sobrino Freire

Teoría da novela e poética en *Se una notte d'inverno un viaggiatore*, de Italo Calvino

341

NOTAS

Helena Golubeva e Helena Zernova

Poesía galega en traducións rusas

Isabel Gómez Rivas

Filosofía e Literatura nos primeiros artigos de Celestino Fernández de la Vega

X. Bieito Arias Freixedo

Eu atend'end'o meu amig[u], e un á ¿É posible unha nova lectura da cantiga de Meendinho?

Teresa Araújo

Fontes de *Fria Hortensia*; Branwen, filla de Llyr

Teresa Monteagudo

Manuel Lois Vázquez e os seus pseudónimos

DOCUMENTOS

Xosé Luís Axeitos

Dos arquivos de Dieste: *In Memoriam* Carlos Gurméndez
(1917-1997)

María Xesús Nogueira

Dúas pequenas historias cunqueirianas

LIBROS

Alberte Ansede Estraviz e Cesáreo Vázquez Iglesias

Historia da Literatura Galega

(*María del Carmen Rodríguez Castaño*)

Guilliam Beer

Virginia Woolf: The Common Ground

(*Laura Lojo Rodríguez*)

Arturo Casas

La teoría estética, teatral y literaria de Rafael Dieste

(*Fernando Cabo Aseguinolaza*)

Eva Castro Caridad

Introducción al teatro latino medieval: Textos y públicos

(*Jaime Varela Sieiro*)

Carlos Paulo Martínez Pereiro

Hospital das letras: In(ter)vencións e ensaios literarios

(*María Teresa Araújo García*)

Roxana Recio

Petrarca en la Península Ibérica

(*Ignacio Rodiño Caramés*)

Stephen Reckert

A realidade poética das Cantigas de amigo

(*Gema Vallín*)

Revista de Occidente
Sobre literatura y literaturas
(Jesús-Antonio Rodríguez Blanco)

Antonio Sánchez Trigueros (dir.)
Sociología de la literatura
(Jesús-Antonio Rodríguez Blanco)

Ángel Abuín González
El narrador en el teatro
(Jesús Rubio Jiménez)

CREACIÓN

Andrés Pociña
Marilar Aleixandre

BOLETÍN GALEGO DE LITERATURA

Nº 19, 1º semestre, 1998 • ISSN 0214-9117

Servicio de Publicacións
UNIVERSIDADE DE SANTIAGO DE COMPOSTELA
1998

Bieito Iglesias

O autor exerce de cazador de bolboretas, de efémeras actualidades que os lectores poden atopar desecadas nas columnas de A Nosa Terra, La Voz de Galicia, Grial, Galicia Internacional, Tempos Novos... Tamén é responsábel da dobre ao galego de certas voces victorianas: Biblioteca Sherlock Holmes (1995-1997. Nove tomos). Todo isto a partir dos 30 anos. Antes estivo moi ocupado en nacer e criarse nos barrios ourensáns de Quintián e A Chabasqueira, ao pé do Miño, dos xitanos, dos labregos transplantados dos Chaos de Amoeiro e de Brunilda (nome co que se coñece o virus da poliomielite). Entre os cinco e os once anos morou nos lugares de Pol e Figueiredo -Concello de Coles-, onde o deixaron, a cargo dos avós, os pais emigrantes. Alí recompilou un arsenal de anécdotas e aprendeu o dialecto no que, basicamente, escribe. Entrou en contacto serodio coa literatura galega. ás dezasete primaveras, só tiña lido unha obra en vernáculo, a lenda estampada nun cinseiro: Amigo que non dá e coitelo que non corta, pouco importa. Esa experiencia non o converteu en literato da noite para a mañá. Dedicou aínda tres lustros á independencia de Galicia e a revolución socialista, a conquistar unha muller e gañar a vida. Contra a norma xeral, nunca cambiou de partido nin de muller, e si de lealdade futbolística, oficiando de infante merengue, e de blaugrana ao nacerlle a moa do xuízo.

Ata o de agora a súa bibliografía máis salientábel é a que segue: "Luanda", relato premiado no certame de narracións breves "Modesto R. Figueiredo" (1991); Aventura en Nassau (1991), relatos do desexo contrariado; Vento de seda (1992), novela da memoria ferida; Miss Ourense (1994), relatos policiais; Conta os latidos (1995), nouvelle sobre o turismo e outros regocixos; "Non sabía que doía tanto" (1996), narración incluída na Antoloxía do Conto Galego de Medo.

347

Autopoética

A obra bieitina versa -faltaría máis- sobre os grandes temas: a política, o diñeiro, o sexo, a vida e a morte. Pero tamén furga en pequenos enigmas: ¿Desde cando se comercializan as xardas en conserva? ¿Quen matou a Kennedy? ¿Como é que Orson Welles lle regalou unha piscina chea de colonia a Rita Hayworth? ¿Acaso non sabía que a colonia proe naquel sitio?.

Este menda non cre na literatura, na política nin na sorte. Así e todo escribe, vota e bota quinielas.

Na sala de espera da estación non cabe unha agulla. Polo visto acudiu un enxame de universitarios a tomar os cercanías en dirección Compostela. Ante as billeteiras estarrícanse as bichas de rapazolos, estorbándose coas bolsas inchadas polas atencións das mamás: mudas limpas e quilos de fruta para saciar a idade do estirón.

As raparigas rin as gracias dos mozotes langráns e axitan os bonos mensuais que rebaixan o prezo do tren. Non reparan no quiosque, e iso que o noxento diario local proclama a noticia do día en grandes e insidiosos caracteres. SUICIDIO FRUSTRADO. Unha veciña de Ervedelo guíndase da Ponte Vella e sae ilesa. A saia, de ampla roda, abriuse cal paracaídas, propiciando un plácido solago no Miño. Eu arrímome ó posto dos xornais, sen cruzar unha ollada co quiosqueiro, e abro a gabardina para tapar as portadas escandalosas. É unha precaución inútil, porque os estudantes non se interesan nos sucesos parroquiais. Nin sequera unha parella que pousa os macutos ó meu carón para intercambiar sorrisos e comichóns adolescentes. A rapaza é baixa, ten tetiñas minúsculas e pernas de galiña; pero pínase cara o compañeiro degallado, indolente nas alturas de mozo campante, meténdolle as gafas grosas debaixo dos nefres. Comenta un problema que a trae a mal traer: “Din que os jichos se van con calquera, que lles valen todas as tipas. Non é certo, seino por experiencia”. Con tal declaración xogábase a vida. Unha de dúas, ou o lánguido guaperas se apartaba dunha mercadoría desprezada, ou ben se deixaba agarrar polo narigón da piedade. O caso foi que saíu pola tanxente. “A ver se chego a tempo de pillar unha entrada. Hoxe toca un saxofonista nun pub da zona vella. Ese que actúa nas rúas todo serio el, vestido de punta en branco” “Pero ¿toca ben?” “¡Ondia! É un puto encanto”

Un puto encanto. Velaí unha definición que lle aquece a Amable. Non hai muller máis versada en trípticos publicitarios das grandes superficies comerciais. Sabe os prezos e ofertas á torta e á dereita. E sabe tamén como tocar o nabo. Falo da miña esposa, expoñente asombrosamente desenvolvido do homo faber. Seica pensa que non se pode vivir sen cambiar os pomos das portas cada trimestre. E as fundas dos sofás e a distribución da casa. Os meus colegas do hospital aran polo mesmo suco. Disque a decoración é o ideal da clase media. “Cando me aburro, tiro un tabique”, soltou María José Cantudo nun programa televisivo de ecos de sociedade, e Amable subiu o volume do

televisor e impuxo silencio na mesa, embelecada pola revelación da silva ardente. O peor é que os rapaces se imitan a ela. Os rapaces empéñanse en comprar os tarecos máis estraños e dedícanlle uns días de entusiasmo. A cousa vai ben, con tal de que sexan trebellos inertes. Pero cismaron en que lles mercase un hámster e, ás dúas semanas, non miraban para el. O bicho espera que eu chegue do traballo e, entón, brinca na xaula como se lle chegase a rega. Non é pola comida non, o que pide é unha ollada. Presínteme xa cando entro no portal e relouca de contento. Se non fose polo ratiño, custaríame volver á casa pola noite. Alí espérame, un día si e outro tamén, algunha desquencia. O neno maior que gastou un diñeiral en chamar ás liñas eróticas, o máis novo que non estudia un raio e xoga en cambio ó baloncesto, fai teatro, excursións, cursos preparatorios da Confirmación que duran seis meses... actividades extraescolares de colexio de pago, que encandilan á miña xefa. Terqueou ata que metín os rapaces nos curas e non houbo maneira de sacarllo da idea. “Oes, que alí se son cabezudos non fan bo deles”, advertínlle. Eu fun ó Instituto e aquí estou. Esta é unha razón que convence, pero a Amable éntalle por unha orella e sáelle pola outra. Despois de todo, eu non cheguei máis que a practicante.

349

Pola semana imos tirando, pero os fins de semana ha de ser o que ela queira. Tén a manía de saír os domingos e días santos de estampida. Sobre todo dende que, por Semana Santa, se me ocorreu -nunca tal fixera- voar cara Cuba deixándoa a ela en terra. Deu a lata con edificar unha casa de campo ata que levantei un chilate en Santa Cruz de Arrabaldo. Non foi do seu gusto, para casopa tan modesta non hai solucións decorativas en Nuevo Estilo. Da segunda residencia beneficiase un setter inglés e mais eu, que aínda vou plan- tar unha mazaira de cando en cando. Hai que apuntarse, pois, ás excursións. Os nenos prefiren ir ó pavillón e corear canastras do Xacobeo Ourense. Ela devece por saír comer ás aforas: a Untes ou Esgos, onde abrevan as nosas amizades. Pero, maiormente polos rapaces, fixen un programa de visitas que debía chamarlles a atención. Navegamos xa polo cañón do Sil, vimos os cervos no Invernadeiro e o pasado sábado tocoulle a vez a un castro cerca de Celanova.

O recinto está excavado e algunhas pallozas reconstruídas. Unha marabilla. Faleilles dos celtas, da aldea de Asterix e tal e que sei eu. Amable fervía por volver, temía que o tráfico non nos deixase chegar a tempo de facer a compra en Alcampo. Desentendínme do seu mal humor e concentreime no

ensino dos nenos. Deuse o caso de que veu pousarse un paxariño no curuto do colmo dunha palloza. Unha ave rebulideira de pluma negra, cunha simpática pinta de cor butano no rabo. “Mirade, ese é un pisco pedrés”. “Papá, queríamos un xelado”, retrucaron a dúo sen darme corte. Estiven a pegarlles un zafanazo.

A verdade é que non sei por que tomei tan a peito o desprezo que lle fixeron ó pisco. Botei a andar, sen abrir a boca, collín o coche e regresei a Ourense deixándoos alí, no relento da noite. Despois aluguei un cuarto no Hotel Sila e ata hoxe, non me víron máis o pelo. Amable foi chorar ó traballo, meteulle os nosos líos no cu a todo o persoal: médicos, enfermeiras, celadores...Nin sequera se libraron os doentes. Non cedín, a min non me dobran así como así, pero a condenada gobernouse para arruinarme a vida. Guindouse ó río dende a Ponte Vella, con esa saía grotesca que a freou no aire, salvándoa dun garapaldo mortal. E a folla parroquial encargouse de airear o asunto, mandando recado ós últimos currunchos da provincia, onde non chegou Cristo nin a súa nai.

350

Por iso teño que marchar, apanar un tren sen importarme camiño nin carreiro. ¿Por que me fai isto? ¿Porque viaxei a Cuba? ¿Porque non pasei de ATS? Ó hámster, agora que non o acomodo eu, vaino partir unha chispa. Pero que se amole o mundo. Sobre todo, que Deus confunda esta cidade falsa. Ata aquí mesmo, á bóveda da sala de espera, alcanzan os seus embustes. Un mal pintor luxou o teito con estampas típicas: os señores no centeo, os mozos con polainas e monteira, as mozas con dengue e muradana e baldes na cabeza bailando ó pé do cabaceiro. Non hai un ourensán que non aborrezas estas lerías. Dende o ano da pera arrombaron as fantasías galaicas da Sección Feminina, para entregarse ó tiroliro, a tangos e rancheras, ós rechouchíos do Festival do Miño: “¿Quién dibujó las rías de tu paisaje? ¿Quién puso en tu linaje la vida errante del afilador...?” Errante e paragüeiro. Precisamente. Aí vos quedades, vós e Alcampo e as rebaixas de Adolfo Domínguez.

Enardecido polas maldicións que rosmaba de min para min, atravesei o paso subterráneo ata as últimas vías e subín a un tren sen consultar o letreiro indicador de destino. Entre unhas cousas e outras, esquecérame de coller o billete, así que estaba en desvantaxe co meu compañeiro de asento, que tornaba o embarazo que domina ós viaxeiros acomodados fronte a fronte coa lectura da letra miúda do seu ticket. Boteille unha ollada distraída ata que se

remexeu incómodo, desviando os ollos cara a xanela. Un home duns trinta anos, enxoiro de carnes, coas meixelas falidas como illargas de vaca. Agora lamentaba non ter aproveitado o vagabundeo polo quiosque de prensa para comprar lecturas. Trastornáranme as portadas, as letras de molde descomuñais que aireaban os meus infortunios domésticos. Amable encargárase de aventar a conducta imperdoable dun marido fuxefuxe, que a abandonara cos fillos en pleno monte e levaba unha semana sen aparecer pola casa. Ademais -a denuncia merecía un subtítulo cargado de tintas-, o gandulo levantara os fondos gananciais da conta corrente. Hai cincuenta mil tipos que enxeitan do niño, pero poucos merecen catro columnas d'A Zarpa con retrato ben visible en páxina par (Amable facilitoulles unha fotografía ridícula en que aparezo montado nun burro na feira do 17). É a segunda vez que me dedican as súas atencións os intrépidos reporteiros locais. Na primeira ocasión saín ben parado e mellor acompañado de palabras en negrita:

351

“HAI CINCUENTA ANOS. 16 de Febreiro de 1946. Con toda felicidade deu a luz un precioso neno a señora María Dolores Rodicio, esposa do noso bo amigo Luís García, propietario de Calzados Castro Caldelas. Ó recén nado imporáselle o nome de Severino. Noraboa ós pais. Hoxe abre as súas portas ó público o Cine Mary. Elegante, comfortable, con case 500 butacas e os últimos adiantos en reprodución cinematográfica. Outra vantaxe respecto ás demais salas é que carece de Paraíso, lugar no que se oen con frecuencia inconveniencias de linguaxe, polo que o Cine perderá económicamente o que ha gañar en distinción. A película con que inaugura é Policía Montada do Canadá, de Cecil B. De Mille, con Gary Cooper e Madelaine Carrol. O xeneral De Gaulle pode ser considerado como un prisioneiro tras a súa dimisión”

Volvín o recorte de papel amarelo á carteira (acompañame sempre moi cerca do corazón), mentres o meu veciño de asento se obstinaba na prosa sincopada do billete, e cismeí no presaxio aciago de nacer xemelgo dun cine sen paraíso. Ocorréronseme varias inconveniencias de linguaxe, que non deixei pasar da punta da lingua.

—¿Canto se tarda en chegar a Ponferrada? -rompeu por fin o viaxeiro, con falsete de capón.

—Non lle sei dicir.

En verdade, acababa de informarme de que me dirixía ó Bierzo e lamentei a distracción de non pasar polo despacho de billetes para escoller unha viaxe de confíns.

—¿Encóntrase mal? —interesouse o home.

Debía ofrecer eu un aspecto lastimoso, a xulgar pola compaixón que transparecía no seu rostro. Repasei as roupas, con pregas e lamparóns de varios días, e compuxen o aceno o mellor que puiden.

—Acabo de matar á miña muller.

Non sabería dicir por que se me escapou aquel disparate. Antes de completar a frase, estaba xa repeso de semellante arroutada. Se el dese algunha mostra de escándalo, apresurárame a desmentirme co achaque dunha broma macabra, pero simplemente se derreteu como un bólico de manteiga, devenendo visiblemente a súa figura descarnada e arregalando os ollos cunha curiosidade insana. Interpretei esa mirada como unha invitación a darlle polo pau.

352

—Si, amigo meu, alí queda estomballada nas baldosas da cociña, como unha porca da ceba.

Afastouse todo o que lle permitía o respaldo do asento, e pensei que se erguería para falar co revisor en demanda da policía ou dos louqueiros. Tremábanlle os labios e pasábanlle sombras polos ollos, nubes medoñas en figura de paxarolos. Retorceu as poutas, estarricando os dedos fracos, pero non piou.

—Vendimeina hai dúas horas e estiven dando voltas pola beira do río, falando só, pensando en botarme ós remuíños. Faltoume valor, xa ve.

—Unha mala hora tena calquera —sentenciou nun susurro.

Ponderei a importunidade de cagar sentencias desa caste cando tes ombro con ombro a un asasino. Por un momento, pensei se sería un borrachuzas, un tolo ou un espécime pouco evoluído, un pelo á cima do chimpancé. Mireino fite a fite e pareceume un tipo vulgar con apetito de novidades. Estiven a interrogalo en forma para averiguar de que pino caíra. Pero tocábame a min a vez das confidencias.

–Non sabe canto ben me fai falar con vostede. Así deben sentirse as femias cando expulsan as libracións.

–Entón a súa muller... -tatexou, de paso que figuraba dúas cornas na fronte cos dedos aguzados.

–¡Ca! Por ese lado non hai caso. Sigo sendo un carneiro mono, coa testa despexada de hastes. Foi moito máis serio. Cousa do demo. Amable estaba descoñecida dende había tempo, xa non era dona de si, de modo que ninguén me poderá acusar de parricida.

Admireime da naturalidade con que enfiaba as trolas unha atrás da outra. Eu si estaba posuído por un diaño mendaz que me inspiraba apegotas gloriosas. Tamén me asombraba a credulidade do meu compañeiro, así como a súa ansia de contos podres. Incluso pareceu preocupado cando o revisor interrompeu o relato, poñéndome mala cara e un recargo por montar sen billete. En lugar de denunciarme como criminal ou guillado, entregoulle obsequioso o seu ticket e sorriu, para quitarlle ferro ó incidente.

–Marabíllame o seu sangue frío -comentou animoso-. Outro, no seu lugar, quedaría paralizado por un golpe así. Din que os que fan unha morte, aínda máis tratándose dun ser querido, quedan aloulados para a vida; que Deus non permite que lles volva o sentido de todo.

–Xa lle expliquei que non se trataba da miña paisana. Dígolle que chapodei a un entremetido.

–Vostede mencionou o demo, pero supoño que é un falar.

–Non hai Maligno que lle compita ó ser que me amargou estes últimos meses. O inferno empezou cando Amable colleu a cisma de tirarse ós coches. Foi un milagre que non a esmagasen. Tiven que pechala na casa e molestar a familiares e amigos para que non a deixasen soa un momento, mentres eu ía traballar. Imaxínese que espectáculo lle daba ós fillos.

–Pero xa serán grandes, ¿ou?

–¿Que o di, pola miña idade? Ando nos cincuenta, efectivamente, pero o

meu foi un matrimonio serodio. A muller é moito máis nova e o rapaz maior cumpriu 15 eses días atrás. Foi polos cativos polo que prestei oídos ós consellos dunha veciña amiga de bruxerías, a pesar de que eu non me fío un corno desas trangalladas. Decidín, en último remedio, marchar coa Amable a unha aldea remota e consultar cunha entendida.

«A sabía aquela gañaba bos pesos enredando ós inocentes. Iso foi o que pensei entre as mulleriñas da sala de espera, que intercambiaban milagrorios e bebían unha infusión que lles servían por conta da meiga. Bentrastes con auga fervida e sabe Deus que porquerías máis. Todo o asunto cheiraba a engadelo, e non consentín que Amable micase a pócima. Cando nos pasaron á consulta -un museo de figas e santos- vímonos fronte a unha muller escoada nas súas roupas negras. Sen mediar palabra, agarrou á miña costela polos colares e tróuxoa de regodón polo cuarto. Quería inducila a cantar e ouveaba con euforia de borracha: “¡Aleluia!” Se trataba de tirarlle pola lingua levou un desengano, porque Amable non dera unha fala dende que collera a teima de atravesarse diante dos coches. A cisma traspasáralle a boca cun prendedor. Pero a bruxa non se enguruñou ante o fracaso. En vista de que non conseguía contaxiarlle a borracheira, sentou a Amable nunha mesa camilla e, apertándolle as mans, pechou os ollos e zuniu como un abellón. ¡Para que foi aquilo! Como a un sinal acordado, alzouse unha voz de orixe incerto, un esborreco que parecía traspasar as paredes con responsos e letanías. O repertorio alongouse ben dez minutos. Cremos, Avemarías, a oración do Venres Santo...pensei que non calaba máis. A min ningún me quita da cabeza que era a voz do marido, gravada en magnetofón. Souben máis tarde que a meiga era viúva e que o home subira ó ceo había pouco, supoño que ben arresponsado, a vulgar polo moito que rezara.

«Pouco efecto lle fixo á miña muller. A non ser porque furgou nas orellas abouxadas cunha pinza, ningunha mostra deu de escoitar a devota algarabía. ‘Si buscas milagros mira, muerte y error desterrados, miseria y demonios huidos, leprosos y enfermos sanos’, proclamaba a ultratumba, pero Amable pasmaba cara unha vista enmarcada que adornaba a parede. Entre unha estampa de San Francisco Xavier morrendo ante as costas de China e a milagreira imaxe da Virxe do Portal, víase unha panorámica da cidade de Valladolid atravesada polo Pisuerga. Non tiña nada de particular, edificios cor tixolo, paseos arborados e unha revolta do río con tres pontes visibles. ‘El peligro se retira, los pobres van remediados, cuéntenlo los socorridos,

díganlo los paduanos”, concluíu o responsorio a San Antonio e a meiga ensaiou unha última embestida: “Señora, tivo alguén moi devoto na familia, ¿va que si? ¿Recoñeceu a voz? Non hai que terlle medo ós defuntos. Eles velan por nós, xa viu que querían axudala coa pregaria”. O meigallo que posuía a Amable non amolecía facilmente, pero algo pillara das oracións. “Vosotros sois los paduanos”, musitou en castellano de estraño acento. Iso si que me sacou de paso, porque ela a penas saíu da casa e non podía imaxinar onde se lle apegara o sutaque. Falaba coma vostede»

—Eu son asturiano.

—Quero dicir que non soaba a castrapo noso. A miña muller ergueuse, achegouse á vista panorámica de Valladolid e, por fin, emprestoulle atención á bruxa. “¿Quen es?”, interrogou esta nun puro chíó. “Soy castellano”, retrucou serenamente a miña muller. Anque xa non era ela, ¿comprende? Terá oído de persoas ás que se lle meteu unha cobra pola boca, mentres durmían, roéndolle as entrañas. Máis lle valera á pobre engulir unha víbora, antes de verse dominada por aquel espírito pezoñento.

355

«Dende a visita á meiga destapou a lingua de trapo e contounos, na súa fala natural, que estaba entre nós a contragusto. Viñera caír á rúa ourensá de Ervedelo e rabeaba por escapar do que el chamaba “fétido muladar”. Non llo tomei a mal, porque é verdade que os vertidos no río Barbaña ofenden por veces as ulideiras e, ademais, aliviábame o feito de que xa non intentase suicidarse esboirando o corpo da miña esposa debaixo dun coche. Nin cociñaba nin se ocupaba da casa pra nada; antes ó contrario, trousaba o caldo, renegaba das comidas que se estilan por aquí e era de hábitos bastante godallos. Resigneime a recollerlle o baño, que deixaba cheo de pelos, a tirarlle da cisterna e a facerlle a cama. Todo coa esperanza de que se fose por onde viñera, devolvéndome a muller. Incluso tiven que suspender as excursións ó campo, que se lle facían odiosas, e ben que o sentín polos nenos, porque, neses momentos que podía pasar con eles, fóra das horas de traballo, gustábame levalos a ver mundo, a que escoitasen o canto dos paxaros e aprendesen todo o bonito que hai nas campinas. Pero o castellano cuspiu con desprezo aínda ben non botabamos a porta fóra, pasaba as horas fronte ó televisor e só saía da casa de boa gana para ir de compras ós grandes almacéns. “Se non che tira o campo, quédate onde estás”, dicíalle eu, e el parecía conformarse anque, por tras, maleábame os rapaces.

«Foi polos fillos, mire ben o que lle digo, polo que fixen o que fixen. O demais atureino sen rechistar. Que me expulsase da miña cama, privándome dos dereitos conxugais (nunca me rebaixei a suplicarlle “déixate foder”), que fixese a burla da casopa na aldea e pasase o tempo man sobre man encanto eu baixaba o lombo ó traballo e ás angueiras da casa. Pasei por todo menos por que me encalatrasede os rapaces. Embrullounos dunha maneira que acabaron por arrepoñerse a min. Como se eu fose o último mono na miña propia familia. “Eso está bien para el paduano de vuestro padre”. Dalle co paduano cada vez que eu os quería levar comigo a inxertar uns frutais na finca, ou cando lles puña as cousas claras no tocante ós estudos: “O que non se baixe ós libros, póñoos a traballar”. Eu dicíalles así para meterlles medo, pero quero que estudien e que non se vexan como o seu pai, azoutando nádegas e espetando a seringa, pois, non sei se llo dixeran, eu son practicante. E esa é outra. O pelico podre do castellano non perdía ocasión de desprezarme, e os rapaces perdéronme o respecto.

«Ata que rebentei. Onte cheguei á casa de tardiña e ía contento, porque lle levaba un regalo ó fillo máis novo. Mercáralle un hámster, a fin de que se vaia afacendo a tratar cos animais e as cousas da natureza. Deille o bicho e expliqueille como o había de coidar, pero non mirou para el. Iso sentoume mal e recoñezo que me excedín por causa dese incomodo. Cando lle puxen o leite, antes de irse á cama, empezou a queixarse da tona que nadaba á cima, de que llo coara mal. E levou unha losquiada. “¡Que che dean!””, replicou, e correu a meterse baixo as saias do castellano. Pasei a noite adoecido, case non peguei ollo, e hoxe pola mañá encontreime coa tostada. Por carta que chegara de víspera e que non me parara a ler co disgusto do rapaz, reclamábame a Telefónica unha débeda de moitos ceros. Chamei a ver que tripa se lles rompera, dando por feito que había un erro, e aseguráronme que dende o meu teléfono se ligaba seguido coas liñas eróticas.

«Aí perdín o xuízo. Corrí ó que fora o noso cuarto de matrimonio -estes meses paseinos desterrado na cama pregable dos convidados- e boteille a gadoupa ó malnacido. Nin me molestei en afearlle o abuso de quentar as orellas á miña conta. Arranqueino de entre as sabas e leveino darrastro á cociña. Chiaba como un marrán e espertou ós rapaces. Acudiron os santiños ós berros e tiveran que loitar moi duro con eles para pechalos no seu cuarto. Encanto pelexaba cos fillos, a punto estivo de varrérseme o desgraciado. El ben sabía o que lle esperaba, porque azancoou polo corredor e esfolou os cotobelos

intentando abrir a porta de fóra. Non puido coas tres pechaduras. Teño unha desas portas de seguridade que torna os ladróns, pero converte a casa nunha rateira. Cando fun tras del, volveu cara á cociña e agarrou un coitelo.

«Amable era unha muller rexa, decidida, e sostida pola ánima do castellano volvíase unha fera. Eu facía por rodeala, por encortellala nunha esquina, e zafábase continuamente aceneando coa folla afiada. Foi como matar un gato arrepiado, unha alimaria que loita pola vida, non sei se me entende. Por fin conseguín achegarme, emborcando a mesa e tirándolla ás pernas. Caíu ó chan e funlle enriba, logrei riparlle o coitelo, torcendolle o brazo, e espeteílo entre as costelas. Pois, aínda ferida de morte, defendeuse con uñas e dentes e escapou cara o patio de luces pedindo auxilio. Así e todo, ¡ben duros somos! Os veciños debruzáronse nas xanelas, sumándose ó coro de lamentos, pero eu non recuei: guiábame unha forza, como lle direi, unha inspiración que me illaba dos berros medoños que estremecían o patio. Agarreina polas guedellas e metina dentro, poñéndolle o ramo á obra. Non sei polo que, tiña a seguridade de que, para acabar con aquel diaño, debía arrincarlle o corazón de aceiro. Como así fixen, practicando un corte en cruz entre as tetas da Amable. Escoitaba os choros dos rapaces no cuarto e os golpes na porta dos inquilinos que viven ó lado, pero non parei ata palparlle as entrañas. Entón tiveron un instante de dúbida, ó reparar na cara pálida, degolada como a dunha boneca de trapo, porque era o semblante de Amable nos días mellores, unha carantoña festeira de baile agarrado na verbena, ou de porfía entre os lenzos da cama»

357

Completara o relato coa vista no chan e, ó erguer os ollos cara o meu acompañante, esperaba ver a consternación, o medo, a compaixón sequera fose, pero tiveron que conformarme cos ollos remelados de vaca estúpida e cos fíos de baba expectante que lle regaban os cantos da boca.

—Preguntarase como puiden escapar do trance. Moí fácil. Lavei o sangue tranquilamente na pía do baño e abrí a porta facéndolle fronte ós veciños. Cearon para tras espantados e deixáronme ir sen arriscar un aceno de loita. Reproches si, carradas de insultos, pero non moveron un dedo. Así é a xente da capital. Non sabe distinguir un pego bravo dun pisco pedrés nin o dano que pode facer un meigallo, e engurúñase ó menor sinal de violencia. Se chega a suceder nunha aldea ou nun deses arrabaldos que aínda cheiran a esterco, alí mesmo me apañan e lévanme á cadea ou ó manicomio. Mesmo

terían a habilidade de fender a porta de seguridade cun machado, valéndolle ó diaño castellano. ¿Pero quen traballa hoxe en día co machado? O que hai é moita cagana.

A estación é igual que todas, coa particularidade de que ofrecen mantecadas ós viaxeiros en lugar de marabillalos con pinturas folclóricas no teito. E hai un tren que regresa a Ourense de aquí a unha hora. Véñenme ó acordo o setter abandonado na finca e o hámster. Que langrina pillarían estes días. O ratiño poñerá a orella por se me oe fugar na pechadura, coa ansia da comida e as caricias no lombo.

O asturiano apeouse para coller un taxi que o vai levar endeica un poboado mineiro. Pasou o máis do traxecto en plan de estoa, cravado no asento e sen despegar os ollos de min. E despediuse estendéndome unha man trémula, como se sufrise de perlesía. Roeu a mentira co follo e calará como un peto. Agora ten un segredo que lle pesa na conciencia, unha carga que marea un chisquiño, pero co torpor agradable de cando se come en exceso. E, dentro dalgúns anos, halle confesar a unha filla ou a un amigo íntimo: “Coñecín unha vez un asasino”.

Chus Pato

CHUS PATO naceu na cidade de Ourense en 1955. Licenciada en Xeografía e Historia, na actualidade é profesora de Ensino Medio. Publica os seus primeiros poemas na revista Escrita (1984). Mostras da súa obra poética figuran en: Luzes de Galiza, Festa da palabra silencio, Andaina, Gume, Olisbos, Revista das letras (O Correo Galego), Dorna, Clave Orión e La Ortiga así como nos libros editados polo "Festival da poesía do Condado". Participa nos libros colectivos: Palabra de muller (1992), Sete poetas ourensáns (1992) e Poesía dos aléns (1993), estes dous últimos editados polo grupo Dolmen.

No ano 1992, xunto a outras sete mulleres, publica en Edicións do Dragón a carpeta poética 8 e medio. Participa con outras poetas galegas na homenaxe a Rosalía de Castro no cincuentenario da fundación do Patronato Rosalía, editase con este motivo un CD cos poemas recitados polas diversas autoras, música de Rodrigo Román e un libro que recolle os textos e fotografías de María Esteirán (1997). Participa no libro Bis a Bis, en solidariedade co movemento insubmisio (1997). Participa en recitais, mesas redondas e diversas conferencias. No ano 1993 "Mateino porque era meu", acción-instalación con María Ruído, Sala Nasa. Santiago. No ano 1994 "Sen título. (Oito de marzo), acción-recital con Ignacio Vilaríño, facultade de Belas Artes, Pontevedra. No ano 1997, performance "A Sereña", sala Galán, Compostela, e sala Espais Contemporaneos, Girona, con María Ruído e María Esteirán.

Obra poética: Urania (1991), Heloisa (1994), Fascinio (1995), Ninive (1996), A ponte das poldras (1996).

Premios: 'Xouva verde' do colectivo Ronselzt (1990); 'Losada Dieguez', por Ninive (1996).

359

Autopoética

Procuro afastarme da metáfora e do símbolo. Máis que a materialidade da palabra ou do silencio busco a carnalidade do texto. A través da alegoría, da metonimia –preciso da farsa, da fábula–, porque me permiten plasmar a mutabilidade continua do pensamento, a súa inventiva, porque me permiten activar "o real", entrar na temporalidade (polis) e na historia (nación). Nunha época post-contemporánea, in-matérica na que posiblemente o libro non sexa xa quen de soportar o escrito, nin a poesía un "xénero" do posible. Estes "poemas" pertencen a un libro titulado m-Talá (en curso de escritura).

o lago

perdidos, damos voltas para podermos saír
atravesan as barracas

as dela, as súas lembranzas son tristes, amables e tristes -albo de calquera dis-
paro no arrabaldo de calquera cidade. Il pronuncia frases, non sei si debo ou
non transcribir as frases que Il pronuncia, son frases verbo da semiótica con-
fusa dos sinais.

Ela dá comezo ao seu relato: hai visóns, ela sabe que desde sempre hai gran-
xas de visóns; sabe que trabarán o pescozo do cisne, na arteria, o sangue
sólido

esperma en calquera altar, esperma de cetáceo, sabe que desde sempre utili-
zaron esperma de cetáceos.

Pronuncias o máis fermoso

-Sirius é azul

para escribir enriba da pel de cento e un dálmatas, nos matadoiros
de Chicago, de Cincinatti, de Chicago

astrakán. Se non as estampas do libro queimaríanme nos ollos

360

post-scriptum: trátase da licuación do sangue; desde sempre utilizaron
esperma de cetáceo, coloreada: a dez graos centígrados perde toda coagula-
ción, de tal xeito que cando a masa de crentes invade o templo acontece o
prodixio de maneira espontánea. No texto quere significar que Ela puido
sentirse así, un obxecto de superstición e culto, e pode ser tamén metáfora do
poema, fluíndo sobre calquera liturxia nos tempos remotos do pasado. No
que fai aos matadoiros, a miña afección polos estudos da Historia contem-
poránea disculpara este pensamento que enmascara a máis escura disolu-
ción, terraza Lautremont -así a erosión nos grandes zócalos, as enormes
diacласas. O mencer é naturalmente o de Patroclo.

(X.L.M.F.)

a batalla non a ves porque sucede lonxe, en Eritrea

a pintura é enorme, tres ou catro veces maior que os cortinados dun teatro
de ópera. A nai, unha das catro nais do rapaz, vai falar e efectivamente fala.
Nada, nalgún lugar simbólico o fungo transfigúrase en doncela

– míralle a capotiña e o manto lepiota
intúeslle o corpo, esvelto e atigrado; o tacto, frío. Como xeadó é nos cogomelos cando atardece.

E sorprendente e feliz porque podes retirar a mao e enlugar os dedos ou quecelos nos teus petos. Seguramente é muda.

Só o nome perfecto de Deus, o nome de Antonin Artaud onde alguén ispe a pedra. Grandes lenzos de chuvia cara dentro, a moitos quilómetros, profundos de follas moi húmidas e mortas e porque chegas tarde escachas nos ourizos onde dormen nenos con tiara solar e se bambean e unha das catro nais vai falar e efectivamente fala nesta alcoba dedicada a Stern porque estamos dentro, no grimorio dun poeta, e conta Xulia Moesa cómo tivo que camiñar sobre o esterco vintecinco metros de distancia para buscar unha peciña da muxideira que se lle perdera, e contemplan todos, a moitos quilómetros de profundidade, as páxinas da Ultratumba conxeladas por mor da couza, por lle sandar o mal, e respiran e hai que vestir a pedra: estes son os vestidiños, plumas do paradiso. Pedra negra e dorosa. Pedra esquemática ¿parietais?, ¿na chuvia?

361

o que nunca chegaremos a desvelar é se estamos dentro ou non, se a lágrima é de acibeche ou de basalto, se dentro están as tres magas danzarinas, se lograremos algunha vez abrir o túnel. A pedra condénsase coma nun rito ciguri. Sinala entón as iniciais, as iniciais brancas e as iniciais vermellas, do sol-macho real, do sol-femia, real. Nunca chegaremos a saber se a páxina é parasitaria das secrecións do meu cerebro. Se os nosos nervios son emanacións do sol

os nosos nervios radiantes de azafrán nas letras do betilo

sobre todo cando as perdas son tan violentas e próximas

Veracruz, maio, 1947.

o meu corazón segue un ritmo veloz tal astro, mellor sería ocuparse dos xeranos, alieníxenas

—entra

tócaos, tapizan a cela, úteros-Paulísipo, áureos, coma vellóns. Aquí escoitarás falar, todo esto sobre da capacidade reproductora das femias da especie biolóxica e non tan biolóxica, modélica para outras tantas formas, tamén o estado

-¿queda claro?, porque debe quedar claro; a saber: que NINGUNHA MADRE-NATUREZA agarda para nós. E tampouco a NÓS-defuntos, que ningún de nós poderá xa máis nunca disolverse en ningunha MADRE-NATUREZA. ÉTER. Agás algún de nós

(retardatarios)

COMO METÁFORAS

ETERNAMENTE

AGRARIOS

elixes o vieiro máis triste

unha paisaxe verde: glacée

así rematan os outonos

porque nós brincamos sen rede, para eso tomamos “lección de abismos”

Debo ser amable

buscar accións que me fagan sorrir

Así sobrevivimos:

ti e máis eu, meu alien favorito

fóra da matriz

ao igual que grandes Ursos-brancos sobre os témpanos de Groelandia

tigra

Andrea- as tigras son muller, pero levamos os cabelos recollidos nunha capota moi fermosa con dúas orellañas en pel sintética de leopardo habitamos un émbolo

Melba- e, ¿a pel?

Andrea- a pel é realmente un avental, tes que atalo cara adiante, cruzar as fitas baixo os peitos, dúas aspas gregas, esto é o que se ve. Pero cando entran eles, os celibateurs. Moi sutil, a pétala, entre comedores de lume

Xuli- non, que val, non precisamos domador, un ar enrarecido, irrespirábel, a gaiola convértese nun cilindro xigante de vidro, nun tubo de ensaio

ou xiringa hipodérmica. Entón miríadas, ou ben lisérxicas, cegamos. E os trapecios, e os xardíns, arrecadas floridas desmoronándose: bóveda-matrix. Invádennos as avesedas flairs do teixo, e os cavorcos do lobo, e as cerdeiras e as mazairas abafadas xa polos acibros. O noso é un sexo derrubado. Gabriele d'Estreés e a duquesa de Villiers

Andrea- a ti pillante e pónenche os brazos estendidos, os brazos voadores

entón ròmpenche as veas e comezas a sangrar (estás así quince minutos ou máis). Claro, fan falta moitas mulleres pero teñen que ser orfas, dos orfanatos

anóanche a corda ao redor do pescozo e ti tes na mao unha fouciña e tes que estar moi atenta porque él cando se ven dálle co pé ao tallo e ti tes que cortar a soga, se non morriches. Se non morriches, caes, caes desde unha altura de tres metros e entón repites.

pos os brazos estendidos, OS BRAZOS VOADORES

anóaste a fita, fas o torniquete

as pingas esvaran no enlousado, filtran na bóveda perfecta do convento de Cluny, nas outas e esgrevias terras do Candán. **Anóas a Lingua no antebrazo**, o peso do Idioma, rompe

no lombo pardo

dos cabalos

Xuli- eles meten por aquí os seus cartos, métenos porque ti estás dentro, dentro da máquina de azar, en rendedas delicadas de branco encaixe e zapatos de vermella lazada Luis XV en ante e altísimo tacón

Madame- non comades a mazá, continuemos no Edén, no Haren, no Circo, no Burdel

catro serán os teus proxenitores

a doncela e a morte

a muller bala

a martiresa e o dragón

Todas- somos

AS MARABILLAS DO MUNDO EN VÍVIDAS DIMENSIÓNS, as visións eternas do amor, a chave da cidade, o mobimento perpetuo

Margot- mire coas cores da realidade a experiencia máis significativa dunha rapaza

“María e o Arcanxo”, manual para os que carecen de concentración no éxtase amoroso. Sub fluminis e a pel do leopardo

Xuli- ¿porque non es quen de comunicarte cando fas o amor, nin de pedir

pola paz do mundo cando chegas ao orgasmo!

Ommmmm

Madame- como te atormentan, que a descabecen

Autora- elas, nas súas pin-ball, sen himen.

“o teito cúbreme como unha enramada de serpes”

(David P. Iglesias.)

ou na présa. Na présa que me consumía en Delfos por chegar a aquel café: cabelo negro, Dunhill. Onde moran diaporamas. Algo así como un elemento de parentesco, coma se ti leras o Poema. Da muller flipper. Da muller que loce un manto de Manila. Alguén le, alguén é sombra, alguén leva nos pulsos o reloxo da miña avoa, ¡cómo os gansos se recollen, a a mazaira e o pom-bal!, e os seus brincos nas orellas. Dirás:

-ala sur, nas novas instalacións do edificio

Espidos, semi-espidos. En calquera lugar pechado. Nos vestiarios, antes da piscina. E os alumnos de todos os prostíbulos do mundo. Dirás.

-son unha muller que leva o mar e un cometa baixo árbores distantes

AS CASAS DO AMOR (a Ra Vermella, o Suevia, o Gato Negro, o Paradiso). Porque é un segredo que o Pai só pode compartir coa nena. A nena está sempre disfrazada.

-¡gaiolas!, eso era o que o meu pai armaba: tumbas pequenas

Ela é a muller onde se gravan todos os coitelos. As palabras do xeo. As palabras que trouxemos de atravesarmos o Rhin. Que non podo escoitar. Que nin imaxinan. Non rompe, non

-verderarea

Bórrase. Como un amante que xa non desexamos pero do que preciasamos aínda a sua dor, cando menos que a súa felicidade non sexa plenamente satisfeita. Ademais non lembro os seus cabelos. Non os lembra, en absoluto. No reino das marmitas. Con todos os acios de estrelas agromando desde o ceo. Unha escena tumultuosa. Queridísimo señor: permita que nesta páxina exprese a miña opinión. Hai tempo, anos quízaís, que a nosa relación se deteriora lenta e inexorablemente. É máis, desde que vostede se mudou apodrece como un casco de navío abandonado. Entón pensas, pensas e comezas a mirar. Pensas que es a secretaria dun executivo e tes que lle bicar os pés, entón el empúrrate, ponte de poutelas e fódete por atrás. Pensas que es unha

secretaria que busca traballo na oficina dun alto executivo, entón el sóbeche a minisaia plisada e tamén te fode por detrás. Pensas que formas parte dun grupo de sete irmáns e que el prefírete e quérete todas as noites no leito do seu hotel. Entón córreste. Córreste nunha felicidade plena, eufórica. Baleira. Ningunha escrita, ningún amor. O lugar onde ninguén escribe. O prezo. Ixión. Ata que el se desfai nas lágrimas. Contemplan o val. Pisan cada unha das vértebras do edificio. Non se abrazan. Desexo abrazarte. Ata un xesto desesperado.

-¡é tan fermoso!, os aros da contorsionista, ¿pero ese hotel?, ¿Urania? dirás:

-son unha muller que pasou a súa noite de vodas onde se filmou "O terceiro home". No Orient Express, nos Night Clubs, nas portas do deserto. E a voz que se abre, no corpo: Náceo. A voz que brinca nas ruínas que son doce aros de lume de redor. A pel, tan branca. Carta a Abdul Bande-Noir: é a segunda carta que lle escribo. Non podo compadecerme. Esta sensación de que estamos excluídos nalgún punto da linguaxe. Esa violencia. Ti comezabas a ser feliz. Esta carta é o relato dunha extenuación, da extinción da Lingua entre ti e máis eu –o importante non é se aínda nos queremos, se vostede aínda me desexa– o importante é a súa renuncia, a renuncia a poder falar, a comunicarse. Debo insistir.

365

(Amelia G.)

así Fany, de Cosmópolis-Kapital, acendendo un Murati. A velocidade que todo reduce a esquema. ¡Cómo as árbores docemente frolecen e as auras son serenas! Noites en Tunicia. Bicándoches os nocelos e miles de droseras, unha a unha. **Asfagnum**. Como unha sorte de olvido, de distracción, de olvido. Pois máis necesario é aínda o sol e todos os ritos da noite. As anduriñas, o dez de setembro embarcan, ninguén as toca, ninguén pode tocalas. Na cuberta. E os peixes en cardume desprázanse no soño. Un soño atristurado, de separación, de enfermidade, de morte: onde rochas nun fermosísimo animal-Bauhaus de cinza sobre Poente. Pero o ÚTERO, o útero en verdade, o graal, a marmita, eles, mesmo o Vello Patriarca, non teñen maos para atopalo. Sobre o voo das aves, nun leito de cerdeira. O poema relata para si. As litografías do volcán. Unha parcela con vistas ao volcán. Pero a adiviña dixo que te quedarías viuva, que morrería o teu irmao, que a partir dos 28 anos

todo iría mellor, ben, estupendamente, Pensas: **¡pero estamos aquí!**. Un val profundo no máis profundo dos milenios. Porque lera eu o día anterior un dossier informativo e o haxix fíxome confundir ao baixo cun antigo noivo, o dos carburos, e a unha espectadora coa psicóloga que lía a Tralk. E entón trabúcaste. Trabúcaste e confundes o abismo e o abismo. Mesmo se escribes con encre violet, ou con Blu Florida, mesmo se utilizas Mares do Sur. E cómo poupa o grao, na lomba móvense as ovellas, un día marchei, tomei o camiño de Rabal, cara Escarnabois, cara Vilaseca. **¡adeus a todos os meus defuntos!**. Non fan máis, reconstrúen o muíño. Todos os antigos locais de cinema abandonados. Todos os cinemas de amor. Fóra da lingua, da linguaxe. A drosera péchase lentamente sobre a confiada musaraña. Os peixes non: nadan. Ninguén sabe que cousa fan os peixes. Máis que interrogar, saber polo contexto. Quizais así saberíamos que cousa é que fan os peixes. Non hai alí barrio financiero nin polígono comercial. Traballan na conserva. Hai moitos sabugueiros. Un tapiz berber designa a noción de matrimonio. Discuten as actuais condicións nas fábricas. Se hai extractores ou non, se hai roturas de rótulas ou omoplatas, na actualidade, na mellora das condicións actuais. O laio do vento. Fóra da linguaxe. Non hai ningún urso algún na praza, está inclinada, escribe sen marxes, é Barroca. Nunca entras polo mesmo sitio. Nunca avanzas. Entre campos de couves. A iso me dedico, a amoblar casas. Fago por meter os mobles da miña casa na casa dos meus pais, ás veces estás vivo. A “maldición”, aínda que estrutural, non tivo por que ocorrer antes, nin acontecer despois. “Non farás fortuna en tanto non te rindas”. Incapaz de concibir unha moitedume de penes. Porque eu non chegaría, extraviaríame. Para coller as maletas si, porque baixas coas mesmas persoas coas que voas, pero logo saes e entón eu quedaría aí, extraviada; claro, ben podería facer un esforzo, tomar un taxi, pero en realidade eu non chegaría, quedaría aí, como as maletas.

ESTUDIOS

Philippe Gardy

A literatura occitana da época moderna (séculos XIX e XX) os territorios dunha escritura

Mª Isabel Soto López

Os relatos galegos de Heraclio Pérez Placer

Rodrigo Varela Cabezas

O diálogo en *A fiestra valdeira*, de Rafael Dieste

NOTAS

367

Anxo Abuín González

De *poioumenos* e outros usos postmodernos: unha tendencia no teatro galego actual

María Consuelo de Frutos Martínez

Dúas calas na narrativa de Natalia Giuzburg: *Caro Michele* e *La città e la casa*

Ramón Gutiérrez Izquierdo

"A Rosalía", Curros Enríquez e o canon.

Manuela Palacios González

Debates actuais na teoría literaria feminista

Amparo Solla

O relato "O gafo", primeira colaboración de Otero Pedrayo en *El Pueblo Gallego* de Vigo

Francisco Paredes Méndez

Un parvo, dous parvos, tres parvos,... e outros máis

DOCUMENTOS

Xosé Luís Axeitos

Dos arquivos de Dieste: *In Memoriam* Carlos Gurméndez (1917-1997)

Juan Blanco Valdés

Otero Pedrayo e Díaz Jácome: Dous inéditos

LIBROS

María Álvarez de la Granja

Teodosio Vesteiro Torres. Aproximación á súa vida e á súa obra
(Xurxo Sierra Veloso)

Manuel P. Amor Meilán

Baixo o Alpendre e outros relatos
(Xosé Troitiño Fraiz)

Mercedes Brea

Lírica profana galego-portuguesa
(Esther Corral Díaz)

José Manuel González Herrán (ed.)

Estudios sobre Emilia Pardo Bazán.
In memoriam Maurice Hemingway
(Mª Sandra Rosende Fernández)

Santiago Gutiérrez García

Merlín e a súa historia.
(Mª Teresa Araújo García)

Manuel Lois Vázquez

Alira de Elfe, A Raíña Loba e outros relatos
(Xosé Troitiño Fraiz)

Ann L. Mackenzie (ed.)

Spain and its Literature. Essays in Memory of E. Allison Peers
(*Jesús-Antonio Rodríguez Blanco*)

Alexandre Ripoll Anta

Xobán de Cangas. Edición crítica das cantigas
(*Eva Castro Caridad*)

Luciano Rodríguez e Teresa Seara (eds.)

Para saír do século. Nova proposta poética
(*Mª Xesús Nogueira Pereira*)

Manuel F. Vieites

Teoría e técnica teatral
(*Concepción Sanfíz Fernández*)

CREACIÓN

Bieito Iglesias

Cbus Pato

BOLETÍN GALEGO DE LITERATURA

Nº 20, 2º semestre, 1998 • ISSN 0214-9117

Servicio de Publicacións
UNIVERSIDADE DE SANTIAGO DE COMPOSTELA
1998

Manuel Forcadela

MANUEL SANTIAGO FERNÁNDEZ ÁLVAREZ, naceu en Forcadela-Tomiño no ano 1958. Fixo os primeiros cursos de Filoloxía no Colexio Universitario de Vigo para despois licenciarse en Filoloxía galego-portuguesa pola Universidade de Santiago de Compostela, onde, así mesmo, se doutorou nesta especialidade cunha tese sobre Eduardo Pondal. É Catedrático de Lingua e Literatura galegas no Instituto vigués de A Guía, ademais de poeta, narrador e ensaísta. A súa bibliografía ata o de agora é a seguinte. Poesía: *Ferida acústica de río*, (Premio Celso Emilio Ferreiro do Concello de Vigo en 1981), Vigo, 1982; *O regreso das ninfas*, Vigo, 1985; *El regreso de las ninfas*, Madrid, 1992; *O varredor en outono*, (Premio Leliadoura de Poesía), Barcelona, 1987; *Nausícaa*, *Carpeta* con catro poemas do autor e tres gravados de Laxeiro, tiraxe de 65 exemplares numerados e asinados, Baiona, 1992; *Profecía*, Lugo, 1993. Novela: *Paisaxe con muller e barco* (Premio Manuel García Barros do Concello da Estrada), Vigo, 1990; *Sangue sobre a neve*, Vigo, 1990; *Sang damunt la neu*, Barcelona, 1992; *Barato, barato*, Vigo, 1991; *Fóra de xogo*, Vigo, 1993; *A armada invencible*, Vigo, 1996; *Relatos: Contos interrompidos*, Vigo, 1992; *Anxélica*, Vigo, 1994; *A equipaxe do azar*, Santiago de Compostela, 1994. Ensaio: *A harpa e a terra. (Unha visión da poesía lírica de Eduardo Pondal)*, Vigo, 1988. Estudos e edicións: *Eduardo Pondal, Poesía. Edición crítica, prologada e anotada*, Vigo, 1988; *Guía de lectura de A Esmorga*, Vigo, 1991. *Manual e Escolma da Nova Narrativa Galega*, Santiago de Compostela, 1993; *A poesía de Eduardo Pondal*, Vigo, 1994; *Guía de lectura de Á lus do candil*, Vigo, 1997. É responsábel da páxina literaria *O Ximnasio de Academia* (www.ctv.es/USERS/mforca/home.htm)

373

Nove poemas novos e unha (auto) poética

(Auto) poética

Por veces escribir é case como estar
Sentado a unha xanela dunha rara da alma
Escoltando os murmurios das voces dos que pasan.

Ao lonxe chega un barco ou séntese o bater
De Palmas duns aplausos. Despois unha ambulancia.
Un libro que perdín e que agora retoma
O seu voo misterioso entre os fumes da tarde.
A oitava sinfonía do austríaco Bruckner.
O pronto dun mociño. Unha radio distante.

E todo entre unha néboa remota que esvaece
As árbores incertas, os nítidos contornos.

Por iso o que dispoño na lúa do papel
Na pátina xelada das neves inda intactas
Non é máis que un rumor, un escuro bruar
Do vento que se alonga traéndome eses ecos.

Así que non son eu, nin outro que puidese
Formar parte de min, tocar a miña lira,
Aquel que agora ensaía no ritmo deste son
Un tema xa cantado, unha idea xa escrita,

Senón unha distancia que acaso levo dentro:
Un neno que se afasta, asubiando, da casa.

Ah, maldito país

Ah, meu país,
Meu maldito país.
E pensar que che entreguei o mellor da miña vida
Para só recuperar froitas murchas e fracasos.

Para sempre arriarei do meu peito a túa bandeira.

Debaixo desta sombra de amenas ameixeiras

Debaixo deste sombra de amenas ameixeiras
Onde outrora soaban as trompetas do triunfo
Na miña mocidade
E os vellos percorrían o límite dos anos
Cangados cas despoxos da vida e dunha guerra
Perdida contra o fascio,
Está, suxeita a un fío que as Parcas non cortaron,
A imaxe dunha tarde, a luz doutro verán.

E nela vive aínda,
Prendida aos avatares do tempo e a tristeza,
Un eco de ter sido feliz no altivo goce
Dos anos máis primeiros.

O céspede non garda sinais dese esplendor.
Tampouco entre as madeiras do vello cabanón
Se advirte algún vestixio.
Mais eu, que levo aínda, na sombra do meu corpo'
O eclipse e a negrura de vellas luces níveas
Relembro eses momentos.

Acaso é fantasía, exceso de querer
Arrincarlle ao devalo dos meses un brillo
Que nunca lle foi propio.
Ou pode que, en verdade, non sexa máis que un soño,
Sedimento incesante de esquecidas visións
Que agora se incorporan,
Simulacro do olvido ou engano da morte.

Por moito que me afaste do tempo e do lugar,
Por máis que se esvaeza
O signo deses anos, o espello no que miro,
A imaxe non se marcha, intacta me aparece,
inerte, solitaria,
formando os alicerces daquela miña vida,
da vida que aínda agora se mostra e me mantén.

O tempo que derraba murallas imperiais
E prende nos palacios lumeiras insaciabes
Xa sabe que o meu canto perdeu a plenitude
Dos días clausurados, das épocas gloriosas.

Mais sinto que esa perda non fire nada en min
Senón que se culmina con outras experiencias,
Imaxes que aínda brotan do pano da distancia,
Cabalos e navíos, e árbores na tarde.

Por iso estou tranquilo, deitado a sestar,
O Miño derrubando a umbría das súas auges
No límite impreciso dalgún salgueiro vello,
Agosto culminado no centro do horizonte.

De todo canto poida gardar deste traxecto

376

De todo canto poida gardar deste traxecto,
Retratos, planos, cartas, epístolas, roteiros,
Ou búxolas, compases, bitácoras, trebellos,
Dareiche en gratitude tributos de silencio,

Dispendios de orfandade, abonos de desterro,
E ondas que arrincaron dalgún antigo vento
Despoxos de naufraxios, tempestades de inverno.
Que non leva equipaxe 0 vello viaxeiro.

Que se algo en min pervive dos cruzados desertos
Será esa luz de olvido. 0 desamparo eterno,
Mais nunca o verde oasis, xamais o limpo espello

Das augas encontradas, dos torrentes secretos
Que nisto está a beleza do tránsito, do éxodo:
Na néboa desa gándara inmensa do baleiro.

Dos gregos aprendín que ríos e regatos

Dos gregos aprendín que ríos e regatos
Son deuses que abandonan por veces os seus pazos
E gozan con vagar camiños e meandros
Regueiros e fervenzas, torrenteiras e saltos.

Así que non me enganas, oh Miño derrubado
No límite do invenno, alá no fin de Marzo
Que sei que te apresuras, que sei que vas de paso
A ollar polas ribeiras, nas árbores dos campos,

A dádiva de Abril, os galanos de Maio.

As chaves ferruxentas dalgunha casa vella

As chaves ferruxentas dalgunha casa vella
Que ignoran cantos séculos sulcaron a súa pel
Regresan para abríreme a porta do verán.

377

Son formas dubidosas de antiga artesanía,
Metais que se forxaron nun molde xa perdido
E andaron entre mans de ancestros venerables.

Posuíron os segredos de noivas e de mortos
Tronzados por un vento funesto de invernía
E foron agachadas en cestos de tristeza.

Cantaron os camiños nos petos doutros homes
E sempre regresaron en forma de segredo:
Un veo que se descorre e funda no interior

As chamas acendidas na pedra da lareira,
Os leitos de albo liño, as brancas almofadas,
O fume que xa ascende do ferro da cociña.

Son signos imprevistos, estraña alegoría,
un trazo que aínda marca a forma de chegar
Ao centro dunha estirpe, ao pozo da familia.

Por iso gardan dentro da alma do metal
A música esquecida, a ignota proporción
Que ordena e que asenta, que instaure, que fixa.

Agora que xa somos anacos danha historia

Agora que xa somos anacos dunha historia
E temos na mirada vestixios de vivir,
Fundidos moitos soños, quebradas esperanzas,
É tempo xa de entrarmos no templo da derrota
A ornar coas nosas flores os deuses abatidos
Nas longas batallas do olvido e o espolio.

378

A eles cabe darlles aquilo que aínda somos,
As luces derradeiras da nosa mocidade.
E deles recibir insignia e cerimonia
Dos anos esgotados, dos meses xa corruptos.
Por ver se na divisa dos cánticos frustrados,
No emblema das baladas inútiles e tristes,
Existe algunha luz, un lóstrego que arda.

Pois acaso na estéril ebriedade do triunfo,
Nos fastos da victoria, nos loureiros do aplauso,
Xa toda apoteose é signo de devalo,
A marca que sinala o ascenso doutro século
E o linde dun espacio tendido para nós.

Así que, recollendo as nosas soidades,
As roupas máis espidas da nosa melopea,
Os vómitos e as feces dos grandes banquetes,
Fiquemos na orfandade do puro desabrigo
Sen outras equipaxes que o tempo derrubado.

Os bártulos e os trastos, enseres e trebellos
Do oficio de cantar ardendo nunha pira.

Pois queren estes deuses sublimes do fracaso
Que aqueles que gañaron na sombra do vivir
A umbría imprecisa dun lóstrego branco
Regresen da conquista feridos por un voo,
Mancados xenerais, abatidos soldados.

Últimas palabras

Non sei por que razón. Non tiña algún motivo.
Mateina como mata o sol cando se deita
Á tarde derrubada no fondo do horizonte.
Foi algo xa previsto. Nin ela protestou.

Craveille a faca enteira no centro do seu ventre
E logo olloume triste coa vista xa embazada
O sangue a derramarse, pingando sobre o asfalto.
E xente que gritaba, ruídos de ambulancia.

Así que non o nego. Eu son o criminal.
O único asasino. Merezo ter castigo.
Merece ser vingado un acto tan inútil.

Mais ¿podo confiarvos aínda outro segredo?

Segundo ía perdendo a vida e o silencio
Chegaba para encher aquilo que antes era
Lugar para a beleza e templo para o canto
Beixoume a man que fora a arma do destino

E quixo que a abrazase, que a nosa despedida
Selase para sempre o tácito contrato
Que liga amor e morte, estima e agonía.
Que xunta as dúas paixóns sublimes e as confonde.

Por iso non fuxín e quixen entregarme.

Podedes, pois, agora formar o pelotón.

Mal poden os poetas finxirse posuidores

Mal poden os poetas finxirse posuidores
Dun canto que, ademáis de inútil, é alleo
Se todo é resonancia, retumbo, imitación,
E nada lles pertence. Que todo foi escrito.

Así que na fatiga de ter que percorrer
Con outras carruaxes a mesma vella senda
Son poucos os que encontran un novo manancial
A fonte da que brota escura luz de espello.

380

Por iso non choremos. O tempo escollerá
As páxinas de gloria, as follas de ignominia
Que sexan merecentes da incerta redención,
De entrar no santuario das almas que nos lean.

Se aínda no porvir o oficio de cantar
Consegue ser cinxido coa estúpida coroa
Que agora mal conserva, felices sexan eles.
Que brinden se están vivos. A morte non espera.

Monumentalia

Adornan ese templo estatuas dunha deusa
Cos brazos xa fendidos
E pode que no branco do mármore perdure
Un eco daquel tempo, un soño que regresa.

As rosas non están.
Murcharon nalgún mes dun ano doutro século.
E foron consumidas por ventos e xiadas.
Deitaron a súa cor
Na terra que rodea columnas en ruína.
E nunca máis se soubo daquel vermello claro,
Daquela opacidade,
Do tacto doutra chuvia nas pétalas gloriosas.

Os vellos constructores, os soberbios artistas
Que ergueron este pórtico sen dúbida ignoraban
Que un día o seu esforzo
Tería a recompensa duns ollos admirados,
Da cámara centrada en tanta destrucción.

Asombra este esplendor,
Este voo da materia culminada nas formas
Dos altos capiteis, das pedras espalladas.
E a pesar do baleiro que anche a devacle,
O sublime desastre está en pé e manifesta
Unha longa vontade
Un desexo de ser.

Xulio L. Valcárcel

XULIO LÓPEZ VALCÁRCCEL (Lugo, 1953) participou nos colectivos poéticos "Cravo Fondo" e "De Amor e Desamor," así como nas obras que estes xeraron. Individualmente, ten publicado os poemarios: Véspera do día (1979), Alba de auga sonámbula (1983), Solaina da ausencia (1987), O sol entre os dedos (1993) e Memoria de Agosto (1993). A súa obra está recollida en numerosas antoloxías como a Escolma da poesía galega (1984), de Xosé Lois García; Desde a palabra, doce voces (1986), de Luciano Rodríguez; Poesía gallega de hoy (1990); Antología de la poesía gallega última (1991), de César Antonio Molina e Francisco López-Barxas; Los caminos de la voz, seis poetas gallegos de hoy (1995), de Luciano Rodríguez e Poesía Gallega Contemporánea (1996). Así mesmo, conta con dous volumes antolóxicos individuais: En voz baixa (Quince anos de poesía 1979-1994) (1995) e El volumen de la ausencia (1997), edición bilingüe galego/castelán, ambos os dous con selección de Luciano Rodríguez. Foi Premio Nacional de Poesía para menores de 25 anos, Premio Guimarães (Portugal), Premio "Celso Emilio Ferreiro" do Concello de Santiago en 1979, Premio "Antonio Tovar" de Ourense en 1993, Premio "Miguel González Garcés" de A Coruña en 1993 e "Premio da Crítica Española" 1994, entre outros. É autor de diversos traballos sobre arte e literatura e dun libro de relatos: Anel de mel (1991).

383

Notas para unha autopoética

1º. Unha excusatio. Nin por retórica, nin por falsa modestia: eu non son un teórico da literatura. Sospeito que a reflexión sobre o fenómeno poético e sobre o proceso de creación non é inútil nin ociosa (hai autores que pasaron á posteridade máis polo corpus conceptual que polos froitos das súas concepcións poéticas: Mallarmé) pero estimo insuficiente tratar de someter a canles racionais algo que ten tanto de intuición, de aloxicismo e de irracionalidade, como é o fenómeno poético. Se así for, os mellores poetas serían os catedráticos de literatura, os críticos e teóricos, pero a experiencia ensina cousas ben distintas. No fenómeno poético hai unha serie de claves escuras, misteriosas..., non susceptíbeis de ser codificadas..., (esa é a súa grandeza). A poesía pode ser entendida sen "entenderse", sen ter que ser explicada.

2º. A poesía, que está a perder presenza nos mass, prensa, radio, etc., (aínda que xurdan outras alternativas como Internet), é, como expresión dunha emoción ou dunha vibración sentimental, un fenómeno de masas que está (ás veces) nos versos, pero tamén en moitas outras manifestacións da vida. A poesía impregna todo: unha cantiga popular, a expresión dun afecto, un concerto de pop/rock ou un partido de fútbol, coa súa liturxia de bandeiras e cánticos, son nun senso lato, fenómenos poéticos. Poida que Manolo García, Alejandro Sanz ou Mecano sexan os xograres actuais..., agora ben, teño dúbidas a respecto do proceso de vulgarización do potencial poético que a sociedade agocha. Sería necesario conxugar difusión e calidade. (Escoitar a miles de persoas cantar apampadas “aire urbano, que aunque no es el más sano, lo prefiere el ser humano..”, resulta un espectáculo frustrante..., pero non deixo de recoñecer o papel fundamental de cantautores como Paco Ibáñez, Amancio Prada ou Serrat -recentemente Ana Belén con Lorquiana- á hora de achegar a poesía ao gran público. Un público que nunca accedería a eses poemas pola vía do libro). Isto non me impide soste que, certamente, a poesía esixe unha ascese, un esforzo para chegar a ela. Por iso o lector de poesía non é un lector consumista, por pasar o rato. É un lector/receptor que interioriza a mensaxe recibida e que incluso a memoriza, que a experimenta como propia, nun proceso de auto-recoñecemento e de identificación. A poesía en canto funde concepto e expresión, fondo e forma, en si mesma (unha é o outro, forma e fondo son o mesmo) permite a esencialización e, en consecuencia, a súa pervivencia temporal... Ese milagre de sentir a cantiga de Mendiño como algo noso, actual.

3º. Tanto como expresión dun concepto ou como transmisión dunha emoción, interésame a poesía como vía de coñecemento. Fronte ao absolutismo brután do racionalismo e do neopositivismo, que reducían o coñecemento ao verificábel empiricamente, a poesía constitúese nesa outra vía de acceso ao inefábel, ao non evidente nin expreso, á outra cara da lúa: realidade oculta máis densa e máis complexa á que podemos achegarnos, que podemos percibir, a través da poesía, como en xeral a través da arte en calquera das súas expresións. A este respecto non deixa de ser interesante a aproximación da ciencia actual, moi achegada á filosofía e a poesía nalgunhas das súas formulacións abstractas. Temos aí unha confluencia de métodos complementarios para acadarmos un coñecemento máis completo da realidade. O poeta escribe para tratar de esclarecer o que ten de máis oculto, de máis secreto e escuro, de máis único e indescifrábel... Os sentimentos son os mesmos que

os do resto das persoas pero a emoción do poeta vai máis aló, a ofrendar o “indecible”, e que sen embargo hai que decir, transformando o desconocido en cognoscíbel. O poeta, di Reverdy, está “na intersección de dous planos cun fío cruelmente aceirado, o do soño e o da realidade...”

4º. O xerme creativo do poema está dentro, é un rumor, un son, unha idea..., que haberá que verquer cara a fóra, na forma que esa vivencia teña interiormente. Ou sexa, a forma non é anterior nin posterior, é simultánea, e pode ser en versos clásicos, brancos, libres... pero sempre buscando a unión íntima entre a palabra e o espírito. O que non cabe é prefixar unha forma estándar, previa, como un molde no que se verque o material poético. O resultado pode ser tecnicamente intachábel pero carente de alento e de credibilidade. Do que se trata, en suma, é de que se produza unha comunión entre pensamento e sentimento. A palabra poética non é didáctica, non reflicte a realidade senón que a crea de novo. Na linguaxe poética as palabras non teñen o uso de cambio e de utilidade ordinarios..., no poema as palabras empréganse coa inocencia e a forza auroral da primeira –e da derradeira– vez. Non como moeda de troco, que significa algo que non é, senón como valor ouro (Valery): a moeda non vale o que representa, senón que representa o que verdadeiramente vale, o valor monetario é o mesmo que o valor metálico.

385

5º. Outra excusatio. Musa tenuis, palabra sinxela, trémula, fráxil, case desvalida... da lírica, fronte á Musa gravis da épica (non digamos xa da traxedia ou da epopeia hoxe en desuso). Prefiro unha vez máis as brasas aos fogos de artificio. ¿Para quen?, “a minoría, sempre” ou “a inmensa maioría”. O poeta foi expulsado do Estado (Platón) e, en consecuencia, da súa función social, a poesía non cotiza en bolsa..., por moitos é desprezada e os poetas cualificados de maricóns ou loucos (“poeta e louco...”). O poeta teno difícil e precisa unha vocación firme: está só e traballa en soedade cun material intanxíbel: o espírito, a imaxinación, as palabras. Pero a poesía non é útil nin inútil, non cumpre unha función práctica, valorábel, non ten un rol social, non espera unha compensación, nin compite con ninguén. Simplemente é necesaria para quen, sobre o consumismo e a barbarie, se achegue a ela e mesmo (“escribo acaso para los que no me leen” –Aleixandre–), para os que non se acheguen a ela, sexa con neutra indiferencia ou con aberto desprezo.

6º. Prisma con frecuencias. A permanente dúbida dos títulos: “Marcas na auga” “Escrito no vento” “Sinais de fume”..., sempre xirando arredor da idea

de fragilidade, de desposesión –“A insupportable levidade do ser”, ao fondo–, do efémero. Finalmente, Prisma con frecuencias que atopei nunha carta de Lezama a S. Sarduy, utilizado noutro contexto e con outro significado... ¿Cal é o deste feixe de textos?. “Prisma”, de varias caras, que reflicte ou recolle unha realidade varia, plural, multifocal: do pasado ao presente, do interior ao exterior, do eu ao nós...; “con frecuencias”, que xira, prisma que xira, con diverso ritmo ou velocidade, pero con frecuencias, isto é, achegando novas visións pero volvendo ciclicamente ao punto de partida... En prosa, ¿por que?. Estou a favor da composición, mais considero as formas clásicas demasiado encorsetadas. Teño a convicción de que a maioría dos lectores en canto ven –sen lelo sequera– un poema con metro e rima sospeitan –quizais con razón– de algo artificioso, estereotipado e inauténtico. O texto perde nese momento, xa a priori, o valor fundamental da credibilidade (credibilidade que si tiñan os autores clásicos nas formas clásicas: Camoens, Quevedo..., formas que hoxe corren o perigo de resultar litúrxicas, anacrónicas,... e non conectar co destinatario –Contra o que se di, o problema da poesía non é tanto de reiteración de temas, como de tratamento formal–). Non renuncio a ningún metro, (sigo a facer versos..., xa falei antes de que fondo e forma son simultáneos e que a forma vén dada, determinada de orixe, pola mensaxe interior que se trata de transmitir...); simplemente é un experimento. Palabras núas, contundentes e precisas, como pedras caendo na auga dun estanque, formando uns circos, como non, efémeros... Por outras canles Torga ou Galeano, sen eu sabelo, tiñan chegado a solucións semellantes.

A Coruña, Xaneiro, 99.

PRISMA CON FRECUENCIAS

Memoria e ausencia, 1

Nalgún sitio liches que o tedio alonga o tempo... e recordaches as tardes de domingo, interno no colexio. A chuva, o frío que te acorralaba, que ía socavando implacable toda resistencia, asolagándote por dentro, ennovelado

como un cadelo abandonado, refuxiándote nos soños, como quen procura o esquezo para seguir...

Memoria e ausencia, 2

Ficaba tan triste cando vós marchabades... Erraba só polos soutos, mentres sentía como unha vaga, densa, fonda, que me subía por dentro ata anegarme nun pranto sen bágoas. Sentía en min a soidade de todo o que me rodeaba. Era un templo a tarde, un templo de soidade inabarcable. Xa tan neno intuindo a soidade absoluta. Presentindo o que viría.

Liña de sombra

Aos vinte anos non coñeces a morte. Falas dela, polo prestixio ennobrecido do que consideras un bo tema literario. Pero non estiveche no cuarto final dun moribundo, non percibiches o aroma a mentol e a cera fría, non sentiches sobre ti a súa derradeira mirada implorante, dicíndoche non quero morrer, a suprema impotencia, en ti, nos teus ollos. Por iso a beleza dura o tempo que se descoñece a morte. A partires de aí vén esa liña de sombra, entras na outra cara da realidade e xa non volverá ser posible soñar o absoluto

387

Ragazza en Roma

Ragazza nunha Yamaha. Móntaa. As súas torneadas pernas cinguen a moto docemente. Masca chicle e mentres espera a que o semáforo se abra, sente rubindo polo seu ventre, o ronrón do motor, un animal vivo e poderoso entre as súas pernas. Mira desde arriba cun aquel de insolencia, é tan nova, a penas vinte anos. Monta unha Yamaha, de ruidosa potencia, acelera, os loiros cabelos escapan no vento. Ten a penas vinte anos e monta unha Yamaha. Co seu

bornal ao lombo, tan libre e inconsciente, case ingrávida, a vida toda diante, acelera e vaise, sentindo dentro de si o tremor de outro corazón, unha chamada á que acode co frémito delurado dunha ferida, egua desbocada, doce amazona do asfalto, en Roma. Tén a penas vinte anos e monta unha Yamaha...

Metadona

Metadona. Silente surtidor que flúe no escuro. Todo está fechado, as paredes avanzan sobre ti e non sabes como escapar. Metadona, estás atrapado. Un amplo corredor de frío, uns curas que te azoutan, un deus implacable. Metadona. A súa amarela dentamía, a súa suxa e amarela dentamía a corroerte. Esa metálica luz sen esperanza é a parca luz dun mencer de ralos froitos. Auga no escuro. Metadona.

388

Ameixas

Miro as túas mans, manxas ameixas. As túas brancas mans de elegantes dedos largos, achegan as ameixas aos teus labios entreabertos. Fanse as ameixas polpa golosa, melodiosa calidade saborosa, como un mar que te asedia por dentro. Miro a forma en que se moven, cun primitivismo animal, as túas mandíbulas.

E de pronto, suspensa, queda, a túa boca entreaberta, espera a acometida.

Miro os teus ollos que me enfitan mentres tomas ameixas. E como, golosa e discreta, chupas o néctar que se escorre dos teus dedos, mentras miras as ameixas..

Amantes

En brazos da muller madura, rematado o ritual amoroso, como quen se mergulla nun sono denso e prácido, na extensión aberta dun corpo que te acollese como un mar tépedo, adormecías así, coa cara apoiada no seu ventre, ao amparo cálido dos seus peitos, como un cadeliño, como che gustaba adormecer coa túa nai cando eras neno.

Amantes, 2

Amencerón os amantes, cos brazos abatidos, cos ollos desolados, a un día pálido, a un inmenso espacio branco.

De balde buscaron certos tópicos, un cabo ao que agarrarse, un madeiro que os mantivese a flote, algo que os salvase.

389

Podía ser un beixo, pero era falso.

Podía ser unha palabra, pero xa fora dita, e sobraba.

Porfiaban nunha fe na que xa non crían e a conxunción de corpos, fatigosa, era a de dúas soidades maltratadas, inevitablemente soas, condenadas.

Os amantes non se amaban..

Adolescencia

Monólogo dunha rapaza fermosa, ... “sendo nena teño observado a timidez das miñas tías, a súa inseguridade, a súa torpeza ao ter que subir unhas escaleiras, baixar dun autobús, ensinar, en fin, as súas pernas, temerosas de non resultar atractivas, lucidas ante a valoración das miradas masculinas. Eu saio

á rúa, (eu vin á miña nai mirarse ao espello con tristeza, estragos do tempo na porcelana esplendorosa do seu rostro), desde a omnipotencia da miña minifalda vertixinosa, todo o poder, a frescura, a seguridade, todo o irresistible encanto das miñas pernas, toda esta beleza contra a que nada poderá o tempo nin a idade”.

Térmitas

Gustas da paciente tenacidade das térmitas, couza furando profundidades, explorando galerías, socavando túneles, entre a escuridade, contra o medo, contra a angustia, contra a dúbida, contra o todo, galerías bifurcándose, entrelazándose, incesantes, noite e día, sen pausa, día e noite, sen acougo, rabuñando con poutas, rachando con dentes, tuzando coas pálpebras, mordendo, fozando, minando a súa afouteza nun traballo ás caladas, nun labor ás cegas, paciente, teimudo, obsesivo.

390

Semella en aparencia, desde a imposición poderosa do seu dominio, o monstro, forte, opulento, duro, granítico, imposible de derrubar na prepotencia da súa forza, pero as térmitas, couza corrosiva, minúsculas, escuras, febles, en solidaria manobra de consún atacan nun só alanco, estratéxicas referencias abaten, liñas mestras que sosteñen ao inimigo, que se confía na omnipotencia da súa estrutura. Que poderá un ser tan ínfimo, tan fráxil, tan feble, contra esa mole de contundente soberbia.

Pero a suma das debilidades, nese traballo torvo, para destruír, para derrubar, para profanar, para ver por terra o que con tanto esforzo outros construíron, todo o vence. Obsesivos, cínicos, diminutos, abxectos seres incansables, sen espacio nin lugar para a fatiga, como única meta e único destino de si mesmos, a destrucción pola destrucción procura, térmitas, a destrucción, a destrucción. Seremos como as térmitas.

Desposesión

A penas te reservas un pequeno lugar, para entregarlle, pola noite, tributo tímido, á tristeza. Só, entre o balbordo apagado das conversas, reflexionas sobre ausencia de todo canto amaches e perdiches, un saíbo amargo nos oxidados vasos, nas insomnes alacenas do tempo, que me devora e te devora, que nos devora sen sabelo. Como un vaso de amor, unha garrafa vacía...

A noite pon en venta os seus reloxios.

Pranto

Unha muller chora ao outro lado, e o seu pranto, que abrolla triste, resignado, envolve todo, impregna todo como unha brétema cega de desolación e desamparo. Tatexantes, rotas, esforzadas as palabras nesa chamada de auxilio que nin sequera se atreveu a facer pero que agora recibe como unha fráxil táboa de salvación á que agarrarse.

391

É unha muller vella e está soa, soa na casa que se agranda e se fai inmensa baixo o peso doloroso dos recordos... Neste día de festa, antano tan agardado e feliz, sente como unha néboa fría e húmida a lembranza dos seus pais mortos, o seu tío morto, a escasa familia á que se encontraba tan unida... Sente, sobre todo, acrecentando a súa soidade ata a anguria, a ausencia do seu home. “¡Como se botou enriba a vida!, ¡Como pasaron os anos!. Se parece que foi onte cando eramos mozos e bailabamos, namorados e felices, tal día coma hoxe, nestas festas...”. Agólpanse as lembranzas: os seus fillos nenos, a ilusión que lles facía montar nos cabaliños, e aquela vez que o máis grandíño lles valeizou o vaso de auga enriba do prato de polbo e aínda así se comeu... Tempos difíciles tamén, pero canto máis ilusionados que a precariedade de hoxe... Pero os fillos tempo hai que deixaron o fogar, voaron libres e foron espaciando cada vez máis as chamadas, as cartas, as visitas..., con outros proxectos, outros problemas, outras aspiracións que cumprir.

Ao outro lado unha muller chora, rotunda, sen vergoña, incapaz de controlar un torrente interior que se desborda, que se abre como un dique cara a fóra. Son lágrimas de aceptación, que abrollan cun calado dramatismo, sen amargura, sen reproches... constatando o seu desamparo, admitindo a súa soidade, o seu abandono, a súa radical orfandade.

Afrenta é para a súa dor o atroado rebumbio, a axitada cirigaita exterior que contrasta co mesto e pesado silencio destes cuartos valeiros nos que agora só é perceptible a morneza do seu alento, o único son da súa respiración e do seu pranto.

Alfa e omega (D. ANTONIO EN COLLIURE)

392

“Abre a xanela, que entre o olor do campo, o aire da infancia”, dixo desde o leito, concentrado, transcendente, con esa transcendencia final dos moribundos, quizais porque recordaba aquilo de Antonio, “estos días azules y este sol de la infancia”, naquel papeliño dobrado no peto do gabán, en Colliure, ningún testamento máis fráxil, máis emocionadamente desposuído.

Acto final

Erguerse, na rutina de todos os días, unha vez máis..., un día como outro calquera. E o avó, ignorante de que aquela ía ser a última luz que se pousaría na dozura velada dos seus ollos, despois de saír a arranxar algúns asuntos sen urxencia, púxose a picar unha pouca leña. Cando, ao descargar un golpe, sentiu o fío da machada no máis fondo de si e chegou o instante supremo, próximo a embarcar a bordo da barca que nunca ha de voltar, nun acto de alta dignidade final, sen descompoñerse, sentou, non sen antes sacar a pucha e colocala no chan, para non luxarse...

ESTUDIOS

Johannes Kabatek

Friedrich Hölderlin en galego (con especial referencia ás traducións de Álvaro Cunqueiro).

Montserrat Ribao Pereira

Ecos románticos en *El Mariscal Pedro Pardo*, drama inédito de Emilia Pardo Bazán

Maria do Amparo Tavares Maleval

Manuel Bandeira e os trovadores

NOTAS

393

Aquilino Alonso Núñez

Análise formal e significativa do conto de Gonzalo Navaza "Castelos na area"

María Xesús Bello Rivas

A cantiga de amigo na tradición lírica europea

Maximino Cacheiro Varela

Sade segundo Octavio Paz e Roland Barthes

DOCUMENTOS

Xosé Luís Axeitos

Dos arquivos de Rafael Dieste

Ramón Nicolás Rodríguez

Dous cantos de Nadal de Álvaro Cunqueiro

ENCONTROS

Trasatlántico. I Encontro de escritores na *Finis Terrae*.
Tarefas da literatura na fronteira do novo milenio

LIBROS

Xesús Alonso Montero

Os poetas con Federico García Lorca e coa España Republicana
(*Xulia Marqués*)

Xesús Alonso Montero e Miro Villar (eds.)

Textos e documentos para o Congreso sobre García Lorca.
García Lorca, poeta en lingua galega
(*Xulia Marqués*)

Montserrat Iglesias Santos

Canonización y público. El teatro de Valle-Inclán
(*Catalina Míguez Vilas*)

B. J. Kirkpatrick & Stuart N. Clarke

A Bibliography of Virginia Woolf
(*Laura Lojo Rodríguez*)

Christa Knellwolf

A Contradiction Still: Representations of Women in the Poetry of
Alexander Pope
(*Jorge Sacido Romero*)

Luis Pérez Rodríguez

O Pórtico poético dos seis poemas galegos de F. García Lorca
(*Xulia Marqués*)

La Perinola. Revista de Información Quevediana

(*María José Alonso Veloso*)

Peter Stansky

Por Decembro de 1910: O Bloomsbury Temprano e o seu Mundo Íntimo
(*Laura Lojo Rodríguez*)

Jesús Varela Zapata

V.S. Naipaul: El retrato de la sociedad post-colonial desde la literatura de la Commonwealth

(Jesús-Antonio Rodríguez Blanco)

CREACIÓN

Manuel Forcadela

Xulio L. Valcárcel

Abuín González, Anxo

Nº 11, "Libros", pp. 189-192.
 Nº 19, "Notas", pp. 83-90.
 Nº 20, "Encontros", pp. 87-89.

Alén, Mª Carmen

Nº 17, "Estudios", pp. 57-69.

Alonso Girgado, Luís

Nº 2, "Estudios", pp. 87-105.
 Nº 3, "Libros", pp. 133-138.
 Nº 4, "Libros", pp. 129-131.
 Nº 5, "Libros", pp. 120-123.
 M-1, "Libros", pp. 209-213.
 Nº 8, "Estudios", pp. 15-27.
 Nº 13, "Libros", pp. 170-171.

Alonso Montero, Xesús

Nº 1, pp. 71-95.

Alonso Núñez, Aquilino

Nº 20, "Notas", pp. 53-61.

Alonso Veloso, Mª José

Nº 20, "Libros", pp. 124-129.

Álvarez Cáccamo, Xosé María

M-1, "Estudios", pp. 129-138.
 Nº 20, "Encontros", p. 100.

Álvarez Lozano, Nela

Nº 6, "Libros", pp. 139-141.

Álvarez Núñez, Sabela

Nº 5, "Notas", pp. 87-91.

Alvim, Francisco

Nº 20, "Encontros", pp. 91-92.

Araguas, Vicente

Nº 12, "Notas", pp. 93-99.

Araújo García, Mª Teresa

- Nº 13, "Libros", pp. 171-173.
- Nº 14, "Notas", pp. 107-112.
- Nº 14, "Libros", pp. 180-182.
- Nº 15-16, "Libros", pp. 227-228.
- Nº 15-16, "Libros", pp. 232-234.
- Nº 17, "Libros", pp. 177-179.
- Nº 18, "Notas", pp. 125-129.
- Nº 18, "Libros", pp. 166-168.
- Nº 19, "Libros", pp. 155-156.

Arias Freixedo, X. Bieito

- Nº 18, "Notas", pp. 119-123.

Arutiúnova, Nina D.

- Nº 7, "Estudios", pp. 7-15.

Axeitos, Xosé Luís

- Nº 4, "Estudios", pp. 59-67.
- Nº 4, "Libros", pp. 131-133.
- Nº 5, "Documentos", pp. 97-103.
- Nº 6, "Notas", pp. 77-81.
- Nº 6, "Documentos", pp. 115-123.
- Nº 7, "Documentos", pp. 103-110.
- Nº 8, "Documentos", pp. 129-135.
- Nº 9, "Documentos", pp. 105-111.
- Nº 10, "Documentos", pp. 89-94.
- Nº 11, "Documentos", pp. 99-103.
- Nº 12, "Documentos", pp. 115-122.
- Nº 13, "Documentos", pp. 127-133.
- Nº 14, "Documentos", pp. 143-148.
- Nº 15-16, "Documentos", pp. 169-177.
- Nº 17, "Estudios", pp. 7-55.
- Nº 17, "Documentos", pp. 137-142.
- Nº 18, "Documentos", pp. 139-147.
- Nº 19, "Documentos", pp. 133-137.
- Nº 20, "Documentos", pp. 81-82.

Bello Rivas, María Xesús

- Nº 20, "Notas", pp. 63-73.

Beltrán, Vicente

- Nº 11, "Encontros", pp. 167-174.

Bernárdez, Carlos L.

Nº 8, "Notas", pp. 93-108.

Nº 13, "Notas", pp. 77-82.

Blanc, Jordi

Nº 13, "Encontros", pp. 135-143.

Blanco, Carmen

Nº 1, pp. 31-49.

Nº 2, "Estudios", pp. 41-57.

Nº 4, "Libros", pp. 133-136.

Nº 7, "Estudios", pp. 41-51.

Nº 8, "Notas", pp. 53-60.

Nº 10, "Libros", pp. 111-112.

Nº 12, "Libros", pp. 174-176.

Blanco, Luisa

Nº 10, "Notas", pp. 53-58.

Blanco Outón, Cristina

Nº 7, "Estudios", pp. 33-39.

Blanco Pérez, Domingo

Nº 5, "Estudios", pp. 31-46.

Blanco Valdés, Juan

Nº 19, "Documentos", pp. 139-144.

Brea, Mercedes

Nº 6, "Encontros", pp. 125-137.

Brea Rey, Xosé Ramón

Nº 13, "Estudios", pp. 39-50.

Busto Lamas, César

Nº 11, "Libros", pp. 183-185.

Cabo Aseguinolaza, Fernando

Nº 13, "Libros", pp. 176-178.

Nº 18, "Libros", pp. 162-164.

Cacheiro Varela, Maximino

Nº 20, "Notas", pp. 75-80.

Campos Villar, Xabier

Nº 14, "Libros", pp. 177-179.

Nº 15-16, "Libros", pp. 206-208.

Capelán Rei, Antón

Nº 2, "Estudios", pp. 59-75.

Nº 4, "Estudios", pp. 43-57.

Nº 5, "Libros", pp. 124-126.

Cardwell, Richard

Casas, Arturo

Castanheira, José Manuel

Castro, Pilar

Castro Caridad, Eva

Castro Rodríguez, Xabier

Cochón Otero, Iris

Corral Díaz, Esther

Cruces Colado, Susana

Dans, Raúl

Dasilva Fernández, Xosé Manuel

Díaz de Bustamante, José Manuel

Domínguez Alberte, Xoán Carlos

M-1, "Estudios", pp. 77-88.

M-1, "Libros", pp. 192-197.

Nº 8, "Notas", pp. 61-77.

Nº 9, "Estudios", pp. 5-21.

Nº 10, "Documentos", pp. 69-87.

Nº 3, "Estudios", pp. 7-18.

Nº 6, "Notas", pp. 83-94.

Nº 7, "Libros", pp. 126-129.

Nº 9, "Libros", pp. 134-136.

Nº 11, "Libros", pp. 178-183.

Nº 12, "Bibliografías", pp. 129-167.

Nº 12, "Libros", pp. 194-199.

M-1, "Estudios", pp. 103-105.

Nº 8, "Notas", pp. 79-84.

Nº 12, "Libros", pp. 172-173.

Nº 19, "Libros", pp. 162-164.

Nº 5, "Libros", pp. 126-128.

M-1, "Libros", pp. 207-209.

Nº 19, "Libros", pp. 148-150.

Nº 7, "Libros", pp. 120-123.

Nº 10, "Notas", pp. 59-65.

Nº 20, "Encontros", pp. 102-103.

Nº 9, "Estudios", pp. 23-45.

Nº 11, "Encontros", pp. 167-174.

Nº 15-16, "Libros", pp. 238-242.

Dubert García, Francisco	Nº 9, "Libros", pp. 140-141.
Eguizábal Gándara, Begoña	Nº 15-16, "Libros", pp. 229-232.
Fernández, Luís Miguel	Nº 6, "Libros", pp. 144-146. Nº 11, "Estudios", pp. 23-36.
Fernández Campo, Francisco	Nº 15-16, "Estudios", pp. 23-36.
Fernández Díaz, Mª Carmen	Nº 12, "Estudios", pp. 77-82.
Fernández Pérez, José Luís	Nº 15-16, "Libros", pp. 248-250.
Fernández del Riego, Francisco	Nº 9, "Notas", pp. 89-96. Nº 13, "Libros", pp. 158-160.
Fernández Rodríguez, Áurea	Nº 9, "Estudios", pp. 47-56.
Ferrando, Bartolomé	Nº 13, "Estudios", pp. 7-14.
Ferreiro Fente, Xosé Gregorio	Nº 13, "Notas", pp. 83-86.
Flitter, Derek	Nº 5, "Estudios", pp. 7-19.
Flores Varela, Camilo	Nº 2, "Estudios", pp. 33-39. Nº 3, "Encontros", pp. 121-131.
Fonte, Ramiro	Nº 7, "Notas", pp. 73-77.
Fontoira, Lidia	Nº 5, "Libros", pp. 129-133. Nº 6, "Libros", pp. 141-144.
Formisano, Luciano	Nº 11, "Encontros", pp. 167-174.
Fox Maura, Soledad	Nº 9, "Notas", pp. 85-88.
Frateschi Vieira, Yara	Nº 20, "Encontros", pp. 89-91.

- Freixeiro Mato, X. Ramón
Nº 11, "Documentos", pp. 71-98.
- Frutos Martínez, María Consuelo de
Nº 19, "Notas", pp. 91-102.
- García, Michel
Nº 11, "Encontros", pp. 167-174.
- García Sánchez, Franklin B.
Nº 12, "Notas", pp. 83-87.
Nº 13, "Notas", pp. 67-70.
- Gardy, Philippe
Nº 19, "Estudios", pp. 7-20.
- Gilkison, Jean
Nº 4, "Notas", pp. 69-75.
Nº 7, "Estudios", pp. 23-31.
- Golubeva, Helena
Nº 18, "Notas", pp. 103-109.
- Gómez Rivas, Isabel
Nº 4, "Documentos", pp. 101-111.
Nº 8, "Documentos", pp. 119-127.
Nº 18, "Notas", pp. 111-118.
- Gómez Segade, Miguel A.
Nº 9, "Libros", pp. 143-147.
- González, Isabel
Nº 3, "Estudios", pp. 85-93.
Nº 6, "Estudios", pp. 51-60.
- González Fernández, Anxo
Nº 12, "Estudios", pp. 61-76.
Nº 13, "Notas", pp. 87-89.
- González Fernández, Mª Fe
Nº 12, "Libros", pp. 186-187.
Nº 13, "Libros", pp. 163-164.
Nº 15-16, "Libros", pp. 205-206.
- González Gil, Xosé María
Nº 10, "Encontros", pp. 95-101.
- González Groba, Constante
Nº 10, "Estudios", pp. 25-37.
- González Lopo, María
Nº 15-16, "Estudios", pp. 37-45.

- Gurméndez, Carlos
 Gutiérrez Carou, Javier
 Gutiérrez Izquierdo, Ramón
 Heathcote, Anthony A.
 Hermida, Modesto
 Iglesias Santos, Montserrat
 Ionescu, Christian
 Jacomuzzi, Vincenzo
 Jorge, Lúdia
 Kabatek, Johannes
 Keown, Dominic
 Lantes Vitureira, Xesús
 Lojo, María Rosa
 Lojo Rodríguez, Laura
- Nº 14, "Notas", pp. 85-87.
 Nº 18, "Estudios", pp. 5-17.
 Nº 19, "Notas", pp. 103-109.
 Nº 4, "Estudios", pp. 7-17.
 Nº 1, pp. 14-21.
 M-1, "Libros", pp. 217-219.
 Nº 8, "Notas", pp. 85-91.
 Nº 10, "Notas", pp. 67-68.
 Nº 7, "Libros", pp. 130-134.
 Nº 11, "Libros", pp. 185-189.
 Nº 6, "Estudios", pp. 7-38.
 Nº 5, "Notas", pp. 65-76.
 Nº 11, "Estudios", pp. 5-21.
 Nº 20, "Encontros", pp. 94-96.
 Nº 20, "Estudios", pp. 5-22.
 Nº 12, "Estudios", pp. 7-20.
 M-1, "Estudios", pp. 69-75.
 Nº 15-16, "Estudios", pp. 9-21.
 Nº 17, "Notas", pp. 89-97.
 Nº 17, "Libros", pp. 173-175.
 Nº 18, "Libros", pp. 159-162.
 Nº 20, "Libros", pp. 116-119.
 Nº 20, "Libros", pp. 129-133.

- López, Aurora
- López, Teresa
- López-Casanova, Arcadio
- López Martínez-Morás, Santiago
- López Pereira, Xosé Eduardo
- López Pérez, María Xosé
- Lorenzo Tomé, Xavier
- Losada Soler, Elena
- Mackenzie, David
- Magán Abelleira, Fernando
- March, Kathleen N.
- Marchisio, Cristina
- Marín Escudero, Xoán-Luís
- Nº 15-16, "Bibliografías", pp. 179-191.
- M-1, "Libros", pp. 197-201.
- Nº 14, "Notas", pp. 113-117.
- Nº 6, "Libros", pp. 148-150.
- Nº 6, "Libros", pp. 152-154.
- Nº 8, "Estudios", pp. 29-43.
- Nº 13, "Estudios", pp. 31-38.
- Nº 3, "Estudios", pp. 19-31.
- Nº 13, "Bibliografías", pp. 179-229.
- Nº 14, "Libros", pp. 182-184.
- Nº 13, "Notas", pp. 91-96.
- Nº 7, "Estudios", pp. 17-21.
- Nº 3, "Notas", pp. 95-104.
- Nº 4, "Encontros", pp. 113-128.
- M-1, "Encontros", pp. 161-173.
- Nº 11, "Libros", pp. 177-178.
- Nº 12, "Libros", pp. 181-183.
- Nº 15-16, "Libros", pp. 203-205.
- Nº 2, "Libros", pp. 125-126.
- Nº 5, "Libros", pp. 119-120.
- Nº 8, "Libros", pp. 158-160.
- Nº 14, "Estudios", pp. 7-46.
- Nº 15-16, "Libros", pp. 196-199.
- M-1, "Estudios", pp. 107-122.

- Mariño, Marcos
- Marqués, Xulía
- Martín Garzo, Gustavo
- Martínez Conde, Ricardo
- Martínez Torrón, Diego
- Martul, Luís
- Melo, João de
- Míguez Ben, Manuel
- Míguez Vilas, Catalina
- Monteagudo, Teresa
- Monteiro, Manuel Hermínio
- Montes, María
- Moralejo Álvarez, Juan José
- Moreiras, Alberto
- Munteanu, Dan
- Murado, Miguel Anxo
- Neira, Hernán
- Nº 3, "Encontros", pp. 121-131.
- Nº 20, "Libros", pp. 109-112.
- Nº 20, "Libros", pp. 122-124.
- Nº 20, "Encontros", pp. 106-108.
- Nº 13, "Notas", pp. 117-126.
- Nº 13, "Estudios", pp. 15-30.
- Nº 15-16, "Libros", pp. 222-224.
- Nº 20, "Encontros", pp. 92-94.
- Nº 9, "Encontros", pp. 113-128.
- Nº 20, "Libros", pp. 112-116.
- Nº 17, "Notas", pp. 99-107.
- Nº 18, "Notas", pp. 131-138.
- Nº 20, "Encontros", pp. 96-97.
- Nº 10, "Estudios", pp. 15-23.
- Nº 14, "Estudios", pp. 71-83.
- Nº 7, "Documentos", pp. 97-102.
- Nº 6, "Estudios", pp. 61-75.
- Nº 5, "Estudios", pp. 21-29.
- Nº 7, "Notas", pp. 61-68.
- Nº 3, "Notas", pp. 105-109.
- Nº 20, "Encontros", p. 101.
- Nº 5, "Estudios", pp. 47-63.

Neira, Manuel Xosé

Nicolás Rodríguez, Ramón

Nogueira Pereira, Mª Xesús

Noia, Mª Camino

Novo, Olga

Odber de Baubeta, Patricia Anne

Nº 15-16, "Notas", pp. 141-144.

Nº 6, "Libros", pp. 147-148.

M-1, "Libros", pp. 187-190.

Nº 7, "Libros", pp. 123-126.

Nº 8, "Notas", pp. 93-108.

Nº 8, "Libros", pp. 160-162.

Nº 9, "Libros", pp. 129-131.

Nº 13, "Notas", pp. 97-104.

Nº 14, "Bibliografías", pp. 149-171.

Nº 14, "Libros", pp. 185-186.

Nº 15-16, "Libros", pp. 193-196.

Nº 15-16, "Libros", pp. 236-238.

Nº 18, "Estudios", pp. 19-56.

Nº 20, "Documentos", pp. 83-86.

M-1, "Libros", pp. 215-217.

Nº 7, "Libros", pp. 129-130.

Nº 12, "Notas", pp. 111-113.

Nº 13, "Estudios", pp. 51-66.

Nº 13, "Libros", pp. 166-168.

Nº 14, "Libros", pp. 173-175.

Nº 15-16, "Libros", pp. 250-252.

Nº 17, "Libros", pp. 185-187.

Nº 18, "Estudios", pp. 57-84.

Nº 18, "Notas", pp. 149-154.

Nº 19, "Libros", pp. 164-166.

Nº 9, "Estudios", pp. 57-71.

Nº 11, "Libros", pp. 192-194.

Nº 12, "Encontros", pp. 123-127.

Nº 12, "Libros", pp. 178-181.

Nº 13, "Libros", pp. 155-157.

Nº 14, "Libros", pp. 184-185.

Nº 15-16, "Libros", pp. 234-236.

Nº 6, "Estudios", pp. 39-50.

Ortega, Julio	Nº 12, "Notas", pp. 89-91.
Osorio, Elsa	Nº 20, "Encontros", pp. 97-98.
Palacios González, Manuela	Nº 19, "Notas", pp. 111-115.
Palol, Miquel de	Nº 20, "Encontros", pp. 104-105.
Paredes Méndez, Francisca	Nº 13, "Bibliografías", pp. 179-229.
	Nº 14, "Libros", pp. 189-190.
	Nº 15-16, "Libros", pp. 208-209.
	Nº 17, "Libros", pp. 166-167.
	Nº 19, "Notas", pp. 123-132.
Pato, Chus	Nº 20, "Encontros", pp. 105-106.
Paz Gago, Xosé María	Nº 7, "Estudios", pp. 53-59.
	Nº 11, "Estudios", pp. 37-52.
Peir Darrigrand	Nº 13, "Encontros", pp. 143-152.
Pena, Xosé Ramón	Nº 6, "Libros", pp. 150-152.
Pérez-Bustamante Mourier, Ana Sofía	M-1, "Estudios", pp. 17-33.
	M-1, "Libros", pp. 184-187.
Pérez Rodríguez, Luís	Nº 3, "Estudios", pp. 33-48.
	Nº 6, "Notas", pp. 83-101.
	M-1, "Libros", pp. 183-184.
	Nº 7, "Notas", pp. 79-87.
	Nº 7, "Libros", pp. 117-120.
Pire Tardiu, J.	Nº 13, "Encontros", pp. 152-154.
Pires Ferreira, Jesusa	Nº 11, "Notas", pp. 61-66.

Pociña, Andrés

Nº 12, "Estudios", pp. 35-45.

Nº 15-16, "Bibliografías", pp. 179-191.

Polo, Milagros

Nº 13, "Notas", pp. 71-76.

Poullain, Claude H.

Nº 2, "Estudios", pp. 7-31.

Pozo Garza, Luz

Nº 9, "Documentos", pp. 101-103.

Puentes Chao, Antonio

M-1, "Libros", pp. 213-215.

Queizán, María Xosé

Nº 12, "Notas", pp. 101-110.

Quintáns Suárez, Manuel

Nº 8, "Libros", pp. 162-165.

Rábade Paredes, Xesús

Nº 1, pp. 7-13.

M-1, "Libros", pp. 206-207.

Raña, Román

Nº 7, "Libros", pp. 113-115.

Nº 15-16, "Notas", pp. 145-152.

Reisz, Susana

Nº 8, "Estudios", pp. 5-13.

Requeixo Cuba, Armando

(Requeijo, Armando)

Nº 8, "Documentos", pp. 119-127.

Nº 8, "Libros", pp. 157-158.

Nº 9, "Libros", pp. 136-138.

Nº 9, "Libros", pp. 141-143.

Nº 10, "Encontros", pp. 103-106.

Nº 10, "Libros", pp. 112-114.

Nº 12, "Libros", pp. 169-171.

Nº 13, "Libros", pp. 162-163.

Nº 15-16, "Estudios", pp. 47-76.

Requeni, Antonio

Nº 10, "Notas", pp. 39-51.

Ribao Pereira, Montserrat

Nº 20, "Estudios", pp. 23-37.

Ríos Panisse, M^a do Carme

Nº 2, "Estudios", pp. 77-84.
M-1, "Estudios", pp. 123-127.

Ripoll, Alexandre

Nº 14, "Estudios", pp. 47-70.

Risco, Antón

Nº 2, "Documentos", pp. 107-119.
M-1, "Estudios", pp. 35-42.
Nº 10, "Estudios", pp. 5-14.

Rodiño Caramés, Ignacio

Nº 13, "Libros", pp. 160-161.
Nº 15-16, "Libros", pp. 218-222.
Nº 17, "Libros", pp. 182-185.
Nº 18, "Libros", pp. 168-171.

Rodríguez Esteves, Amelia

Nº 14, "Libros", pp. 186-189.

Rodríguez Blanco, Jesús-Antonio

Nº 15-16, "Libros", pp. 215-218
e pp. 244-245.
Nº 17, "Libros", pp. 176-177.
Nº 18, "Libros", pp. 174-182.
Nº 19, "Libros", pp. 158-162.
Nº 20, "Libros", pp. 133-135.

409

Rodríguez Castaño, María del Carmen

Nº 15-16, "Libros", pp. 245-248.
Nº 17, "Libros", pp. 161-165.
Nº 18, "Libros", pp. 155-159.

Rodríguez Fer, Claudio

Nº 1, pp. 50-57.
Nº 3, "Estudios", pp. 49-63.
Nº 5, "Notas", pp. 77-85.
M-1, "Estudios", pp. 59-68.
Nº 7, "Notas", pp. 69-72.
Nº 7, "Bibliografías", pp. 135-148.
Nº 8, "Estudios", pp. 45-52.
Nº 9, "Notas", pp. 97-100.
Nº 10, "Bibliografías", pp. 115-132.
Nº 11, "Estudios", pp. 53-60.

Rodríguez Francia, Ana María

Nº 15-16, "Notas", pp. 127-140.

Roig Rechou, Blanca-Ana

Nº 1, pp. 113-138.

Nº 6, "Notas", pp. 103-113.

M-1, "Libros", pp. 201-204.

M-1, "Bibliografías", pp. 221-289.

Nº 8, "Bibliografías", pp. 167-186.

Nº 13, "Bibliografías", pp. 179-229.

Nº 14, "Notas", pp. 119-135.

Nº 14, "Libros", pp. 175-177.

Nº 15-16, "Estudios", pp. 77-105.

Ron Fernández, Xosé Xabier

Nº 11, "Libros", pp. 175-177.

Nº 12, "Libros", pp. 181-183.

Nº 15-16, "Libros", pp. 199-203.

Nº 15-16, "Libros", pp. 224-227.

Nº 17, "Libros", pp. 167-171.

Roncaglia, Aurelio

Nº 11, "Encontros", pp. 167-174.

410

Rosende Fernández, Mª Sandra

Nº 19, "Libros", pp. 150-154.

Rubio Jiménez, Jesús

Nº 18, "Libros", pp. 183-184.

Ruchin, Francesco

Nº 2, "Notas", pp. 121-123.

Nº 4, "Estudios", pp. 37-42.

Sacido Romero, Alberto

M-1, "Estudios", pp. 43-58.

Sacido Romero, Jorge

Nº 8, "Libros", pp. 149-153.

Nº 9, "Libros", pp. 148-150.

Nº 12, "Libros", pp. 183-186.

Nº 14, "Notas", pp. 137-142.

Nº 15-16, "Estudios", pp. 107-112.

Nº 15-16, "Notas", pp. 153-159.

Nº 15-16, "Libros", pp. 212-215.

Nº 20, "Libros", pp. 119-122.

Salgado Rodríguez, Xosé Manuel

Nº 1, pp. 104-111.

Nº 3, "Estudios", pp. 65-84.

M-1, "Libros", pp. 190-192.

Nº 7, "Libros", pp. 111-113.

Nº 10, "Libros", pp. 107-111.

Nº 12, "Libros", pp. 192-194.

Salgueiro, Roberto

Nº 15-16, "Notas", pp. 161-168.

Salvat Ferré, Ricart

M-1, "Estudios", pp. 89-102.

San Román, Gustavo

Nº 12, "Estudios", pp. 21-34.

Sánchez Barbudo, Antonio

Nº 14, "Notas", pp. 97-106.

Sánchez Ferraces, Xosé Luís

Nº 1, pp. 22-29.

Nº 4, "Estudios", pp. 29-35.

M-1, "Libros", pp. 180-183.

Nº 9, "Libros", pp. 131-134.

Nº 12, "Estudios", pp. 47-59.

Sánchez Llama, Iñigo

Nº 12, "Libros", pp. 188-192.

Nº 14, "Notas", pp. 89-95.

Sanfíz Fernández, Concepción

Nº 19, "Libros", pp. 166-168.

Sanmarco Bande, Mª Teresa

Nº 15-16, "Estudios", pp. 113-125.

Nº 17, "Estudios", pp. 71-81.

Santos Zas, Margarita

Nº 12, "Libros", pp. 176-178.

Seara, Teresa

Nº 17, "Notas", pp. 109-118.

Segre, Cesare

Nº 11, "Encontros", pp. 167-174.

Seixas Seoane, Miguel-Anxo

M-1, "Libros", pp. 204-205.

M-1, "Bibliografías", pp. 224-289.

Nº 8, "Bibliografías", pp. 167-186.

Seoane, Luís

Sierra Veloso, Xurxo

Sobrino Freire, Iria

Soldevila, Ignacio

Solla González, Amparo

Soto Andión, Xosé

Soto López, Mª Isabel

Spitzmesser, Ana María

Sueiro Pena, Mar

Swanson, Philip

Tarrío Varela, Anxo

Tavares Maleval, Maria do Amparo

Nº 11, "Documentos", pp. 105-165.

Nº 13, "Libros", pp. 157-158
e pp. 164-166.

Nº 14, "Libros", pp. 179-180.

Nº 19, "Libros", pp. 145-147.

Nº 18, "Estudios", pp. 85-101.

Nº 2, "Documentos", pp. 107-119.

M-1, "Libros", pp. 177-180.

Nº 7, "Libros", pp. 115-117.

Nº 19, "Notas", pp. 117-122.

Nº 17, "Encontros", pp. 143-159.

Nº 13, "Libros", pp. 173-176.

Nº 15-16, "Libros", pp. 209-212.

Nº 19, "Estudios", pp. 21-63.

Nº 17, "Notas", pp. 83-88.

Nº 17, "Libros", pp. 180-182.

Nº 4, "Estudios", pp. 19-28.

Nº 1, pp. 96-102.

Nº 3, "Encontros", pp. 121-131.

Nº 4, "Encontros", pp. 113-128.

Nº 5, "Encontros", pp. 105-117.

Nº 6, "Encontros", pp. 125-137.

M-1, "Encontros", pp. 161-173.

M-1, "Libros", pp. 175-177.

Nº 11, "Libros", pp. 194-197.

Nº 20, "Estudios", pp. 39-51.

Toro, Suso de	Nº 17, "Notas", pp. 119-130. Nº 20, "Encontros", pp. 98-100.
Troitiño Fraiz, Xosé	Nº 19, "Libros", pp. 147-148. Nº 19, "Libros", pp. 156-158.
Troncoso, Dolores	Nº 8, "Notas", pp. 109-118. Nº 9, "Estudios", pp. 73-83. Nº 9, "Libros", pp. 138-139.
Tyssens, Madeleine	Nº 11, "Encontros", pp. 167-174.
Vallín, Gema	Nº 18, "Libros", pp. 171-174.
Varela Cabezas, Rodrigo	Nº 19, "Estudios", pp. 65-82.
Varela Jácome, Benito	Nº 3, "Libros", pp. 141-142.
Varela Sieiro, Jaime	Nº 13, "Libros", pp. 168-170. Nº 18, "Libros", pp. 165-166.
Varela Varela, Xosé Manuel	Nº 13, "Notas", pp. 105-115.
Vázquez Cuesta, Pilar	Nº 4, "Documentos", pp. 87-100.
Vázquez Pacho, M ^a del Carmen	Nº 17, "Libros", pp. 171-173.
Vázquez Vázquez, Paulino	Nº 5, "Libros", pp. 128-129. Nº 8, "Libros", pp. 153-157.
Vidal, Fidel	Nº 7, "Notas", pp. 89-96.
Vilariño Martínez, Agustín	Nº 15-16, "Libros", pp. 242-244.
Vilavedra, Dolores	Nº 1, pp. 58-69. Nº 3, "Libros", pp. 139-140.

Villanueva Prieto, Darío

Nº 4, "Notas", pp. 77-81.

Nº 5, "Encontros", pp. 105-117.

Nº 11, "Notas", pp. 67-70.

Villar, Miro

Nº 17, "Notas", pp. 131-135.

Zernova, Helena

Nº 18, "Notas", pp. 103-109.

Alcalá, Xavier	Nº 17, pp. 189-198 [299-311]
Aleixandre, Marilar	Nº 18, pp. 193-196 [335-339]
Álvarez Cáccamo, Xosé María	Nº 7, pp. 155-158 [125-129]
Álvarez Torneiro, Manuel	Nº 12, pp. 205-209 [215-222]
Araguas, Vicente	Nº 17, pp. 199-204 [313-320]
Arias, Xela	Nº 11, pp. 199-202 [195-199]
Avilés de Taramancos, Antón	Nº 3, pp. 147-152 [37-43]
Castro, Luísa	Nº 7, pp. 159-161 [131-134]
Conde, Alfredo	Nºs 15-16, pp. 253-257 [269-275]
Fonte, Ramiro	Nº 5, pp. 151-155 [85-91]
Forcadela, Manuel	Nº 20, pp. 137-143 [373-381]

García-Bodaño, Salvador	Nº 14, pp. 191-198 [249-258]
Graña, Bernardino	Nº 8, pp. 187-190 [141-145]
Heinze de Lorenzo, Ursula	Nos 15-16, pp. 259-262 [277-282]
Iglesias, Bieito	Nº 19, pp. 169-177 [347-358]
Ledo Audiñón, Margarita	Nº 3, pp. 143-145 [33-35]
López-Casanova, Arcadio	Nº 4, pp. 137-140 [49-54]
Manuel Maria	Nº 9, pp. 151-157 [159-166]
Martín, Paco	Nº 10, pp. 133-137 [181-186]
Martínez-Conde, Ricardo	Nº 10, pp. 139-140 [187-189]
Martínez Oca, Xosé Manuel	Nº 11, pp. 203-206 [201-205]
Méndez Ferrín, X.L.	Nº 7, pp. 149-154 [117-124]
Murado, Miguel Anxo	Nº 4, pp. 141-144 [55-59]
Neira, Manuel Xosé	Nº 15-16, pp. 263-266 [283-286]
Novoneyra, Uxío	Nº 5, pp. 135-139 [65-70]

Pato, Chus	Nº 19, pp. 179-185 [359-366]
Pociña, Andrés	Nº 18, pp. 185-191 [327-334]
Pozo Garza, Luz	Nº 2, pp. 129-132 [17-21]
Queizán, María Xosé	Nº 12, pp. 201-203 [211-214]
Rábade Paredes, Xesús	Nº 14, pp. 199-201 [259-262]
Rodríguez Fer, Claudio	Nº 6, pp. 159-161 [103-106]
Romaní, Ana	Nº 15-16, pp. 267-265 [287-289]
Ruibal, Euloxio	Nº 5, pp. 141-150 [71-83]
Suárez Abel, Miguel	Nº 13, pp. 235-240 [235-242]
Toro, Suso de	Nº 2, pp. 133-136 [23-27]
Valcárcel, Xesús Manuel	Nº 9, pp. 159-164 [167-173]
Valcárcel, Xulio L.	Nº 20, pp. 145-161 [383-392]
Vázquez Iglesias, Dora	Nº 8, pp. 191-195 [147-152]
Vázquez Iglesias, Pura	Nº 6, pp. 155-158 [97-101]

Avila Durán, Pedro	Nº 17 [297]
Bordell e Honorio	Nº 19 [345]
Cáccamo, Berta	Nº 8 [139]
Costa, Alfonso	Nº 6 [95]
Dios, Xosé Luís de	Nº 13 [227]
Freixanes, Xosé	Nº 1 [11]
García Rivas, Xulio	Nº 9 [157]
González, Amando	Nº 14 [247]
Lamas, Menchu	Nº 3 [31]
Masiá, Rafael	Nº 18 [325]

Maside, Xulio	M-1 [109]
Murado, Antonio	Nº 4 [47]
Otero, Camilo	Nº 12 [209]
Otero-Yglesias, Xesús	Nºs 15-16 [247]
Patiño, Antón	Nº 7 [115]
Pestana, Paco	Nº 10 [179]
Pite, Soledad	Nº 20 [371]
Quintana Martelo, X. M.	Nº 2 [15]
Seoane, Luís	Nº 11 [193]
Teixidor, Jordi	Nº 5 [63]

**ILUSTRARON O
BOLETÍN GALEGO DE LITERATURA
1989 / 1999**

Freixanes, Xosé,	Nº 1
Quintana Martelo, X. M.,	Nº 2
Lamas, Menchu,	Nº 3
Murado, Antonio,	Nº 4
Teixidor, Jordi,	Nº 5
Costa, Alfonso,	Nº 6
Patiño, Antón,	Nº 7
Cáccamo, Berta,	Nº 8
García Rivas, Xulio,	Nº 9
Pestana, Paco,	Nº 10
Seoane, Luís,	Nº 11
Otero, Camilo,	Nº 12
Dios, Xosé Luís de,	Nº 13
González, Amando,	Nº 14
Otero-Yglesias, Xesús,	Nos 15-16
Avila Durán, Pedro,	Nº 17
Masiá, Rafael,	Nº 18
Bordell e Honorio,	Nº 19
Pite, Soledad,	Nº 20
Maside, Xulio,	M-1

BOLETÍN GALEGO DE LITERATURA

SUMARIO

Nº 21-22, 1999

ESPECIAL 10 ANOS DE CREACIÓN

<i>Alcalá, Xavier,</i>	<i>Martínez Oca, Xosé Manuel,</i>
<i>Aleixandre, Marilar,</i>	<i>Méndez Ferrín, X.L.,</i>
<i>Álvarez Cáccamo, Xosé María,</i>	<i>Murado, Miguel Anxo,</i>
<i>Álvarez Torneiro, Manuel,</i>	<i>Neira, Manuel Xosé,</i>
<i>Araguas, Vicente,</i>	<i>Novoneyra, Uxío,</i>
<i>Arias, Xela,</i>	<i>Pato, Chus,</i>
<i>Avilés de Taramancos, Antón,</i>	<i>Pocina, Andrés,</i>
<i>Castro, Luísa,</i>	<i>Pozo Garza, Luz,</i>
<i>Conde, Alfredo,</i>	<i>Queizán, María Xosé,</i>
<i>Fonte, Ramiro,</i>	<i>Rábade Paredes, Xesús,</i>
<i>Forcadela, Manuel,</i>	<i>Rodríguez Fer, Claudio,</i>
<i>García-Bodaño, Salvador,</i>	<i>Román, Ana,</i>
<i>Graña, Bernardino,</i>	<i>Ruibal, Euloxio,</i>
<i>Heinze de Lorenzo, Ursula,</i>	<i>Suárez Abel, Miguel,</i>
<i>Iglesias, Bieito,</i>	<i>Toro, Suso de,</i>
<i>Ledo Audión, Margarita,</i>	<i>Valcárcel, Xesús Manuel,</i>
<i>López-Casanova, Arcadio,</i>	<i>Valcárcel, Xulio L.,</i>
<i>Manuel Maria,</i>	<i>Vázquez Iglesias, Dora,</i>
<i>Martín, Paco,</i>	<i>Vázquez Iglesias, Pura,</i>
<i>Martínez-Conde, Ricardo,</i>	<i>Villar Janeiro, Helena,</i>

COLABORA

de Cante Jaque

ÁMBITO **cultural**

